

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΤΣΑΚΜΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

ΘΕΜΑ:

***Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ***

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΥΡΙΑΖΗΣ

ΒΟΛΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2003

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 2607/1
Ημερ. Εισ.: 15-01-2004
Δωρεά: _____
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ ΟΕ
2003
ΤΣΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000070715

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία αφορά τον κοινωνικό χαρακτήρα της ευρωπαϊκής ένωσης. Στις σελίδες που θα ακολουθήσουν θα αναλυθεί σε κάθε τομέα ξεχωριστά πως η ευρωπαϊκή ένωση έχει μεριμνήσει για τον ίδιο τον άνθρωπο, δημιουργώντας δικαιώματα μα και υποχρεώσεις ώστε να του διασφαλίσει ένα καλύτερο επίπεδο ζωής, απασχόλησης και ευημερίας. Άλλω_τε, στο άρθρο 136 της ΕΚ, που περιγράφει την κύρια αποστολή της ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής, αναφέρεται ότι: *Η κοινότητα και τα κράτη μέλη έχουν ως στόχο την προώθηση της απασχόλησης, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, ώστε να καταστήσουν δυνατή την εναρμόνιση τους με παράλληλη διατήρηση της προόδου, την κατάλληλη κοινωνική προστασία, τον κοινωνικό διάλογο και την ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων που θα επιτρέψουν ένα υψηλό και διαρκές επίπεδο απασχόλησης και την καταπολέμηση του αποκλεισμού.*

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στη δημιουργία της ευρωπαϊκής ένωσης καθώς και σε ιστορικές συνθήκες που έθεσαν τα πρώτα θεμέλια για την μετέπειτα πορεία της. Αναφορά γίνεται επίσης και στα θεσμικά όργανα που είναι υπεύθυνα το κάθε ένα ξεχωριστά στο να λαμβάνουν αποφάσεις και να χαράζουν αναπτυξιακούς στόχους. Επίσης στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στους ευρωπαϊκούς οικονομικούς φορείς προκειμένου να γνωρίσουμε τα χρηματοπιστωτικά όργανα της ΕΕ και να δούμε από οικονομική πλευρά τη λειτουργία της ΕΕ. Αυτά λοιπόν τα δυο πρώτα κεφάλαια είναι κατά κάποιο τρόπο εισαγωγικά.

Τα επόμενα κεφάλαια που θα ακολουθήσουν θα αφορούν την διακίνηση και εγκατάσταση, την εργασία, την κοινωνική ασφάλιση, την παιδεία, την υγεία, την κοινωνική προστασία, τη δικαιοσύνη και τέλος το μέλλον της ΕΕ. Είναι τομείς που αφορούν το ανθρώπινο στοιχείο και στους οποίους δημιουργούνται καθημερινά σημαντικά κοινωνικά θέματα που αν δεν λυθούν άμεσα θα προκαλέσουν προβλήματα στο οικοδόμημα της ΕΕ τόσο στη συνοχή της όσο και της μελλοντικής της πορεία.

Αυτό που θα πρέπει να τονίσουμε είναι πως η ΕΕ έχει καταβάλλει σημαντικές προσπάθειες μέσα από την εμπειρία των χρόνων που λειτουργεί. Αυτό φυσικά δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν προβλήματα και όλα είναι αρμονικά. Πολλές φορές, από άποψη γραφειοκρατίας, από λάθος εκτιμήσεις, από άλλους παράγοντες, τα κοινωνικά προβλήματα δεν λύνονται και ο κίνδυνος της καταπάτησης της ελευθερίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι ευδιάκριτος. Το σίγουρο είναι πλέον πως όλοι οι πολίτες της ΕΕ πρέπει να καταλάβουν ότι η κοινή πορεία τους σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο θα δράσει καταλυτικά ώστε να ξεπεραστούν δυσκολίες του παρελθόντος και μέσα από αυτή την ολοκλήρωση να προαχθεί η δημοκρατία, η ελευθερία και το κοινό καλό όλων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	002
----------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^Ο

Εισαγωγή	008
Αρχικές ευρωπαϊκές συνθήκες	010
Τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα	012
Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο	012
Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή	012
Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	012
Το Συμβούλιο των Υπουργών της ΕΕ	013
Η Επιτροπή των Περιφερειών	013
Το Δικαστήριο των ευρωπαϊκών κοινοτήτων	013
Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΟΚΕ)	014
Το Ελεγκτικό Συνέδριο	014

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^Ο

Ευρωπαϊκοί οικονομικοί φορείς

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή Επενδύσεων	015
Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων	018
Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα	021
Το Ταμείο Συνοχής	023
Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο	024
Διαρθρωτικά Ταμεία	024
Τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ	025
Οι ενέργειες των κρατών μελών	026
Διαρθρωτική πολιτική – Διαρθρωτικά Ταμεία και ΕΤΕ	026

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^Ο

Διακίνηση και εγκατάσταση

Ελεύθερη κυκλοφορία των ατόμων	033
Διαμονή σε μια άλλη χώρα της ΕΕ	036
Εισαγωγή	036
Ποιοι έχουν το δικαίωμα διαμονής	036
Διατυπώσεις σχετικά με το δικαίωμα διαμονής	037
Άδεια διαμονής	037
Εξαιρέσεις στο δικαίωμα διαμονής	038
Δικαιώματα και υποχρεώσεις των κατόχων άδειας διαμονής	038
Πώς να αναγνωριστούν τα δικαιώματα διαμονής και πώς να ασκηθούν	039
Η πολιτική ασύλου της ΕΕ	041
Κοινή μεταναστευτική πολιτική	042
Κοινή πολιτική για παράνομη μετανάστευση	044
Καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης	045
Οικονομική και Κοινωνική Ενσωμάτωση των μεταναστών	048
Ευρωπαϊκό Ταμείο για τους πρόσφυγες	049

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^Ο

Εργασία

Τα δικαιώματα σε σχέση με την απασχόληση	051
Εισαγωγή	051
Ισότητα πρόσβασης στην επαγγελματική κατάρτιση και προώθηση	054
Ισότητα αμοιβών	055

Συστήματα επαγγελματικής κατάταξης	056
Τα δικαιώματα του εργαζόμενου γονέα	057
Γονική άδεια και άδεια εκτάκτων οικογενειακών λόγων	058
Αναγνώριση, διεκδίκηση και εφαρμογή των δικαιωμάτων	058
Προστασία της υγείας στο χώρο της εργασίας	059
Η διακήρυξη του Λουξεμβούργου για την προαγωγή της υγείας στο χώρο της εργασίας στην ΕΕ	059
Προστασία των νέων στον εργασιακό τομέα	061
Προστασία της εγκύου, της λεχώνας ή της θηλάζουσας εργαζομένης	062
Πρόληψη της σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία	063
Το δικαίωμα εργασίας σε άλλη χώρα	064
Εισαγωγή	064
Αναγνώριση διπλωμάτων	065
Κατηγορία μισθωτοί	066
Κοινωνικά πλεονεκτήματα και φορολογία	067
Οικογένεια και άλλες περιπτώσεις	068
Ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα	068
Παύση επαγγελματικής δραστηριότητας	069
Αναγνώριση και άσκηση δικαιωμάτων	069
Απασχόληση και κοινωνική πολιτική : Το νομικό πλαίσιο της συνθήκης του Αμστερνταμ	070
Εισαγωγή	070
Οι βάσεις της κοινωνικής πολιτικής	070
Η απασχόληση	071
Η ενσωμάτωση της κοινωνίας για την κοινωνική πολιτική	071
Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών	072
Ίση μεταχείριση στην απασχόληση και το επάγγελμα	073

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Κοινωνική Ασφάλιση

Καθεστώτα επικουρικής κοινωνικής ασφάλισης	075
Δικαιώματα και κοινωνική ασφάλιση	077

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Υγεία

Εισαγωγή	078
Παγκόσμιος οργανισμός υγείας	080
Ανάπτυξη της κοινοτικής πολιτικής για την δημόσια υγεία	081
Στρατηγική της ευρωπαϊκής κοινότητας στον τομέα της υγείας	083
Η υγεία των καταναλωτών	084
Επίσημος έλεγχος τροφίμων	085
Η Καταπολέμιση των ναρκωτικών	086
Η Καταπολέμιση της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών	087
Η Καταπολέμιση της παραγωγής ναρκωτικών	088
Η καταπολέμιση της τοξικομανίας	088
Αλκοόλ: κατανάλωση οινοπνεύματος από τα παιδιά και τους εφήβους	089
Στρατηγικές των κρατών μελών	089
Δράσεις σχετικά με τη βιομηχανία	090
Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής	090
Κάπνισμα	091
Η καταπολέμιση του καπνίσματος	091

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

Παιδεία

Εισαγωγή	093
Νεολαία	094
Επαγγελματική κατάρτιση	095
Ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας	096
Το πρόγραμμα ΣΩΚΡΑΤΗΣ	096
Το πρόγραμμα LEONARDO DA VINCI	099
Το πρόγραμμα ΝΕΟΛΑΙΑ	100
Προγράμματα και προοπτικές	101
Συνεργασία με τρίτες χώρες	102
Εμπόδια στην κινητικότητα	102
Μέτρα προώθησης της κινητικότητας	103
Δια βίου μάθηση	104

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

Δικαιοσύνη

Εισαγωγή	106
Ασφάλεια	109
Europol	110
Δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις	111
Εισαγωγή	111
Οι τροποποιήσεις που επέφερε η συνθήκη του Αμστερνταμ	113

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο

Κοινωνική προστασία

Ευρωπαϊκή αντζέντα κοινωνικής πολιτικής	115
Γενικά	118
Δικαιώματα πολιτών	118
Η χάρτα των θεμελιωδών δικαιωμάτων	118
Κοινωνικός αποκλεισμός	120
Ατομα με ειδικές ανάγκες	120
Ισότητα ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες	122
Ηλικιωμένα άτομα	123
Ρατσισμός και ξενοφοβία	125
Καταπολέμιση των διακρίσεων	126
Καταπολέμιση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας	127
Σχέδιο δράσης κατά του ρατσισμού	128
Ο χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων	129
Πρόγραμμα δράσης κατά των διακρίσεων (2001-2006)	129
Η φτώχεια στην Ευρώπη	131
Προοπτικές για μια Ευρώπη αλληλεγγύης	131
Προστασία των καταναλωτών	132
Τα 5 βασικά δικαιώματα της Αγωγής του Καταναλωτή	133

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10^ο

Το μέλλον

Η εξάπλωση της ΕΕ	134
Παγκοσμιοποίηση	136
Υπέρ της παγκοσμιοποίησης	136
Παγκοσμιοποίηση και κοινωνικές ανισότητες	136
Η παγκοσμιοποίηση και οι εχθροί της	137

Συνέπειες της παγκοσμιοποίησης	138
Μελλοντικά σενάρια	139

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακες	143
---------	-----

ΠΗΓΕΣ

Βιβλιογραφία	147
Διευθύνσεις στο διαδίκτυο	148

Εισαγωγή

Αν ρίξει κανείς μια ματιά στην κατάσταση της Ευρώπης στις μέρες μας, θα διαπιστώσει ένα συγκροτημένο και συμπαγές οικοδόμημα που μέσα από το οποίο λαμβάνονται σε καθημερινή βάση αποφάσεις από κοινού με γνώμονα την συνεργασία και την αλληλεγγύη που διέπει τα κράτη τα οποία την αποτελούν. Η οικονομική, κοινωνική και πολιτική αυτή συνεργασία επιβεβαιώνεται σε καθημερινή βάση. Αυτή όμως η συνένωση των κρατών δεν πραγματοποιήθηκε από τη μια μέρα στην άλλη αλλά παγιώθηκε με την πάροδο αρκετών χρόνων και μέσα από ένα μεγάλο πλήθος αποφάσεων και σχεδιαστικών προγραμμάτων.

Τα πράγματα λοιπόν δεν ήταν πάντοτε έτσι. Δεν υπήρχε στην ανθρώπινη ιστορία μέχρι τότε μια εθελοντική συνένωση διαφόρων λαών. Μέχρι το 1945 η Ευρώπη είχε στο ενεργητικό της δυο παγκοσμίους πολέμους οι οποίοι κυριολεκτικά την είχαν ερημώσει.

Οι πιο διορατικοί υποστήριζαν ότι έπρεπε να κατασκευαστεί ένα κοινό ευρωπαϊκό οικοδόμημα το οποίο θα λειτουργεί με βάση ορισμένες νομικές πράξεις και πολυάριθμους δεσμούς που θα έχουν γίνει κοινά αποδεκτοί από όλα τα κράτη που θα συμμετέχουν. Το οικοδόμημα αυτό θα έπρεπε να είναι σταθερό και ταυτόχρονα εύκαμπτο τις απαιτήσεις και τις συγκυρίες που θα όριζε η κάθε εποχή. Σταθερό με την έννοια ότι οι δεσμοί που θα είχαν αναπτυχθεί μεταξύ των χωρών θα ήταν ισχυροί και θα λειτουργούσαν πάντα σε πολίτευμα δημοκρατίας ενώ με τον όρο εύκαμπτο εννοούμε πως ανάλογα με τις απαιτήσεις των καιρών θα ορίζονταν συνθήκες και συμφωνίες ή άλλοτε πάλι θα προσαρμόζονταν οι ήδη υπάρχουσες με σκοπό το κοινό όφελος.

Ορισμένα κράτη λοιπόν αποφάσισαν να ενώσουν τις προσπάθειες τους για να κατασκευάσουν ένα κοινό ευρωπαϊκό οικοδόμημα και στη συνέχεια, με την πάροδο του χρόνου και άλλα κράτη με τη σειρά τους ήρθαν να προστεθούν σε αυτή την κοινή προσπάθεια, αφού αναγνώρισαν ότι είχαν μεταξύ τους κοινά συμφέροντα. Φυσικά δεν επιτεύχθηκε με μιας η ευρωπαϊκή ένωση που ξέρουμε σήμερα, αλλά με σταδιακή προσπάθεια και συλλογικό σκεπτικό τα κράτη ενώθηκαν δίνοντας έμφαση και βάρος στα κοινά τους συμφέροντα και στην αναζήτηση της ικανοποίησης της ανάγκης για ανάπτυξη, ευημερία και πρόοδο.

Στις 9 Μαΐου του 1950, ο γάλλος υπουργός εξωτερικών Robert Schuman, πρότεινε τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς σε δυο σημαντικούς για την εποχή οικονομικούς τομείς: του άνθρακα και του χάλυβα. Παρότρυνε τα κράτη να μεταβιβάσουν την εθνική τους κυριαρχία σε μια ανώτατη αρχή η οποία θα έπαιρνε από κοινού αποφάσεις και θα αναδείκνυε με κάθε τρόπο την πρόοδο και την γενική ευημερία.

Την αρχή την έκανε η Γαλλία και η Γερμανία και στη συνέχεια υπέγραψαν θετικά και η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, το Βέλγιο και η Ολλανδία στη λεγόμενη συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα στο Παρίσι την 18^η Απριλίου του 1951. Η Βρετανία δεν ενθουσιάστηκε με την ιδέα του να μην αποφασίζει ολοκληρωτικά για τα θέματα της και έτσι περίμενε μέχρι το 1959 όπου μαζί με τις Νορβηγία, Σουηδία, Δανία, Αυστρία, Πορτογαλία, Ισλανδία, Ελβετία και αργότερα Φιλανδία προχώρησαν στη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ). Βλέποντας όμως την μοναδική στην ιστορία των λαών συνένωση των έξι πρώτων χωρών, δεν αρκέστηκε να είναι ηγετικό μέλος στην ΕΖΕΣ και έτσι μετά από αίτηση τον Αύγουστο του 1961, εντάχθηκε τελικά την 1^η Ιανουαρίου του 1973. Το παράδειγμά της το ακολούθησαν και άλλες χώρες (η Ελλάδα εντάχθηκε την 1/1/1986) μέχρι που οι χώρες έγιναν δεκαπέντε (1/1/1995).

Το κοινοτικό οικοδόμημα υλοποιήθηκε από το πολιτικό όραμα των ιδρυτών του, οι οποίοι είχαν ως κύρια μέριμνα να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις που θα απέτρεπαν την επάνοδο στους εμφύλιους πολέμους που είχαν «διαβρώσει» την ήπειρο. Μεριμνώντας όμως για την αποτελεσματικότητα και τις βάσεις ενός στέρεου οικοδομήματος, οι υποστηρικτές της Κοινότητας ακολούθησαν την πραγματική πορεία για τη συγκεκριμένη αλληλεγγύη: τον άνθρακα και το χάλυβα, την κοινή αγορά, τη γεωργική πολιτική, τον ανταγωνισμό. Έτσι γεννήθηκε μια Ευρώπη

που ορισμένοι χαρακτήρισαν ως τεχνοκρατική, διότι προσέφυγε στους εμπειρογνώμονες, στους οικονομολόγους, στα στελέχη του δημοσίου τομέα. Το αρχικό σχέδιο όμως δεν θα είχε ποτέ υλοποιηθεί, αν δεν το υποστήριζε σταθερά η πολιτική βούληση των οργάνων της Κοινότητας

Το Ευρωπαϊκό αυτό οικοδόμημα εμπνέει σταθερότητα και ασφάλεια για αυτό και άλλες χώρες επιθυμούν την ένταξη τους σε αυτό κάτι που για να επιτευχθεί απαιτείται να παρέλθει ένα χρονικό διάστημα προσαρμογής της υποψήφιας χώρας ώστε να δείξει ότι είναι ικανό και έτοιμο να υιοθετήσει όλο το κοινοτικό δίκαιο που συγκροτεί τις διάφορες πολιτικές που εφαρμόζονται στην Ένωση.

Σήμερα, οι περισσότεροι στόχοι που καθόριζαν οι συνθήκες έχουν επιτευχθεί: ο ευρωπαϊκός χώρος έχει ελευθερωθεί από τους τελωνειακούς, δημοσιονομικούς και κανονιστικούς περιορισμούς που παρεμπόδιζαν τη δραστηριότητα των ατόμων και την κυκλοφορία κεφαλαίων και υπηρεσιών. Όλοι μας, στην προσωπική μας ζωή -χωρίς πολλές φορές να το συνειδητοποιούμε- χρησιμοποιούμε πλεονεκτήματα που αντιπροσωπεύουν την ολοκλήρωση της μεγάλης αγοράς: της πρόσβασης στην κατανάλωση ποικίλων προϊόντων, του ανταγωνισμού που περιορίζει την αύξηση των τιμών, της πολιτικής που προστατεύει καταναλωτές και περιβάλλον, των εναρμονισμένων κανόνων που τείνουν να ευθυγραμμιστούν με αποδοτικότερα κριτήρια. Η πολιτιστική Ευρώπη πρέπει στο εξής να προπορευθεί της οικονομικής Ευρώπης και να συμβάλλει στην δημιουργία μιας κοινής συνείδησης όλων των πολιτών της ευρωπαϊκής ένωσης.

Αρχικές ευρωπαϊκές συνθήκες

Η πρώτη κοινοτική συνθήκη μεταξύ ορισμένων ευρωπαϊκών κρατών υπογράφηκε στο Παρίσι στις 18 Απριλίου 1951 και ίδρυε την *Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)* και τέθηκε σε ισχύ τον Ιούλιο του 1952. Η δημιουργία αυτής «ένωσης» είχε σκοπό την εξάλειψη των εμποδίων στις ανταλλαγές και την δημιουργία προϋποθέσεων προκειμένου τα προϊόντα από τα ανθρακωρυχεία και τα σιδηουργεία να κυκλοφορούν ελεύθερα σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη. Η ελευθερία αναφερόταν όχι μόνο στα προϊόντα αλλά στα κεφάλαια καθώς και στο ανθρώπινο εργατικό δυναμικό. Η συνθήκη αυτή λοιπόν περιείχε ορισμένους κανόνες πάνω σε θέματα παραγωγής, τιμών, επενδύσεων και άλλα.. Θεώρησαν απαραίτητο μετά από αυτή τη συνθήκη να δημιουργηθεί μια Ανώτατη αρχή και ένα ειδικό Συμβούλιο Υπουργών το οποίο θα επέβαλλε τις αποφάσεις του στα κράτη μέλη. Στη συνέχεια ιδρύθηκαν μια Συνέλευση και ένα Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Το όλο σκεπτικό αυτής της Συνθήκης του Άνθρακα και του Χάλυβα ήταν να αποτελέσει προοίμιο για επέκταση και σε άλλους τομείς ώστε μέσα από τέτοιου είδους συνθήκες και συμφωνίες να συσπειρωθεί ολόκληρη η Ευρώπη. Η ισχύς της ΕΚΑΧ τερματίστηκε στις 23 Ιουλίου του 2002

Ανάμεσα στις αρχικές συνθήκες, ήταν και εκείνη που ίδρυε την *Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ)*. Υπογράφηκε στη Ρώμη στις 25 Μαρτίου του 1957 και άρχισε να λειτουργεί τον Ιανουάριο του επόμενου χρόνου. Η συνθήκη αυτή είχε σκοπό να συντελέσει στη δημιουργία μιας κοινής αγοράς πυρηνικών υλικών και εφοδίων καθώς και στην θέσπιση μιας νομοθεσίας που θα αφορούσε την πυρηνική ενέργεια και θα έπρεπε να ακολουθηθεί από τα κράτη μέλη. Επιπρόσθετα ευνοούσε την εγκατάσταση ενός κοινού συστήματος ανεφοδιασμού σε πρώτες ύλες και την εγκατάσταση ενός κοινού συστήματος ελέγχου για την ειρηνική χρήση της πυρηνικής ενέργειας. Ακόμα συντελούσε στην θέσπιση κοινών κανόνων ασφαλείας και υγιεινής του πληθυσμού και των εργαζομένων έναντι της ραδιενέργειας. Το κυρίαρχο στοιχείο της ΕΚΑΕ ήταν να δημιουργηθεί ένα κοινό κέντρο ερευνών που θα συντόνιζε τις προσπάθειες και τις έρευνες προκειμένου να αναπτυχθούν τεχνολογίες και να γίνει κατανοητό από όλους η ανάγκη για μεγιστοποίηση της χρήσης της πυρηνικής ενέργειας στην Ευρώπη. Η Ευρατομ (με αυτό το όνομα ήταν πιο γνωστή) λοιπόν παρά το γεγονός ότι ξεκίνησε να λειτουργεί με τις καλύτερες προϋποθέσεις, στην πορεία, συνάντησε οικονομικά αδιέξοδα καθώς και την φιλοδοξία ορισμένων κρατών να αναπτύξουν δική τους πυρηνική ενέργεια.

Στις 25 Μαρτίου του 1957 υπογράφεται στο λόφο του Καπιτωλίου της Ρώμης από τα έξι αρχικά κράτη η συνθήκη που ίδρυε την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Η συνθήκη αυτή περιοριζόταν στο να δώσει ορισμένους στόχους και να δώσει κάποιες κατευθύνσεις για την έπειτα πολιτική σε ορισμένα πεδία οικονομικής δραστηριότητας. Βασική της αποστολή ήταν να δημιουργήσει μια κοινή αγορά για τα κράτη μέλη. Αυτή περιελάμβανε την πραγματοποίηση μιας τελωνιακής ένωσης κάτι που σήμαινε εξάλειψη τελωνιακών δασμών, ποσοστώσεων εισαγωγής και άλλων εμποδίων στις ανταλλαγές προϊόντων καθώς και την υιοθέτηση ενός κοινού δασμολογίου προς τις τρίτες χώρες και την πραγματοποίηση των τεσσάρων ουσιαστικών ελευθεριών της κοινής αγοράς (ελεύθερη διακίνηση βιομηχανικών και αγροτικών προϊόντων, ελεύθερης εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών από επαγγελματίες, την ελεύθερη μετακίνηση των μισθωτών εργαζομένων και τέλος την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων).

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 1987 και κατά κάποιο τρόπο τροποποίησε τις προηγούμενες συνθήκες των κοινοτήτων. Λειτουργήσε συμπληρωματική για την συνθήκη της ΕΟΚ, αύξησε τα δικαιώματα του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και επισημοποίησε το ευρωπαϊκό συμβούλιο καθώς και τις σχέσεις των κρατών μελών σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Στις 7 Φεβρουαρίου του 1992 υπογράφηκε το Μάαστριχ η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και αυτή ουσιαστικά ήταν εκείνη που περιείχε συμπληρωματικές πολιτικές ώστε να

επικρατήσει μια στενότερη συνεργασία των κρατών μελών και αποκτήθηκαν έτσι πιο ουσιαστικοί στόχοι για την ευρωπαϊκή ένωση. Αυτοί ήταν οι εξής:

Να δημιουργηθεί μια αγορά χωρίς εσωτερικά σύνορα και να ενισχυθεί οικονομικά κάθε κράτος μέλος ενώ παράλληλα να προωθηθεί η ίδρυση μιας οικονομικής και κοινωνικής ένωσης

Να επιβεβαιωθεί σε εθνικό κοινό πλέον επίπεδο με μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας η οποία να μπορεί οποτεδήποτε να οδηγήσει σε κοινή άμυνα

Να θεσπιστεί Ιθαγένεια της Ένωσης προκειμένου να προστατευτούν τα δικαιώματα των υπηκόων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Να αναπτυχθεί στενή συνεργασία στον τομέα δικαιοσύνη και εσωτερικών υποθέσεων

Να διαφυλάξει και να αναπτύξει το κοινοτικό κεκτημένο ώστε να εξασφαλιστεί η

αποτελεσματικότητα των οργάνων και των μηχανισμών της κοινότητας.

Τέλος, στις 16 και 17 Ιουνίου του 1997 στο Άμστερνταμ, οι αρχηγοί των 15 κρατών μελών αναθεώρησαν τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτή η συνθήκη ισχύει μέχρι και σήμερα και επέφερε ορισμένες αλλαγές στην ΕΕ δεδομένου ότι της ανατέθηκαν νέα καθήκοντα, οι πολίτες της απέκτησαν πιο ενεργό ρόλο και ενισχύθηκε ο δημοκρατικός χαρακτήρας των θεσμών της οργάνων. Να αναφέρουμε ότι εμβάθυνε την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση θέτοντας την δικαιοσύνη και τις εσωτερικές υποθέσεις υπό την αρμοδιότητα της κοινότητας ενισχύοντας έτσι την εξωτερική της πολιτική και πολιτική ασφαλείας ενώ ταυτόχρονα εισήγαγε νέες κοινές πολιτικές για την απασχόληση και την κοινωνική εργασία.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ έδωσε έμφαση στις εξής πτυχές:

- Την υποχρέωση της Ευρώπης να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, ειδικά εκείνα που κατοχυρώνονται με την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών που θεσπίστηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 1950. Στα κράτη που προβαίνουν σε σοβαρή και διαρκή καταπάτηση τέτοιων δικαιωμάτων μπορούν να επιβληθούν κυρώσεις οι οποίες φτάνουν και την αναστολή του δικαιώματος ψήφου στο Συμβούλιο.
- Το δικαίωμα που έχει αναγνωριστεί στην ένωση να λαμβάνει μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, εθνικής καταγωγής, θρησκείας, πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή ακόμα και σεξουαλικού προσανατολισμού
- Την υποχρέωση της Ένωσης να προωθεί σε όλες τις πολιτικές της την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών, επιπλέον των κανόνων που περιλαμβάνονται ήδη στις ευρωπαϊκές συνθήκες σχετικά με την τήρηση και προώθηση ίσων ευκαιριών στον τομέα της απασχόλησης
- Την αναγνώριση του δικαιώματος προστασίας προσωπικών δεδομένων που βρίσκονται στην κατοχή των θεσμικών οργάνων, δικαίωμα του οποίου αυξάνεται συνεχώς η σημασία εφόσον συμβαδίζει με την πρόοδο στον τομέα της πληροφορικής.

Η συνθήκη το Άμστερνταμ δεν περιορίστηκε σε μια αόρατη αναφορά των δικαιωμάτων των πολιτών αλλά περιλαμβάνει απαντήσεις σε προβλήματα που τους ανησυχούν όταν ορισμένα δικαιώματα καταστρατηγούνται. Οι τομείς αυτοί μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τέσσερις ομάδες:

1) Απασχόληση και κοινωνικά θέματα

2) Ασφάλεια, ελευθερία και δικαιοσύνη

3) Περιβάλλον, υγεία και δικαιώματα καταναλωτών

4) Έκφραση ορισμένων αξιών και επιδιώξεων των πολιτών

Τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα

Οι αποφάσεις που λαμβάνονται καθημερινά από τα κράτη της ευρωπαϊκής ένωσης σκιαγραφούνται μέσα σε συνθήκες και στις οποίες παίζουν καθοριστικό ρόλο αυτοί που αποκαλούνται «θεσμοί». Η συμβολή τους στην πολυεθνική ολοκλήρωση είναι αναμφισβήτητη και οι συντονισμένες ενέργειες αυτών των φορέων συνδράμουν στην ανάπτυξη κοινών πολιτικών καθώς και στην χάραξη αναπτυξιακών στόχων.

Καθώς οι αρμοδιότητες της ΕΕ έχουν διευρυνθεί, τα θεσμικά όργανα έχουν καταστεί μεγαλύτερα και πιο πολυάριθμα. Αποτελούν μια έκφραση της θέλησης για δημιουργία μιας πιο στενής σχέσης των κρατών μελών και καταμερίζουν τις αρμοδιότητες των έτσι ώστε να μην συγκεντρώνεται ανεξέλεγκτα η εξουσία σε ένα μέρος και παράλληλα να είναι πιο αποτελεσματικό κάθε θεσμικό όργανο.

Τα κύρια λοιπόν όργανα της κοινότητας είναι: το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και η Επιτροπή Περιφερειών, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο των Υπουργών και τέλος το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και το Ελεγκτικό συνέδριο. Συνοπτικά οι αρμοδιότητες του καθενός αντίστοιχα είναι να δίνει τις παρωθήσεις στις ευρωπαϊκές υποθέσεις, να κάνει τις προτάσεις των καταλλήλων ενεργειών, να γίνουν τις γνώμες τους πάνω σε αυτές τις προτάσεις, να παίρνουν τις αποφάσεις και τέλος να ελέγχουν τη νομιμότητα των αποφάσεων αυτών.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Συγκεκριμένα λοιπόν, το **Ευρωπαϊκό Συμβούλιο** είναι το πιο βασικό «συστατικό» της κοινότητας αφού είναι εκείνο που δίνει την απαραίτητη ώθηση για την ανάπτυξη της ένωσης με το να σχεδιάζει τις πολιτικές κατευθύνσεις και να δίνει λύσεις στα πιο σημαντικά προβλήματα. Αποτελείται από τους αρχηγούς των κρατών-μελών και με ηγετικό στέλεχος τον πρόεδρο της ευρωπαϊκής επιτροπής. Συνέρχεται τουλάχιστον δυο φορές το χρόνο και σε αυτό οι παρευρισκόμενοι ανταλλάσσουν ελεύθερα και άτυπα τις απόψεις τους σε οικονομικά, πολιτικά και διάφορα άλλα θέματα. Το πλεονέκτημα αυτού του συμβουλίου είναι η έλλειψη γραφειοκρατίας και τυπικότητας που προάγει το συναδελφικό πνεύμα στις συνεδριάσεις του.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Το δεύτερο θεσμικό όργανο είναι η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**. Πρωταρχικό της μέλημα έχει να παίρνει την πρωτοβουλία στο να κάνει προτάσεις για την λήψη κοινοτικών αποφάσεων. Επομένως είναι εκείνη που καθορίζει το κοινό συμφέρον και λαμβάνει αποφάσεις με απόλυτη πάντα πλειοψηφία. Να επισημάνουμε ότι έχει την υποχρέωση να παρακολουθεί για την σωστή αποδοχή και εφαρμογή των συνθηκών από τα διάφορα κράτη-μέλη. Τέλος, έχει το ρόλο του αντιπροσώπου και εκπροσωπεί την Ευρωπαϊκή Ένωση στα εκτός αυτή κράτη και σε άλλους διεθνείς οργανισμούς.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Το μεγαλύτερο πολυεθνικό κοινοβούλιο στον κόσμο ακούει στο όνομα **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο**. Από τα πρώτα του στάδια οι αρμοδιότητες του διευρύνθηκαν σημαντικά και αν θέλουμε να ομαδοποιήσουμε τις εξουσίες του, αυτές θα ήταν: νομοθετική, πολιτική, δημοσιονομική και τέλος ελεγκτική. Η πρώτη του εξουσία αυξήθηκε σημαντικά και τώρα πλέον μπορεί να συμμετέχει στη διαδικασία θέσπισης των κοινοτικών πράξεων. Όσο για την πολιτική του εξουσία μπορούμε να πούμε πως είναι και αυτή εξίσου σημαντική αφού εκπροσωπεί 375

εκατομμύρια πολίτες και συχνά της ζητείται να υποβάλλει κατάλληλες προτάσεις για θέματα που απαιτούν εκπόνηση κοινοτικών πράξεων. Να αναφέρουμε επίσης πως η επιτροπή είναι υπόλογος των πράξεων της στο κοινοβούλιο και λογοδοτεί μόνο σε αυτό. Το κοινοβούλιο πρέπει να συμφωνεί σε κάθε σημαντική απόφαση σχετικά με δαπάνες που αφορούν τον κοινοτικό προϋπολογισμό.

Το Συμβούλιο των Υπουργών της Ε.Ε.

Το κύριο όργανο των αποφάσεων της κοινότητας είναι το **Συμβούλιο των υπουργών της ΕΕ**. Είναι αρκετά σημαντική η δράση του αφού θέτει προτεραιότητες, εξασφαλίζει την πολιτική καθοδήγηση, δίνει ώθηση στην ανάπτυξη της Ένωσης, και επιλύει τα ζητήματα που δεν κατάφερε να επιλύσει το Συμβούλιο των Υπουργών. Έχει υπερεθνικό και διακυβερνητικό χαρακτήρα και αποφασίζει για ορισμένα θέματα με ειδική πλειοψηφία και άλλοτε με απόλυτη. Αποτελείται από υπουργούς των κρατών μελών και ουσιαστικά αποτελείται από 16 διαφορετικά είδη συμβουλίων : γενικών υποθέσεων, γεωργίας, οικονομικών, απασχόλησης και κοινωνικής πολιτικής. Η προεδρία του μεταβιβάζεται κάθε έξι μήνες σε άλλο κράτος πάντα με αλφαβητική σειρά.

Η Επιτροπή των Περιφερειών

Συνεχίζουμε τη παρουσίαση των θεσμικών οργάνων με την **Επιτροπή των Περιφερειών**. Είναι το νεότερο όργανο της ΕΕ και η δημιουργία της δείχνει την έντονη επιθυμία των κρατών μελών να εντάξουν στην ανάπτυξη και την εφαρμογή των πολιτικών της ΕΕ τις περιφερειακές και τοπικές τους ταυτότητες. Η ΕΠ, ιδρύθηκε ως συμβουλευτικό όργανο για την ΕΕ και στη συνέχεια αναδείχτηκε υπέρμαχος της αρχής της επικουρικότητας. Επικουρικότητα σημαίνει ότι οι αποφάσεις θα πρέπει να λαμβάνονται από κείνες τις δημόσιες αρχές που βρίσκονται όσο πιο κοντά γίνεται στον πολίτη. Τα 222 μέλη της επιτροπής είναι περιφερειάρχες, δήμαρχοι, πρόεδροι νομαρχιακών και δημοτικών συμβουλίων και αυτό σημαίνει ότι έχουν άμεση εμπειρία του πώς να επηρεάζουν την καθημερινή ζωή των πολιτών. Η γνώμη της είναι πολύτιμη σε ζητήματα όπως διευρωπαϊκά δίκτυα, δημόσια υγεία, παιδεία, νεότητα, πολιτισμό και οικονομική συνοχή. Μπορεί τέλος να πάρει δική της πρωτοβουλία και να διατυπώσει τη γνώμη της για οποιοδήποτε θέμα πολιτικής που έχει επιπτώσεις σε πόλεις και περιφέρειες.

Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Το **Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων** αποτελείται από 15 Δικαστές και 9 γενικούς εισαγγελείς που διορίζονται από τα κράτη μέλη με εξαετή θητεία. Σε αυτό μπορούν να προσφεύγουν τα κράτη μέλη, τα κοινοτικά όργανα καθώς και ιδιώτες και επιχειρήσεις. Μερικά για την απονομή και εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου κατά την εφαρμογή νομικών πράξεων και συνεργάζεται στενά με τα εθνικά δικαστήρια μέσω της διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικών αποφάσεων. Παρέχει τις αναγκαίες δικαστικές εγγυήσεις που θα εξασφαλίζουν την τήρηση του δικαίου σε όλους τους τομείς δραστηριότητας της ΕΕ. Σε γενικές γραμμές δυο είναι οι κατηγορίες υποθέσεων που μπορούν να έλθουν ενώπιον του δικαστηρίου: Άμεσες προσφυγές και Αιτήσεις εκδόσεων προδικαστικών αποφάσεων. Οι πρώτες εισάγονται από ιδιώτες ή επιχειρήσεις βάλλοντας κατά της νομιμότητας μιας κοινοτικής απόφασης και οι δεύτερες προέρχονται από τα εθνικά δικαστήρια των κρατών μελών που χρειάζεται να κριθεί κάποιο ζήτημα κοινοτικού δικαίου για να μπορέσουν να εκδώσουν δική τους απόφαση.

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΟΚΕ)

Με τη συνθήκη της Ρώμης το 1958 και ο ρόλος της είναι συμβουλευτικός, ενώ οι γνωμοδοτήσεις της αντλούν το κύρος τους από την ευρεία αντιπροσώπευση της κοινωνικής και οικονομικής ζωής της Ένωσης σε αυτήν. Τα μέλη της ΟΚΕ είναι σημαντικοί εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών στην Ένωση και επιτελούν το έργο τους ευσυνείδητα και είναι αποφασισμένα να φέρουν τους πολίτες και τα θεσμικά ευρωπαϊκά όργανα πιο κοντά. Τα μέλη αυτά συγκροτούν τρεις ομάδες με ισάξια σε αριθμό άτομα: εργοδότες, εργαζόμενοι, διάφορες δραστηριότητες. Ο ΟΚΕ λόγω του ότι συμμετέχει καθημερινά στην οικονομική και κοινωνική ζωή της Ένωσης, είναι σε θέση να συμβάλλει και άμεσα στην ανάπτυξη και μεγέθυνση της ενιαίας αγοράς.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο

Τέλος, έχουμε το **Ελεγκτικό Συνέδριο** που είναι το πλέον αρμόδιο όργανο να ελέγχει αν η κοινότητα δαπανά τα χρήματα της σύμφωνα με τους κανόνες και τους κανονισμούς του προϋπολογισμού για τους σκοπούς τους οποίους προορίζονται. Το έργο του επιτελείται με πλήρη ανεξαρτησία και συνιστά ζωτικής σημασίας συμβολή στη διαφάνεια στην ΕΕ. Ο αντικειμενικός έλεγχος διαβεβαιώνει τον φορολογούμενο πολίτη ότι γίνεται υπεύθυνα διαχείριση των χρημάτων της ΕΕ. Όταν το Συνέδριο εντοπίζει παρατυπίες, λάθη ή πιθανές περιπτώσεις απάτης, τις γνωστοποιεί στις οικείες διοικήσεις και σε άλλους οργανισμούς για να αναλάβουν δράση.

Οι σχέσεις των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης βασίζονται στην εταιρικότητα και την συνεργασία. Σκοπός τους είναι να προσφέρουν αποτελεσματικές πολιτικές και λήψη αποφάσεων εντός του δημοκρατικού πλαισίου το οποίο εξετάζει αναλυτικά και ελέγχει την άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας. Μέρεινά τους είναι η ενδυνάμωση της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτιστικής ευημερίας όλων των πολιτών και η προώθηση της ειρήνης και της ανάπτυξης όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο. Η «Agenda 2000» ορίζει ενίσχυση των θεσμικών οργάνων. Τα θεσμικά όργανα έχουν στόχο να λάβουν αποφάσεις με βάση την αρχή της επικουρικότητας (επικουρικότητα σημαίνει ότι η ΕΕ θα πρέπει να αναλαμβάνει δράση μόνο όταν η δράση αυτή θα είναι αποτελεσματικότερη εκτελούμενη σε ευρωπαϊκό επίπεδο ή όταν τα άλλα κράτη δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν κάποιο θέμα αποτελεσματικά. Τα παραπάνω ευρωπαϊκά όργανα δημιουργήθηκαν για να εξυπηρετούν και να υπηρετούν τον ευρωπαίο πολίτη.

Ευρωπαϊκοί οικονομικοί φορείς

Επενδύσεων Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΟΚΕ) είναι ένα γνωμοδοτικό όργανο, χάρη στο οποίο διασφαλίζεται η εκπροσώπηση των διαφόρων παραγόντων της οικονομικής και κοινωνικής ζωής (εργοδότες, συνδικάτα, γεωργοί, καταναλωτές, κ.τ.λ.) στο θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ΟΚΕ θεσπίστηκε το 1957 από τη συνθήκη της Ρώμης και αποτελεί ένα χώρο διαλόγου· παράλληλα όμως συνιστά και το θεσμικό πλαίσιο που δίνει τη δυνατότητα στους παράγοντες της οικονομικής και κοινωνικής ζωής να συμμετέχουν ουσιαστικά στις κοινοτικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Με τις γνωμοδοτήσεις της, η ΟΚΕ συμμετέχει στον καθορισμό και στην υλοποίηση των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Έτσι, η ΟΚΕ επιτελεί μία ειδική λειτουργία στο πλαίσιο του κοινοτικών θεσμικών οργάνων: είναι ένας χώρος εκπροσώπησης, διαλόγου και έκφρασης της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βασική συνιστώσα της οποίας αποτελούν οι κοινωνικά επαγγελματικές οργανώσεις. Θα μπορούσαμε ως εκ τούτου να πούμε ότι είναι η γέφυρα που συνδέει την Ευρωπαϊκή Ένωση με τους πολίτες της.

Με την εφαρμογή της συνθήκης του Μάαστριχτ (1993), η ΟΚΕ περιήλθε σε θέση ανάλογη με των λοιπών οργάνων, όσον αφορά κυρίως τον εσωτερικό κανονισμό, τον προϋπολογισμό της, την ενίσχυση του δικαιώματος πρωτοβουλίας που διαθέτει και τη διοίκηση του προσωπικού της Γενικής Γραμματείας της. Το 1997 με τη συνθήκη του Άμστερνταμ το πεδίο δράσης της ΟΚΕ διευρύνθηκε σημαντικά, στον κοινωνικό τομέα κυρίως.

Έδρα και σύνθεση

Η έδρα της ΟΚΕ βρίσκεται στις Βρυξέλλες, όπου διεξάγονται οι περισσότερες συνεδριάσεις και οι ολομέλειες. Διοργανώνονται όμως και ορισμένες συνεδριάσεις εκτός έδρας. Τα μέλη της ΟΚΕ προτείνονται από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών και διορίζονται από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τετραετή, ανανεώσιμη θητεία. Τα 222 μέλη της ΟΚΕ ενεργούν με πλήρη ανεξαρτησία και κατανέμονται με βάση τον πληθυσμό των κρατών μελών (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία και Ηνωμένο Βασίλειο 24 μέλη, Ισπανία 21 μέλη, Αυστρία, Βέλγιο, Ελλάδα, Ολλανδία, Πορτογαλία και Σουηδία 12 μέλη, Δανία, Φινλανδία και Ιρλανδία 9 μέλη, και Λουξεμβούργο 6 μέλη).

Η ΟΚΕ περιλαμβάνει μία σύνοδο ολομέλειας, ένα προεδρείο, τρεις ομάδες, έξι τμήματα και μία γενική γραμματεία. Τα μέλη εκλέγουν τον πρόεδρο και τους δύο αντιπροέδρους, διευτούς θητείας. Ο πρόεδρος είναι επιφορτισμένος με την εξωτερική εκπροσώπηση της ΟΚΕ.

Ρόλος

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή έχει τρεις κύριες αποστολές:

- λειτουργεί συμβουλευτικά ως προς τα τρία κύρια θεσμικά όργανα (το Συμβούλιο, την Επιτροπή και, μετά την συνθήκη του Άμστερνταμ, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο),
- ενισχύει τη συμμετοχή των εκπροσώπων της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών στο ευρωπαϊκό σχέδιο, συμβάλλοντας έτσι στην ανάπτυξη μιας κοινωνικής πιο δημοκρατικής, πιο συμμετοχικής, με το μικρότερο δυνατό αποκλεισμό
- ενισχύει το ρόλο της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών στις τρίτες χώρες, προωθώντας το συστηματικό διάλογο με τους εκπροσώπους τους και υποστηρίζοντας τη δημιουργία

συμβουλευτικών δομών, με σεβασμό πάντα προς την οικονομική κοινωνική και πολιτιστική πραγματικότητα των εν λόγω χωρών.

Οργάνωση των εργασιών

Για να ανταποκριθεί στο ρόλο της, η ΟΚΕ έχει το δικαίωμα να εκδίδει τρεις κυρίως κατηγορίες γνωμοδοτήσεων:

- γνωμοδοτήσεις που εκδίδονται ύστερα από αίτηση της Επιτροπής, του Συμβουλίου ή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου,
- γνωμοδοτήσεις πρωτοβουλίας, που επιτρέπουν στην ΟΚΕ να εκφράζεται όταν κρίνει ότι αυτό είναι σκόπιμο,
- διερευνητικές γνωμοδοτήσεις, που εκδίδονται όταν, ύστερα από αίτηση της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η ΟΚΕ καλείται να συσχεφθεί και να διατυπώσει προτάσεις για ένα συγκεκριμένο θέμα - και οι οποίες μπορούν αργότερα να καταλήξουν σε πρόταση κανονισμού.

Η ΟΚΕ μπορεί εξάλλου να αναθέτει στα τμήματά της την επεξεργασία εκθέσεων πληροφόρησης, σχετικά με θέματα της επικαιρότητας ή γενικότερου ενδιαφέροντος.

Οι γνωμοδοτήσεις της ΟΚΕ επιτρέπουν στα όργανα λήψης αποφάσεων να αξιολογούν καλύτερα τον αντίκτυπο των προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στους άμεσα ενδιαφερομένους και να καθορίζουν τις ενδεχόμενες τροποποιήσεις τους. Επιπλέον, η τεχνική υποστήριξη που προσφέρει η ΟΚΕ είναι πολύτιμη, ενώ οι γνωμοδοτήσεις πρωτοβουλίας και οι εκθέσεις πληροφόρησης της ΟΚΕ, με τα στοιχεία ανάλυσης και αξιολόγησης που παρέχουν, οδηγούν σε πολλές περιπτώσεις την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να καταθέσει σχετικές προτάσεις.

Τα μέλη της ΟΚΕ ασκούν την επαγγελματική τους δραστηριότητα στις χώρες τους και μεριμνούν κυρίως για τη διασύνδεση με τους εθνικούς οργανισμούς από τους οποίους προέρχονται· πηγαίνουν στις Βρυξέλλες μόνον για τις συνεδριάσεις εργασίας.

Στο πλαίσιο της ΟΚΕ έχουν συγκροτηθεί τρεις ομάδες, οι οποίες εκπροσωπούν τους εργοδότες, τους εργαζόμενους και τις λοιπές οικονομικές και κοινωνικές κατηγορίες.

Η Ομάδα των Εργοδοτών (Ομάδα I)

Τα μέλη της Ομάδας I προέρχονται από τον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα της βιομηχανίας, των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, των εμπορικών επιμελητηρίων, του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, των τραπεζών και των ασφαλιστικών εταιρειών, των μεταφορών και της γεωργίας.

Η Ομάδα των Εργαζομένων (Ομάδα II)

Η πλειονότητα των μελών της Ομάδας προέρχεται από τις εθνικές συνδικαλιστικές οργανώσεις που προσχωρούν στην Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικάτων· μερικά από τα μέλη της ανήκουν σε συνδικάτα που συνδέονται με την Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Στελεχών Επιχειρήσεων.

Η Ομάδα «Διάφορες Δραστηριότητες» (Ομάδα III)

Η πρωτοτυπία και η ιδιαίτερη ταυτότητα της Ομάδας III απορρέουν από το ευρύ φάσμα των κατηγοριών που την απαρτίζουν: γεωργοί, ΜΜΕ, τεχνίτες, ελεύθεροι επαγγελματίες, συνεταιρισμοί, οργανισμοί αλληλασφάλισης, οργανώσεις προστασίας του καταναλωτή, οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, οργανώσεις οικογενειών, γυναικών, ατόμων με ειδικές ανάγκες, μελών της επιστημονικής και της εκπαιδευτικής κοινότητας, μη κυβερνητικές οργανώσεις, κ.τ.λ.

Τις διαφορετικές αυτές συνιστώσες ενώνει η συνείδηση ότι, μέσω των κοινωνικο-επαγγελματικών οργανώσεων στις οποίες ανήκουν, εκπροσωπούν μία σημαντική μερίδα των ευρωπαίων πολιτών· δεδομένης της ευθύνης που φέρουν, ζητούν ανέκαθεν συμμετοχή στην πράξη σχετικά με τη διαμόρφωση των κοινοτικών αποφάσεων.

Τα τμήματα

Η ΟΚΕ διαθέτει 6 τμήματα που ασχολούνται με τους κυριότερους τομείς που αναφέρονται στις συνθήκες:

- «Γεωργία, ανάπτυξη της υπαίθρου, περιβάλλον»
- «Οικονομική και νομισματική ένωση, οικονομική και κοινωνική συνοχή»
- «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, ιδιότητα του πολίτη»
- «Εξωτερικές σχέσεις»
- «Ενιαία αγορά, παραγωγή και κατανάλωση»
- «Μεταφορές, ενέργεια, υποδομές, κοινωνία της πληροφορίας»

Για να προετοιμάσουν τις γνωμοδοτήσεις τους, τα τμήματα συγκροτούν συνήθως ομάδες μελέτης, που αποτελούνται ιδίως από έναν εισηγητή και εμπειρογνώμονες, οι οποίοι τον επικουρούν στο έργο του. Για ορισμένα ειδικά θέματα ή για θέματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα πολλών τμημάτων, η ΟΚΕ μπορεί να καταφύγει σε μια προσωρινή «ad hoc» σύνθεση: την υποεπιτροπή. Η υποεπιτροπή λειτουργεί όπως και τα τμήματα, με τη διαφορά ότι τα καθήκοντά της περιορίζονται στην εξέταση ενός συγκεκριμένου προβλήματος και για ορισμένο χρονικό διάστημα.

Κάθε τμήμα διαθέτει ένα προεδρείο, το οποίο συντονίζει τις εργασίες, σε συνεργασία με τον πρόεδρο του τμήματος.

Η διαδικασία γνωμοδότησης

Η διαδικασία γνωμοδότησης στην ΟΚΕ περιλαμβάνει συνήθως τα παρακάτω στάδια:

- Την αίτηση γνωμοδότησης υποβάλλει στον πρόεδρο της ΟΚΕ συνήθως το Συμβούλιο, αλλά και η Επιτροπή και, στο εξής, και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
- Το προεδρείο της ΟΚΕ ορίζει το κατάλληλο τμήμα, για την προετοιμασία των εργασιών.
- Το τμήμα συγκροτεί ομάδα μελέτης (συνήθως εννεαμελή) και διορίζει έναν εισηγητή, ο οποίος επικουρείται από εμπειρογνώμονες (συνήθως 4).
- Με βάση τις εργασίες της ομάδας μελέτης, το τμήμα υιοθετεί με απλή πλειοψηφία μία γνωμοδότηση, η οποία στη συνέχεια εγγράφεται στην ημερήσια διάταξη της ολομέλειας.
- Η ολομέλεια της ΟΚΕ εγκρίνει, βάσει της γνωμοδότησης του τμήματος και με απλή πλειοψηφία, τη γνωμοδότησή της.
- Η γνωμοδότηση αυτή κατατίθεται στο Συμβούλιο, στην Επιτροπή και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ) είναι το χρηματοπιστωτικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. «Τράπεζα» και συγχρόνως «θεσμικό όργανο» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ΕΤΕ συμβάλλει στην υλοποίηση των στόχων της Ένωσης, χρηματοδοτώντας έργα που προάγουν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, την ισόρροπη ανάπτυξη, την οικονομική και κοινωνική συνοχή, καθώς και την ανάπτυξη μίας οικονομίας βασισμένης στη γνώση και την καινοτομία.

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ιδρύθηκε το 1958 με τη συνθήκη της Ρώμης και αντλεί τους πόρους τους δανειζόμενη από τις κεφαλαιαγορές. Σε αντίθεση με τις συνηθισμένες τράπεζες, δεν διαθέτει εμπορικούς πόρους προερχόμενους από αποταμιευτικές καταθέσεις ή τρέχοντες λογαριασμούς.

Η ΕΤΕ βρίσκεται σήμερα παγκοσμίως μεταξύ των σημαντικότερων μη εθνικών δανειοληπτικών οργανισμών και έχει την καλύτερη πιστοληπτική κατάταξη στις κεφαλαιαγορές, τα «τρία Α». Η θέση της αυτή της επιτρέπει να προσελκύει, με ιδιαίτερα ανταγωνιστικούς όρους, τον σημαντικό όγκο χρηματοδοτικών κεφαλαίων που χρειάζεται για την υποστήριξη των επενδύσεων.

Έδρα και σύνθεση

Η έδρα της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων βρίσκεται στο Λουξεμβούργο και απασχολεί ειδικευμένο και πολυπολιτισμικό προσωπικό, προερχόμενο από όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μέτοχοι της ΕΤΕ είναι τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία συμμετέχουν στο κεφάλαιό της, σύμφωνα με μία κλίμακα κατανομής που αντανακλά την οικονομική τους βαρύτητα στο πλαίσιο της Ένωσης.

Η ΕΤΕ διαθέτει ένα Διοικητικό Συμβούλιο, ένα Εκτελεστικό Συμβούλιο, μία Διευθύνουσα Επιτροπή και μία Ελεγκτική Επιτροπή.

Ρόλος

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και δεν επιβαρύνει τους δημοσιονομικούς πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αποστολή της είναι η χρηματοδότηση δημοσίων ή ιδιωτικών επενδύσεων που υλοποιούν τους στόχους της ευρωπαϊκής οικοδόμησης.

Ο σημαντικός όγκος των κεφαλαίων που αντλεί η ΕΤΕ από τις κεφαλαιαγορές επενδύεται σε προσεκτικά επιλεγμένα έργα. Οι παρεμβάσεις της ΕΤΕ γίνονται βάσει των παρακάτω κριτηρίων κυρίως:

οι παρεμβάσεις λειτουργούν καταλυτικά για την προσέλκυση νέων πηγών χρηματοδότησης, γίνονται σε τομείς όπως η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών βιομηχανιών και του τομέα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), η δημιουργία διευρωπαϊκών δικτύων (μεταφορές, τηλεπικοινωνίες και μεταφορά ενέργειας), η προστασία του φυσικού και αστικού περιβάλλοντος· επενδύσεις επίσης γίνονται στους τομείς της υγείας, της παιδείας και της πληροφορικής, αφορούν κυρίως τις λιγότερο ευνοημένες περιφέρειες.

Η ΕΤΕ δραστηριοποιείται με την ίδια φιλοσοφία τόσο στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και στις τρίτες χώρες. Αν και το 90% σχεδόν των δραστηριοτήτων της ΕΤΕ αφορά στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ένα σημαντικό μέρος των χρηματοδοτήσεων κατευθύνεται στις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, για τις οποίες έχουν δημιουργηθεί ειδικοί μηχανισμοί χρηματοδότησης.

Οι χρηματοδοτήσεις της ΕΤΕ ενισχύουν επίσης τη δημιουργία συνθηκών βιώσιμης ανάπτυξης στις χώρες της Μεσογείου, της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού, όπως και μία σειρά έργων κοινού συμφέροντος στη Λατινική Αμερική και στην Ασία. Είναι αξιοσημείωτο τέλος, ότι η ΕΤΕ είναι ο κύριος μέτοχος του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων (ΕΤΑΕ) και προεδρεύει στο Εποπτικό Συμβούλιό του. Το ΕΤΑΕ, που ιδρύθηκε το 1994 με έδρα το Λουξεμβούργο, έχει κύριο σκοπό να υποστηρίζει τις επενδύσεις με ίδιους πόρους των ΜΜΕ.

Οργάνωση των εργασιών

Οι δανειοδοτικές και δανειοληπτικές δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων διεξάγονται στο πλαίσιο των οικονομικών πολιτικών που χαράσσει η Ένωση. Κάθε χρόνο η Τράπεζα παρουσιάζει μια ετήσια έκθεση, στην οποία κάνει πλήρη απολογισμό των δραστηριοτήτων της. Στην έκθεση καταγράφονται διεξοδικά οι συναλλαγές όπως και οι λογαριασμοί του οργάνου· επίσης η έκθεση περιλαμβάνει τον κατάλογο των έργων που χρηματοδοτήθηκαν με όλα τα χαρακτηριστικά τους.

Η Τράπεζα καλείται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να συμμετάσχει σε ορισμένες κοινοβουλευτικές επιτροπές που ασχολούνται με θέματα σχετικά με τις δραστηριότητές της. Συμμετέχει επίσης στις προετοιμασίες των εργασιών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και συντάσσει έκθεση σχετικά με την συμμετοχή της στην υλοποίηση των στόχων της Ένωσης και με τις προοπτικές εξέλιξής τους, συναρτήσει των αναγκών της οικονομίας. Εκτός αυτών, η ΕΤΕ συνεργάζεται με τα λοιπά ευρωπαϊκά όργανα, στο πλαίσιο των κοινοτικών πολιτικών που αφορούν στις δραστηριότητές της. Ο πρόεδρος της ΕΤΕ έχει επίσης τη δυνατότητα να συμμετέχει στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου, προφέροντας την εμπειρογνωμοσύνη της Τράπεζας όσον αφορά τα ζητήματα που συζητούνται.

Σύμφωνα με τον κανονισμό της, η ΕΤΕ διαθέτει αυτονομία αποφάσεων στο πλαίσιο του κοινοτικού θεσμικού συστήματος. Οι διοικητικές και ελεγκτικές της δομές της επιτρέπουν να αποφασίζει τη χορήγηση και τη λήψη δανείων με μοναδικό κριτήριο τα πλεονεκτήματα των έργων και τις καλύτερες ευκαιρίες που προσφέρουν οι χρηματοδοτήσεις, αντίστοιχα.

Οι σχέσεις συνεργασίας που έχει δημιουργήσει η ΕΤΕ με τα όργανα της Ένωσης και με τη διεθνή τραπεζική κοινότητα, διασφαλίζουν τη συνέργια των δανείων της με τα δημοσιονομικά εργαλεία της Ένωσης και της επιτρέπουν να προσελκύει τραπεζικούς πόρους για τα έργα που υποστηρίζει, προωθώντας τους οικονομικούς στόχους της Ένωσης.

Η ΕΤΕ διαπραγματεύεται απευθείας με τους αναδόχους των μεγάλων έργων (αξίας 25 εκατομμυρίων ευρώ τουλάχιστον), ενώ για μικρότερα έργα (των ΜΜΕ και της τοπικής αυτοδιοίκησης) συνεργάζεται με 180 περίπου άλλες τράπεζες και ειδικούς διαμεσολαβητικούς χρηματοδοτικούς φορείς στην Ευρώπη, οι οποίοι χρησιμοποιούν τα κεφάλαιά της με τον τρόπο που η ίδια ορίζει.

Το Διοικητικό Συμβούλιο

Στο Διοικητικό Συμβούλιο συμμετέχουν οι υπουργοί που ορίζουν τα κράτη μέλη, κατά κανόνα οι υπουργοί Εθνικής Οικονομίας. Το Διοικητικό Συμβούλιο καθορίζει τις γενικές οδηγίες της πιστωτικής πολιτικής, εγκρίνει τον ισολογισμό και την ετήσια έκθεση, δεσμεύει την Τράπεζα για τις εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης χρηματοδοτήσεις και αποφασίζει για τις αυξήσεις κεφαλαίου. Διορίζει τα μέλη του Εκτελεστικού Συμβουλίου, της Διευθύνουσας Επιτροπής και της Ελεγκτικής Επιτροπής.

Το Εκτελεστικό Συμβούλιο

Το Εκτελεστικό Συμβούλιο, υπό την προεδρία του προέδρου της Τράπεζας, απαρτίζεται από 25 μέλη, εκ των οποίων τα 24 ορίζουν τα κράτη μέλη και το ένα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Φέρει την ευθύνη για τη διαχείριση της ΕΤΕ, ώστε να είναι σύμφωνη προς τους στόχους των οποίων η υλοποίηση της έχει ανατεθεί και εγκρίνει τις δανειοληπτικές και δανειοδοτικές συναλλαγές.

Η Διευθύνουσα Επιτροπή

Η Διευθύνουσα Επιτροπή είναι το μόνιμο εκτελεστικό όργανο της Τράπεζας. Αποτελείται από τον πρόεδρο και επτά αντιπροέδρους και εδρεύει στο Λουξεμβούργο. Διασφαλίζει συλλογικά την τρέχουσα διαχείριση της ΕΤΕ και προετοιμάζει τις αποφάσεις του Εκτελεστικού Συμβουλίου, τις οποίες και εκτελεί, αποφάσεις δανειοληψίας και χορήγησης δανείων κυρίως.

Η Ελεγκτική Επιτροπή

Η ΕΤΕ διαθέτει ένα μηχανισμό εσωτερικών και εξωτερικών ελέγχων, που καλύπτουν το σύνολο των συναλλαγών της και χρησιμοποιούν τις ειδικές μεθόδους ελέγχου του χρηματοπιστωτικού και τραπεζικού τομέα. Ανώτατο όργανο του εν λόγω μηχανισμού είναι η Ελεγκτική Επιτροπή, η οποία ελέγχει τη νομιμότητα των συναλλαγών και των βιβλίων της Τράπεζας, βάσει των εκθέσεων που συντάσσουν τα όργανα εσωτερικής εποπτείας και ελέγχου και οι εξωτερικοί ελεγκτές. Συνεργάζεται επίσης με το ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, για τον εξωτερικό έλεγχο των συναλλαγών της ΕΤΕ που αφορούν στους πόρους του κοινοτικού προϋπολογισμού ή του προϋπολογισμού των κρατών μελών.

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Η έλευση της νομισματικής ένωσης στην Ευρώπη οδήγησε στην υιοθέτηση ενός νέου νομίσματος, του ευρώ, και στην ίδρυση μιας νέας κεντρικής τράπεζας, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ).

Η ΕΚΤ και οι κεντρικές τράπεζες των χωρών που υιοθέτησαν το ευρώ αποτελούν μια νέα οντότητα που ονομάζεται «Ευρωσύστημα». Όσο εξακολουθούν να υπάρχουν κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν έχουν υιοθετήσει το ευρώ, είναι απαραίτητη η διάκριση μεταξύ του Ευρωσυστήματος, που απαρτίζεται από 12 χώρες, και του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) που περιλαμβάνει 15 χώρες.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) που ιδρύθηκε την 1η Ιουνίου 1998, διαδέχτηκε το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα (ΕΝΙ), το οποίο διαδραμάτισε κεντρικό ρόλο στην προετοιμασία για το ξεκίνημα του ευρώ, που έγινε την 1η Ιανουαρίου 1999.

Έδρα και σύνθεση

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) εδρεύει στη Φραγκφούρτη της Γερμανίας και το προσωπικό που απασχολεί προέρχεται από όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είναι απολύτως ανεξάρτητη κατά την άσκηση των καθηκόντων της. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, οι εθνικές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος και τα μέλη των οργάνων λήψης αποφάσεων των εν λόγω οργανισμών δεν μπορούν να ζητούν ή να δέχονται υποδείξεις από οποιονδήποτε άλλον οργανισμό. Τα κοινοτικά όργανα και οργανισμοί, καθώς και οι κυβερνήσεις των κρατών μελών, αναλαμβάνουν την υποχρέωση να τηρούν την αρχή αυτή και να μην επιδιώκουν να επηρεάζουν την ΕΚΤ ή τις εθνικές κεντρικές τράπεζες.

Η ΕΚΤ συνεργάζεται στενά με τις ομόλογές της εθνικές κεντρικές τράπεζες, για την επεξεργασία και την εφαρμογή των αποφάσεων που λαμβάνουν τα όργανα λήψης των αποφάσεων, δηλαδή το Διοικητικό Συμβούλιο, η Εκτελεστική Επιτροπή και το Γενικό Συμβούλιο. Ο πρόεδρος της ΕΚΤ, όπως και τα υπόλοιπα 5 μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής διορίζονται από τα κράτη μέλη για οκταετή, μη ανανεώσιμη θητεία.

Ρόλος

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αποτελεί τον κεντρικό άξονα του Ευρωσυστήματος. Εγγυάται την εκτέλεση των καθηκόντων που της έχουν ανατεθεί, είτε μέσω των ιδίων δραστηριοτήτων της, είτε μέσω των εθνικών κεντρικών τραπεζών που συμμετέχουν στο σύστημα. Κατά την επιδίωξη του κύριου στόχου, που είναι η διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών, τα κυριότερα καθήκοντα της ΕΚΤ είναι:

- η χάραξη και εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ,
- η διενέργεια πράξεων συναλλάγματος, η κατοχή και διαχείριση των επισήμων συναλλαγματικών διαθεσίμων των χωρών της ζώνης του ευρώ,
- η έκδοση τραπεζογραμματίων στη ζώνη του ευρώ,
- η προώθηση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών.

Πρόσθετα καθήκοντα της ΕΚΤ είναι:

η συλλογή των αναγκαίων στατιστικών πληροφοριών, είτε από τις εθνικές αρχές είτε απευθείας από οικονομικούς παράγοντες (για παράδειγμα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα), η παρακολούθηση των εξελίξεων στον τραπεζικό και χρηματοπιστωτικό τομέα και η προώθηση της ομαλής ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ του ΕΣΚΤ και των εποπτικών αρχών. Κύριος στόχος του Ευρωσυστήματος είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών στη ζώνη του ευρώ, ώστε να διαφυλαχθεί η αγοραστική δύναμη του ευρώ. Η στρατηγική που ακολουθείται στηρίζεται σε δύο άξονες:

1) Στον πρωταγωνιστικό ρόλο του νομίσματος. Ο ρόλος αυτός επισημαίνεται από την ανακοίνωση μιας τιμής αναφοράς για την αύξηση της προσφοράς χρήματος με την ευρεία έννοια, καθώς ο πληθωρισμός μπορεί εντέλει να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα της ύπαρξης άφθονου χρήματος, το οποίο διατίθεται για μια περιορισμένη ποσότητα αγαθών και υπηρεσιών.

2) Σε μια αξιολόγηση, η οποία βασίζεται σε ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δεικτών, των προοπτικών για τη μελλοντική εξέλιξη των τιμών και των κινδύνων διατάραξης της σταθερότητας των τιμών στη ζώνη του ευρώ (μισθοί, συναλλαγματική ισοτιμία, μακροπρόθεσμα επιτόκια, διάφορα μεγέθη σχετικά με την οικονομική δραστηριότητα, κλπ.).

Για να είναι σε θέση οι πολίτες να αξιολογήσουν την επιτυχία της ενιαίας νομισματικής πολιτικής, η ΕΚΤ έχει ορίσει με ακρίβεια τον πρωταρχικό της στόχο. Η σταθερότητα των τιμών έχει οριστεί ως η ετήσια αύξηση του δείκτη τιμών καταναλωτή με ρυθμό μικρότερο από 2%.

Οργάνωση των εργασιών

Η οργάνωση των εργασιών της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας αντανακλά τη λειτουργία των οργάνων λήψης αποφάσεων, που συνεδριάζουν κατά κανόνα στην έδρα της ΕΚΤ.

Το Διοικητικό Συμβούλιο

Το Διοικητικό Συμβούλιο είναι το ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Απαρτίζεται από τα 6 μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής και από τους διοικητές των 12 εθνικών κεντρικών τραπεζών της ζώνης του ευρώ. Του Διοικητικού Συμβουλίου προεδρεύει ο πρόεδρος της ΕΚΤ.

Βασικό καθήκον του Διοικητικού Συμβουλίου είναι η χάραξη της νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ. Πιο συγκεκριμένα, είναι αρμόδιο για τον καθορισμό των επιτοκίων, με τα οποία οι εμπορικές τράπεζες μπορούν να αποκτήσουν χρήμα (ρευστότητα) από την κεντρική τράπεζα.

Η Εκτελεστική Επιτροπή

Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας απαρτίζεται από τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο της ΕΚΤ και άλλα 4 μέλη, που διορίζονται με κοινή συμφωνία των αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων των χωρών που αποτελούν τη ζώνη του ευρώ.

Η Εκτελεστική Επιτροπή είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής, όπως αυτή χαράσσεται από το Διοικητικό Συμβούλιο, ενώ ταυτοχρόνως παρέχει και τις απαραίτητες για το σκοπό αυτό οδηγίες στις εθνικές κεντρικές τράπεζες. Εκτός αυτού, προετοιμάζει τις συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου και διαχειρίζεται τα τρέχοντα θέματα της ΕΚΤ.

Το Γενικό Συμβούλιο

Το Γενικό Συμβούλιο είναι το τρίτο όργανο λήψης αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Απαρτίζεται από τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο της ΕΚΤ και από τους διοικητές των 15 εθνικών κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Γενικό Συμβούλιο συμβάλλει τόσο στις συμβουλευτικές και συντονιστικές λειτουργίες της ΕΚΤ, όσο και στις προετοιμασίες για την ενδεχόμενη διεύρυνση της ζώνης του ευρώ.

Το Ταμείο Συνοχής

Ένας από τους βασικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών της Ένωσης.

Στο Πρωτόκολλο σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή που έχει προσαρτηθεί στην Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση επιβεβαιώνεται η αποστολή της Κοινότητας να προωθήσει τη συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών και ορίζεται ότι ένα Ταμείο Συνοχής θα συνεισφέρει οικονομικά σε σχέδια για το Περιβάλλον και σε έργα υποδομής κοινού ενδιαφέροντος στον τομέα των Μεταφορών.

Το Ταμείο Συνοχής ιδρύθηκε επίσημα με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1164/94 του Συμβουλίου της 14ης Μαΐου 1994 και ορίστηκε ότι η δράση του είναι συμπληρωματική εκείνης των Διαρθρωτικών Ταμείων, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των άλλων χρηματοδοτικών μέσων και στοχεύει στην υποβοήθηση των λιγότερο εύπορων Κρατών Μελών.

Επιλέξιμες χώρες για συνδρομή από το Ταμείο Συνοχής για την περίοδο 2000 - 2006 είναι η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Ισπανία και η Πορτογαλία.

Η χορήγηση χρηματοδοτικής βοήθειας πραγματοποιείται μόνο σε κράτη που το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους βρίσκεται κάτω του 90% του κοινοτικού μέσου όρου. Η χορήγηση χρηματοδοτικής βοήθειας είναι ανάλογη πλέον με την τήρηση των υποχρεώσεων του κράτους προς τις εξωτερικές του οφειλές. Τα κριτήρια με τα οποία κατανέμει του οικονομικούς του πόρους το ταμείο είναι κυρίως

- ο πληθυσμός,
- η εδαφική έκταση,
- το κατά κεφαλήν ΑΕΠ καθώς και
- ο ρυθμός βελτίωσης της ευημερίας από μια προηγούμενη περίοδο.

Οι βασικές αρχές του καθορίστηκαν το 1994 και θα συνεχίσουν να διέπουν το ταμείο μέχρι το 2006 και με την πάροδο του χρόνου οι απαιτήσεις του έγιναν πιο αυστηρές. Θα διανεμηθούν πόροι μεταξύ των τεσσάρων δικαιούχων χωρών σύμφωνα με τις ακόλουθες δέσμες:

- Ισπανία 61-63,5%,
- Ελλάδα 16-18,0%,
- Πορτογαλία 16-18,0%,
- Ιρλανδία 2-6,0%.

Το μέγιστο ποσοστό της στήριξης της Ε.Ε. που χορηγείται από το Ταμείο Συνοχής κυμαίνεται μεταξύ 80-85% των δημοσίων ή αντίστοιχων δαπανών. Εντούτοις, το ποσοστό αυτό μπορεί να μειωθεί σύμφωνα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», σύμφωνα με το άρθρο 174 της Συνθήκης. Η επαλήθευση της επιλεξιμότητας του κριτηρίου του 90% του μέσου όρου της Ε.Ε. του ΑΕγχΠ θα πραγματοποιηθεί μεσοπρόθεσμα, δηλ. το 2003. Οι εγκριθείσες πιστώσεις δεν θα αναβληθούν έως ότου το δημόσιο έλλειμμα φθάσει στην πραγματικότητα το 3%.

Το Ταμείο Συνοχής μπορεί επίσης να χορηγεί ενίσχυση για τη σύνταξη προπαρασκευαστικών μελετών που συνδέονται με τα έργα και τη λήψη μέτρων τεχνικής υποστήριξης συμπεριλαμβανομένων των ενεργειών πληροφόρησης και δημοσιότητας.

Κανένα από τα προτεινόμενα προς ένταξη έργα, δεν μπορεί να χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Συνοχής και ταυτόχρονα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων Τμήμα Προσανατολισμού (ΕΓΤΠΕ) ή το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ).

Κατά την περίοδο 1993 - 1999 το συνολικό ποσό των διαθεσίμων πιστώσεων ανήλθε σε 15,15 δισεκατομμύρια ευρώ, από το οποία περίπου 3 δισεκατομμύρια ευρώ διατέθηκαν στην Ελλάδα.

Για την περίοδο 2000 - 2006 ισχύει ο ιδρυτικός κανονισμός του Ταμείου όπως τροποποιήθηκε με τους Κανονισμούς (ΕΚ) 1264 και 1265 του Συμβουλίου της 21ης Ιουνίου 1999.

Αν και ο ιδρυτικός κανονισμός του Ταμείου δεν τροποποιήθηκε ριζικά, τροποποιήθηκαν ορισμένες διατάξεις προκειμένου να ληφθούν υπόψη η εμπειρία από τη διαχείριση της περιόδου 1993 - 1999, η νέα μακροοικονομική κατάσταση (εισαγωγή του ευρώ, πρόοδος της σύγκλισης), η βούληση να ενισχυθούν τα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου, όσο και η ανάγκη απλούστευσης της δημοσιονομικής διαχείρισης, εξορθολογισμού της παρουσίας των έργων και ένταξής τους σε μία στρατηγική προσέγγιση σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι στο παρελθόν.

Για την Ελλάδα, το σύνολο των διαθεσίμων πόρων κατά την περίοδο 2000 - 2006, θα ανέλθει σε 3,1 δισεκατομμύρια ευρώ (σε τιμές 1999) που θα ισοκαταμεληθούν στους δύο τομείς παρέμβασης (Περιβάλλον & Μεταφορές) του Ταμείου Συνοχής.

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

Η αρμονική ανάπτυξη υπήρξε από το 1957, στόχος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Στην αρχή, η δημιουργία της κοινής αγοράς έπρεπε να εξασφαλίσει την ανάπτυξη των κρατών μελών και να συμπληρώσει τα κενά της ανάπτυξης μεταξύ ορισμένων περιοχών. Η συνθήκη (1957) προέβλεπε τη δημιουργία ενός **Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ)**, προορισμένου να προάγει την απασχόληση και να ευνοεί την κινητικότητα των εργαζομένων στην κοινοτική επικράτεια. Η μεγάλη ανάπτυξη και το χαμηλό επίπεδο ανεργίας στις δεκαετίες '50 και '60, είχε ως αποτέλεσμα, ο ρόλος του ταμείου να είναι πολύ περιορισμένος την εποχή αυτή.

Διαρθρωτικά Ταμεία

Η οικονομική κρίση του 1973 και οι οικονομικές αναδιαρθρώσεις που επακολούθησαν έφεραν στην επιφάνεια διαφορές ανάπτυξης μεταξύ ορισμένων κρατών μελών. Οι ανισότητες αυτές μεταξύ των περιοχών αυξήθηκαν, κυρίως λόγω της ένταξης του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, κατόπιν της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας. Ως εκ τούτου, η ανάπτυξη μίας πραγματικής διαρθρωτικής πολιτικής, για να μειωθούν οι διαφορές ανάπτυξης και βιοτικού επιπέδου, είναι απαραίτητη.

Εκτός από τη δράση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, δημιουργήθηκαν με τον καιρό άλλα Ταμεία τα λεγόμενα "διαρθρωτικά", τα οποία έχουν συγκεκριμένους στόχους. Έτσι, η Κοινότητα δημιούργησε

- το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), που αφορά τη χρηματοδότηση της κοινής γεωργικής πολιτικής,

- το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), που οι ενισχύσεις του αφορούν ειδικά τις περιοχές με καθυστερημένη ανάπτυξη, καθώς και το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ).

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης για ενίσχυση των διαρθρωτικών διακανονισμών είναι τώρα ιδιαίτερα σημαντική. Τα Διαρθρωτικά Ταμεία διαθέτουν περίπου 30.000 εκατ. ECU κατ'έτος. Υπάρχουν τέσσερα Διαρθρωτικά ταμεία: το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αγροτικού Προσανατολισμού και Εγγύησης (ΦΕΟΓΚΑ) και το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ).

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο αντιστοιχεί για το ένα τρίτο του συνολικού προϋπολογισμού για τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Κύριος στόχος του είναι η προώθηση των επενδύσεων σε ανθρώπινο δυναμικό. Ειδικότερα αποβλέπει στην καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας και τη βελτίωση της δυνατότητας απασχόλησης των νέων και από το 1993, την προώθηση της προσαρμογής στη βιομηχανική αλλαγή. Στοχεύει επίσης στην ένταξη των αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας ατόμων και την προώθηση των ίσων ευκαιριών. Συμβάλλει στη χρηματοδότηση της επαγγελματικής κατάρτισης και των μέτρων ενίσχυσης της απασχόλησης καθώς και σε βελτιώσεις στα εκπαιδευτικά συστήματα.

Οι κοινοτικές πρωτοβουλίες

Περί του 9% του προϋπολογισμού των Διαρθρωτικών Ταμείων διατίθεται για Κοινοτικές Πρωτοβουλίες. Πρόκειται για ειδικά προγράμματα, οι κατευθυντήριες γραμμές των οποίων καταρτίζονται από την Επιτροπή, σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές προτεραιότητες. Τα ακόλουθα τέσσερα κύρια χαρακτηριστικά διακρίνουν τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες από τις άλλες μορφές στήριξης των Διαρθρωτικών Ταμείων:

Καινοτομία

Κάθε Πρωτοβουλία αποσκοπεί να ενθαρρύνει την αλλαγή πολιτικής με την ενίσχυση καινοτόμων δραστηριοτήτων και την ευρύτερη διάδοση των αποτελεσμάτων αυτών.

Διακρατικότητα

Οι Πρωτοβουλίες αποσκοπούν να αναπτύξουν μια ευρωπαϊκή ανταπόκριση στα προβλήματα που εμφανίζονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και κατά συνέπεια, η διακρατικότητα αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για συμμετοχή.

Πολλαπλασιαστικός παράγοντας

Οι προσεγγίσεις που αναπτύσσονται πρέπει, εν ευνόχω χρόνο, να αποτελέσουν μέρος των επικρατέστερων πρακτικών στα κράτη μέλη.

Εκ των κάτω προσέγγιση

Η προσέγγιση εκ των κάτω περισσότερο και όχι η εκ των άνω προς τα κάτω συνεπάγεται κινητοποίηση της πραγματογνωμοσύνης και εμπειρίας μίας ευρείας βάσης φορέων με ανάλογη

δραστηριότητα που βρίσκονται στην κατάλληλη θέση για να εντοπίσουν τοπικά, περιφερειακά και πολυτομεακά προβλήματα και ανάγκες. Επί του παρόντος, υπάρχουν δεκατέσσερις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες που βρίσκονται σε εφαρμογή στο πλαίσιο των Διαρθρωτικών Ταμείων. Δύο από αυτές, η Απασχόληση και η ADAPT, χρηματοδοτούνται κυρίως από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και στοχεύουν ιδιαίτερα στη βελτίωση της λειτουργίας της ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας, ιδίως τη στήριξη ευάλωτων ομάδων. Επίσης, υπάρχει μεγαλύτερη ανάμειξη του ΕΚΤ σε άλλες δώδεκα Κοινοτικές Πρωτοβουλίες: Interreg και Interreg C, Leader, Regis, Rechar, Resider, Konver, Retex, MME, Urban, Pesca, καθώς και το Peace and Reconciliation Programme (το Πρόγραμμα για την Ειρήνη και τη Συμφιλίωση στη Βόρειο Ιρλανδία).

Οι ενέργειες των κρατών μελών

Περί τα τρία τέταρτα των εθνικών δαπανών για τις πολιτικές της αγοράς εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση διατίθενται για παθητικά μέτρα, όπως είναι η χρηματοδότηση των επιδομάτων ανεργίας και μέτρων πρόωρης συνταξιοδότησης. Αντίθετα, το ένα τέταρτο μόνο των εθνικών δαπανών για τις πολιτικές αγοράς εργασίας διατίθεται για την παροχή επαγγελματικών συμβουλών και κατάρτισης, την κατάρτιση στις επιχειρήσεις, καθώς και επιδοτήσεις για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και επιχειρήσεων. Αυτά τα ενεργητικά μέτρα για την απασχόληση ενισχύονται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Η στρατηγική για την απασχόληση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προωθεί τη σταδιακή επέκταση, διαφοροποίηση και βελτίωση των ενεργητικών μέτρων.

Έχοντας διαπιστώσει τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, τα κράτη μέλη έχουν σταδιακά υιοθετήσει περισσότερο ολοκληρωμένες προσεγγίσεις, στα πλαίσια των πολιτικών τους. Τα εθνικά προγράμματα ολοκληρωμένων προσεγγίσεων για την καταπολέμηση του κοινωνικού και επαγγελματικού αποκλεισμού περιλαμβάνουν τη συνεργασία μεταξύ του εθνικού, περιφερειακού και τοπικού επιπέδου. Η ολοκληρωμένη φύση τους προκαλεί την κινητοποίηση ενός ευρύτερου φάσματος παραγόντων. Παράγοντες επιτυχίας αποτελούν η προσέγγιση από τη βάση προς τα πάνω και η συμμετοχή αυτών, οι οποίοι πλήττονται περισσότερο από τις διαδικασίες του αποκλεισμού.

Διαρθρωτική πολιτική -διαρθρωτικά ταμεία και ΕΤΕ

Διαρθρωτικές πολιτικές εφαρμόζονται συνεχώς μέσα την ΕΕ προκειμένου να δημιουργηθούν κατάλληλες συνθήκες για την καλύτερη κατανομή και ταξινόμηση των χρηματικών πόρων σε διάφορα κράτη μέλη. Είναι σχεδιασμοί που προσπαθούν να αναβαθμίσουν περιοχές και να μεταβιβάσουν πόρους από άλλες που είναι πιο «πλούσιες» αναλογικά ώστε να ευνοηθούν οι επενδύσεις σε όλο το γεωγραφικό φάσμα της ΕΕ και να ακολουθήσει ευημερία και ανάπτυξη. Αντικειμενικός της σκοπός είναι η εξομάλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων χωρία αυτό να σημαίνει πως αντικαθιστούμε τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές. Ας μην ξεχνάμε ότι σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, πρώτα από όλα πρέπει σε εθνικό επίπεδο να βρίσκουν λύση τα διάφορα κράτη με το να κατασκευάζουν υποδομές και να δίνουν επενδυτικά κίνητρα. Η ΕΕ σκοπό έχει να εξαλείψει τον ανταγωνισμό και να συντονίσει όλες αυτές τις προσπάθειες δίνοντάς τους μεγαλύτερη χρηματική ενίσχυση.

Η πρώτη έκθεση σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή καταλήγει στο ενθαρρυντικό συμπέρασμα ότι, παρόλο που ο δρόμος είναι ακόμα μακρύς μέχρι την πλήρη εξάλειψη των αναπτυξιακών διαφορών μεταξύ των φτωχότερων και των πλουσιότερων κρατών μελών και περιφερειών, οι διαφορές αυτές τείνουν να μειωθούν. Από την άλλη μεριά, οι

περιφερειακές ανισότητες στο εσωτερικό των περισσότερων Κρατών Μελών, όχι μόνο δεν δείχνουν τάσεις μείωσης αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις εντάθηκαν. Αυτό σημαίνει ότι η συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων και του ανθρώπινου δυναμικού διατηρήθηκε ή αυξήθηκε και ότι οι περιβαλλοντικές πιέσεις και η κοινωνικοοικονομική περιθωριοποίηση επιδεινώθηκαν στο εσωτερικό των Κρατών Μελών.

Η κοινή περιφερειακή πολιτική λοιπόν έχει διπλό χαρακτήρα. Από τη μια συντονίζει όλες τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές θεσπίζοντας στόχους και θέτοντας κατευθύνσεις και από την άλλη συντονίζει τις πολιτικές και τα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ ώστε να τους δώσει μια μεγαλύτερη εμβέλεια χρήσης. Τα διαρθρωτικά ταμεία που διαθέτει η ΕΕ είναι τα εξής:

- Το *Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης* (ΕΤΠΑ). Συμβάλλει στο να ενισχύει τις αναπτυξιακά αδύναμες περιοχές που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικές δυσχέρειες
- Το *Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο* (ΕΚΤ).
- Το *Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων* (ΕΓΓΤΠΕ). Βελτιώνει την αποτελεσματικότητα της δομής παραγωγής, της μεταποίησης, της εμπορίας και των δασικών και γεωργικών προϊόντων
- Το χρηματοδοτικό μέσο προσανατολισμού της αλιείας (ΧΜΠΑ)

Τα διαρθρωτικά ταμεία έχουν συμβάλει σημαντικά στην βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος στις χώρες συνοχής και στις περιοχές του στόχου 1. Σημαντικές επενδύσεις πραγματοποιήθηκαν στις υποδομές για το περιβάλλον (ύδατα, έδαφος, ατμοσφαιρικός αέρας, απόβλητα). Ωστόσο οι προσπάθειες αυτές πρέπει να εναρμονιστούν με τις προτεραιότητες που έχουν τεθεί για τις υποδομές των μεταφορών. Έχοντας ως πρωταρχικό τους στόχο την οικονομική ανάπτυξη, οι προτεραιότητες αυτές δεν έδωσαν επαρκή προσοχή στην διαφύλαξη των οικοσυστημάτων.

Συνοπτικά αναφέρεται ότι οι διαρθρωτικές πολιτικές επέφεραν πολύ θετικά οικονομικά αποτελέσματα με τη βελτίωση της σύγκλισης σε πραγματικούς όρους, αλλά ότι θα πρέπει να επιτευχθεί περαιτέρω πρόοδος ώστε να εξασφαλιστεί η καλύτερη γεωγραφική εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας με τη μορφή πιο απαιτητικών περιφερειακών είτε εθνικών αναπτυξιακών στρατηγικών.

Οι πιστώσεις των τριών διαρθρωτικών ταμείων και του ΧΜΠΑ διατίθενται για τη στήριξη των ακόλουθων στόχων:

- ανάπτυξη και διαρθρωτική προσαρμογή των καθυστερημένων αναπτυξιακά περιφερειών (το 1998, ο στόχος 1 αντιστοιχεί σε ποσοστό άνω του 50% των παρεμβάσεων στα πλαίσια των διαρθρωτικών ταμείων? αφορά τις περιφέρειες των οποίων το ΑΕΠ κατά κάτοικο είναι χαμηλότερο από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου)
- μετατροπή των περιοχών που έχουν πληγεί σοβαρά από τη βιομηχανική παρακμή (στόχος 2)
- καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας και ενίσχυση της επαγγελματικής ένταξης (στόχος 3)
- προσαρμογή των εργαζομένων στις βιομηχανικές μεταβολές και στην εξέλιξη των συστημάτων παραγωγής (στόχος 4)
- προσαρμογή των γεωργικών δομών στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της κοινής γεωργικής πολιτικής (στόχος 5α)
- ανάπτυξη και διαρθρωτική προσαρμογή των αγροτικών περιοχών (στόχος 5β)
- ανάπτυξη και διαρθρωτική προσαρμογή των περιοχών που παρουσιάζουν ιδιαίτερα χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού (στόχος 6).

Στη συνθήκη της Ρώμης, δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ) η οποία είναι ένα μέσο περιφερειακής ανάπτυξης και μέχρι και σήμερα το 75% των δανείων της συμβάλλουν στην περιφερειακή ανάπτυξη κυρίως προς όφελος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Η ΕΤΕ δεν χορηγεί δάνεια με επιτόκια χαμηλότερα από εκείνα να ισχύουν στις κεφαλαιαγορές, αλλά οι οργανισμοί που δανείζονται από αυτή μπορούν να κάνουν καλύτερες προσφορές στους διάφορους ενδιαφερομένους και σε ορισμένες περιπτώσεις τα επιτόκια καλύπτονται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Με τις οικονομικές παροχές της λοιπόν, αξιοποιούνται οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, εκσυγχρονίζονται επιχειρήσεις και σε συνδυασμό με τα διαρθρωτικά ταμεία, ρυθμίζονται οι περιφερειακές ανισότητες και προάγεται η οικονομική ευημερία.

Οι στόχοι των διαρθρωτικών ταμείων μέχρι το 2006 θα είναι τρεις:

- Προώθηση και ανάπτυξη της διαρθρωτικής προσαρμογής των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιοχών.
- Ενίσχυση των περιφερειών με δυσκολία ανάπτυξης στους βιομηχανικούς, αγροτικούς και αλιευτικούς τομείς.
- Συμβολή στον εκσυγχρονισμό των συστημάτων εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης και απασχόλησης και γενικά μέτρα που θα προωθούν το ανθρώπινο δυναμικό.

Διαρθρωτικά ταμεία και νέες κοινοτικές πρωτοβουλίες

Οι διαρθρωτικές πολιτικές συνιστούν τον κύριο κοινοτικό μηχανισμό για την προώθηση της συνοχής, τη βελτίωση της απασχόλησης και την ενσωμάτωση και ως επίσης και την επίτευξη μιας βιώσιμης ανάπτυξης. Πρόσφατες εκθέσεις έδειξαν ότι γενικά με την υποστήριξη των διαρθρωτικών ταμείων Ε.Ε. έχει επιτευχθεί σημαντική πρόοδος κατά τη διάρκεια των τελευταίων 10 ετών στις περιοχές που υστερούν: κατά την περίοδο 1986-96, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στις 25 πιο φτωχές περιοχές αυξήθηκε από 50% του κοινοτικού μέσου όρου σε 59%

Κατά την περίοδο 2000-2006 θα διοχετευθούν στα νέα διαρθρωτικά ταμεία περίπου 195 δις. ευρώ. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα αυξηθεί η δυνατότητα των διαρθρωτικών ταμείων να προωθήσουν την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ γυναικών και ανδρών. Ο γενικός κανονισμός των διαρθρωτικών ταμείων (2000-2006), που εγκρίθηκε από το Κοινοβούλιο, ορίζει ως υποχρέωση την ενσωμάτωση της διάστασης των φύλων. Στον κανονισμό αναφέρεται ότι "στο πλαίσιο της δράσης της για την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής μέσω των διαρθρωτικών ταμείων, η Κοινότητα επιδιώκει επίσης να προαγάγει την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών". Αναφέρεται επίσης ότι τα διαρθρωτικά ταμεία πρέπει να "συμβάλουν στην εξάλειψη των ανισοτήτων και την προώθηση των ίσων ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών". Από τα 56 άρθρα του γενικού κανονισμού, τα δέκα αφορούν το θέμα των ίσων ευκαιριών, το οποίο είναι πλέον οριζόντιου χαρακτήρα και ενσωματώνεται σε όλα τα προγράμματα και τις ενέργειες.

Για την επόμενη περίοδο, η εκ των προτέρων αξιολόγηση των εθνικών σχεδίων θα περιλαμβάνει και την αξιολόγηση της ενσωμάτωσης της διάστασης των φύλων (άρθρο 41 του κανονισμού). Όπου η φύση της παρέμβασης το επιτρέπει, οι δείκτες πρέπει να αναλύονται κατά φύλο (άρθρο 36). Στο πλαίσιο των επιτροπών παρακολούθησης (άρθρο 35), "οι εταίροι προωθούν την ισόρροπη συμμετοχή γυναικών και ανδρών". Κατά τον ορισμό των εταίρων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, τα κράτη μέλη "λαμβάνουν υπόψη τους την ανάγκη προώθησης της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών"

(άρθρο 8). Οι ίδιες διατάξεις έχουν μεταφερθεί και στους κανονισμούς επιμέρους ταμείων - στον κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ), όπου ο "άνθρωπος" βρίσκεται στο επίκεντρο, αλλά και στους κανονισμούς των ταμείων γεωργίας, αλιείας και περιφερειακής ανάπτυξης.

Το νέο ΕΚΤ έχει εναρμονιστεί με τους τέσσερις άξονες των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση. Οι στόχοι του ΕΚΤ καλύπτουν πέντε κύριους τομείς πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων των ίσων ευκαιριών μεταξύ γυναικών και ανδρών ως μέσον για την επίτευξη της ισότητας. Το ΕΤΠΑ θα υποστηρίξει "την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών". Το ΕΓΤΠΕ θα υποστηρίξει ενέργειες ανάπτυξης της υπαίθρου που θα αφορούν την "εξάλειψη

ανισοτήτων και την προώθηση των ίσων ευκαιριών για γυναίκες και άνδρες, παρέχοντας υποστήριξη σε σχέδια που καταρτίζονται και υλοποιούνται από γυναίκες". Μια νέα διάταξη στο ΧΜΠΑ προβλέπει την προαγωγή της ισότητας ευκαιριών στην απασχόληση μεταξύ γυναικών και ανδρών που εργάζονται στον τομέα της αλιείας.

Τα νέα προγράμματα στα πλαίσια του Διαρθρωτικού Ταμείου θα περιλαμβάνουν μεγαλύτερο βαθμό συγκέντρωσης (τόσο γεωγραφικό όσο και χρηματοδοτικό), μεγαλύτερη ανάπτυξη στις δομές διαχείρισης, βελτιωμένη αποτελεσματικότητα και πιο αυστηρούς ελέγχους. Ο κανονισμός (Ε.Κ.) αριθ. 1260/99 θέτει τις γενικές διατάξεις των διαρθρωτικών ταμείων.

Η συγχρηματοδότηση των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης από την Ε.Ε. απαιτεί να ληφθούν υπόψη οι προτεραιότητες της Ε.Ε. Οι κατευθυντήριες γραμμές για την περίοδο 2000-06 της Επιτροπής έχουν στόχο να βοηθήσουν τις εθνικές και περιφερειακές αρχές να προετοιμάσουν τις στρατηγικές τους προγραμματισμού για τους Στόχους 1, 2 και 3 των διαρθρωτικών ταμείων και τη σύνδεσή τους με τα σχέδια του Ταμείου Συνοχής. Οι προσανατολισμοί αυτοί προέκυψαν από εμπειρία που έχει συσσωρευτεί για την περιφερειακή ανάπτυξη στην Ευρώπη και την εξέλιξη των πολιτικών της Ε.Ε. που επηρεάζουν τον τομέα αυτό. Τρεις στρατηγικές προτεραιότητες έχουν εντοπισθεί: 1. Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα, 2. Κοινωνική συνοχή και απασχόληση, και 3. Ανάπτυξη αστικών και αγροτικών περιοχών. Οι προτεραιότητες αυτές θα πρέπει να βοηθήσουν για την εξασφάλιση της καλύτερης δυνατής χρήσης της κοινοτικής ενίσχυσης, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Αποκεντρωμένες και ευρείες εταιρικές σχέσεις που μεγιστοποιούν τις συνέργιες και αυξάνουν τη δέσμευση όσων συμμετέχουν, αποτελούν το βασικό παράγοντα στην επιτυχία των διαρθρωτικών προγραμμάτων:

Κατανομή των διαρθρωτικών ταμείων 2000-06, ανά κράτος-μέλος της Ε.Ε. και Στόχο

Για την περιγραφή των Στόχων: σ. 1	Νέος Στόχος 1*	Μεταβατική ενίσχυση των παλαιότερων του Στόχου 1	Νέος Στόχος 2**	Μεταβατική ενίσχυση των παλαιότερων περιοχών Στόχων 2 και 5β)	Νέος Στόχος 3***	Αλιεία	Μέσο
ΣΥΝΟΛΟ	Εκατ.	Εκατ.	Εκατ.	Εκατ.	Εκατ.	Εκατ.	Εκατ.
Βέλγιο	0	625	368	65	737	34	1829
Δανία	0	0	156	27	365	197	745
Γερμανία	19229	729	2984	526	4581	107	28156
Ελλάδα	20961	0	0	0	0	0	20961
Ισπανία	37744	352	2553	98	2140	200	43087
Γαλλία	3254	551	5437	613	4540	225	14620
Ιρλανδία	1315	1773	0	0	0	0	3088
Ιταλία	21935	187	0.002145	377	3744	96	28484
Λουξεμβούργο	0	0	34	6	38	0	78
Κάτω Χώρες	0	123	676	119	1686	31	2635
Αυστρία	261	0	578	102	528	4	1473
Πορτογαλία	5	0	0	0	0	19029	
Φινλανδία	913	0	459	30	403	31	1836
Σουηδία	722	0	354	52	720	60	1908
Ηνωμένο Βασίλειο	5085	1166	3989	706	4568	121	15635
Σύνολο							
Σύνολο του προϋπολογισμού των διαρθρωτικών ταμείων	127543		19733		24050	1106	183564
Απόθεμα για μεταβατική ενίσχυση	69,7%		11,5%		12,3%	0,8%	

* 22,2% του πληθυσμού της Ε.Ε. καλύπτεται από το Στόχο αυτό: α) περιοχές των οποίων το ΑΕγχΠ κατά κεφαλήν είναι μικρότερο του 75% του μέσου όρου της ΕΕΖ, β) οι πιο απομακρυσμένες περιοχές (τα υπερπόντια γαλλικά διαμερίσματα, οι Αζόρες, η Μαδέρα και τα Κανάρια Νησιά), τα οποία βρίσκονται κάτω από το 75% του κατώτατου ορίου, γ) οι περιοχές που είναι επί του παρόντος επιλέξιμες στα πλαίσια του Στόχου 6, σύμφωνα με την πράξη πρόσβασης της Φινλανδίας και Σουηδίας.

** 18% του πληθυσμού της Ε.Ε. καλύπτεται από το Στόχο αυτό: ενδεικτικά 10% στις βιομηχανικές περιοχές, 5% στις αγροτικές περιοχές, 2% στις αστικές περιοχές και 1% σε περιοχές που εξαρτώνται από την αλιεία.

*** Οριζόντιος Στόχος δεν περιλαμβάνεται στο πλαίσιο του Στόχου 1. Η χρηματοδοτική κατάτμηση ανάμεσα στα κράτη-μέλη βασίζεται σε επιλέξιμο πληθυσμό, κατάσταση απασχόλησης και τη σοβαρότητα των ζητημάτων, όπως ο κοινωνικός αποκλεισμός, η εκπαίδευση και τα επίπεδα κατάρτισης και το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Οι περιοχές και οι ζώνες που είναι επιλέξιμες στα πλαίσια των Στόχων 1, 2 και 5, β) κατά το 1994-99, που δεν θα διαθέτουν πλέον τα κριτήρια για επιλεξιμότητα σύμφωνα με τους νέους Στόχους 1 και 2, θα λάβουν μεταβατική ενίσχυση για την παγίωση της προόδου που έχει ήδη επιτευχθεί. Η ενίσχυση αυτή θα είναι χαμηλότερη το 2000 από ό,τι το 1999 και θα σταματήσει να υφίσταται κατά το τέλος του 2005.

Πως λειτουργεί η χρηματοδότηση

Η χρηματοδότηση από τα διαρθρωτικά ταμεία είναι μία μορφή μη επιστρεφόμενης ενίσχυσης, δεν είναι δάνεια. Τα χρήματα διοχετεύονται μέσω προγραμμάτων ανάπτυξης, που διαπραγματεύεται η Επιτροπή και τα κράτη-μέλη σε συνεργασία με τις περιφερειακές και τις τοπικές τους ενδιαφερόμενες αρχές. Ο προϋπολογισμός που διατίθεται για κάθε πρόγραμμα παρέχει χρηματοδότηση για πρακτική εφαρμογή των μέτρων που περιλαμβάνει. Τα σχέδια επιλέγονται από την (εθνική ή περιφερειακή) αρχή διαχείρισης που προετοιμάζει το συμπλήρωμα του προγράμματος που διευκρινίζει τους τελικούς δικαιούχους, το σχέδιο χρηματοδότησης και τα μέτρα επικοινωνίας. Σχέδια τα οποία χρηματοδοτούνται δεν επιλέγονται ως εκ τούτου από την Επιτροπή, αλλά από τις εθνικές ή περιφερειακές αρχές που είναι υπεύθυνες για κάθε πρόγραμμα. Εδώ οργανισμοί δραστήριοι στην κοινωνική και οικονομική ζωή της περιοχής (τοπικές αρχές, ενώσεις, εταιρείες...) θα πρέπει εάν επιθυμούν να λάβουν χρηματοδοτική υποστήριξη από τα διαρθρωτικά ταμεία να υποβάλουν αίτηση. Όλα τα σχέδια που λαμβάνουν ενίσχυση από την Ευρώπη πρέπει επίσης να λάβουν συγχρηματοδότηση από εθνικές ή άλλες πηγές.

Το Interreg III αποτελείται από τρία τμήματα: 1. Διεθνική συνεργασία, ήτοι προώθηση της ολοκληρωμένης περιφερειακής ανάπτυξης μεταξύ των συνοριακών περιοχών. 2. Διεθνική συνεργασία, που συμβάλλει σε ολοκληρωμένη και εναρμονισμένη περιφερειακή ανάπτυξη ανά την Ε.Ε. 3. Ενίσχυση της διαπεριφερειακής συνεργασίας και βελτίωση των πολιτικών και τεχνικών διαπεριφερειακής ανάπτυξης. Το Interreg III δίνει ιδιαίτερη σημασία στις διασυνοριακές δραστηριότητες, ιδιαίτερα σε σχέση με τη διεύρυνση της Ε.Ε.

Το URBAN έχει δύο βασικούς στόχους: 1. Την προώθηση καινοτόμων στρατηγικών για την κοινωνική και οικονομική αναγέννηση των μικρών και μεσαίων πόλεων και χωριών, και για τις αστικές περιοχές σε κρίση που ανήκουν σε μεγαλύτερες κοινότητες. 2. Για την ενίσχυση και ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών για την αναγέννηση και διαρκή αστική ανάπτυξη στην Ε.Ε.:

Το Leader+ ενθαρρύνει και υποστηρίζει φιλόδοξες ολοκληρωμένες στρατηγικές για τοπική αγροτική ανάπτυξη. Δίδεται έντονη έμφαση στη συνεργασία μεταξύ των αγροτικών περιοχών:

Χρηματοδοτική κατανομή των κοινοτικών πρωτοβουλιών, 2000-04 (εκατ. ευρώ)					
	Interreg	EQUAL	Leader+	URBAN	Σύνολο
Βέλγιο	104	70	15	20	209
Δανία	31	28	16	5	80
Γερμανία	737	484	247	140	1.608
Ελλάδα	568	98	172	24	862
Ισπανία	900	485	467	106	1.958

Γαλλία	397	301	252	96	1.046
Ιρλανδία	84	32	45	5	166
Ιταλία	426	371	267	108	1.172
Λουξεμβούργο	7	4	2	0	13
Κάτω Χώρες	349	196	78	28	651
Αυστρία	183	96	71	8	358
Πορτογαλία	394	107	152	18	671
Φινλανδία	129	68	52	5	254
Σουηδία	154	81	38	5	278
Ηνωμένο Βασίλειο	362	376	106	117	961
Δίκτυα *	50	50	40	15	155
E.E. 15	4.875	2.847	2.020	700	10.442

Πηγή: Inforegio News, αριθ. 69/99;
http://inforegio.cec.eu.int/wbnews/newslet69/archiv_en.htm

Τα Κέντρα Ευρωπαϊκής Πληροφόρησης

Τα Ελληνικά Γραφεία Ενημέρωσης του Πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Info Point Europe αποτελούν μέλη του δικτύου των Κέντρων Ευρωπαϊκής Πληροφόρησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σήμερα υπάρχουν περισσότερα από 140 Γραφεία που βρίσκονται σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σκοπός τους είναι να δίνουν μια πρώτη απάντηση σε κάθε αίτημα πληροφόρησης.

Τα κέντρα αυτά βρίσκονται συνήθως στην καρδιά κάθε πόλης. Η πρόσβασή τους είναι εύκολη για οποιονδήποτε επιθυμεί να πληροφορηθεί σχετικά με την Ευρώπη. Είναι στην υπηρεσία των πολιτών, των μελών συλλογικών οργανώσεων ή των νέων και των εκπαιδευτικών που αναζητούν τεκμηρίωση γενικής πληροφοριακής φύσης, αλλά και των επαγγελματιών που αναζητούν πιο ειδικευμένη πληροφόρηση. Αν χρειαστεί, τα Κέντρα Ευρωπαϊκής Πληροφόρησης μπορούν να προσανατολίσουν τον επισκέπτη προς καταλληλότερες πηγές πληροφόρησης. Έχοντας γίνει αναπόσπαστο μέρος της τοπικής ζωής, τα ΚΕΠ διαθέτουν εκτεταμένη τεκμηρίωση για τους θεσμούς και τις πολιτικές της Ευρώπης: φυλλάδια και δημοσιεύσεις, συλλογές επίσημων δημοσιεύσεων, πρόσβαση στις κοινοτικές ιστοθέσεις, καθώς και στο πρόγραμμα Europe By Satellite (EBS), σε βιντεοκασέτες, κλπ.

Διακίνηση και εγκατάσταση

Ελεύθερη κυκλοφορία των ατόμων

Εισαγωγή

Ήδη από το 1957, η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας περιελάμβανε διατάξεις που αποσκοπούσαν στη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο έδαφος της Κοινότητας. Από το 1993, οι υπήκοοι των κρατών μελών μπορούν να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (άρθρο 14 της συνθήκης ΕΚ), δικαίωμα που συνδέεται με την ευρωπαϊκή ιθαγένεια (άρθρο 18).

Το 1993, η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση περιέλαβε μεταξύ των θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος για τα κράτη μέλη, τα οποία καθορίζονται στον τίτλο VI (ή τρίτο πυλώνα), την πολιτική ασύλου, τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης και τη μεταναστευτική πολιτική. Απώτερο στόχο αποτελεί η δημιουργία ενός "χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης" χωρίς έλεγχο των προσώπων στα εσωτερικά σύνορα, ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους. Παράλληλα, πρέπει να εφαρμοσθούν κοινοί κανόνες όσον αφορά τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης, τις θεωρήσεις, την πολιτική ασύλου και τη μεταναστευτική πολιτική. Το σχέδιο δράσης του Συμβουλίου και της Επιτροπής της 3ης Δεκεμβρίου 1998 καθορίζει ένα χρονοδιάγραμμα των μέτρων που πρέπει να θεσπισθούν για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων έως το έτος 2004.

Μετακίνηση και διαμονή των ευρωπαίων πολιτών

Για την προώθηση της κινητικότητας των εργαζομένων, δημιουργήθηκε το Νοέμβριο του 1994 το δίκτυο EURES (Ευρωπαϊκές Υπηρεσίες Απασχόλησης). Το εν λόγω δίκτυο, το οποίο αποτελείται από ένα σύνολο 500 ευρωσυμβούλων σε 17 χώρες (κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νορβηγία και Ισλανδία), παρέχει πληροφορίες όσον αφορά τους ακόλουθους δύο τομείς:

1) προσφορά θέσεων απασχόλησης και δυνατότητες πρόσληψης σε διακρατική κλίμακα, μέσω της συνεργασίας των εθνικών συστημάτων των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης
2) συνθήκες διαβίωσης και εργασίας στα κράτη μέλη και στις χώρες ΕΟΧ με στόχο τη διευκόλυνση της κινητικότητας και της εγκατάστασης.

Στις 18 Μαρτίου 1997, υποβλήθηκε στην Επιτροπή η έκθεση της ομάδας υψηλού επιπέδου για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, της οποίας προήδρευε η κ. Simone Veil. Στην εν λόγω έκθεση περιλαμβάνεται μια δέσμη μέτρων τα οποία έχουν ως στόχο να διασφαλίσουν ότι όλο και περισσότερα άτομα θα μπορούν πράγματι να ασκούν το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας στην Ένωση, κυρίως μέσω:

- της καλύτερης ενημέρωσης των ατόμων σχετικά με τα δικαιώματα που διαθέτουν
- της δημιουργίας ενός νέου τύπου άδειας παραμονής για τα άτομα που κατοικούν προσωρινά σε άλλο κράτος μέλος
- μιας πιο ευέλικτης ερμηνείας από τα κράτη μέλη των διατάξεων σχετικά με το δικαίωμα παραμονής
- της διευκόλυνσης της πρόσβασης στην απασχόληση σε άλλο κράτος μέλος
- του περιορισμού των θέσεων εργασίας του δημόσιου τομέα που προορίζονται αποκλειστικά για τους υπηκόους του κράτους μέλους
- του εκσυγχρονισμού των δικαιωμάτων στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης
- πιο ευέλικτων κανόνων για τη διευκόλυνση της επανένωσης των οικογενειών
- της έμφασης στην εκμάθηση ξένων γλωσσών και στις πολιτισμικές ανταλλαγές
- της μεγαλύτερης ισότητας όσον αφορά τη φορολογική μεταχείριση

- της βελτίωσης της κατάστασης των υπηκόων τρίτων χωρών που κατοικούν νόμιμα σε ένα κράτος μέλος·
- της θέσπισης νέων ένδικων μέτρων για τους ιδιώτες που συναντούν προβλήματα στην άσκηση των δικαιωμάτων τους και της βελτίωσης της πρόσβασης στα υφιστάμενα ένδικα μέσα.

Το βασικό συμπέρασμα της έκθεσης είναι ότι, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, το νομοθετικό πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των ατόμων υφίσταται ήδη, ενώ τα περισσότερα προβλήματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα τα άτομα, μπορούν να επιλυθούν χωρίς να απαιτείται τροποποίηση της νομοθεσίας. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να ενισχύσουν τη συνεργασία τους κυρίως στις παραμεθόριες περιοχές, να εκπαιδεύουν καλύτερα τους υπαλλήλους τους και να μεριμνούν περισσότερο για την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων.

Η κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα της Ένωσης

Στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986 διατυπώνεται η ιδέα μιας «εσωτερικής αγοράς» που περιλαμβάνει ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα στον οποίο διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων. Τούτο σήμαινε ότι, αργά ή γρήγορα, θα έπρεπε να καταργηθούν οι έλεγχοι στα εσωτερικά σύνορα, τόσο για τα πρόσωπα όσο και για τα εμπορεύματα. Σε πρακτικό επίπεδο, η υλοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων υπήρξε δυσχερής και, ως εκ τούτου, ο στόχος της 1ης Ιανουαρίου 1993 δεν τηρήθηκε.

Πράγματι, οι ερμηνείες που έδιναν τα κράτη μέλη στην έννοια της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας, διέφεραν αρκετά. Σύμφωνα με ορισμένα κράτη μέλη, η εν λόγω αρχή αφορούσε αποκλειστικά τους ευρωπαίους πολίτες και, συνεπώς, ήταν αναγκαία η διατήρηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα για την εξασφάλιση της ταυτότητας των υπηκόων τρίτων χωρών. Σύμφωνα με άλλα κράτη, η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας εφαρμοζόταν σε όλους και, ως εκ τούτου, δεν ήταν πλέον αναγκαίοι οι έλεγχοι στα εσωτερικά σύνορα. Λόγω της αδυναμίας επίτευξης ενός συμβιβασμού, η Γαλλία, η Γερμανία, και οι χώρες του Μπενελούξ υπέγραψαν το 1985, εκτός του κοινοτικού νομικού πλαισίου, τη συμφωνία του Σένγκεν που επέτρεψε την υλοποίηση της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας όλων των προσώπων που διαμένουν ή ταξιδεύουν στο έδαφος των ανωτέρω χωρών. Ο "χώρος Σένγκεν" επεκτάθηκε με την πάροδο του χρόνου σε δεκατρία κράτη μέλη (μόνο η Μεγάλη Βρετανία και η Ιρλανδία δεν έχουν υπογράψει τις εν λόγω συμφωνίες).

Παράλληλα, η Επιτροπή υπέβαλε το 1995 διάφορες προτάσεις οδηγιών για την κατάργηση των ελέγχων των προσώπων στα εσωτερικά σύνορα καθώς και για τη θέσπιση του δικαιώματος των υπηκόων τρίτων χωρών να ταξιδεύουν στο εσωτερικό της Κοινότητας. Ωστόσο, οι εν λόγω πρωτοβουλίες δεν ευοδώθηκαν λόγω της ύπαρξης έντονων διαφορών.

Διέλευση των εξωτερικών συνόρων των κρατών μελών

Εξαρχής, η κατάργηση των εσωτερικών συνόρων συνδέθηκε με την παράλληλη ενίσχυση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στα πλαίσια αυτά, το 1993 υποβλήθηκε ένα σχέδιο σύμβασης για τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων. Το 1995, εκδόθηκαν δύο κανονισμοί που θεσπίζουν αντίστοιχα έναν κατάλογο με τρίτες χώρες των οποίων οι υπήκοοι πρέπει να είναι εφοδιασμένοι με θεωρήσεις κατά την είσοδό τους στο έδαφος της Ένωσης (ο κανονισμός αυτός ακυρώθηκε από το Δικαστήριο στις 10 Ιουνίου 1997 λόγω έλλειψης διαβούλευσης με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και αντικαταστάθηκε από μια νέα πράξη το 1999, η οποία στη συνέχεια αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) 539/2001 του Συμβουλίου.) καθώς και ένα ενιαίο πρότυπο θεώρησης. Στο μέλλον, οι υπήκοοι τρίτων χωρών θα μπορούν να κυκλοφορούν σε ολόκληρη την επικράτεια της Ένωσης με μια μοναδική θεώρηση.

Το 1996, το Συμβούλιο ενέκρινε ένα πρόγραμμα δράσης για την προώθηση της κατάρτισης, των ανταλλαγών και της συνεργασίας στον τομέα των εγγράφων ταυτότητας (πρόγραμμα Sherlock). Στη συνέχεια, το 1998, εγκρίθηκε ένα ευρύτερο πενταετές πρόγραμμα το οποίο αποσκοπεί στην ενίσχυση της κατάρτισης των δημοσίων υπαλλήλων και των υπευθύνων των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στους τομείς του ασύλου, της μετανάστευσης και της διέλευσης των συνόρων (πρόγραμμα Odysseus). Το 1999, στα πλαίσια του Odysseus χρηματοδοτήθηκαν 49 έργα συνολικού ύψους 3 εκατ. ευρώ.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε (15 και 16 Οκτωβρίου 1999) αποφασίσθηκε η ενθάρρυνση μιας στενότερης συνεργασίας μεταξύ των προξενείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις τρίτες χώρες ή ακόμη και η ίδρυση κοινών γραφείων για την έκδοση ευρωπαϊκών θεωρήσεων (όπως π.χ. το γραφείο που λειτουργεί ήδη στην Κωνσταντινούπολη). Προβλέφθηκε επίσης η δημιουργία προγραμμάτων ανταλλαγών και μεταφοράς τεχνολογίας, στα οποία θα συμμετάσχουν οι υποψήφιος χώρες, με στόχο την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών ελέγχου στα σύνορα - ειδικότερα τα θαλάσσια- των κρατών μελών.

Διαμονή σε μια άλλη χώρα της ΕΕ

Εισαγωγή

Η ιδιότητα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δίνει δικαιώματα τα οποία, δεν είναι πάντα γνωστά. Να αναφέρουμε, για παράδειγμα ότι έχει τη δυνατότητα κάποιος ευρωπαίος πολίτης να σπουδάσει, να εργαστεί ή να συνταξιοδοτηθεί σε άλλο κράτος μέλος της Ένωσης, έχοντας τα ίδια δικαιώματα με τους υπηκόους της χώρας αυτής. Η εμβέλεια και η ποικιλία των δικαιωμάτων αυτών είναι τόσο μεγάλες, που η συνοπτική παρουσίαση δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να αντικατοπτρίσει το σύνολο των μεμονωμένων περιπτώσεων που καλύπτουν. Ας ρίξουμε μια ματιά στα δικαιώματα των πολιτών της ΕΕ που αφορούν τη διαμονή σε ένα οποιοδήποτε κράτος της ΕΕ

Ποιοί έχουν το δικαίωμα διαμονής

Ως υπήκοος ενός από τα εικοσιπέντε πλέον κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει κάποιος το δικαίωμα να διαμένει στην επικράτεια των χωρών αυτών, ανεξάρτητα από την επαγγελματική και κοινωνικοοικονομική του κατάσταση. Υπάρχουν ωστόσο ορισμένες προϋποθέσεις και περιορισμοί για το δικαίωμα αυτό. Ειδικότερα, έχει το δικαίωμα να διαμένει σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος της Ένωσης προσωρινά αν, για παράδειγμα, επιθυμεί να περάσει εκεί τις διακοπές του, αν αποσπαστεί από την επιχείρησή του ή αν παρέχει περιστασιακά τις υπηρεσίες του σ' αυτό.

Έχει επίσης το δικαίωμα να επισκεφθεί τη χώρα αυτή για να εργαστεί και να διαμένει μόνιμα αν είναι μισθωτός ή ανεξάρτητος εργαζόμενος. Αν είναι φοιτητής, συνταξιούχος (που πηγαίνει σε χώρα άλλη από αυτή στην οποία έχει εργαστεί) ή "ανενεργός" (χωρίς επαγγελματική δραστηριότητα) έχει επίσης κερτημένο το δικαίωμα διαμονής, αλλά θα πρέπει να πληρεί ορισμένες προϋποθέσεις σχετικά με το εισόδημα και την ιατροφαρμακευτική του περίθαλψη ώστε να μην επιβαρύνει την κοινωνική ασφάλιση της χώρας υποδοχής.

Οι προϋποθέσεις αυτές σχετικά με το εισόδημα και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη δεν ισχύουν αν παίρνει τη σύνταξή του στη χώρα όπου έχει ασκήσει την επαγγελματική του δραστηριότητα ως μισθωτός ή ανεξάρτητος εργαζόμενος.

Αν δεν έχει απασχόληση, έχει το δικαίωμα να διαμείνει για αρκετό διάστημα σε άλλο κράτος μέλος για να αναζητήσει εκεί απασχόληση. Ελλείψει κοινοτικής διάταξης που να καθορίζει αυτό το διάστημα, τα κράτη μέλη χορηγούν συνήθως μια περίοδο έξι μηνών, αν και ορισμένα εφαρμόζουν ακόμα μία περίοδο τριών μηνών. Το καλύτερο θα είναι να εξετάζει πώς έχουν ακριβώς τα πράγματα μαζί με τις αρχές του κράτους μέλους στο οποίο αναζητεί απασχόληση. Ωστόσο, οποιοδήποτε και αν είναι το χρονικό διάστημα κατά το οποίο έχει το δικαίωμα να αναζητήσει απασχόληση, δεν μπορεί να του ζητηθεί να εγκαταλείψει την επικράτειά του εφόσον είναι σε θέση να αποδείξει ότι συνεχίζει σοβαρά να αναζητήσει απασχόληση και ότι έχει πράγματι πιθανότητες να το πετύχει (για παράδειγμα, έχει να περάσει συνεντεύξεις ή τεστ καταλληλότητας). Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, του δίνεται επίσης η δυνατότητα να συνεχίσει να λαμβάνει το επίδομα ανεργίας που λάμβανε στη χώρα όπου ήταν ασφαλισμένος, για διάστημα τριών μηνών. Για να συμβεί αυτό, θα πρέπει να κάνει σχετική αίτηση στις υπηρεσίες που του καταβάλλουν το επίδομα ανεργίας. Οι υπηρεσίες αυτές θα του εξηγήσουν και τις απαραίτητες πρακτικές διατυπώσεις.

Διατυπώσεις σχετικά με το δικαίωμα διαμονής

Οι διατυπώσεις αυτές ποικίλλουν ανάλογα με την προβλεπόμενη διάρκεια της διαμονής. Αν υπολογίζει να μείνει σε ένα άλλο κράτος μέλος το πολύ τρεις μήνες (π.χ. για διακοπές, για να παρακολουθήσει ή να διδάξει κάποιο μάθημα, για θεραπεία, για προσωρινή απασχόληση) δεν απαιτείται θεώρηση ή άδεια διαμονής. Αρκεί να διαθέτει δελτίο ταυτότητας ή διαβατήριο που να μην έχουν λήξει. Η μόνη διατύπωση, που μπορεί να του επιβληθεί νόμιμα σε ορισμένες χώρες, είναι να αναφέρετε την παρουσία του, κάτι που γίνεται ήδη αυτόματα, συνήθως με τα δελτία που συμπληρώνει στα ξενοδοχεία ή τη δήλωση του ιδιοκτήτη της κατοικίας στην οποία διαμένει.

Εάν διαμένει για διάστημα μεταξύ τριών μηνών και ενός έτους για να καλύψει προσωρινά μια θέση απασχόλησης ή να παράσχει, ως ανεξάρτητος εργαζόμενος, προσωρινά υπηρεσίες, θα του δοθεί άδεια διαμονής για την εν λόγω περίοδο. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, θα πρέπει να ζητήσει άδεια διαμονής, την οποία δικαιούται με την ιδιότητά του ως υπηκόου ενός κράτους μέλους.

Άδεια διαμονής

Η άδεια διαμονής για τους υπηκόους των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι μια ειδική άδεια, βασικά διαφορετική από το έγγραφο διαμονής που χορηγείται σε υπηκόους τρίτων χωρών.

Για να λάβει κανείς άδεια διαμονής, θα πρέπει να υποβάλει σχετική αίτηση στις αρμόδιες διοικητικές υπηρεσίες (για παράδειγμα Νομαρχία ή Αστυνομικό Τμήμα) που θα πρέπει να του απαντήσουν εντός προθεσμίας έξι μηνών κατ' ανώτατο όριο από την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης, αν είναι απαραίτητη η διεξαγωγή ελέγχων για λόγους δημόσιας τάξης.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι μπορείτε να αρχίσει να ασκεί δραστηριότητα ως μισθωτός ή ανεξάρτητος εργαζόμενος πριν ακόμη γίνει κάτοχος της άδειας διαμονής σας. Πράγματι, το έγγραφο αυτό αποτελεί απλώς απόδειξη και όχι προϋπόθεση για την ύπαρξη του δικαιώματος διαμονής.

Η αίτηση για τη χορήγηση άδειας διαμονής γίνεται με την προσκόμιση ενός δελτίου ταυτότητας ή διαβατηρίου που δεν έχουν λήξει.

Ανάλογα με την κατάστασή του, θα πρέπει να υποβάλει και διάφορα δικαιολογητικά:

- Αν είναι μισθωτός, θα του ζητηθεί βεβαίωση απασχόλησης.
- Αν είναι ανεξάρτητος εργαζόμενος, θα πρέπει να δικαιολογήσει την ιδιότητά του αυτή με οποιοδήποτε κατάλληλο μέσο.
- Αν είναι φοιτητής, θα πρέπει να είναι εγγεγραμμένος σε εγκεκριμένο ίδρυμα, να διαθέτει κατάλληλη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και να δηλώσετε υπεύθυνα ότι διαθέτει επαρκείς οικονομικούς πόρους. Τα δικαιολογητικά αυτά καθώς και η δήλωση πρέπει να καλύπτουν επίσης τα μέλη της οικογένειάς του που τον συνοδεύουν.
- Αν είναι συνταξιούχος ή ανενεργός, θα πρέπει να δικαιολογήσει ότι, τόσο αυτός όσο και τα μέλη της οικογένειάς του που τον συνοδεύουν, διαθέτει κατάλληλη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και επαρκείς πόρους, όπως καθορίζονται από κάθε χώρα. Η σύνταξή του θα καταβάλλεται στον τόπο διαμονής του. Αν το συνταξιοδοτικό καθεστώς στο οποίο έχει καταβάλει εισφορές καλύπτει ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, έχει επίσης δικαίωμα σ' αυτήν την περίθαλψη ως συνταξιούχος στη χώρα διαμονής του, σαν να ήταν δικαιούχος σύνταξης αυτής της χώρας. Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό, πριν αλλάξει τόπο διαμονής, είναι να δηλώσει την αναχώρησή του στο συνταξιοδοτικό του ταμείο ζητώντας να του χορηγηθεί το έντυπο E121 που θα υποβάλει στο συνταξιοδοτικό ταμείο της νέας χώρας διαμονής του.

Για τη χορήγηση της άδειας διαμονής στα μέλη της οικογένειά του, μπορεί να του ζητηθεί να υποβάλει δικαιολογητικά σχετικά με τους συγγενικούς δεσμούς που έχει με τα εν λόγω άτομα.

Πρέπει να ξέρει ότι η άδεια διαμονής υπηκόου κράτους μέλους:

- ✓ ισχύει για όλη την επικράτεια της χώρας διαμονής για τουλάχιστον πέντε έτη και ανανεώνεται αυτόματα. Για του φοιτητές, η διάρκεια αυτή περιορίζεται σε ένα έτος με δυνατότητα ανανέωσης.
- ✓ διατηρεί την ισχύ της ακόμη και αν απουσιάζει κανείς από την επικράτεια για περιόδους διάρκειας μικρότερης των έξι συνεχών μηνών ή αν κάνει τη στρατιωτική του θητεία στη χώρα προέλευσής του.
- ✓ χορηγείται δωρεάν ή έναντι καταβολής ποσού που δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό που καταβάλλουν οι υπήκοοι της χώρας αυτής για τη χορήγηση δελτίου ταυτότητας.

Αν ορισμένα μέλη της οικογένειάς του δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους, θα τους χορηγηθεί, αντί της άδειας παραμονής που δίνεται στους υπηκόους των χωρών της Ένωσης, έγγραφο διαμονής της ίδιας ισχύος με αυτή της άδειας διαμονής του.

Εξαιρέσεις στο δικαίωμα διαμονής

Η χώρα υποδοχής μπορεί να αρνηθεί να χορηγήσει ή να ανανεώσει άδεια διαμονής ή να λάβει μέτρα απομάκρυνσης, αν η συμπεριφορά ενός ατόμου αποτελεί σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη ή τη δημόσια ασφάλεια. Ωστόσο, η απλή ύπαρξη ποινικής καταδίκης δεν μπορεί να δικαιολογήσει αυτόματα τέτοιου είδους μέτρα. Οι εθνικές αρχές μπορούν επίσης να αρνηθούν τη χορήγηση του πρώτου εγγράφου διαμονής για λόγους δημόσιας υγείας, σε περιπτώσεις που περιορίζονται αυστηρά σε ορισμένες ασθένειες. Ορισμένες χώρες επιβάλλουν προηγούμενη ιατρική εξέταση.

Σε κάθε περίπτωση, η αιτιολόγηση τυχόν απόφασης για λόγους δημόσιας τάξης, ή δημόσιας ασφάλειας, ή δημόσιας υγείας θα πρέπει να ανακοινώνονται στον αποδέκτη τους, και να του παρέχεται επαρκής προθεσμία για να προετοιμάσει την υπεράσπισή του.

Δικαιώματα και υποχρεώσεις των κατόχων άδειας διαμονής

Όταν εγκαθίσταται σε άλλο κράτος μέλος, η ιδιότητά του "διαμένοντα" συνεπάγεται ορισμένα δικαιώματα, αλλά και ορισμένες υποχρεώσεις. Χωρίς να είναι δυνατό, στο πλαίσιο του παρόντος οδηγού, να εξαντληθεί το σύνολο των δικαιωμάτων που συνδέονται με την κατάσταση του διαμένοντα, θα έχει, παρακάτω, περιγραφή των πιο χαρακτηριστικών δικαιωμάτων όσον αφορά την ιδιότητά του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και των δικαιωμάτων που είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να γνωρίζει τον πρώτο καιρό της εγκατάστασής του σε ένα άλλο κράτος μέλος.

Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει το δικαίωμα σε όλους τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συμμετέχουν ως ψηφοφόροι και υποψήφιοι στις δημοτικές και ευρωπαϊκές εκλογές στη χώρα υποδοχής, σε ισότιμη βάση με τους υπηκόους της χώρας αυτής.

Δημοτικές εκλογές

Οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τις τοπικές αρχές στη χώρα υποδοχής του αφορούν άμεσα, είτε πρόκειται, ενδεχομένως, για την κατασκευή ενός δρόμου που περνά πίσω από το σπίτι του, είτε για ένα νέο σχολείο στο οποίο θα μπορούσαν να φοιτήσουν τα παιδιά του.

Είναι λοιπόν φυσικό να μπορεί να εκφράσει τη γνώμη του για θέματα που τον αγγίζουν άμεσα. Αυτό μπορεί να γίνει με τη δυνατότητα που έχει να ψηφίσει ή να υποβάλει υποψηφιότητα στις δημοτικές εκλογές, πληρώνοντας τις ίδιες προϋποθέσεις με τους υπηκόους της χώρας αυτής.

Πρέπει να γνωρίζει ότι ορισμένες χώρες, όχι όμως όλες, απαιτούν να ψηφίζουν οι πολίτες αποκλειστικά στον τόπο της κύριας ή συνήθους διαμονής τους. Ωστόσο, αν ορισμένες χώρες επιτρέπουν επίσης την ψηφοφορία στον τόπο της δευτερεύουσας διαμονής του, μπορεί να επωφεληθεί από τον κανόνα αυτό όπως και κάθε υπήκοος αυτών των κρατών μελών.

Θα πρέπει επίσης να γνωρίζει σχετικά με τις δημοτικές εκλογές ότι δεν χάνει αυτόματα το δικαίωμα ψήφου στη χώρα προέλευσής του, αν ψηφίσει στη χώρα υποδοχής. Γενικά, δεν μπορεί να υπόκειται σε ελάχιστες και προηγούμενες προϋποθέσεις διαμονής διαφορετικές από αυτές που ισχύουν, ενδεχομένως, για τους υπηκόους της χώρας υποδοχής. Ωστόσο, δύο χώρες, το Λουξεμβούργο και το Βέλγιο, μπορούν κατ' εξαίρεση και εντός ορισμένων ορίων να επιβάλουν αυτήν την απαίτηση.

Ευρωπαϊκές εκλογές

Σε ό,τι αφορά τις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, πρέπει να γνωρίζει κανείς ότι αν ψηφίζει στη χώρα υποδοχής, δεν έχει το δικαίωμα να ψηφίσει και στη χώρα προέλευσής του. Πράγματι, αν μπορούσε να ψηφίσει και στις δύο χώρες, θα είχε τη δυνατότητα να ψηφίζει δύο φορές για την εκλογή των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, κάτι που θα ήταν άδικο έναντι των προσώπων που έχουν τη δυνατότητα να ψηφίζουν μόνο στη χώρα προέλευσής τους.

Διατυπώσεις

Ορισμένες χώρες μπορεί να του ζητήσουν να εγγραφεί στους εκλογικούς καταλόγους ενώ οι γείτονές του, υπήκοοι της χώρας αυτής, μπορεί να λαμβάνουν την ειδοποίηση για τις εκλογές αυτομάτως. Το γεγονός αυτό αποτελεί μια πρόσθετη προστασία για αυτόν, γιατί ίσως να μην επιθυμεί να υποβληθεί στις εκλογικές υποχρεώσεις που εφαρμόζονται σε ορισμένες χώρες. Η χώρα υποδοχής μπορεί να του ζητήσει να επιδείξει την ταυτότητά σας και να αναφέρει την τελευταία διεύθυνσή σας στη χώρα προέλευσής του, ώστε να επιβεβαιωθεί ότι είναι πολίτης της Ένωσης.

Μπορεί επίσης να ζητηθεί από τους ψηφοφόρους στις ευρωπαϊκές εκλογές να επιβεβαιώσουν ότι δεν έχουν απολέσει τα πολιτικά τους δικαιώματα και από τους υποψηφίους να προσκομίσουν βεβαίωση που να πιστοποιεί ότι δεν έχουν εκπέσει των πολιτικών δικαιωμάτων τους.

Πως να αναγνωρισθούν τα δικαιώματά διαμονής και πως να ασκηθούν

Εάν θεωρήσει κάποιος ότι οι εθνικές, περιφερειακές ή τοπικές αρχές δεν ερμήνευσαν ή δεν εφάρμοσαν σωστά τα δικαιώματά του και ότι πρόέβησαν σε διάκριση εις βάρος του ή εις βάρος των μελών της οικογενείας του, δεν είναι ανυπεράσπιστος. Κυρίως, δεν πρέπει να διστάσει να διεκδικήσει τα δικαιώματά του.

Σε εθνικό επίπεδο, μπορεί να ζητήσει το λόγο από την αρμόδια διοικητική αρχή. Εάν επιμένει να μην τον ικανοποιεί, έχει και άλλες δυνατότητες για να κερδίσει την υπόθεση του. Θα πρέπει να δώσει προτεραιότητα στις εθνικές αρχές όπου το φάσμα των δυνατοτήτων προσφυγής είναι μεγαλύτερο και του επιτρέπει, ενδεχομένως, να αποζημιωθεί. Οι εθνικοί δικαστές είναι εξάλλου υποχρεωμένοι να διασφαλίζουν την τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο, παρακάμπτοντας, ενδεχομένως, την εφαρμογή οποιασδήποτε διάταξης ή μέτρου που αντίκειται σ' αυτό το δίκαιο.

Εξάλλου, υπάρχουν και δυνατότητες σε κοινοτικό επίπεδο. Μπορεί να υποβάλει καταγγελία στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Εάν αναγνωρισθεί ότι η καταγγελία του είναι βάσιμη, η

Επιτροπή μπορεί να επικοινωνήσει με τις αρμόδιες εθνικές αρχές και να τους ζητήσει εξηγήσεις καθώς και να παύσουν να παραβιάζουν το κοινοτικό δίκαιο. Εάν το αίτημά της δεν ικανοποιηθεί, η Επιτροπή μπορεί να κινήσει διαδικασία προσφυγής κατά της εν λόγω χώρας, η οποία μπορεί να καταλήξει σε προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Εξάλλου, έχει το δικαίωμα να υποβάλει αναφορά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και να απευθυνθείτε στον ευρωβουλευτή της αρεσκείας του, ο οποίος θα μπορέσει στη συνέχεια να υποβάλει τις σχετικές ερωτήσεις. Οι απαντήσεις στις ερωτήσεις των ευρωβουλευτών δημοσιεύονται.

Τέλος, μπορεί να απευθυνθεί στον ευρωπαίο διαμεσολαβητή αλλά μόνον αν η καταγγελίας του αναφέρεται σε περίπτωση κακής διοίκησης των κοινοτικών θεσμικών οργάνων (όπως το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή) ή οποιουδήποτε αποκεντρωμένου οργάνου των Κοινοτήτων (όπως για παράδειγμα το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης). Χωρίς αυτός ο ορισμός να είναι εξαντλητικός, νοείται, γενικά, ως "κακή διοίκηση", ανεπάρκεια ή παράλειψη της διοίκησης, όπως, για παράδειγμα, διοικητικές ανωμαλίες ή παραλείψεις. Να σημειώσουμε ότι ο ευρωπαίος διαμεσολαβητής δεν είναι αρμόδιος να εξετάζει τις καταγγελίες που αφορούν τις δραστηριότητες των εθνικών ή τοπικών αρχών.

Η πολιτική ασύλου της ΕΕ

Η ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου, που αποτελεί θέμα κοινού ενδιαφέροντος για τα κράτη μέλη από την εφαρμογή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, βασίζεται ουσιαστικά σε μέσα χωρίς νομική ισχύ όπως, παραδείγματος χάριν, οι αποφάσεις του Λονδίνου του 1992 για τις εμφανώς αβάσιμες αιτήσεις παροχής ασύλου και η αρχή του "Host third countries" σύμφωνα με την οποία αρμόδια για την εξέταση μιας αίτησης παροχής ασύλου είναι η πρώτη χώρα στην οποία έγινε δεκτός ο αιτών άσυλο.

Ωστόσο, μια κοινή θέση το 1996 επέτρεψε την εναρμόνιση του ορισμού "πρόσφυγας" σύμφωνα με την έννοια της Συνθήκης της Γενεύης του 1951, η οποία αποτελεί θεμελιώδες μέσο του διεθνούς δικαίου όσον αφορά το καθεστώς των προσφύγων.

Υπεγράφη στο Δουβλίνο στις 15 Ιουνίου 1990 και άρχισε να ισχύει την 1η Σεπτεμβρίου 1997 μια Σύμβαση σχετικά με τον καθορισμό του κράτους που είναι αρμόδιο για την εξέταση μιας αίτησης παροχής ασύλου η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Στη συνέχεια, η επιτροπή που συγκροτήθηκε βάσει της εν λόγω σύμβασης ενέκρινε διάφορα μέτρα εφαρμογής. Εξάλλου, προκειμένου να διευκολυνθεί η εφαρμογή της Σύμβασης του Δουβλίνου, δημιουργήθηκε μια βάση δεδομένων για τη συλλογή των δακτυλικών αποτυπωμάτων των αιτούντων άσυλο και των λαθρομεταναστών.

Υπό την πίεση των γεγονότων, έχουν ληφθεί διάφορα μέτρα για την υποδοχή των προσφύγων και ειδικότερα για τη χρηματοδότηση έργων υπέρ των προσώπων που μετακινούνται χωρίς τη θέλησή τους και των αιτούντων άσυλο. Η δημιουργία ενός ειδικού ταμείου το 1998 επέτρεψε στην Επιτροπή να παράσχει την 1η Φεβρουαρίου 1999 οικονομική ενίσχυση ύψους 17 περίπου εκατ. ευρώ σε 76 πιλοτικά προγράμματα υπέρ των υφισταμένων στο έδαφος της Ένωσης προσφύγων για τη βελτίωση των συστημάτων υποδοχής των εν λόγω προσώπων και, κυρίως, για τη διευκόλυνση του εκούσιου επαναπατρισμού τους. Ορισμένα έργα απευθύνονται ειδικότερα στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης για την προσαρμογή των νομοθεσιών τους σε θέματα ασύλου σύμφωνα με τις ισχύουσες νομοθεσίες στα πλαίσια της ΕΕ καθώς και για την κατάρτιση των δημοσίων υπαλλήλων τους. Εξάλλου, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα παρέχει ενίσχυση στους πρόσφυγες μέσω της κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου καθώς και μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων που ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του 2000.

Όσον αφορά το καθεστώς προσωρινής προστασίας των εκτοπισθέντων, η Επιτροπή υπέβαλε το Μάιο του 2000 πρόταση οδηγίας σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές παροχής προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής συρροής εκτοπισθέντων και μέτρα που επιδιώκουν τη δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ κρατών μελών όσον αφορά την υποδοχή αυτών των ατόμων και την αντιμετώπιση των συνεπειών της υποδοχής τους.

Η Συνθήκη προβλέπει ότι το Συμβούλιο, πριν από το 2004, πρέπει να ορίσει, μεταξύ άλλων, τα κριτήρια καθορισμού του κράτους μέλους το οποίο είναι αρμόδιο για την εξέταση μιας αίτησης παροχής ασύλου, τους ελάχιστους κανόνες οι οποίοι διέπουν την υποδοχή των αιτούντων άσυλο, τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα καθώς και τους ελάχιστους κανόνες για τη χορήγηση ή την άρση του. Επίσης, πρέπει να καθορισθούν οι ελάχιστοι κανόνες για τη διασφάλιση της προσωρινής προστασίας των προσώπων που μετακινούνται χωρίς τη θέλησή τους και προέρχονται από τρίτες χώρες καθώς και τα μέτρα για την εξασφάλιση μιας δημοσιονομικής εξισορρόπησης μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά την υποδοχή των προαναφερθέντων ατόμων.

Στο σχέδιό τους δράσης της 3ης Δεκεμβρίου 1998, η Επιτροπή και το Συμβούλιο εξέθεσαν τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων και υπενθύμισαν ότι τα προβλήματα που σχετίζονται με τη μετανάστευση είναι διαφορετικά από εκείνα που αφορούν το άσυλο. Ωστόσο, απαιτείται μια ολοκληρωμένη στρατηγική για τα θέματα μετανάστευσης, που θα περιλαμβάνει τις αντίστοιχες πολιτικές πτυχές, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς

και την ανάπτυξη των χωρών προέλευσης και διέλευσης. Στα πλαίσια αυτά, το Συμβούλιο θέσπισε στις 7 Δεκεμβρίου 1998 μια ομάδα εργασίας υψηλού επιπέδου για το άσυλο και τη μετανάστευση. Η εν λόγω ομάδα εμπειρογνομόνων ("επιχειρησιακή ομάδα") συνέταξε ένα κατάλογο με τις χώρες προέλευσης και διέλευσης των αιτούντων άσυλο και των μεταναστών (Ιράκ, Αφγανιστάν/Πακιστάν, Αλβανία και γειτνιάζουσες περιοχές, Μαρόκο, Σομαλία, Σρι Λάνκα) και θέσπισε σχέδια δράσης τα οποία να επιτρέπουν το χειρισμό των ειδικότερων προβλημάτων που αντιμετωπίζει κάθε μια από τις προαναφερθείσες χώρες (παραδείγματος χάριν, μέσω της χορήγησης ανθρωπιστικής βοήθειας ή της συνεργασίας με την Ύπατη Αρμοστεία για τους πρόσφυγες). Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε (Οκτώβριος 1999) έγιναν δεκτές οι προτάσεις της ομάδας εργασίας και αποφασίσθηκε η παράταση της εντολής της. Σύμφωνα με σχετικό αίτημα που διατυπώθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε, στις 22 Νοεμβρίου 2000, η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση για τη θέσπιση κοινής διαδικασίας παροχής ασύλου και ομοιόμορφου καθεστώτος σε όλη την Ένωση.

Δικαίωμα ασύλου για τους υπηκόους των κρατών μελών

Στο πρωτόκολλο της συνθήκης του Άμστερνταμ προβλέπεται η δυνατότητα αίτησης παροχής ασύλου από ευρωπαϊό υπήκοο σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος μέλος καταγωγής του. Δεδομένου ότι όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρούνται ασφαλείς χώρες καταγωγής, οι υπήκοοι ενός κράτους μέλους δύνανται να υποβάλουν αίτηση χορήγησης ασύλου μόνο εφόσον συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις, και συγκεκριμένα:

- αν το κράτος μέλος καταγωγής του αιτούντα λαμβάνει μέτρα αντίθετα με τη συνθήκη της Ρώμης όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών·
- αν το Συμβούλιο διαπιστώσει σοβαρή και διαρκή παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου ή των θεμελιωδών ελευθεριών σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 7 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση·
- αν ένα κράτος μέλος αποφασίσει μονομερώς την εξέταση της αίτησης, γνωρίζοντας ότι η αίτηση θα κριθεί βάσει του δεδομένου ότι θεωρείται καταφανώς αβάσιμη.

Κοινή μεταναστευτική πολιτική

Τον Μάιο του 1995 το Συμβούλιο θέσπισε την πολιτική για τις θεωρήσεις (visas). Με κοινοτικό κανονισμό τα μέτρα που αφορούν ενιαίο τύπο θεώρησης για τους υπηκόους τρίτων χωρών. Επίσης, με κοινοτικό κανονισμό το Συμβούλιο καθόρισε τα τρίτα κράτη οι υπήκοοι των οποίων υπόκεινται στην υποχρέωση θεώρησης για τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων των κρατών μελών και τις τρίτες χώρες οι υπήκοοι των οποίων απαλλάσσονται από την υποχρέωση αυτή.

Στα πλαίσια της συνεργασίας στα πεδία της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων το Συμβούλιο ενέκρινε:

- 1) μια κοινή δράση για τη θεώρηση (βίζα) διέλευσης μέσω αερολιμένων,
- 2) μια σύσταση για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των προξενείων των κρατών μελών όσον αφορά τις θεωρήσεις και τέλους
- 3) μια κοινή θέση για την οργάνωση αποστολών ενίσχυσης και πληροφόρησης που γίνονται πριν από τα σύνορα και μάλιστα στα αεροδρόμια τρίτων χωρών.

Η μεταναστευτική πολιτική μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών μελών έχει ξεκινήσει από το 1989. Στο πλαίσιο της κοινοτικής διαδικασίας εγκρίθηκαν τα ψηφίσματα του Συμβουλίου του Οκτωβρίου 1995 για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξеноφοβίας σε τομείς όπως της

απασχόλησης και των κοινωνικών υποθέσεων καθώς και της αντιμετώπισης από τα εκπαιδευτικά συστήματα των προβλημάτων του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Με κανονισμό του Συμβουλίου ιδρύθηκε ένα Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας με έδρα τη Βιέννη, το οποίο έχει ως αποστολή να παρέχει αντικειμενικά, αξιόπιστα και συγκρίσιμα στοιχεία γι' αυτά τα φαινόμενα. Αντίθετα, στα πλαίσια της συνεργασίας στα πεδία της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων εγκρίθηκαν:

- οι συστάσεις του Συμβουλίου για την εναρμόνιση των μέσων καταπολέμησης της παράνομης μετανάστευσης και απασχόλησης και για τη συνεργασία κατά την εκτέλεση των μέτρων απομάκρυνσης
- το ψήφισμα του Συμβουλίου για το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν επί μακρόν στο έδαφος των κρατών μελών.
- η κοινή δράση για ένα ομοιόμορφο υπόδειγμα άδειας παραμονής, που επιδιώκει τη διευκόλυνση των ελέγχων από τις αρμόδιες αρχές.
- η κοινή δράση για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στο πεδίο της δικαστικής συνεργασίας
- το ψήφισμα για την καταπολέμηση των εικονικών γάμων που τελούνται με πρόθεση καταστρατήγησης των κανόνων ως προς την είσοδο και τη διαμονή υπηκόων τρίτων χωρών.

Το ψήφισμα του Συμβουλίου, σχετικά με το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών που είναι κάτοικοι μακράς διάρκειας στην επικράτεια των κρατών μελών ενθαρρύνει την υιοθέτηση μέτρων σε εθνικό επίπεδο που επιτρέπουν την ενσωμάτωση, στη χώρα υποδοχής, υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν στην επικράτεια ενός κράτους μέλους ως κάτοικοι μακράς διάρκειας. Οι κάτοικοι μακράς διάρκειας μπορούν να επωφεληθούν από άδεια διαμονής τουλάχιστον δέκα ετών ή από άδεια απεριόριστης διαμονής. Ο κάτοικος μακράς διάρκειας και τα μέλη της οικογενείας του που διαμένουν μαζί του νομίμως έχουν δικαίωμα ίσης μεταχείρισης με αυτήν της οποίας τυγχάνουν οι υπήκοοι του σχετικού κράτους μέλους όσον αφορά:

- . τις συνθήκες εργασίας,
- . την προσχώρηση στις συνδικαλιστικές οργανώσεις,
- . τη δημόσια πολιτική στον τομέα της κατοικίας,
- . την κοινωνική ασφάλιση,
- . την έκτακτη ιατρική βοήθεια,
- . την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Μετανάστευση και δικαιώματα των υπηκόων τρίτων χωρών

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η μετανάστευση εντάχθηκε στα θέματα κοινού ενδιαφέροντος που εμπίπτουν στο πεδίο της διακυβερνητικής συνεργασίας στον τομέα των εσωτερικών υποθέσεων. Ωστόσο, δεν υφίσταται ακόμη σχετική ευρωπαϊκή πολιτική. Αντίθετα από τα ισχύοντα για τους ευρωπαίους πολίτες, δεν έχει θεσπισθεί κανένας κοινός κανόνας όσον αφορά την είσοδο στο έδαφος και τη διαμονή των υπηκόων τρίτων χωρών, θέματα που εμπίπτουν, προς το παρόν, στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών. Εντούτοις, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει λάβει μέτρα όσον αφορά την απασχόληση και την παροχή υπηρεσιών. Επίσης, το Συμβούλιο ενέκρινε κοινές αρχές για τα δεκαπέντε κράτη μέλη σε διάφορα θέματα, όπως η θέσπιση ενός ενιαίου προτύπου άδειας παραμονής, ο εκούσιος επαναπατρισμός, η επανένωση των μελών της οικογένειας, η παλιννόστηση των λαθρομεταναστών και οι διαμέμοντες στην Κοινότητα επί μακρόν.

Η Επιτροπή υπέβαλε το 1997 ένα σχέδιο σύμβασης για τους κανόνες υποδοχής των υπηκόων τρίτων χωρών στα κράτη μέλη.

Όσον αφορά την απασχόληση των υπηκόων τρίτων χωρών, η σύσταση του Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 1996 σχετικά με την καταπολέμηση της παράνομης απασχόλησης των υπηκόων τρίτων χωρών προβλέπει την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τη μεταναστευτική πολιτική σε σχέση με τις τρίτες χώρες. Εξάλλου, στις 27 Ιανουαρίου 1999, η Επιτροπή υπέβαλε δύο προτάσεις οδηγιών:

- Η πρώτη πρόταση οδηγίας έχει ως στόχο να επιτρέψει στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών που είναι εγκατεστημένες στην Κοινότητα την απόσπαση των μισθωτών τους υπηκόων τρίτου κράτους με μια απλή προτεραιά δήλωση προς τις αρχές του κράτους μέλους εντός του οποίου θα παρασχεθούν οι υπηρεσίες, μέσω της χορήγησης μιας "κάρτας παροχής υπηρεσιών-ΕΚ" στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών που είναι εγκατεστημένες στην Κοινότητα.
- Η δεύτερη πρόταση προβλέπει την εφαρμογή της αρχής της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στους υπηκόους τρίτου κράτους οι οποίοι έχουν εγκατασταθεί νόμιμα ως αυτοαπασχολούμενοι στην Κοινότητα, προκειμένου οι τελευταίοι να μπορούν να προβαίνουν, προσωρινά, στην παροχή υπηρεσιών χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να εγκατασταθούν σε ένα δεύτερο κράτος μέλος. Οι προϋποθέσεις μετακίνησης των αυτοαπασχολούμενων υπό την ιδιότητα του παροχέα υπηρεσιών διέπονται επίσης από τις ρυθμίσεις που ισχύουν για τη χορήγηση της "κάρτας παροχής υπηρεσιών-ΕΚ".

Μακροπρόθεσμα, οι προς επίτευξη στόχοι όσον αφορά τη μετανάστευση έως το 2004 καθορίστηκαν στις 3 Δεκεμβρίου 1998 με ένα σχέδιο δράσης του Συμβουλίου και της Επιτροπής: καθορισμός ενός κοινού νομικού καθεστώτος των νόμιμων μεταναστών, καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης, συντονισμός των μέτρων απομάκρυνσης καθώς και προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής.

Για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των μεταναστευτικών ρευμάτων, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε ζητήθηκε η οργάνωση ενημερωτικών εκστρατειών στις χώρες προέλευσης και διέλευσης, με στόχο την πρόληψη της λαθρομετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων.

Το Συμβούλιο ενθαρρύνεται να συνάψει συμφωνίες επανεισδοχής με τις τρίτες χώρες και να εξετάσει τους κανόνες επανεισδοχής που ισχύουν μεταξύ των κρατών μελών.

Παράλληλα, θα ακολουθηθεί μια δραστικότερη πολιτική όσον αφορά την ενσωμάτωση και θα επιδιωχθεί με εντατικότερους ρυθμούς η καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Εξάλλου, τα δικαιώματα των ατόμων που διαμένουν στην Κοινότητα επί μακρόν θα έπρεπε να προσεγγίζουν όσο το δυνατόν περισσότερο τα δικαιώματα των ευρωπαίων πολιτών, ενώ θα έπρεπε επίσης να παρέχεται η δυνατότητα στα εν λόγω άτομα να αποκτούν την υπηκοότητα του κράτους μέλους στο οποίο διαβιούν.

Σε ανακοίνωσή της του 1999 σχετικά με την οικογενειακή επανένωση [COM(1999)638], η Επιτροπή εξεδήλωσε την πρόθεσή της να ασχοληθεί με όλα τα θέματα που αφορούν την είσοδο και τη διαμονή των υπηκόων τρίτων χωρών, και κυρίως την είσοδο και τη διαμονή για λόγους σπουδών, για λόγους μισθωτής απασχόλησης και αυτοαπασχόλησης καθώς και για λόγους άσκησης μη αμειβόμενων δραστηριοτήτων. Επίσης, πρόκειται να εξετασθεί η νομική κατάσταση των ατόμων που διαμένουν στην Κοινότητα επί μακρόν καθώς και των δικαιωμάτων των υπηκόων τρίτων χωρών που κατοικούν νόμιμα σε ένα κράτος μέλος, να διαμένουν σε άλλο κράτος μέλος.

Κοινή πολιτική για τη παράνομη μετανάστευση

Το Συμβούλιο που έγινε στις 22 Δεκεμβρίου του 1995, για την εναρμόνιση των μέσων καταπολέμησης της παράνομης μετανάστευσης και απασχόλησης και για τη βελτίωση των

σχετικών μέτρων ελέγχου, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα άτομα ξένης ιθαγένειας οφείλουν να επιδείξουν στις αρχές την άδεια διαμονής τους στην επικράτεια του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκονται κατά τον έλεγχο ταυτότητας:

- . κατά τη διεξαγωγή έρευνας παραβάσεων ή δίωξής τους
- . για τη διαφύλαξη της δημόσιας τάξης ή ασφάλειας
- . για την καταπολέμηση της παράνομης εισόδου ή παραμονής σε ορισμένους χώρους

Οι εργοδότες οφείλουν να φροντίσουν ώστε τα άτομα που προσλαμβάνουν να βρίσκονται σε νόμιμη κατάσταση και να τους ζητούν να προσκομίσουν τα απαιτούμενα δικαιολογητικά. Είναι υποχρεωμένοι επίσης, απευθυνόμενοι στις αρμόδιες αρχές, να εξακριβώνουν την ύπαρξη άδειας παραμονής και εργασίας κάθε ατόμου που προτίθενται να προσλάβουν. Κατά την παροχή, από δημόσια υπηρεσία, ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, σύνταξης, οικογενειακών επιδομάτων ή επιδομάτων εργασίας, πρέπει να ελεγχθεί εάν ο ενδιαφερόμενος και η οικογένειά του μπορούν να τύχουν τέτοιων παροχών λαμβανομένης υποψιών της κατάστασής τους όσον αφορά την διαμονή και την απασχόληση.

Η σύσταση του Συμβουλίου, της 27ης Σεπτεμβρίου 1996, για την καταπολέμηση της παράνομης απασχόλησης των υπηκόων τρίτων χωρών, αποφάσισε ότι κάθε υπήκοος τρίτης χώρας μπορεί να εργασθεί σε κράτος μέλος αν διαθέτει άδεια διαμονής και άδεια εργασίας κατάλληλη για την προς άσκηση δραστηριότητα, στον συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Κάθε εργοδότης παράνομων εργαζομένων, καθώς και κάθε άτομο που διευκολύνει την παράνομη απασχόληση ή την παράνομη διακίνηση εργατικού δυναμικού, θα πρέπει να υπόκειται σε ποινικές κυρώσεις σύμφωνα με τη νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους. Οι κυρώσεις αυτές πρέπει να είναι αποτελεσματικές ώστε να εμποδίζουν τους εργοδότες να επωφελούνται από το φθηνό εργατικό δυναμικό εμποδίζοντας τον ανταγωνισμό.

Η καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης πρέπει να περιλαμβάνει:

- την προώθηση και την υποστήριξη των ενεργειών των χωρών προέλευσης και διέλευσης.
- την ενίσχυση των προσπαθειών παρακολούθησης
- την εντατικοποίηση της διοικητικής συνεργασίας και των ανταλλαγών πληροφοριών, ιδίως με τη δημιουργία μιας μόνιμης υπηρεσίας τεχνικής στήριξης
- τη χρήση όλων των δυνατοτήτων που παρέχουν οι τηλεπικοινωνίες και η σύγχρονη τεχνολογία.
- την εναρμόνιση της έννοιας των κατάλληλων κυρώσεων έναντι των ατόμων που ενθαρρύνουν την παράνομη μετανάστευση.
- την εξέταση του προβλήματος της αδήλωτης εργασίας των παρανόμως διαμενόντων την ενίσχυση της, αστυνομικής συνεργασίας.

Καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης

Κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ταμπερέ του 1999, τα κράτη μέλη ανέλαβαν τη δέσμευση να καταπολεμήσουν την παράνομη μετανάστευση στη πηγή της για να καθιερωθεί αποτελεσματικότερη η διαχείριση των μεταναστευτικών ροών σε στενή συνεργασία με τις χώρες καταγωγής και διέλευσης. Προηγουμένως, το σχέδιο δράσης της Βιέννης είχε υπογραμμίσει την αναγκαιότητα να υποβληθούν συγκεκριμένες προτάσεις για να καταπολεμηθεί αποτελεσματικά η παράνομη μετανάστευση.

Εκτοτε, έχουν υποβληθεί διάφορες πρωτοβουλίες, μεταξύ των οποίων:

- οδηγία που αποσκοπεί στον καθορισμό της υποβοήθησης εισόδου και απόφαση που ορίζει το ποινικό πλαίσιο για την καταστολή της υποβοήθησης της εισόδου

- οδηγία για την εναρμόνιση των χρηματικών κυρώσεων που επιβάλλονται στους μεταφορείς
- ανακοίνωση της Επιτροπής για την κοινοτική πολιτική για τη μετανάστευση [COM(2000) 757 τελικό]
- ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη θέση σε εφαρμογή ανοικτής μεθόδου συντονισμού της κοινοτικής πολιτικής για την μετανάστευση.

Κατά την εκπόνηση συνολικής στρατηγικής, η Επιτροπή υπενθυμίζει τη σημασία της τήρησης των υποχρεώσεων που απορρέουν από ορισμένες διεθνείς πράξεις όπως π.χ. από την Ευρωπαϊκή σύμβαση για τα ανθρώπινα δικαιώματα (CEDH) και την Σύμβαση της Γενεύης σχετικά με το προσφυγικό καθεστώς.

Η συζήτηση για τη δυνατότητα και τους τρόπους θέσης σε εφαρμογή συνολικού σχεδίου καταπολέμησης της παράνομης μετανάστευσης πρέπει να λαμβάνει υπόψη διάφορα στοιχεία, δηλαδή:

- την ύπαρξη διαφορετικών μορφών παράνομης διανομής και ειδικών αναγκών των εν δυνάμει τρωτών ομάδων (γυναίκες, ανήλικοι, μη συνοδευόμενοι ανήλικοι κλπ)
- την δυνατότητα να ενισχυθεί η συνεργασία με τις χώρες καταγωγής και διέλευσης. Ιδίως, οι υποψήφιος προς προσχώρηση χώρες έχουν υποχρέωση πλήρους μεταφοράς του κεκτημένου του Schengen . Η διαχείριση των μεταναστευτικών ροών προϋποθέτει λοιπόν, μεταξύ άλλων, να ληφθούν υπόψη ορισμένα στοιχεία σχετικά με την εξωτερική κοινοτική πολιτική.
- την ύπαρξη συνόλου διατάξεων σχετικά με την έκδοση θεώρησης, τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων, την σωματεμπορία, την παράνομη απασχόληση που πρέπει να εφαρμοστούν σωστά. Εξάλλου, για να συμβάλουν στην συνεκτική εφαρμογή των νομικών διατάξεων στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας, είναι απαραίτητο τα κράτη μέλη να προβλέπουν κοινούς ορισμούς των ποινικών πράξεων καθώς και κατάλληλες κυρώσεις. Η απόφαση πλαίσιο χρησιμοποιήθηκε κατά το 2001 όσον αφορά την σωματεμπορία ή για να καθοριστεί το ποινικό πλαίσιο για την καταστολή της υποβοήθησης της εισόδου και της παράνομης μετανάστευσης.

Συλλογή και ανάλυση των πληροφοριών

Για να έχουμε ακριβή εικόνα του φαινομένου της παράνομης μετανάστευσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα κράτη μέλη πρέπει να πραγματοποιήσουν συγκριτική ανάλυση των δεδομένων που προέρχονται από διαφορετικές χώρες. Η συνεργασία στο θέμα αυτό που πραγματοποιείται στα πλαίσια του CIREFI (Κέντρο πληροφόρησης, μελετών και ανταλλαγών στον τομέα της διέλευσης των συνόρων και της μετανάστευσης) πρέπει να ενισχυθεί.

Η Επιτροπή σκοπεύει να:

- υποβάλει σχέδιο δράσης για τη βελτίωση της συλλογής και της ανάλυσης των δεδομένων για την μετανάστευση και το άσυλο,
- υποβάλει πρόταση για τη βελτίωση της λειτουργίας του συστήματος έγκυρης προειδοποίησης για την μετάδοση πληροφοριών σχετικά με την παράνομη μετανάστευση.

Έλεγχος και διαχείριση των συνόρων

Για να ενισχυθεί ο έλεγχος στα εξωτερικά σύνορα η Επιτροπή προτείνει να:

- δημιουργηθεί ευρωπαϊκό σώμα μεθοριακών φρουρών μελέτες βολιδοσκόπησης χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο του προγράμματος ODYSSEUS).
- εναρμονισθούν οι μέθοδοι κατάρτισης των μεθοριακών φρουρών (έχουν καταρτισθεί πρότυπα σχέδια στα πλαίσια της ευρωπαϊκής αστυνομικής ακαδημίας). Ωστόσο, θα μπορούσε μακροπρόθεσμα να είναι σκόπιμη η σύσταση πραγματικού ευρωπαϊκού σώματος μεθοριακών φρουρών,
- βελτιωθεί η συνεργασία μεταξύ των διοικητικών πόρων με ανταλλαγή υπαλλήλων-συνδέσμων.

Οικονομική και Κοινωνική Ενσωμάτωση των Μεταναστών

"Σύμφωνα με τα στοιχεία του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης για το έτος 2003, ο συνολικός αριθμός των μεταναστών σε όλο τον κόσμο ανέρχεται σε 175 εκατομμύρια ανθρώπους ή στο 2,9% του παγκόσμιου πληθυσμού. Με άλλα λόγια, ένας στους 35 κατοίκους του πλανήτη μας αναζητά εργασία και καλύτερες συνθήκες ζωής σε μια άλλη χώρα. Εκατομμύρια άνθρωποι σε διάφορα μέρη του πλανήτη οδηγούνται σε μαζικές μετακινήσεις από τον κόσμο της ένδειας και των διώξεων στον κόσμο της υπερπληθώρας των αγαθών και της ευημερίας.

Αποτελεί κοινό μυστικό ότι το φαινόμενο της μετανάστευσης διογκώνεται όσο αυξάνει η διεθνής κινητικότητα και η οικονομική αλληλεξάρτηση. Είναι μια άλλη όψη του επίσης σύγχρονου φαινομένου της παγκοσμιοποίησης αφού ο κατεξοχήν γενεσιουργός λόγος του είναι, η συγκέντρωση του πλούτου σε ορισμένες περιοχές και η περίσσεια ανέχεια σε κάποιες άλλες.

Η αλήθεια είναι πως το πρόσωπο της μετανάστευσης έχει αλλάξει όπως έχουν επίσης αλλάξει και οι προορισμοί της. Κράτη της νότιας Ευρώπης, μεταξύ αυτών και η χώρα μας, που άλλοτε "διέπρεπαν" ως χώρες αποστολής μεταναστών έχουν μετατραπεί τα τελευταία τριάντα χρόνια σε χώρες υποδοχής μεταναστών. Καθώς αλλάζουν οι ρόλοι και τα δρομολόγια δημιουργείται σύγχυση και αμηχανία. Με αυτόν τον τρόπο τροφοδοτούνται προκαταλήψεις και αναλήθειες που συνυπάρχουν και ενίοτε επισκιάζουν την πραγματικότητα. Και η πραγματικότητα, τόσο για τη χώρα υποδοχής μεταναστών όσο και για τη χώρα αποστολής, φανερώνει ότι η μετανάστευση συνδέεται άρρηκτα με οφέλη που θα εθελοτυφλούσαμε αν δεν τα αναγνωρίζαμε:

Π.χ. η μετανάστευση έχει αποδεχθεί ότι οδηγεί στην αύξηση της απασχόλησης. Οι μετανάστες απασχολούνται κατά κύριο λόγο σε θέσεις εργασίας για τις οποίες δεν υπάρχει επαρκής προσφορά εργασίας από την πλευρά του εγχώριου εργατικού δυναμικού. Έτσι διατηρούνται ή αναπτύσσονται οικονομικές δραστηριότητες που απασχολούν μετανάστες και χωρίς αυτούς θα ήταν καταδικασμένες σε μαρασμό, ενώ ταυτόχρονα ο εγχώριος ενεργός πληθυσμός δραστηριοποιείται προς περισσότερο αποδοτικές δραστηριότητες ή καλύτερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας. Πέραν τούτου, και αυτό είναι μια σημαντική παράμετρος που δεν πρέπει να υποτιμηθεί, έχει υπολογισθεί ότι εξαιτίας της υπογεννητικότητας και της με αυτή συνδεόμενης συρρίκνωσης του ενεργού πληθυσμού, η Ευρωπαϊκή Ένωση στο σύνολό της, μέχρι το 2050, θα αναγκασθεί να εισάγει "εκούσια" 1,5 εκατομμύρια μετανάστες.

Από την άλλη πλευρά, η άμβλυνση του προβλήματος της φτώχειας και της ανεργίας στη χώρα αποστολής μεταναστών, η οικονομική ενίσχυση σε μορφή εμβασμάτων προς τις οικογένειές των μεταναστών και η απόκτηση δεξιοτήτων και ειδικοτήτων στη διάρκεια της μετανάστευσης που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν κατά την επιστροφή τους, είναι μερικά από τα οφέλη για τις χώρες αποστολής μεταναστών.

Ειδικότερα για τη χώρα μας που από παραδοσιακή χώρα εκροής μεταναστών, τα τελευταία είκοσι χρόνια έχει μετατραπεί σε χώρα εισροής, τα οφέλη της μετανάστευσης θα πρέπει να αναζητηθούν στην αναδιάρθρωση και αναβίωση των αγροτικών καλλιεργειών, στην ενίσχυση των μικρομεσαίων κυρίως επιχειρήσεων λόγω μείωσης του εργατικού κόστους, στη δημογραφική τόνωση και επιβράδυνση γήρανσης του πληθυσμού και στην αύξηση των εσόδων των ασφαλιστικών ταμείων από την καταβολή των ασφαλίσεων εκ μέρους των νομίμων μεταναστών.

Ευρωπαϊκό ταμείο για τους πρόσφυγες

Στόχος του είναι να εξισορροπηθούν οι προσπάθειες των κρατών μελών σε θέματα υποδοχής προσφύγων και εκτοπισμένων μακροπρόθεσμα και να δημιουργηθεί ένας μηχανισμός ώστε να αντιμετωπισθούν επείγουσες καταστάσεις σε περίπτωση μαζικής άφιξης προσφύγων.

Η Επιτροπή χρηματοδοτεί πιλοτικές δράσεις για τους πρόσφυγες και τους εκτοπισμένους από το 1997. Η εμπειρία αυτή οδήγησε την Ένωση στη σύσταση ενός ευρωπαϊκού ταμείου για τους πρόσφυγες συγκεντρώνοντας έτσι σε ένα μόνο όργανο τις δράσεις για θέματα ένταξης και αυτές σχετικά με την υποδοχή και τον εκούσιο επαναπατρισμό που αποτελούσαν αντικείμενο της κοινής δράσης της 26ης Απριλίου 1999. Καθορίζοντας ένα πολυετές σχέδιο το Συμβούλιο βασίστηκε στη Συνθήκη του Άμστερνταμ για να αναλάβει μακροπρόθεσμες δράσεις υπέρ των προσφύγων και των εκτοπισμένων και να ανταποκριθεί στα αιτήματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Tampere του Οκτωβρίου 1999, σχετικά με τη δημιουργία ενός μηχανισμού προσαρμοσμένου στις επείγουσες καταστάσεις.

Το ευρωπαϊκό Ταμείο για τους πρόσφυγες αποτελεί ένα πρώτο βήμα προς ένα κοινό καθεστώς ασύλου. Έχοντας σχεδιαστεί για πέντε έτη (2000-2004), εγκαθιδρύει ένα σύστημα χρηματοδοτικής αναδιανομής ώστε να εξισορροπηθούν οι επιβαρύνσεις που αναλαμβάνει κάθε κράτος μέλος. Έχει σημασία να αντιμετωπισθούν οι ανισότητες μεταξύ των μηχανισμών υποδοχής των προσφύγων και των εκτοπισμένων γιατί συνεπάγονται ανισορροπίες στο πλαίσιο της Ένωσης σε θέματα χρηματοδοτικής και οργανωτικής επιβάρυνσης: οι εκτοπισμένοι κατευθύνονται προς τη χώρα που τους φαίνεται η περισσότερο ευνοϊκή, μετακινούμενοι ορισμένες φορές από το ένα κράτος στο άλλο για το σκοπό αυτό, αυξάνοντας με τις κινήσεις αυτές, την επιβάρυνση των κρατών μελών. Η κοινοτική αυτή χρηματοδοτική στήριξη αποτελεί επίσης ένα κίνητρο, για τα κράτη μέλη που το χρειάζονται, για να βελτιώσουν το σύστημα υποδοχής τους και να δημιουργήσουν δίκαιες και αποτελεσματικές διαδικασίες χορήγησης ασύλου. Επιπλέον, η κοινοτική βοήθεια έχει ως στόχο να διευκολύνει την προσαρμογή των μηχανισμών των χωρών που αντιμετωπίζουν σημαντικές διακυμάνσεις στον όγκο ή τη φύση της ροής προσφύγων.

Οι δράσεις που χρηματοδοτούνται από το Ταμείο προορίζονται για όσους διαθέτουν το καθεστώς του πρόσφυγα ή οποιοδήποτε άλλο καθεστώς διεθνούς προστασίας και για τους εκτοπισμένους οι οποίοι υπάγονται σε ένα προσωρινό καθεστώς προστασίας καθώς και, ανάλογα με τη φύση των δράσεων, για τα άτομα που ζήτησαν αυτό το καθεστώς ή αυτή την προστασία.

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο θα επιτρέπει τη στήριξη στα κράτη μέλη των ακόλουθων δράσεων: Βελτίωση των συνθηκών υποδοχής και των διαδικασιών σε θέματα υποδομής και υπηρεσιών (διαμονή, υλική βοήθεια, υγειονομική περίθαλψη, κοινωνική συνδρομή, συνδρομή για διοικητικά και δικαστικά διαβήματα).

1) Ένταξη των ατόμων που διαθέτουν σταθερή διεθνή μορφή προστασίας (συνδρομή στην κάλυψη των άμεσων αναγκών, κοινωνικοπολιτιστική προσαρμογή). Σκοπός είναι να καταστούν τα άτομα αυτά κατά το δυνατόν περισσότερο αυτόνομα.

2) Εκούσιος επαναπατρισμός και επανένταξη στη χώρα προέλευσης. Η κοινοτική βοήθεια διευκολύνει την πρόσβαση σε αξιόπιστες πληροφορίες, στις απαραίτητες συμβουλές, την κατάρτιση και τη βοήθεια για την επανένταξη, περιλαμβανομένων και των ατόμων των οποίων η αίτηση διεθνούς προστασίας έχει απορριφθεί και που πρέπει να εγκαταλείψουν την επικράτεια των κρατών μελών.

Το ποσό αναφοράς για τη χρηματοδότηση του Ταμείου καθορίστηκε σε 216 εκατ. ευρώ για πέντε έτη λειτουργίας. Το 5% του ετήσιου προϋπολογισμού του Ταμείου μπορεί να χρηματοδοτήσει κοινοτικές δράσεις με καινοτόμο ή διεθνικό χαρακτήρα (μελέτες, πιλοτικά σχέδια, ανταλλαγές εμπειριών, αξιολόγηση των μέτρων που έχουν εφαρμοστεί).

Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας αρχικά με ομοφωνία κατόπιν πρότασης της Επιτροπής και ακολούθως βάσει των διατάξεων που προβλέπονται από την οδηγία περί προσωρινής προστασίας,

μπορεί να διαθέσει τμήμα των πόρων του Ταμείου για τη λήψη μέτρων επείγουσας ανάγκης σε περίπτωση μαζικής άφιξης προσφύγων ή εκτοπισμένων (διαμονή, διατροφή, ένδυση, περίθαλψη, διοικητικά έξοδα και έξοδα υλικοτεχνικής στήριξης).

Τα κράτη μέλη έχουν την κύρια ευθύνη στην εφαρμογή των μέτρων που καλύπτει το Ταμείο και οργανώνουν το συντονισμό των δράσεων σε εθνικό επίπεδο. Κάθε κράτος μέλος υποβάλλει ετήσια αίτηση συγχρηματοδότησης. Η Επιτροπή εξετάζει τις αιτήσεις αυτές και εγκρίνει αποφάσεις συγχρηματοδότησης. Τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν τη σχετική διαχείριση και πραγματοποιούν την επιλογή των μεμονωμένων σχεδίων σύμφωνα με προκαθορισμένα κριτήρια (ανάγκες, σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας, χαρακτηριστικά του αιτούντος οργανισμού, παραπληρωματικότητα με άλλες δράσεις).

Δεδομένου ότι η εφαρμογή μακροπρόθεσμων δράσεων θα είναι αποκεντρωμένη, τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν εγγυήσεις ως προς τις λεπτομέρειες και την ποιότητα της υλοποίησης, τα αποτελέσματα και την αξιολόγησή τους, την καλή χρηματοδοτική διαχείριση και τον έλεγχο της. Αναλαμβάνουν καταρχάς την ευθύνη του δημοσιονομικού ελέγχου των δράσεων, καθώς και την πρόληψη και επανόρθωση των παρατυπιών. Η Επιτροπή διασφαλίζει την ύπαρξη και την καλή λειτουργία των εθνικών συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου. Μπορεί έτσι να πραγματοποιεί επιτόπου ελέγχους και σε ορισμένες περιπτώσεις, να μειώνει το ποσό πληρωμής σε κράτος μέλος ή να προβαίνει σε δημοσιονομικές διορθώσεις (μείωση των ποσών πληρωμής, πλήρη ή μερική κατάργηση της συμμετοχής του Ταμείου σε ένα συγκεκριμένο μέτρο).

Όσον αφορά τα μέτρα επείγουσας ανάγκης σε περίπτωση μαζικής άφιξης ατόμων, η Επιτροπή θα κατανειμί τους διαθέσιμους πόρους στα κράτη μέλη που αντιμετωπίζουν τέτοια ανάγκη βάσει προτάσεών τους. Για τη χρηματοδότηση των άλλων δράσεων χορηγείται ετησίως ένα ελάχιστο ποσό σε κάθε κράτος μέλος, το οποίο θα μειωθεί βαθμιαία από 500.000 ευρώ το 2000 σε 100.000 ευρώ το 2004. Οι υπόλοιποι πόροι κατανέμονται μεταξύ των κρατών μελών σύμφωνα με τις στατιστικές της Στατιστικής Υπηρεσίας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για τα τρία προηγούμενα έτη: για το 65%, ανάλογα με τον αριθμό των αιτούντων διεθνή προστασία και για το 35% ανάλογα με τον αριθμό των ατόμων που έχουν εισέλθει ως πρόσφυγες ή έχουν λάβει καθεστώς προσωρινής προστασίας.

Στο επίπεδο της χρηματοδότησης σχεδίων, η κοινοτική συνεισφορά δεν υπερβαίνει το 50% του συνολικού κόστους κάθε μέτρου (75% για τα κράτη μέλη του Ταμείου συνοχής). Οι διαδικασίες είναι διαφορετικές για τα επείγοντα μέτρα: η χρηματοδοτική στήριξη μπορεί να καλύψει το 80% του κόστους κάθε μέτρου για μέγιστη διάρκεια έξι μηνών. Οι διαθέσιμοι πόροι κατανέμονται τότε μεταξύ των κρατών μελών ανάλογα με τον αριθμό των εκτοπισμένων ατόμων που έχουν δεχθεί.

Στο επίπεδο της παρακολούθησης και της αξιολόγησης των σχεδίων κάθε κράτος μέλος υποβάλλει ετησίως χρηματοδοτικούς λογαριασμούς και έκθεση δραστηριότητας στην Επιτροπή, βάσει των λεπτομερών πρακτικών που καταρτίζουν οι αρχές που έχουν αναλάβει την εκτέλεση των δράσεων. Επιπλέον, η Επιτροπή προβαίνει σε ανεξάρτητη αξιολόγηση της εκτέλεσης και της επίδρασης των δράσεων. Η Επιτροπή υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο δύο συνθετικές εκθέσεις για τις δράσεις που έχουν αναληφθεί, ενδιάμεση έκθεση στις 31 Δεκεμβρίου 2002 το αργότερο και την τελική έκθεση πριν από την 1η Ιουνίου 2005.

Την Επιτροπή συνδράμει η συμβουλευτική επιτροπή που αποτελείται από εκπροσώπους των κρατών μελών και στην οποία προεδρεύει εκπρόσωπος της Επιτροπής.

Κατά τα έτη 2000 και 2001 εφαρμόζονται μεταβατικά μέτρα για τον καθορισμό των ποσών που πρέπει να χορηγηθούν στα κράτη μέλη, τη διαδικασία έγκρισης των αιτήσεων συγχρηματοδοτήσεις και των κριτηρίων επιλεξιμότητας για τη στήριξη από μέρους του Ταμείου.

Εισαγωγή

Οι πολίτες της ευρωπαϊκής ένωσης έχουν αναφαίρετο δικαίωμα να εργαστούν σε οποιοδήποτε κράτος μέλος της και ανεξάρτητα από το ποια χώρα είναι, η κοινοτική νομοθεσία προβλέπει ότι δεν πρέπει να γίνεται κανένας αντικείμενο διακρίσεων στο χώρο εργασίας με βάση το φύλλο του. Αυτό σημαίνει ότι ανεξάρτητα από τον αν είναι κανείς άνδρας ή γυναίκα πρέπει να μεταχειρίζεται ισότιμα και να του παρέχονται το ίδια δικαιώματα και οι ίδιες ευκαιρίες στον εργασιακό χώρο.

Παρατηρούμε δυο μορφές διακρίσεων: η άμεση διάκριση, η οποία συνίσταται σε άνιση μεταχείριση μεταξύ ανδρών και γυναικών πχ. όσον αφορά το μισθό τους. Σε αυτή την κατηγορία περιέχονται και διακρίσεις που αφορούν την εγκυμοσύνη ή τη μητρότητα και την έμμεση διάκριση, η οποία συνίσταται σε άνιση μεταχείριση μεταξύ ανδρών και γυναικών επειδή η ουδετερότητα των διατάξεων, των κριτηρίων ή των πρακτικών που καθορίζουν τις προσλήψεις, τις αμοιβές, τις συνθήκες εργασίας, φέρνουν σε μειονεκτική θέση σημαντικά υψηλότερο ποσοστό εργαζομένων του ενός φύλλου. Τέτοιου είδους διατάξεις απαγορεύονται βάσει της κοινοτικής νομοθεσίας, εκτός αν επιβάλλονται για αντικειμενικούς λόγους.

Η σύνδεση οχ. ορισμένων ειδών παροχών με κριτήρια όπως η οικογενειακή κατάσταση, η έννοια του προστάτη της οικογένειας μπορεί να καταλήξει σε έμμεση διάκριση. Ένα άλλο κριτήριο που μπορεί να καταλήξει σε έμμεση διάκριση είναι η εργασία με μερική απασχόληση, την οποία ασκούν συνήθως οι γυναίκες. Ο αποκλεισμός πχ. των εργαζομένων με μερική απασχόληση από το συνταξιοδοτικό σύστημα της επιχείρησης είναι πιθανό να ζημιώσει πολύ περισσότερες γυναίκες, κάτι που είναι διάκριση.

Τα δικαιώματα σε σχέση με την απασχόληση

Εισαγωγή

Η ισότητα των γυναικών και των ανδρών αποτελεί θεμελιώδη αρχή της δημοκρατίας. Ωστόσο στην πράξη οι διακρίσεις με βάση το φύλο εξακολουθούν να υφίστανται. Έτσι παρατηρείται ότι οι γυναίκες αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της ανεργίας συχνότερα από τους άνδρες. Κατά ένα μεγάλο ποσοστό καταλαμβάνουν προσωρινές θέσεις εργασίας και αποτελούν την πλειονότητα των ατόμων που εργάζονται με μερική απασχόληση.

Η συνθήκη της Ρώμης κατοχυρώνει την ισότητα των αμοιβών για ίση εργασία μεταξύ γυναικών και ανδρών. Από το 1975 και μετά έχει εγκριθεί μια σειρά οδηγιών που επεξηγούν και αναπτύσσουν τη θεμελιώδη αυτή αρχή του κοινοτικού δικαίου:

- η ισότητα των αμοιβών μεταξύ γυναικών και ανδρών βάσει της αρχής "ίση αμοιβή για όμοια εργασία" που περιλαμβάνεται στο άρθρο 141 της συνθήκης ΕΚ (πρώην άρθρο 119), και καθιερώνει την ιδέα "ίση αμοιβή για εργασία ίσης αξίας", η οποία συμπληρώθηκε από κώδικα συμπεριφοράς με σκοπό να παρέχονται πρακτικές συμβουλές ως προς τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται για να εξασφαλίζεται η αποτελεσματική εφαρμογή της ισότητας των αμοιβών,
- η ίση μεταχείριση όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, την επαγγελματική κατάρτιση και προώθηση, με σκοπό να εμποδίζεται κάθε είδους άμεση ή έμμεση διάκριση στην επαγγελματική σφαίρα, και να προβλέπεται η δυνατότητα θετικών ενεργειών,

- η προοδευτική εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης στους τομείς της κοινωνικής ασφάλισης και των συστημάτων που καθορίζει ο νόμος,
- η εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης (οδηγία που τροποποιήθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 1996 βάσει των συμπερασμάτων της δικαστικής απόφασης Barber),
- η ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών που ασκούν ελεύθερο επάγγελμα , συμπεριλαμβανομένων και των αγροτικών δραστηριοτήτων,
- η βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας της εγκύου και της λεχώνας εργαζομένης
- ο συνδυασμός της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής (γονική άδεια), πρώτη οδηγία με βάση τη συμφωνία για την κοινωνική πολιτική που επισυνάπτεται στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση για την εφαρμογή μιας συμφωνίας-πλαίσιου που έχει συναφθεί από τους κοινωνικούς εταίρους σε κοινοτικό επίπεδο.

Επίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε οδηγία σχετικά με το βάρος της απόδειξης σε περίπτωση διακρίσεων λόγω φύλου. Σύμφωνα με την οδηγία αυτή, ο εναγόμενος, εναντίον του οποίου ασκείται αγωγή, είναι εκείνος που πρέπει να αποδεικνύει ότι δεν παραβιάστηκε η αρχή της ισότητας των ευκαιριών.

Πραγματοποιήθηκαν επίσης διαβουλεύσεις με τους κοινωνικούς εταίρους στο πλαίσιο της καταπολέμησης της σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας. Η δεύτερη φάση των διαβουλεύσεων άρχισε στις 19 Μαρτίου 1997, φάση κατά την οποία η Επιτροπή κάλεσε τους κοινωνικούς εταίρους να διατυπώσουν τη γνώμη τους για διάφορα στοιχεία που μπορεί να εισέλθουν στο πλαίσιο μιας συνολικής πολιτικής, καθώς και να διαπραγματευθούν συλλογική σύμβαση σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι κοινωνικοί εταίροι απέρριψαν την πρόταση αυτή.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο από την πλευρά του, στην υπόθεση Kalanke, καταδίκασε την πρακτική της αυτόματης χορήγησης στις γυναίκες απόλυτης και ανεπιφύλακτης προτεραιότητας, χωρίς πάντως και να καταδικάσει και τη γενικότερη εφαρμογή θετικών ενεργειών. Η εν λόγω απόφαση αποτέλεσε το αντικείμενο επεξηγηματικής ανακοίνωσης της Επιτροπής, που εκδόθηκε στις 27 Μαρτίου 1996.. Αντίθετα, στην απόφαση Marshall της 11ης Νοεμβρίου 1997 το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο δήλωσε πως φαίνεται ότι ακόμη και όταν έχουν τα ίδια προσόντα, οι άρρενες υποψήφιοι ευνοούνται σε σχέση με τις γυναίκες εξ αιτίας κυρίως ορισμένων προκαταλήψεων και στερεοτύπων σχετικά με το ρόλο και τις ικανότητες των γυναικών στον επαγγελματικό τομέα και εξ αιτίας του φόβου, π.χ., ότι οι γυναίκες διακόπτουν συχνότερα τη σταδιοδρομία τους και οργανώνουν το χρόνο τους στην εργασία με λιγότερη ευελιξία ή ότι απουσιάζουν συχνότερα για λόγους εγκυμοσύνης, τοκετού και θηλασμού. Το Δικαστήριο αποφάσισε ότι μια εθνική νομοθεσία που περιέχει μια ρήτρα ανοίγματος δεν ξεπερνά τους περιορισμούς αυτούς εάν, σε κάθε περίπτωση εγγυάται στους άρρενες υποψήφιους που έχουν τα ίδια προσόντα με τις γυναίκες υποψήφιες, ότι οι υποψηφιότητές τους υπόκεινται σε αντικειμενική αξιολόγηση στην οποία συνεκτιμούνται όλα τα κριτήρια σχετικά με την προσωπικότητα των υποψηφίων και απορρίπτει την προτεραιότητα που δίδεται στις γυναίκες, όταν ένα ή περισσότερα από τα κριτήρια αυτά κάνουν τη ζυγαριά να κλίνει προς την πλευρά του άρρενα υποψηφίου.

Το Συμβούλιο επιβεβαίωσε την πολιτική του βούληση για την πραγματοποίηση προόδου στην προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, μέσω της έγκρισης σειράς ψηφισμάτων και συστάσεων οι πιο πρόσφατες από τις συστάσεις αυτές αφορούν την ένταξη της ισότητας των ευκαιριών στα διαρθρωτικά ταμεία και την ισόρροπη συμμετοχή ανδρών και γυναικών στη λήψη αποφάσεων (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δουβλίνου, 13-14 Δεκεμβρίου 1996).

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υποστήριξε θερμά τον παραπάνω προβληματισμό, ιδίως από το 1984, έτος κατά το οποίο ιδρύθηκε κοινοβουλευτική επιτροπή για τα δικαιώματα των γυναικών.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κρίνοντας ότι η εφαρμογή των νόμων δεν αρκεί από μόνη της για την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών στην πράξη, προσπάθησε, μέσω διαδοχικών πολυετών προγραμμάτων δράσης τα οποία σχεδίασε και υλοποίησε από κοινού με τα κράτη μέλη, να

προωθήσει συγκεκριμένες ενέργειες με σκοπό την προώθηση της ισότητας των γυναικών και των ανδρών.

Το κοινοτικό πρόγραμμα μεσοπρόθεσμης δράσης (1996-2000) εγκαινιάστηκε επίσημα στο Δουβλίνο στις 7 Οκτωβρίου 1996. Το πρόγραμμα φιλοδοξεί να εντάξει τη ισότητα των ευκαιριών στον ορισμό και στην εφαρμογή των σχετικών πολιτικών σε κοινοτικό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο (mainstreaming). Για την πραγματοποίηση του στόχου αυτού είναι αναγκαία η λήψη διάφορων μέτρων:

- μεθοδολογική, τεχνική και οικονομική υποστήριξη σε προγράμματα που έχουν ως στόχο τον εντοπισμό και την ανάπτυξη ορθής πρακτικής καθώς και τη μεταβίβαση πληροφοριών και εμπειρίας
- παρατήρηση και εξέταση πολιτικών που σχετίζονται με το θέμα καθώς και εκπόνηση μελετών
- ταχεία μετάδοση των αποτελεσμάτων των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται.

Στις 17 Δεκεμβρίου 1998, η Επιτροπή παρουσίασε ενδιάμεση έκθεση σχετικά με την υλοποίηση του προγράμματος. Στην έκθεση υπογραμμίζεται η βελτίωση της διαφάνειας της κοινοτικής δράσης τον τομέα αυτόν, που είναι αποτέλεσμα της βελτιωμένης διάδοσης των πληροφοριών στον τομέα της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Η Επιτροπή εκτιμά ότι η προστιθέμενη αξία του προγράμματος αυτού έγκειται στον προσδιορισμό και στην ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τις καλές πρακτικές στον τομέα της ισότητας των ευκαιριών.

Στο διεθνές χώρο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει συμβάλει δραστήρια, ιδίως μέσω μίας ανακοίνωσης, στην προετοιμασία της 4ης παγκόσμιας διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για τις γυναίκες. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαδραμάτισε κινητήριο ρόλο στη διάσκεψη του Πεκίνου (4 - 15 Σεπτεμβρίου 1995) καθώς και στην έγκριση της τελικής διακήρυξης και της πλατφόρμας δράσης. Η τελευταία αυτή δίνει έμφαση στα δικαιώματα των γυναικών, στα δικαιώματα στους τομείς της σεξουαλικότητας, στη σημασία της οικονομικής ανεξαρτησίας των γυναικών, στην ισόρροπη συμμετοχή γυναικών και ανδρών στη λήψη αποφάσεων και στην ένταξη της ισότητας σε όλες τις πολιτικές.

Επίσης, η ομάδα επιτρόπων για την ισότητα των ευκαιριών, εξασφαλίζει την εξέταση και την παρακολούθηση της ένταξης της διάστασης του φύλου στο σύνολο των σχετικών πολιτικών και προγραμμάτων. Με παρέμβαση της εν λόγω επιτροπής, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε, στις 21 Φεβρουαρίου 1996, ανακοίνωση για την ένταξη της ισότητας των ευκαιριών στο σύνολο των κοινοτικών πολιτικών και ενεργειών. Σήμερα, λοιπόν, η ισότητα των ευκαιριών αποτελεί μια εγκάρσια δράση που πρέπει να εφαρμόζεται από όλους.

Η προώθηση της ισότητας γυναικών και ανδρών αποτελεί συστατικό στοιχείο της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση που ορίστηκε στη σύνοδο για την απασχόληση η οποία πραγματοποιήθηκε στο Λουξεμβούργο το Νοέμβριο του 1997. Στο πλαίσιο των προτάσεων κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση το 1999, η Επιτροπή υπογράμμισε την ανάγκη να συνεχιστεί η ένταξη της ισότητας των ευκαιριών γυναικών και ανδρών σε όλα τα στοιχεία των πολιτικών για την απασχόληση, κυρίως εξασφαλίζοντας στις γυναίκες οφέλη από τις δραστηριότητες πολιτικές της αγοράς εργασίας στον τομέα της επαγγελματικής ένταξης σε βαθμό ανάλογο με τα ποσοστά ανεργίας των γυναικών, ή αναπτύσσοντας την εκπροσώπηση των γυναικών στις ενέργειες σχετικά με το επιχειρηματικό πνεύμα.

Στις 4 Μαρτίου 1998 η Επιτροπή υπέβαλε έκθεση προόδου σχετικά με τη συνέχεια που δόθηκε στην ανακοίνωση «Ενσωμάτωση της ισότητας των ευκαιριών γυναικών και ανδρών στο σύνολο των κοινοτικών πολιτικών και ενεργειών». Η έκθεση αναφέρει ότι σημειώθηκε σημαντική πρόοδος από το 1996 στη συνεκτίμηση της ισότητας των ανδρών και των γυναικών στις κοινοτικές πολιτικές και ενέργειες. Πάντως, οι προσπάθειες πρέπει να επικεντρωθούν στα εξής σημεία:

- μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση όσον αφορά τα προβλήματα ισότητας των ευκαιριών και συγκεκριμένα όσον αφορά τα ανώτερα στελέχη

- ανάπτυξη των δεξιοτήτων
- τακτική αξιολόγηση του αντίκτυπου των πολιτικών για την ισότητα των φύλων
- συστηματική επιβεβαίωση της συνεκτίμησης της ισότητας ανδρών και γυναικών σε όλα τα κοινοτικά έγγραφα.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ εισάγει ρητά την ισότητα των ευκαιριών για τους άνδρες και τις γυναίκες στα καθήκοντα (άρθρο 5) και στις ενέργειες (άρθρο 3) της Κοινότητας. Ένα νέο άρθρο 6α προβλέπει ότι το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει ομόφωνα, ύστερα από πρόταση της Επιτροπής, να λάβει μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων, μεταξύ άλλων, λόγω του φύλου. Επιπλέον, το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 141 αυξήθηκε με την εισαγωγή της αρχής "ίση αμοιβή για όμοια εργασία". Επίσης, η νέα παράγραφος 3 αυτού του άρθρου προβλέπει ότι το Συμβούλιο αποφασίζει, με βάση τη διαδικασία της συναπόφασης, τη λήψη μέτρων για να εξασφαλισθεί η εφαρμογή της αρχής της ισότητας των ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης όσον αφορά την απασχόληση και την εργασία. Τέλος, η νέα παράγραφος 4 επιτρέπει στα κράτη μέλη να εκδίδουν ή να διατηρούν ειδικά ευνοϊκά μέτρα υπέρ του φύλου με πολύ χαμηλό ποσοστό παρουσίας όσον αφορά την επαγγελματική σταδιοδρομία.

Στις 13 Μαΐου 1998 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε δεύτερη ετήσια έκθεση σχετικά με την ισότητα των ευκαιριών για τις γυναίκες και τους άνδρες την Ευρωπαϊκή Ένωση για το 1997. Η Επιτροπή προέβαλε τρεις σημαντικές καινοτομίες όσον αφορά την ισότητα των ευκαιριών: την έγκριση της συνθήκης του Άμστερνταμ που εισάγει νέες εξουσίες στον τομέα, την εφαρμογή μιας στρατηγικής για την απασχόληση στην οποία η ισότητα των ευκαιριών αποτελεί συστατικό στοιχείο καθώς και το mainstreaming (π.χ. στον κοινωνικό διάλογο, στο πλαίσιο των διαρθρωτικών ταμείων και των πολιτικών κατάρτισης και εκπαίδευσης...). Παρά τη σχετικά μέτρια πρόοδο που σημειώθηκε στον τομέα της ισότητας των ευκαιριών το 1997, η Επιτροπή τόνισε εξ αρχής τη δυνατότητα για νέες ενέργειες στο μέλλον στον τομέα αυτό.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Βιέννη (11-12 Δεκεμβρίου 1998) υπενθύμισε τη σημασία της προώθησης της ισότητας των ευκαιριών και την ανάγκη επανεξέτασης των εθνικών σχεδίων δράσης υπό αυτή την προοπτική.

Τέλος στις 5 Μαρτίου 1999, η Επιτροπή υπέβαλε μια ετήσια έκθεση 1998 σχετικά με την ισότητα των ευκαιριών των γυναικών και των ανδρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στην οποία παρουσιάζει τις κύριες εξελίξεις σχετικά με την πολιτική της ισότητας ευκαιριών σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο το 1998, καθώς και θέματα που πρέπει να αναπτυχθούν το 1999 και με την ευκαιρία της νέας χλιετίας.

Ισότητα πρόσβασης στην επαγγελματική κατάρτιση και προώθηση

Στις 9ης Φεβρουαρίου 1976 το Συμβούλιο εξέδωσε οδηγία (76/207/ΕΟΚ) που αφορούσε την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στο θέμα της πρόσβασης σε απασχόληση, σε επαγγελματική κατάρτιση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας. Επιδίωκε την εξασφάλιση της ισότητας ανδρών και γυναικών στο θέμα της πρόσβασης στα παραπάνω. Περιέχει τα εξής :

1. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης συνεπάγεται την απουσία κάθε διάκρισης που βασίζεται στο φύλο άμεσα ή έμμεσα, σε συσχετισμό, ιδίως, με την οικογενειακή κατάσταση. Τα κράτη μέλη μπορούν ωστόσο να αποκλείουν από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας τις επαγγελματικές δραστηριότητες για τις οποίες το φύλο συνιστά παράγοντα αποφασιστικής σημασίας, λόγω της φύσης ή των συνθηκών άσκησης τους.

2. Η οδηγία δεν θίγει τις διατάξεις που αφορούν την προστασία της γυναίκας (εγκυμοσύνη, μητρότητα), ούτε τα μέτρα που αποσκοπούν στην άρση των ανισοτήτων που εκδηλώνονται στην πράξη και θίγουν τις ευκαιρίες των γυναικών στους τομείς που αναφέρονται στην οδηγία.
3. Η εφαρμογή της αρχής αυτής συνεπάγεται την απουσία διακρίσεων όσον αφορά τους όρους, συμπεριλαμβανομένων και των κριτηρίων επιλογής απασχόλησης ή θέσεων εργασίας και για όλες τις βαθμίδες της επαγγελματικής ιεραρχίας.
4. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης εφαρμόζεται όσον αφορά την πρόσβαση σε όλες τις μορφές και σε όλα τα επίπεδα του επαγγελματικού προσανατολισμού, της κατάρτισης, της επιμόρφωσης και της μετεκπαίδευσης.
5. Η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης όσον αφορά τους όρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των όρων απόλυσης, συνεπάγεται την εξασφάλιση σε άνδρες και γυναίκες των αυτών όρων.
6. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε:
 - ο να ακυρωθούν οι νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που είναι αντίθετες προς την αρχή αυτή, ή να τροποποιηθούν αν βασίζονται σε λόγους προστασίας που σήμερα πλέον δεν τις δικαιολογούν,
 - ο να δύνανται να κηρυχθούν άκυρες ή να δύνανται να τροποποιηθούν οι αντίθετες προς την αρχή αυτή διατάξεις που περιλαμβάνονται στις συλλογικές συμβάσεις, στις ατομικές συμβάσεις εργασίας, στους εσωτερικούς κανονισμούς επιχειρήσεων καθώς και στα καταστατικά των ελευθέρων επαγγελματιών.
7. Κάθε πρόσωπο που θεωρεί ότι θίγεται από τη μη εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, πρέπει να μπορεί να διεκδικεί τα δικαιώματά του δια της δικαστικής οδού.
8. Οι εργαζόμενοι προστατεύονται κατά κάθε απόλυσης, που συνιστά αντίδραση του εργοδότη σε καταγγελία που έχει διατυπωθεί στο επίπεδο της επιχείρησης ή σε δικαστική προσφυγή που αποβλέπει να κάνει σεβαστή την αρχή της ίσης μεταχείρισης.
9. Τα μέτρα που λαμβάνονται κατ' εφαρμογή της οδηγίας και οι διατάξεις που ήδη ισχύουν γνωστοποιούνται στους εργαζομένους με κάθε πρόσφορο τρόπο.
10. Τα κράτη μέλη προβαίνουν περιοδικά στην εξέταση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων τις οποίες εξαιρούν από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, για να εκτιμήσουν αν δικαιολογείται η διατήρηση των εξαιρέσεων, λαμβανομένων υπόψη των κοινωνικών εξελίξεων. Διαβιβάζουν εξάλλου στην Επιτροπή, μέσα στην καθορισμένη προθεσμία, όλα τα χρήσιμα στοιχεία προκειμένου να δυνηθεί αυτή να συντάξει έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας.

Ισότητα αμοιβών

Σε περίπτωση που ένας υπήκοος κράτους μέλους εργάζεται στην ΕΕ πρέπει να λαμβάνει ίση αμοιβή με εργαζόμενο του άλλου φύλλου για ίση εργασία με τη δική του, εάν είναι ίδιος ο εργοδότης. Βέβαια, διαφορές στην εργασία μπορούν να δικαιολογηθούν αν οφείλονται σε αντικειμενικούς και ανεξάρτητους παράγοντες πχ. Εμπειρία, προσόντα

Η εργασία υπολογίζεται με βάση τον τίτλο της θέσης εργασίας συνήθως. Ορισμένες θέσεις εργασίας περιγράφονται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο για τους άνδρες και για τις γυναίκες, ενώ άλλες έχουν διαφορετικό τίτλο ανάλογα με το που απευθύνονται. Όταν οι θέσεις με διαφορετικούς τίτλους είναι στην ουσία ίδιες θα πρέπει να έχουν και την ίδια αμοιβή. Η άνιση αμοιβή σε τέτοιες περιπτώσεις συνεπάγεται παραβίαση του δικαιώματος τους περι ίσων απολαβών για την εργασία.

Ο όρος «αμοιβή» καλύπτει όλες τις παροχές που λαμβάνει κανείς από τον εργοδότη του σε σχέση με την εργασία του. Αυτές οι παροχές λαμβάνονται βάσει σύμβασης, νομοθετικών διατάξεων, συλλογικών συμβάσεων ή κατόπιν συμφωνίας μεταξύ των ενδιαφερόντων και μπορεί να είναι σε χρήμα ή σε είδος (ταξιδιωτικές διευκολύνσεις, στέγαση) ή να λαμβάνουν μορφή επιδομάτων για εργασία κατά βάρδιες. Στις παροχές περιλαμβάνονται επίσης μελλοντικές παροχές, όπως είναι οι αποζημιώσεις σε περίπτωση απόλυσης οι οποίες καταβάλλονται όταν λήξει η εργασιακή σχέση.

Οι εργαζόμενοι, άνδρες και γυναίκες, προστατεύονται από διακρίσεις που ενδέχεται να προκύψουν κατά τη διάρκεια άσκησης διαφόρων επαγγελματίων για τον ίδιο εργοδότη και για το λόγο αυτό το κοινοτικό δίκαιο παρέχει το δικαίωμα να λαμβάνει ίση αμοιβή για εργασία ίσης αξίας. Συγκεκριμένα, αυτό σημαίνει ότι στις περιπτώσεις όπου μια γυναίκα (ή ένας άνδρας) διεκπεραιώνει μια εργασία εξίσου απαιτητική με εκείνη του άλλου φύλλου, ακόμα και αν η εργασία είναι διαφορετική ως προς τη φύση της, πρέπει να λαμβάνει την ίδια αμοιβή και τις ίδιες παροχές. Για να αποφασιστεί κατά πόσο η θέση εργασίας που κατέχει ένας άνδρας και μια γυναίκα έχουν την ίδια αξία, απαιτείται σύγκριση της εργασίας τους, αξιολογώντας κυρίως τη φύση των καθηκόντων τους και των απαιτήσεων που συνεπάγεται η διεκπεραίωσή τους από τους εργαζομένους. Σημασία για την παραπάνω αξιολόγηση έχει μόνο η φύση της εργασίας και επομένως οι άλλοι παράγοντες όπως το ότι ο ένας εργάζεται υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης και ο άλλος σε καθεστώς πλήρους απασχόλησης, θεωρούνται άσχετοι και δεν μπορούν από μόνοι του να δικαιολογήσουν μισθολογική διαφορά.

Σε κάθε κράτος μέλος υπάρχει μια αρμόδια αρχή η οποία έχει την εξουσία να αποφαίνεται κατά πόσον κάποια εργασία έχει την ίδια εργασία με κάποια άλλη, αφού λάβει τις απαραίτητες πληροφορίες. Το δικαίωμα της ίσης αμοιβής για ίση εργασία ή εργασία ίσης αξίας, εφαρμόζεται εξίσου στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, ανεξάρτητα από το αν η εν λόγω αμοιβή έχει καθοριστεί στο πλαίσιο συλλογικών συμβάσεων μισθολογίου, μισθολογικών συμφωνιών ή ατομικών συμβάσεων. Για να γίνει πιο κατανοητό το φάσμα των παραγόντων που ενδέχεται να υπεισέλθουν στην αποτίμηση της εργασίας ίσης αξίας, ας πάρουμε το παράδειγμα μιας γυναίκας γραμματέως και ενός άνδρα εργάτη στη γραμμή παραγωγής οι οποίοι εργάζονται στην ίδια εταιρεία και η γραμματέας θεωρεί ότι η εργασία της είναι υποτιμημένη σε σχέση με την εργασία του άνδρα συναδέλφου της. Για να αποφανθούμε κατά πόσο ευσταθεί η καταγγελία θα πρέπει να συγκρίνουμε τις δυο εργασίες, αναλύοντας τη φύση και τις απαιτήσεις των καθηκόντων που αναλαμβάνει ο καθένας. Θα πρέπει να εκπονηθούν περιγραφές των καθηκόντων των θέσεων εργασίας κι να ληφθούν υπόψιν ορισμένες πτυχές των εργασιών όπως είναι η δεξιότητα η προσπάθεια και η ευθύνη που απαιτούνται, προκειμένου να αποφασιστεί αν οι δυο εργασίες είναι δυνατόν αν θεωρηθούν ίσης αξίας. Αν κριθεί τελικά ότι η γραμματέας πληρώνεται λιγότερο για εξίσου απαιτητική εργασία, τότε ο εργοδότης θα πρέπει να δικαιολογήσει τη μισθολογική διαφορά.

Ο εργοδότης μπορεί να ισχυριστεί ότι η μισθολογική διαφορά είναι δικαιολογημένη επειδή η γραμματέας και ο εργάτης ανήκουν σε δυο διαφορετικές ομάδες συλλογικής διαπραγματεύσεως οι οποίες έχουν διαπραγματευτεί σε διαφορετικά επίπεδα τιμών. Ωστόσο οι συλλογικές συμβάσεις θα πρέπει να σέβονται την αρχή της ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας. Ο εργοδότης ενδέχεται να υποστηρίξει πχ. ότι η μισθολογική διαφορά οφείλεται στα επίπεδα απολαβών που ισχύουν κατά κανόνα στην αγορά για τις συγκεκριμένες θέσεις. Στην προκειμένη περίπτωση, οφείλει να αποδείξει ότι δεν υπάρχει ίχνος διάκρισης με βάση το φύλλο στο επιχείρημα που προβάλλει.

Συστήματα επαγγελματικής κατάταξης

Τα συστήματα επαγγελματικής κατάταξης είναι μηχανισμοί οι οποίοι χρησιμοποιούνται σε ορισμένα κράτη μέλη για την κατηγοριοποίηση των επαγγελματίων, προκειμένου να καθοριστεί ιεραρχικά η αμοιβή που θα καταβάλλεται σε κάθε θέση εργασίας. Όταν χρησιμοποιείται ένα σύστημα επαγγελματικής κατάταξης για τον καθορισμό της αμοιβής, θα πρέπει να βασίζεται σε διακρίσεις με βάση το φύλλο ενώ παράλληλα θα πρέπει να επιδιώκει την εξισορρόπηση των διαφόρων παραγόντων που είναι συνυφασμένοι με τα επαγγέλματα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε μια προσπάθεια να βοηθήσει στην αξιολόγηση του κατά πόσο εργαζόμενοι διαφορετικών φύλλων αμοιβονται εξίσου για εργασία ίσης αξίας, εξέδωσε ένα κώδικα πρακτικής για την εφαρμογή της ισότητας αμοιβής για εργασία ίσης αξίας για τις γυναίκες.

και τους άνδρες. Ο κώδικας αυτός ο οποίος δεν είναι δεσμευτικός, αποσκοπεί στην παροχή πρακτικών συμβουλών στους εργοδότες και στους εταίρους των συλλογικών διαπραγματεύσεων για να εξασφαλιστεί η εφαρμογή της αρχής της ισότητας σε όλα τα στοιχεία της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών που εκτελούν εργασία ίσης αξίας. Αποβλέπει ειδικότερα στον περιορισμό των διακρίσεων που βασίζονται στο φύλλο.

Τα δικαιώματα του εργαζόμενου γονέα

Η εγκυμοσύνη και η μητρότητα είναι ένα μεγάλο διάστημα κατά το οποίο οι γυναίκες είναι αρκετά ευάλωτες από πλευράς υγείας. Γι αυτό, η κοινοτική νομοθεσία και οι εθνικές διατάξεις προστατεύουν τις γυναίκες έναντι ειδικών κινδύνων που συνδέονται με την κατάστασή τους ενώ ταυτόχρονα τις προστατεύει από το να χρησιμοποιηθεί η κατάσταση αυτή ως δικαιολογία για διάκριση στο χώρο εργασίας.

Η κοινοτική νομοθεσία για να διασφαλίσει την επαρκή προστασία μιας γυναίκας πριν και μετά από τον τοκετό, ανεξάρτητα σε ποια χώρα εργάζεται, της αναγνωρίζει μια σειρά από ειδικά μέτρα τα οποία έχουν στόχο την προστασία της υγείας των γυναικών στο χώρο εργασίας και τη χορήγηση ελάχιστης περιόδου αδειας καθώς και την προστασία από άδικη απόλυση.

Σε περίπτωση που μια γυναίκα εργάζεται και είναι έγκυος δικαιούται ένα επίπεδο υγείας και ασφάλειας στο χώρο εργασίας και για να ασκήσει το δικαίωμά της αυτό πρέπει να ενημερώσει τον εργοδότη της. Αν πάλι η εργασία της συνεπάγεται ιδιαίτερο κίνδυνο έκθεσης σε ορισμένους επικίνδυνους παράγοντες ή επικίνδυνες καταστάσεις και διαδικασίες, πρέπει ο εργοδότης να εκτιμήσει τους κινδύνους υγείας και την ασφάλεια της καθώς και τις ενδεχόμενες επιπτώσεις στην εγκυμοσύνη της. Αφού πραγματοποιηθεί η εκτίμηση αυτή, ο εργοδότης θα πρέπει να την ενημερώσει για τα αποτελέσματα και αν υπάρχουν κίνδυνοι, θα πρέπει να αναλάβει τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να αποφύγει η γυναίκα την οποιαδήποτε έκθεσή της σε κίνδυνο. Αν η προσαρμογή των συνθηκών και του ωραρίου δεν είναι αποτελεσματική τότε ο εργοδότης θα πρέπει να τη μεταθέσει σε άλλη θέση εργασίας.

Αν πάλι δεν είναι δυνατή η αλλαγή της θέσης τότε η εγκυμονούσα έχει το δικαίωμα να λάβει άδεια σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία για ολόκληρη την περίοδο που είναι απαραίτητη ώστε να προστατεύσει την υγεία της. Είναι αυτονόητο πως δεν είναι υποχρεωμένη να εκτελέσει καθήκοντα τα οποία θα έθεταν σε κίνδυνο την ίδια και το έμβryo.

Δεν υπάρχει καμία υποχρέωση από την πλευρά της κυοφορούσας να ασκήσει νυχτερινή εργασία στη διάρκεια της εγκυμοσύνης και για ένα χρονικό διάστημα μετά τον τοκετό το οποίο καθορίζεται από την εθνική αρχή που είναι αρμόδια για την υγεία και την ασφάλεια. Αν πάλι θέλει να ασκήσει αυτή την επιλογή θα πρέπει να μεταφερθεί σε ημερήσια εργασία και αν αυτό δεν είναι εφικτό θα πρέπει να χορηγηθεί άδει από την εργασία ή παράταση της άδειας μητρότητας με παράλληλη καταβολή «επαρκούς» επιδόματος.

Ανεξάρτητα από το σε ποια χώρα εργάζεται μια γυναίκα, αν είναι έγκυος, δικαιούται συνεχόμενη περίοδο μητρότητας αδειας τουλάχιστον 14 εβδομάδων και η περίοδος αυτή περιλαμβάνει τις δύο εβδομάδες πριν και μετά τον τοκετό. Οι γυναίκες σε άδεια μητρότητας δεν λαμβάνουν απαραίτητα πλήρη αμοιβή μα θα πρέπει να λαμβάνουν οποιαδήποτε τυχόν άδεια κατά την περίοδο της άδειας της μητρότητας. Το ποσό του επιδόματος μητρότητας καθορίζεται από την εθνική νομοθεσία της χώρας και θα πρέπει να είναι τουλάχιστον ίσο με την αξία του επιδόματος της ασθένειας.

Ο γενικός κανόνας είναι ότι απαγορεύεται να απολυθεί μια γυναίκα λόγω εγκυμοσύνης κατά την περίοδο από την έναρξη ως το τέλος την άδειας μητρότητας. Ωστόσο η απόλυση επιτρέπεται από τον εργοδότη όταν υπάρχουν λόγοι του δεν συνδέονται με την εγκυμοσύνη, το επιτρέπει η αρμόδια εθνική αρχή και ο εργοδότης καταβάλλει γραπτώς τους λόγους απόλυσης.

Γονική άδεια και άδεια εκτάκτων οικογενειακών λόγων

Η γονική άδεια και η άδεια εκτάκτων οικογενειακών λόγων είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντικά μέτρα γιατί βοηθούν τους άνδρες και τις γυναίκες στο συνδυασμό των οικογενειακών και των επαγγελματικών τους υποχρεώσεων. Η κοινοτική νομοθεσία υλοποιεί μια συμφωνία που συνήφθη μεταξύ των εκπροσώπων των ευρωπαϊών εργαζομένων και των εργοδοτών στο πλαίσιο «κοινωνικού κεφαλαίου» της ΕΕ.

Οι εργαζόμενοι γονείς στην ΕΕ έχουν ατομικό δικαίωμα γονικής άδειας λόγω γέννησης ή υιοθέτησης ενός παιδιού προκειμένου να τύχει φροντίδας τουλάχιστον για τρεις μήνες. Ανεξάρτητα από το αν είναι κανείς άνδρας ή γυναίκα δικαιούται γονική άδεια και δεν πρέπει να γίνονται διακρίσεις στις χώρες με το αν η άδεια θα χορηγηθεί στον πατέρα ή τη μητέρα και δικαίωμα μεταβίβασης της γονικής αδειάς δεν υφίσταται. Στο τέλος τη γονικής αδειάς υπάρχει το δικαίωμα να επιστρέψει στην ίδια εργασία ή αν αυτό δεν είναι εφικτό, σε ισοδύναμη εργασία η οποία είναι σύμφωνη με τη σύμβαση εργασίας που έχει υπογραφεί.

Όταν θέλει κάποιος εργαζόμενος να λάβει γονική άδεια υποχρεούται να ενημερώσει εγκαίρως τον εργοδότη και να τον επιβεβαιώσει ότι μετά τη λήψη της άδειας θα συνεχίσει να εργάζεται. Αν όταν αρχίσει η γονική άδεια έχει κάποιος αποκτήσει ορισμένα δικαιώματα (πχ. σύνταξη), τα δικαιώματα αυτά διατηρούνται μέχρι το τέλος της άδειας.

Η άλλη μορφή αδειάς είναι για έκτακτους οικογενειακούς λόγους σύμφωνα με την οποία μπορεί να απουσιάσει κάποιος από την εργασία του σε περιπτώσεις ασθένειας κάποιου μέλους ή κάποιου ατυχήματος που του συνέβη επιβάλλει την παρουσία του. Το δικαίωμα της χώρα στην οποία εργάζεται κάποιος καθορίζει τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκηση του δικαιώματος και πόσες μέρες το χρόνο πρέπει να λαμβάνεται τέτοιου είδους άδεια.

Αναγνώριση, διεκδίκηση, εφαρμογή των δικαιωμάτων

Σε περίπτωση που ένας εργαζόμενος βρίσκεται σε αντιδικία με τον εργοδότη του, σίγουρα δικαιούται να υπερασπίσει τα δικαιώματά του και κάθε κράτος μέλος έχει ειδικά δικαστικά σώματα και δικαστήρια τα οποία ασχολούνται με ότι αφορά εργασιακές σχέσεις και ίσα δικαιώματα στον τομέα της εργασίας μεταξύ των δυο φύλλων. Αν ισχυριστεί κάποιος ότι τα δικαιώματα του για ίση αμοιβή, ίσες παροχές κοινωνική ασφάλισης ή για οτιδήποτε άλλο έχουν παραβιαστεί, ο εργοδότης δεν επιτρέπεται να αντιδράσει σε μια τέτοια καταγγελία με το να προβεί σε απολύσεις. Αν πάλι οι εθνικές, περιφερειακές ή τοπικές αρχές δεν ερμήνευσαν σωστά τα δικαιώματα ενός εργαζομένου, θα πρέπει να απαιτηθεί εφαρμογή των δικαιωμάτων του υποβάλλοντας καταγγελία στην αντίστοιχη αρχή και αν πάλι δεν έχει αποτέλεσμα, υπάρχουν και άλλοι τρόποι.

Πρέπει να ξεκινήσει ακολουθώντας τις εθνικές διαδικασίες γιατί προσφέρουν ένα ευρύ φάσμα δυνατοτήτων και ενδέχεται να του χορηγηθεί αποζημίωση. Τα εθνικά δικαστήρια είναι υποχρεωμένα να εγγυώνται ότι εφαρμόζονται οι διατάξεις που βασίζονται στο κοινοτικό δίκαιο και εφόσον χρειαστεί κάτι τέτοιο, ακυρώνουν οποιαδήποτε διάταξη ή μέτρο τις παραβιάζει. Σε περίπτωση αμφιβολίας, το εθνικό δικαστήριο μπορεί να παραπέμψει την υπόθεση στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στο Λουξεμβούργο πριν αποφανθεί. Εάν το εσωτερικό δεν παρέχει αρκετά ένδικα μέσα, υπάρχει περιθώριο να κινηθεί και δικαστικά βασιζόμενος στην αρχή την άμεση εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.

Προστασία της υγείας στο χώρο εργασίας

Η Διακήρυξη του Λουξεμβούργου για την Προαγωγή της Υγείας στο Χώρο Εργασίας

Η Προαγωγή της Υγείας στο χώρο Εργασίας (ΠΥΕ) είναι μια συντονισμένη προσπάθεια των εργοδοτών, των εργαζομένων και της κοινωνίας με στόχο τη βελτίωση της υγείας και της ευεξίας των ανθρώπων στο εργασιακό τους περιβάλλον. Αυτό επιτυγχάνεται με:

- τη βελτίωση της οργάνωσης της εργασίας και του περιβάλλοντος
- την προώθηση της ενεργού συμμετοχής
- την ενθάρρυνση της εξέλιξης του εργαζόμενου

Εισαγωγή

Δύο γεγονότα έχουν αποτελέσει τη βάση για την παρούσα δραστηριότητα σε σχέση με την προαγωγή της υγείας στο χώρο εργασίας. Το πρώτο είναι η Οδηγία Πλαίσιο σχετικά με την υγεία και την ασφάλεια (Οδηγία του Συμβουλίου 89/391) η οποία προετοίμασε το έδαφος για την αναθεώρηση της παραδοσιακής νομοθεσίας και των πρακτικών σε ό,τι αφορά την Υγεία και την Ασφάλεια στην Εργασία (ΥΑΕ). Το δεύτερο είναι η διαρκώς αυξανόμενη θεώρηση του χώρου εργασίας ως παράγοντα που συμβάλλει ουσιαστικά στη θεμελίωση της δημόσιας υγείας. Ένα υγιές, με κίνητρα και κατάλληλα εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα για τη μελλοντική κοινωνική και οικονομική ευημερία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για το λόγο αυτό, η αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στήριξε μια πρωτοβουλία για τη θεμελίωση του Ευρωπαϊκού Δικτύου για την Προαγωγή της Υγείας στο χώρο της Εργασίας (ΠΥΕ). Αυτή η πρωτοβουλία συμφωνεί με το Άρθρο 129 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Πρόγραμμα Δράσης για την Προαγωγή της Υγείας, της Εκπαίδευσης και της Επimόρφωσης στο πλαίσιο δράσης για τη δημόσια υγεία (Αρ. 645/96/ΕΚ). Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο περιλαμβάνει οργανισμούς από όλα τα 15 Κράτη - Μέλη και τα κράτη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ζώνης (ΕΟΖ). Οι οργανισμοί αυτοί λειτουργούν ως Εθνικοί Εστιακοί Πόλοι.

Σκοπός του δικτύου είναι να προσδιορίσει και να προωθήσει παραδείγματα επιτυχημένων πρακτικών στον τομέα της ΠΥΕ με την ανταλλαγή εμπειριών και γνώσεων. Με αυτό τον τρόπο η Ευρωπαϊκή Ένωση ενθαρρύνει τα Κράτη - Μέλη να θέσουν τα θέματα της ΠΥΕ σε προτεραιότητα και να ενσωματώσουν στις οικείες πολιτικές τους θέματα που αφορούν την προαγωγή της υγείας στο χώρο εργασίας.

Προκλήσεις για τους εργαζόμενους του 21ου αιώνα

Τα εργασιακά θέματα υπόκεινται σε σημαντικές αλλαγές - μια διαδικασία η οποία θα συνεχιστεί. Ορισμένα από τα βασικά αυτά θέματα που θα χρειαστεί να αντιμετωπιστούν, είναι:

- 1) η παγκοσμιοποίηση
- 2) η ανεργία
- 3) η διαρκώς αυξανόμενη χρήση της τεχνολογίας της πληροφόρησης
- 4) οι αλλαγές στις μορφές εργασίας (πχ. η βραχυπρόθεσμη και η μερική απασχόληση, η τηλεργασία κλπ)

- 5)η δημογραφική γήρανση
- 6)η αυξανόμενη σημασία του τομέα της παροχής υπηρεσιών
- 7)ο περιορισμός του μεγέθους των επιχειρήσεων
- 8)ο αυξανόμενος αριθμός των ανθρώπων που εργάζονται σε Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ)
- 9)η ενημέρωση του καταναλωτή και η διαχείριση ποιότητας

Η μελλοντική επιτυχία των επιχειρήσεων θα προκύψει από εργαζόμενους υγιείς, με κίνητρα και κατάλληλη εκπαίδευση. Η ΠΥΕ έχει να παίξει σημαντικό ρόλο στο να προετοιμάσει και να εφοδιάσει τα άτομα και τις επιχειρήσεις ώστε να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις.

Προαγωγή της Υγείας στο χώρο Εργασίας: μια επένδυση των επιχειρήσεων για το μέλλον

Η νομοθεσία και πρακτική της Επαγγελματικής Υγείας και Ασφάλειας (Υ&Α.Ε) συνέβαλε ουσιαστικά στη βελτίωση της υγείας στους χώρους εργασίας, περιορίζοντας τον αριθμό των ατυχημάτων και προλαμβάνοντας τις επαγγελματικές ασθένειες. Όμως, έγινε σαφές ότι από μόνη της η Υ&Α δεν μπορεί να αντιμετωπίσει την ευρύτατη ποικιλία θεμάτων που αναφέρθηκαν πιο πάνω. Με την προαγωγή της υγείας στο χώρο εργασίας οι επιχειρήσεις θα διαπιστώσουν περιορισμό των δαπανών απουσίας λόγω ατυχήματος ή ασθένειας και αύξηση της παραγωγικότητας. Το στοιχείο αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι εμφανίζεται πλέον ένα υγιέστερο εργατικό δυναμικό με μεγαλύτερα κίνητρα, αναπτειωμένο ηθικό, και με βελτιωμένες εργασιακές σχέσεις.

Η ΠΥΕ αποτελεί μια σύγχρονη συλλογική στρατηγική που στοχεύει στην πρόληψη της ασθένειας στο χώρο εργασίας (συμπεριλαμβανομένων των ασθενειών που συνδέονται με την εργασία, των ατυχημάτων, των τραυματισμών, των επαγγελματικών ασθενειών και του στρες) και στην εδραίωση δυναμικών προαγωγής της υγείας και της ευεξίας των εργαζομένων.

Προαγωγή της Υγείας στο Χώρο Εργασίας: υγιή άτομα μέσα σε υγιείς επιχειρήσεις

Ο χώρος εργασίας επηρεάζει την υγεία και την ασθένεια με ποικίλους τρόπους. Η εργασία μπορεί να προκαλέσει βλάβες στην υγεία αν οι εργαζόμενοι απαιτείται να λειτουργούν σε συνθήκες που επιβαρύνουν την υγεία, χωρίς τα κατάλληλα προσόντα ή την αμοιβαία συμπαράσταση των συναδέλφων τους. Παράλληλα, η εργασία μπορεί να αποτελέσει πηγή για την ανάπτυξη του ατόμου και την βελτίωση των προσωπικών επιδεξιοτήτων. Η ΠΥΕ επηρεάζει μια μεγάλη ποικιλία παραγόντων που έχουν σχέση με την εργασία και οι οποίοι συμβάλλουν στη βελτίωση της υγείας των εργαζομένων. Οι παράγοντες αυτοί είναι:

- οι αρχές και οι μέθοδοι της διοίκησης, που αναγνωρίζουν ότι οι εργαζόμενοι αποτελούν αποφασιστικό παράγοντα επιτυχίας της επιχείρησης αντί ενός απλού παράγοντα που επιβαρύνει μόνο τις δαπάνες της
- η καλλιέργεια και η ανάπτυξη των ενδεδειγμένων για μία αποτελεσματική διοίκηση αρχών, οι οποίες περιλαμβάνουν τη συμμετοχή των εργαζομένων και την ενθάρρυνση της δημιουργίας κινήτρων και υπευθυνότητας όλων των εργαζομένων
- οι αρχές οργάνωσης της εργασίας, οι οποίες παρέχουν στους εργαζόμενους την κατάλληλη ισορροπία ανάμεσα στις εργασιακές απαιτήσεις, το γενικότερο έλεγχο της δικής τους εργασίας, το επίπεδο των επιδεξιοτήτων και την κοινωνική στήριξη.
- η πολιτική για το προσωπικό η οποία ενεργά ενσωματώνει θέματα προαγωγής της υγείας
- ολοκληρωμένες υπηρεσίες επαγγελματικής υγείας και ασφάλειας.

Προστασία των νέων στον εργασιακό τομέα

Να ορίσουμε ότι αρχικά ότι νέος θεωρείται κάθε πρόσωπο ηλικίας κάτω των 18 ετών, παιδί κάθε νέος ο οποίος δεν έχει φθάσει το 15 έτος της ηλικίας ή υπόκειται ακόμη στη σχολική υποχρέωση πλήρους χρόνου την οποία επιβάλλει η εθνική νομοθεσία και έφηβος κάθε νέος ηλικίας τουλάχιστον 15 ετών και κάτω των 18 ετών, ο οποίος έχει παύσει να υπόκειται στην υποχρέωση της σχολικής υποχρέωσης πλήρους χρόνου την οποία επιβάλλει η εθνική νομοθεσία.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω και την οδηγία 94/33, απαγορεύει την εργασία των παιδιών 15 ετών και κάτω εκτός από κάποιες εξαιρέσεις (καλλιτεχνικού και αθλητικού χαρακτήρα). Σε αυτές τις εξαιρέσεις περιλαμβάνονται παιδιά ηλικίας άνω των 14 ετών που εκτελούν την πρακτική άσκηση και κατάρτιση σε επιχειρήσεις καθώς και ορισμένων ελαφρών και περιστασιακών εργασιών. Ως προς την εργασία των εφήβων, ηλικίας άνω των 18 ετών, η οδηγία επιβάλλει στα κράτη μέλη να θεσπίσουν αυστηρά νομοθετικά μέτρα όσον αφορά το χρόνο εργασίας, την ημερήσια ανάπαυση, την εβδομαδιαία ανάπαυση καθώς και τεχνικά πρότυπα ασφαλείας και υγείας.

Ως ελαφρά εργασία ορίζεται οποιαδήποτε εργασία που όταν αυτή εκτελείται:

- (α) δεν είναι ικανή να βλάψει την ασφάλεια, την υγεία ή την ανάπτυξη των παιδιών
- (β) δεν αποβαίνει εις βάρος της τακτικής σχολικής φοίτησής τους, της συμμετοχής τους σε προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού ή επαγγελματικής κατάρτισης ή ικανότητάς τους να ωφελούνται από την εκπαίδευση που τους παρέχεται.

Τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να απαγορεύσουν την εργασία των παιδιών και να μεριμνούν ώστε

- η ελάχιστη ηλικία από την οποία επιτρέπεται η απασχόληση ή εργασία να μην είναι κατώτερη από την ηλικία κατά την οποία λήγει η σχολική υποχρέωση πλήρους χρόνου που επιβάλλει η εθνική νομοθεσία ή, οπωσδήποτε, από την ηλικία των 15 ετών.
- η εργασία των εφήβων να υπόκειται σε αυστηρές ρυθμίσεις και να προστατεύεται.
- όλοι οι εργοδότες να εξασφαλίζουν στους νέους συνθήκες εργασίας προσαρμοσμένες στην ηλικία τους και να φροντίζουν να προστατεύουν τους νέους από την οικονομική εκμετάλλευση και από κάθε είδος εργασίας που ενδέχεται να βλάψει την ασφάλεια, την υγεία ή τη φυσική, την ψυχολογική, την ηθική ή την κοινωνική τους ανάπτυξη ή να θέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή τους.
- οι νέοι να προστατεύονται από τους ειδικούς κινδύνους τους οποίους διατρέχει η ασφάλεια, η υγεία και η ανάπτυξή τους, οι οποίοι απορρέουν από την έλλειψη πείρας, από την έλλειψη της επίγνωσης των υφιστάμενων κινδύνων, ή από την μη ολοκληρωμένη ανάπτυξή τους.

Σύμφωνα με κοινά μέτρα από τις χώρες της ΕΕ, ο χρόνος εργασίας των εφήβων δεν πρέπει να ξεπερνά τις 8 ώρες ημερησίως και τις 40 εβδομαδιαίως ενώ για το χρόνο εργασίας των παιδιών: (α) τις 8 ώρες ημερησίως και τις 40 ώρες εβδομαδιαίως για τα παιδιά που παρακολουθούν πρόγραμμα εναλλάξ κατάρτισης ή πρακτικής άσκησης σε επιχείρηση (β) τις 2 ώρες ανά ημέρα φοίτησης και τις 12 ώρες εβδομαδιαίως για τις εργασίες που εκτελούνται κατά τη σχολική περίοδο και εκτός ωρών σχολικής διδασκαλίας, στο βαθμό που οι εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές δεν το απαγορεύουν' και (γ) τις 7 ώρες ημερησίως και τις 35 ώρες εβδομαδιαίως για τις εργασίες που εκτελούνται σε περίοδο σχολικών διακοπών.

Προστασία της εγκύου, της λεχώνας ή της θηλάζουσας εργαζομένης

Η προστασία της εργαζομένης εγκύου στην εργασία παρέχεται από την Οδηγία 92/85/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 19ης Οκτωβρίου 1992 περί της εφαρμογής των ληπτέων μέτρων για την ενθάρρυνση της βελτίωσης της ασφάλειας και της υγείας. Στόχος της οδηγίας είναι η λήψη των ελάχιστων προστατευτικών μέτρων σχετικά με την υγεία και την ασφάλεια των εγκύων, των λεχώνων ή των θηλαζουσών εργαζομένων οι οποίες πρέπει να θεωρούνται ως ομάδα ειδικών κινδύνων. Η οδηγία περιέχει τα εξής:

1. Εφαρμογή της οδηγίας πλαισίου 89/391/ΕΟΚ περί της εφαρμογής μέτρων με στόχο την προαγωγή της βελτίωσης της υγείας και της ασφάλειας των εγκύων, των λεχώνων ή των θηλαζουσών εργαζομένων στο χώρο εργασίας.
2. Έννοια των όρων "έγκυος εργαζομένη", "λεχώνα εργαζομένη" και "θηλάζουσα εργαζομένη": κάθε έγκυος, λεχώνα ή θηλάζουσα εργαζομένη που πληροφορεί τον εργοδότη για την κατάσταση της απευθείας ή μέσω ιατρού, σύμφωνα με τις εθνικές νόμιμες διατάξεις ή/και πρακτικές.

Η Επιτροπή, μετά από διαβουλεύσεις με τα κράτη μέλη και με τη συνδρομή της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την ασφάλεια, την υγιεινή και την προστασία της υγείας στο χώρο εργασίας, καταρτίζει τις κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τη αξιολόγηση των χημικών, φυσικών ή βιολογικών παραγόντων, των βιομηχανικών διαδικασιών που θέτουν σε κίνδυνο την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων, των κινήσεων και των στάσεων του σώματος, της διανοητικής και σωματικής κόπωσης και των άλλων σωματικών και διανοητικών επιβαρύνσεων. Για κάθε δραστηριότητα η οποία ενδέχεται να παρουσιάσει κίνδυνο, πρέπει να προσδιορίζονται η φύση, ο βαθμός και η διάρκεια της έκθεσης των γυναικών εργαζομένων από τον εργοδότη ή μέσω υπηρεσίας πρόληψης, ώστε να είναι δυνατή η εκτίμηση κάθε κινδύνου και να καθορίζονται τα ληπτέα μέτρα. Τα αποτελέσματα αυτών των εκτιμήσεων κοινοποιούνται στους εργοδότες και στις εργαζόμενες, μαζί με τα μέτρα για την υγεία και την ασφάλεια στο χώρο εργασίας.

Η έκθεση των γυναικών εργαζομένων σ' αυτούς τους κινδύνους πρέπει να αποφεύγεται μέσω προσωρινής διευθέτησης των συνθηκών εργασίας τους και/ή του χρόνου εργασίας τους. Εάν η μεταφορά σε άλλη δραστηριότητα είναι τεχνικά και/ή αντικειμενικά αδύνατη ή δεν μπορεί να απαιτηθεί λογικά για λόγους που θα όφειλαν να αιτιολογηθούν, ο εργοδότης πρέπει να τους εξασφαλίσει αλλαγή θέσης εργασίας. Εάν η μεταφορά σε άλλη δραστηριότητα είναι αδύνατη, οι εργαζόμενες διακόπτουν την εργασία κατά την αναγκαία περίοδο για την προστασία της ασφάλειας και της υγείας τους.

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα ώστε να μην είναι υποχρεωμένες οι εργαζόμενες να εκτελούν νυχτερινή εργασία στη διάρκεια της εγκυμοσύνης τους και για μια περίοδο μετά τον τοκετό, κατόπιν προσκομίσεως ιατρικού πιστοποιητικού, με δυνατότητα τοποθέτησης σε θέση ημερήσιας εργασίας ή, σε περίπτωση που αυτό είναι αδύνατο, με διακοπή της εργασίας ή παράταση της άδειας μητρότητας.

Η άδεια μητρότητας πρέπει να διαρκεί τουλάχιστον δεκατέσσερις συνεχείς εβδομάδες πριν και/ή μετά τον τοκετό, από τις οποίες 2 υποχρεωτικά πριν την προβλεπόμενη ημερομηνία.

Οι έγκυοι εργαζόμενες δικαιούνται διακοπή της εργασίας χωρίς απώλεια του μισθού ώστε να υποβάλλονται στις απαραίτητες πριν από τον τοκετό εξετάσεις, εφόσον πραγματοποιούνται κατά το χρόνο εργασίας.

Απαγορεύεται η απόλυση γυναικών για λόγους σχετικούς με την κατάστασή τους κατά την περίοδο που μεσολαβεί από την έναρξη της εγκυμοσύνης ως το τέλος της διακοπής της εργασίας. Σε περίπτωση απόλυσης, ο εργοδότης οφείλει να δικαιολογήσει την ενέργειά του αυτή γραπτά. Μέτρα προστασίας πρέπει να ληφθούν για την προστασία των εργαζομένων από τις συνέπειες παράνομης απόλυσης.

Πρέπει να διασφαλίζονται τα σχετικά με τη σύμβαση εργασίας δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων της διατήρησης του μισθού και της καταβολής ισοδύναμου επιδόματος

στις εγκύους, λεχώνες ή θηλάζουσες εργαζόμενες. Στην περίπτωση της άδειας μητρότητας, η αμοιβή ή το επίδομα κρίνονται ισοδύναμα εφόσον τα εισοδήματα είναι ισοδύναμα με αυτά που θα εισέπραττε η εμπλεκόμενη εργαζόμενη στην περίπτωση διακοπής των δραστηριοτήτων της για λόγους που συνδέονται με την κατάσταση υγείας της, μέσα στα όρια ενδεχομένως ενός ανώτατου ορίου που καθορίζεται από τις εθνικές νομοθεσίες. Αυτό το δικαίωμα διατήρησης του μισθού ή καταβολής επιδόματος υπόκειται σε όρους, με εξαίρεση τον όρο των περιόδων προηγούμενης εργασίας που υπερβαίνει τους δώδεκα μήνες.

Τα κράτη μέλη ενσωματώνουν στην εσωτερική έννομη τάξη τους τα απαραίτητα μέτρα που θα επιτρέψουν στις εργαζόμενες, που θεωρούν ότι δεν έχουν τηρηθεί απέναντί τους οι υποχρεώσεις που προκύπτουν από την παρούσα οδηγία, να εφαρμοστούν τα δικαιώματά τους μέσω της νομικής οδού μετά από ενδεχόμενη προσφυγή σε άλλες αρχές.

Η οδηγία δεν μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα τον υποβιβασμό του επιπέδου προστασίας αυτών των εργαζομένων σε σχέση προς την κατάσταση που υπήρχε σε κάθε κράτος μέλος κατά την ημερομηνία έκδοσής της.

Πρόληψη της σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία

Το συγκεκριμένο κοινοτικό μέτρο ήταν μια ανακοίνωση της Επιτροπής της 24ης Ιουλίου 1996 περί των διαβουλεύσεων με τους κοινωνικούς εταίρους σχετικά με την πρόληψη της σεξουαλικής παρενόχλησης κατά την εργασία. Σκοπός του ήταν η ενημέρωση για την άποψη των κοινωνικών εταίρων σχετικά με το ζήτημα της προστασίας της αξιοπρέπειας των γυναικών και των ανδρών κατά την εργασία (κάτι που υποδηλώνεται με τη χρήση της έννοιας "σεξουαλική παρενόχληση"). Περιείχε τα εξής:

1. Σύμφωνα με το άρθρο 4 της σύστασης της 27ης Νοεμβρίου 1991, τα κράτη μέλη ενημέρωσαν την Επιτροπή, το 1994 και το 1995, σχετικά με τα μέτρα που έλαβαν για την προώθηση της συνειδητοποίησης του γεγονότος ότι η σεξουαλική παρενόχληση είναι απαράδεκτη. Αυτά τα στοιχεία χρησιμοποιήθηκαν για την κατάρτιση της "Έκθεσης αξιολόγησης όσον αφορά τη σύσταση της Επιτροπής σχετικά με την προστασία της αξιοπρέπειας των γυναικών και των ανδρών στην εργασία" που επισυνάπτεται στην ανακοίνωση.
2. Η σεξουαλική παρενόχληση αποτελεί προσβολή της αξιοπρέπειας του ατόμου και βλάπτει την παραγωγικότητα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και, επομένως, αποτελεί εμπόδιο για την καλή λειτουργία της αγοράς εργασίας στην οποία οι γυναίκες και οι άνδρες εργάζονται μαζί.
3. Ορισμένες συγκεκριμένες ομάδες είναι ιδιαίτερα ευάλωτες: οι διαζευγμένες ή χωρισμένες γυναίκες, οι νεοαφιχθείσες στην αγορά εργασίας, εκείνες που έχουν επισφαλή θέση, οι γυναίκες με κάποια αναπηρία, οι γυναίκες που προέρχονται από φυλετικές μειονότητες, οι ομοφυλόφιλοι, οι νέοι άνδρες.
4. Επειδή οι άνδρες και οι γυναίκες εργάζονται όλο και περισσότερο μαζί και σε ανάλογα επίπεδα, εμφανίζονται πια πολλά κρούσματα σεξουαλικής παρενόχλησης μεταξύ ατόμων που έχουν το ίδιο επίπεδο στην ιεραρχία και δεν αφορούν πλέον απαραίτητα υπαλλήλους και τους ιεραρχικά ανωτέρους τους.
5. Η σεξουαλική παρενόχληση έχει καταστροφικές συνέπειες για όλους:
για τους εργαζομένους που την υφίστανται, από πλευράς υγείας, εμπιστοσύνης στον εαυτό τους, ηθικού, επιδόσεων και προσωπικών σταδιοδρομίας·
για τους εργαζομένους που δεν την υφίστανται οι ίδιοι αλλά είναι μάρτυρες ή είναι εν γνώσει τέτοιας συμπεριφοράς, από πλευράς ατμόσφαιρας στην εργασία·
για τους εργοδότες, από πλευράς οικονομικής αποδοτικότητας, δυσφήμισης και ενδεχομένως νομικών συνεπειών.

6. Το πρόβλημα της σεξουαλικής παρενόχλησης αναγνωρίστηκε τα τελευταία χρόνια από την πλειονότητα των κρατών μελών, με αποτέλεσμα να υιοθετηθούν σχετικά νομοθετικά κείμενα στο Βέλγιο, στη Γαλλία, στη Γερμανία, στην Ιταλία, στην Ιρλανδία, στις Κάτω Χώρες και στην Ισπανία, και να συμπεριληφθεί στις συλλογικές συμβάσεις σε ορισμένους κλάδους στην Ισπανία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στις Κάτω Χώρες και στη Δανία.

7. Η έκθεση αξιολόγησης καταλήγει, ωστόσο, στο συμπέρασμα ότι η σύσταση και ο κώδικας πρακτικής δεν οδήγησαν στην υιοθέτηση μέτρων που θα επαρκούσαν για τη διασφάλιση της δημιουργίας ενός εργασιακού περιβάλλοντος στο οποίο θα ήταν δυνατή η πρόληψη και η αποτελεσματική καταπολέμηση της σεξουαλικής παρενόχλησης. Η συμπεριφορά αυτή αποτελεί προσβολή της αξιοπρέπειας του ατόμου και εμπόδιο στην παραγωγικότητα, και επομένως το πρόβλημα πρέπει να αντιμετωπιστεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

8. Η έκθεση αξιολόγησης επισημαίνει την ανάγκη μιας σφαιρικής προσέγγισης προκειμένου: να αναδειχθούν τα κοινά σημεία και οι διαφορές μεταξύ των διαφορετικών πολιτικών των κρατών μελών, να είναι δυνατή η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στην επεξεργασία των μελλοντικών ενεργειών, να υιοθετηθεί ενδεχομένως ένα δεσμευτικό μέσο το οποίο θα καθορίζει ένα κοινό σχέδιο που θα προσαρμόζεται ανάλογα με τα επιτεύγματα, τις ανάγκες και τις προτιμήσεις του καθενός από τα κράτη μέλη.

9. Είναι γενικότερα αποδεκτό ότι οι κοινωνικοί εταίροι διαθέτουν πρακτικές γνώσεις και εμπειρία όσον αφορά τη λήψη μέτρων για την καταπολέμηση της σεξουαλικής παρενόχλησης. Η δράση τους θα μπορούσε να λάβει τη μορφή μιας συλλογικής σύμβασης σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το δικαίωμα εργασίας σε άλλη χώρα

Εισαγωγή

Ως υπήκοοι κράτους μέλους της ευρωπαϊκής ένωσης έχουν όλοι το δικαίωμα να μεταβούν σε οποιαδήποτε άλλη χώρα της Ένωσης και να εργαστούν ως μισθωτοί ή ελεύθεροι επαγγελματίες, να αναζητήσουν απασχόληση ή ακόμα και να συνταξιοδοτηθούν.

Οι μόνες προϋποθέσεις που απαιτούνται για την πρόσληψη κάποιου είναι αυτές που ισχύουν για τους υπηκόους του κράτους μέλους στο οποίο θα αναζητηθεί απασχόληση. Έχει επίσης το δικαίωμα να υποβάλλει υποψηφιότητα για κάθε θέση που προκηρύσσεται σε κράτος της ΕΕ. Βέβαια, ορισμένες θέσεις του δημοσίου τομέα είναι δυνατόν να προορίζονται μόνο για τους υπηκόους των χωρών αυτών, όπως οι θέσεις που συνεπάγονται συμμετοχή στην άσκηση δημόσιας εξουσίας και στις λειτουργίες για τη διαφύλαξη των γενικών συμφερόντων του κράτους (ένοπλες δυνάμεις, αστυνομία, δικαστικό σώμα, κα.).

Αυτό σημαίνει ότι εκτός από τις θέσεις που διατίθενται στον ιδιωτικό τομέα, ένα μεγάλο μέρος των θέσεων που υπάγονται στους παρακάτω τομείς είναι ανοιχτές για όλους τους κοινοτικούς πολίτες:

- Υγείας
- Εκπαίδευσης
- Δημόσιες βιομηχανίες και εμπορικές υπηρεσίες (ηλ.και φυσικό αέριο, ταχυδρομεία και τηλεπικοινωνίες, ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί, δημόσιες μεταφορές)
- Οργανισμοί έρευνας μη στρατιωτικού χαρακτήρα

Αναγνώριση διπλωμάτων

Η βασική αρχή που επικρατεί στην αγορά εργασίας της ΕΕ είναι απλή: Αν κάποιος έχει προσόντα να ασκήσει ένα επάγγελμα στη χώρα προέλευσής του, το ίδιο ισχύει και για οποιαδήποτε άλλη χώρα της ΕΕ.

Ωστόσο, κατά την εφαρμογή της παραπάνω αρχής, ενδέχεται να προκύψουν ορισμένα προβλήματα και δυσλειτουργικές καταστάσεις. Πράγματι, ορισμένες δραστηριότητες, μισθωτές ή ανεξάρτητες, μπορούν να ασκηθούν μόνο από τους κατόχους ορισμένων διπλωμάτων, τίτλων, πιστοποιητικών ή επαγγελματικών προσόντων, που ορίζονται από την χώρα υποδοχής. Πρόκειται για τα αποκαλούμενα «νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα». Έτσι, δεδομένου ότι συχνά υπάρχουν σημαντικές διαφορές από μια χώρα σε άλλη μεταξύ των διάφορων διπλωμάτων και εκπαιδευτικών συστημάτων, μπορεί να αποδειχτεί δύσκολο να αναγνωριστεί η αξία της κατάρτισης κάποιου από άλλη χώρα. Για το λόγο αυτό, η ΕΕ δημιούργησε μηχανισμούς αναγνώρισης που επιτρέπουν να χρησιμοποιείται και να αναγνωρίζεται ένα πτυχίο σε άλλη χώρα από εκείνη απόκτησης του. Το συγκεκριμένο γενικό σύστημα αναγνώρισης των επαγγελματικών προσόντων αφορά κυρίως τα «νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα»

Υπάρχουν λοιπόν δυο ενδεχόμενα: **1. το επάγγελμα κάποιου να μην είναι νομικά κατοχυρωμένο στη χώρα που επιθυμεί να εργαστεί.** Στην περίπτωση αυτή, δεν είναι απαραίτητη αναγνώριση διπλώματος και κανένα νομικό εμπόδιο σε σχέση με την εκπαίδευσή του δεν μπορεί να τον εμποδίσει να εργαστεί στην εν λόγω χώρα. **2. το επάγγελμα να είναι νομικά κατοχυρωμένο στη χώρα που επιθυμεί να εργαστεί.** Στην περίπτωση αυτή υπάρχουν δύο δυνατότητες:

- Εάν εμπίπτει σε μια επαγγελματική κατηγορία της οποίας τα τυπικά προσόντα έχουν αποτελέσει αντικείμενο εναρμόνισης σε επίπεδο Ένωσης, δικαιούται ο ενδιαφερόμενος αυτόματη αναγνώριση που του επιτρέπει να εργαστεί σε οποιοδήποτε κράτος μέλος. (γιατρός, αρχιτέκτονας, οδοντίατρος, μαία, ..)

Για τα άλλα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα πρέπει να ζητηθεί αναγνώριση του πτυχίου από τις αρμόδιες αρχές της χώρας που επιθυμεί να εργαστεί κάποιος. (δικηγόρος, ψυχολόγος, μηχανικός, ..) Οι αρχές αυτές υποχρεούνται να σας απαντήσουν μέσα σε προθεσμία 4 μηνών. Εφόσον διαπιστώσουν σημαντικές διαφορές, όσον αφορά τη διάρκεια ή το περιεχόμενο, μεταξύ της εκπαίδευσής κάποιου και της αντίστοιχης εκπαίδευσης της χώρας υποδοχής, μπορούν να του ζητήσουν να είτε να αποδείξει ότι διαθέτει επαγγελματική εμπειρία που να συμπληρώνει την εκπαίδευσή του, είτε να παρακολουθήσει συμπληρωματικά εκπαιδευτικά μαθήματα ή ακόμα και να υποβληθεί σε δοκιμασία επάρκειας. Επιβάλλεται μόνο ένα από τα τρία παραπάνω μέτρα.

Στην περίπτωση που είναι κάποιος άνεργος, έχει το δικαίωμα παραμονής για ένα επαρκές χρονικό διάστημα σε άλλο κράτος μέλος προκειμένου να αναζητήσει εκεί απασχόληση. Επειδή δεν υπάρχει κοινοτική διάταξη που να καθορίζει το μέγεθος αυτού του χρονικού διαστήματος, τα κράτη μέλη χορηγούν μια περίοδο έξι μηνών αν και σε ορισμένα ισχύει ακόμα μια προθεσμία τριών μηνών. Από την άλλη πάλι, μπορεί να παρατείνει τη διαμονή του πέραν του προβλεπόμενου χρονικού διαστήματος εφόσον μπορεί να αποδείξει ότι συνεχίζει σοβαρά την αναζήτηση της εργασίας.

Ο καθένας είναι ελεύθερος να απευθυνθεί στον οργανισμό απασχόλησης εργατικού δυναμικού ενός κράτους μέλους χωρίς να απαιτείται η διαμονή σε αυτό. Ο οργανισμός απασχόλησης εργατικού δυναμικού έχει την υποχρέωση να παρέχει την ίδια συνδρομή με αυτή που περιέχει στους υπηκόους του εν λόγω κράτους που αναζητούν απασχόληση. Επίσης πρέπει να αναφέρουμε ότι μπορεί να συνεχίσει κάποιος να λαμβάνει για μια περίοδο τριών μηνών ένα επίδομα ανεργίας και φυσικά για κάτι τέτοιο θα πρέπει να πληρεί ορισμένες προϋποθέσεις: για παράδειγμα, αν λαμβάνει κάποιος επίδομα ανεργίας στη Γαλλία, μπορεί να συνεχίσει να το λαμβάνει ενώ παράλληλα να αναζητεί απασχόληση σε άλλο κράτος. Βασική προϋπόθεση είναι να είναι εγγεγραμμένος στον Εθνικό Οργανισμό Απασχόλησης για τέσσερις εβδομάδες τουλάχιστον.

Κατόπιν αίτησης, ο συγκεκριμένος οργανισμός χορηγεί ένα έντυπο E303 το οποίο θα πρέπει να συμπληρωθεί από τον ενδιαφερόμενο και να το υποβάλλει στις υπηρεσίες απασχόλησης στην χώρα που αναζητεί εργασία. Να επισημάνουμε ότι αν πριν από την πάροδο τριών μηνών δεν βρει εργασία και επιθυμεί να διατηρήσει το επίδομα ανεργίας, θα πρέπει να επιστρέψει στη Γαλλία και να εγγραφεί στις οικείες υπηρεσίες απασχόλησης.

Εξάλλου, όσοι αναζητούν εργασία μπορούν να αποταθούν στις υπηρεσίες δικτύου EURES. Το δίκτυο αυτό, που έχει δημιουργηθεί σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις εθνικές υπηρεσίες για την απασχόληση, αποτελείται από 450 ευρωσυμβούλους κατανεμημένους στο σύνολο της Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου. Με ειδική εκπαίδευση σε θέματα πληροφόρησης, παροχής συμβουλών και τοποθέτησης εργαζομένων, οι ευρωσύμβουλοι παρέχουν τις υπηρεσίες τους στα πλαίσια των εθνικών οργανισμών απασχόλησης. Τέλος, έχει κάποιος το δικαίωμα να εγκαταλείψει τη χώρα του για να εργαστεί ως μισθωτός υπάλληλος σε άλλη χώρα της ΕΕ χωρίς να πρέπει να υποβληθεί σε συγκεκριμένες διατυπώσεις. Αρκεί να διαθέτει ταυτότητα ή διαβατήριο και να μην περιορίζεται από σοβαρούς λόγους δημόσιας τάξης, ασφάλειας ή υγείας.

Κατηγορία μισθωτοί

Η εργασία σε κάποια άλλη χώρα παρέχει και το δικαίωμα να παραμείνει κάποιος σε αυτή και όταν αυτή υπερβαίνει τους τρεις μήνες, το εν λόγω δικαίωμα διαπιστώνεται με τη χορήγηση άδειας διαμονής υπηκόου κράτους μέλους.

Όσον αφορά τους όρους εργασίας, και εδώ ισχύουν τα ίδια με αυτά που ισχύουν στη χώρα που εργαζόταν κάποιος (σε θέματα απόλυσης, μισθοδοσίας, επαγγελματική επανένταξη, ασφάλεια και υγεία στο χώρο εργασίας) καθώς ισχύουν επίσης όπως ισχύουν και για τους υπηκόους της χώρας οι αρχές της ισότητας των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών σε ότι αφορά την επαγγελματική εξέλιξη, την κατάρτιση, τις συνθήκες εργασίας και την κοινωνική ασφάλιση.

Και σε αυτή την περίπτωση έχει κάποιος το δικαίωμα αν γίνει μέλος σε συνδικαλιστική οργάνωση και να ασκεί τα συνδικαλιστικά του δικαιώματα όπως ακριβώς και με τους μισθωτούς υπηκόους της χώρας. Μπορεί επομένως να ψηφίσει και να ψηφιστεί και σε περίπτωση εκλογής του μπορεί να απολάβει τα ίδια προνόμια και αξιώματα με του υπόλοιπους.

Να αναφερθούμε λίγο και στην κοινωνική ασφάλιση. Οι κοινοτικές κανονιστικές ρυθμίσεις επιδιώκουν συντονισμό και όχι εναρμόνιση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Αποβλέπουν κυρίως στο να διασφαλίσουν την υπαγωγή κάποιου σε ένα και μόνο καθεστώς κοινωνικής προστασίας καθώς και στη διαφύλαξη των δικαιωμάτων του, ιδιαίτερα όσον αφορά θέματα συνταξιοδότησης, ανεξάρτητα από το κράτος μέλος στο οποίο αποφασίζει να εργαστεί. Να ξεκαθαρίσουμε το ότι είναι κάποιος ασφαλισμένος στη χώρα την οποία εργάζεται και σε ορισμένες περιπτώσεις η οικογένειά του δικαιούται όλες τις κοινωνικές παροχές ασφάλισης που χορηγούνται στους υπηκόους της χώρας αποδοχής. Πρόκειται για ιατροφαρμακευτικές παροχές και παροχές μητρότητας, αναπηρίας, γήρατος, επιβίωσης, εργατικών ατυχημάτων, επαγγελματικών ασθενειών, θανάτου, ανεργίας κ.α. και φυσικά υποχρεούται κανείς ως αντιστάθμισμα για όλα αυτά να καταβάλει ορισμένες εισφορές.

Οι υπηρεσίες κοινωνικών λειτουργιών, οι συμπληρωματικές συντάξεις που δεν προβλέπονται νομικά και οι πρόωρες συντάξεις δεν καλύπτονται από την κοινοτική νομοθεσία. Για ορισμένες πάλι κατηγορίες προσώπων ισχύουν ειδικοί κανόνες : πχ. Αν κάποιος είναι παραμεθόριος εργαζόμενος (εργάζεται σε διαφορετική χώρα της ΕΕ από αυτή που διαμένει και επιστρέφει τουλάχιστον μια φορά σε αυτή τη βδομάδα) ισχύουν ειδικοί κανόνες στο θέμα της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και τα επιδόματα ανεργίας. Αν πάλι είναι κανείς προσωρινά αποσπασμένος σε άλλο κράτος μέλος στα πλαίσια της εργασίας του, μπορεί υπό ορισμένες

συνθήκες και για περιορισμένο χρονικό διάστημα να παραμείνει ασφαλισμένος στο κράτος μέλος στο οποίο υπάγεται κανονικά.

Πρέπει επίσης να γνωρίζουμε ότι για τον καθορισμό των προϋποθέσεων χορήγησης μιας παροχής λαμβάνονται υπόψη οι περίοδοι ασφάλισης ή εργασίας που πραγματοποιήθηκαν σε άλλη χώρα. Επίσης ειδικοί κανόνες ισχύουν για περιόδους που συμπληρώθηκαν υπό ειδικό καθεστώς κοινωνικής ασφάλισης το οποίο εφαρμόζεται στους δημοσίους υπαλλήλους.

Κοινωνικά πλεονεκτήματα και φορολογία

Από τη στιγμή που κάποιος αρχίζει να εργάζεται σε μια άλλη χώρα, αυτός και η οικογένειά του έχει τα ίδια κοινωνικά πλεονεκτήματα με αυτά που παρέχονται στους υπηκόους της. Δεν μπορεί να αποκλειστεί από αυτά λόγω ιθαγένειας, κατοικίας ή άλλων προϋποθέσεων που επιβάλλουν διακρίσεις. Για παράδειγμα μπορεί κάποιος να επωφεληθεί από άτοκα δάνεια κατά τη γέννηση ενός παιδιού ή από τις διατάξεις για το ελάχιστο επίδομα, αν βέβαια αυτά ισχύουν και για τους εργαζόμενους που είναι σε εκείνη τη χώρα. Δεδομένου ότι τα κοινωνικά πλεονεκτήματα καθορίζονται από κράτος μέλος, διαφέρουν από το ένα στο άλλο και θα πρέπει επομένως να απευθυνθεί κανείς στις αρμόδιες αντίστοιχες αρχές της χώρας υποδοχής για να ενημερωθεί καλύτερα.

Είναι επίσης σημαντικό να αναφέρουμε ότι αν κάποιος εργάζεται σε άλλο κράτος μέλος και μεταφέρει τον τόπο κατοικίας σε αυτό, αποκτά αυτόματα «φορολογική κατοικία». Ο ορισμός αυτής της έννοιας ποικίλει από κράτος σε κράτος. Οι νόμοι που πρέπει να εξεταστούν προκειμένου να καθοριστεί τόπος στον οποίο βρίσκεται η φορολογική κατοικία κάποιου είναι τόσο αυτοί της χώρας από την οποία προέρχεται όσο και αυτοί που ζει τώρα. Τα κράτη της ΕΕ έχουν συνάψει μεταξύ τους φορολογικές συμβάσεις προκειμένου να αποφεύγεται η διπλή φορολογία των εισοδημάτων και επιτρέπουν τον καθορισμό της «φορολογικής κατοικίας» ενός προσώπου σε περίπτωση που σύμφωνα με τις νομοθεσίες της χώρας υποδοχής και της χώρας προέλευσης το πρόσωπο αυτό θεωρείται ότι έχει την κατοικία του και στις δυο χώρες. Εφόσον την έχει σε μια χώρα της ΕΕ θα πρέπει να δηλώνει το σύνολο των εισοδημάτων του σε αυτή και φυσικά υπόκεινται και σε άλλους φόρους όπως τον φόρο κληρονομιάς και περιουσίας.

Αν ενώ ασκεί κάποιος μισθωτή εργασία σε ένα κράτος μέλος και διατηρεί την φορολογική του κατοικία στη χώρα προέλευσης, ο μισθός και οι αποδοχές του θα φορολογούνται στη χώρα που ασκεί την επαγγελματική του δραστηριότητα. Πρέπει ωστόσο να λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές ρυθμίσεις ορισμένων φορολογικών συμβάσεων που έχουν συναφθεί μεταξύ των κρατών μελών όπως αυτές που προβλέπουν την εφαρμογή ειδικών κανόνων όσον αφορά τη φορολογία των προσώπων που κατοικούν στην παραμεθόρια ζώνη ενός κράτους και εργάζονται στην παραμεθόρια ζώνη ενός άλλου. Οι αμοιβές που προέρχονται από δημόσιες υπηρεσίες, φορολογούνται στο κράτος από το οποίο καταβάλλονται. Δεν υφίσταται εναρμόνιση σε κοινοτικό επίπεδο ούτε των κανόνων για τη φορολογία των εισοδημάτων, ούτε για άλλους φόρους όπως οι φόροι κληρονομιάς και ως εκ τούτου ο τρόπος εφαρμογής των φόρων αυτών ενδέχεται να διαφέρει από χώρα σε χώρα.

Οι εθνικές φορολογικές ρυθμίσεις πρέπει να τηρούν τη θεμελιώδη κοινοτική αρχή της μη διάκρισης των υπηκόων των άλλων κρατών της ΕΕ που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση με αυτούς του κράτους υποδοχής. Επίσης η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας ορίζει ότι τόσο για τη φορολογία των εισοδημάτων όσο και για τη χορήγηση φορολογικών πλεονεκτημάτων, οι εργαζόμενοι που κατοικούν σε κράτος διαφορετικό από αυτό που φορολογείται το σύνολο των εισοδημάτων τους, πρέπει να έχουν εξίσου ευνοϊκή μεταχείριση όπως και οι υπόλοιποι υπήκοοι. Η συγκεκριμένη εφαρμογή της αρχής αποτέλεσε αντικείμενο πολλών αποφάσεων του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Οικογένεια και άλλες περιπτώσεις

Τα μέλη της οικογένειας, ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους, έχουν το δικαίωμα να συνοδεύσουν αυτό το μέλος που εργάζεται ή να το συναντήσουν αργότερα εκεί. Το δικαίωμα αυτό εκτείνεται όχι μόνο στο /στη σύζυγο και στους κάτω των 21 ετών που είναι συντηρούμενοι αλλά και στους ανιόντες καθώς και σε αυτούς που συντηρούνται από αυτό το άτομο που θέλει να εργαστεί το εξωτερικό. Στα μέλη της οικογένειας κάποιου που τον συνοδεύουν, χορηγείται άδεια ή έγγραφο διαμονής με την ίδια διάρκεια ισχύος που έχει και εκείνος και μπορούν να έχουν πρόσβαση στην επαγγελματική και γενική εκπαίδευση της χώρας εφόσον θέλουν και μπορούν να εργαστούν. Επιπλέον τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να λάβουν τις ίδιες υποτροφίες με τα παιδιά των υπηκόων της εν λόγω χώρας. Για μέλη της οικογένειας που είναι υπήκοοι χώρας η οποία δεν αποτελεί μέλος της ΕΕ, η χώρα υποδοχής μπορεί να απαιτήσει θεώρηση εισόδου και αυτή χορηγείται δωρεάν και με όλες τις διευκολύνσεις από τις αρμόδιες προξενικές αρχές.

Ειδικά δικαιώματα παρέχονται σε αυτούς που είναι αποσπασμένοι εργαζόμενοι, δηλαδή είναι μισθωτοί που για περιορισμένο χρονικό διάστημα εκτελούν εργασία σε επικράτεια άλλου κράτους από εκείνη που εργάζονται συνήθως. Αν η απόσπαση είναι μεγαλύτερη από ένα μήνα, ο εργοδότης θα πρέπει να ενημερώσει γραπτώς, πριν από την αποχώρηση, για τις συνθήκες εργασίας και την αμοιβή κατά τη διάρκεια της απόσπασης. Καταρχήν, εξακολουθεί να βρίσκεται στο καθεστώς κοινωνικής ασφάλισης του κράτους μέλους από όπου προέρχεται. Αντίθετα η φορολογική κατάσταση του θα καθορίζεται από τη διάρκεια και τους όρους της απόσπασης. Οι φορολογικές συμβάσεις που έχουν θεσπιστεί μεταξύ των κρατών μελών προβλέπουν ότι ο μισθός ενός αποσπασμένου μπορεί υπό ορισμένες προϋποθέσεις να συνεχίσει να φορολογείται στη χώρα κατοικίας. Μια από αυτές τις προϋποθέσεις είναι το χρονικό διάστημα διαμονής του αποσπασμένου να μην υπερβαίνει τις 183 ημέρες κατά τη διάρκεια της συνολικής περιόδου 12 διαδοχικών μηνών.

Ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα

Η επιλογή εγκατάστασης σε μια άλλη χώρα από αυτή που προέρχεται κάποιος για μόνιμη άσκηση οποιασδήποτε βιομηχανικής, εμπορικής, βιοτεχνικής ή ανεξάρτητης δραστηριότητας μπορεί να γίνει με δυο τρόπους:

- Είτε μεταφέροντας ή δημιουργώντας στη χώρα υποδοχής το κέντρο της επαγγελματικής δραστηριότητας ως πρόσωπο ή ως εταιρεία
- Είτε δημιουργώντας μια σταθερή δευτερεύουσα επαγγελματική διάρθρωση σε σχέση με το κέντρο της δραστηριότητας.

Και στις δυο παραπάνω περιπτώσεις ισχύουν οι ίδιες προϋποθέσεις με αυτές που ισχύουν για τους υπηκόους της χώρας υποδοχής.

Στην περίπτωση τώρα που επιλέγει κάποιος να παρέχει τις υπηρεσίες του χωρίς να εγκατασταθεί μόνιμα, μπορεί να το κάνει εφόσον πληρεί ορισμένες προϋποθέσεις. Έτσι μπορεί να μετακινηθεί προκειμένου να συνδράμει τους πελάτες του που είναι εγκατεστημένοι σε άλλες χώρες της ΕΕ ενώ έχει επίσης τη δυνατότητα να τις παρέχει και χωρίς να μετακινηθεί (μέσω τηλεφώνου ή fax). Ανάλογα λοιπόν με το αν η εγκατάσταση είναι μόνιμη ή όχι, έχει κάποιος τα ίδια αναλογικά δικαιώματα με αυτά που προαναφέρθηκαν για τους μισθωτούς. Η άσκηση ανεξάρτητης δραστηριότητας σε μια ξένη χώρα παρέχει το δικαίωμα διαμονής σε αυτή ενώ όταν το διάστημα διαμονής ξεπερνά τους τρεις μήνες, το δικαίωμα αυτό διαπιστώνεται με τη χορήγηση άδειας διαμονής υπηκόου κράτους μέλους.

Τα ίδια με τους μισθωτούς ισχύουν και για την περίπτωση της αναγνώρισης των διπλωμάτων εκτός βέβαια αν ασκεί κάποιος επαγγέλματα όπως κομμωτής, οικοδόμος,

ασφαλιστικός πράκτορας που ενδέχεται να απαιτούνται ορισμένα ιδιαίτερα επαγγελματικά προσόντα. Εδώ, αρκεί να αποδείξει ο ενδιαφερόμενος ότι ασκούσε το επάγγελμα του για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που φυσικά καθορίζεται από την ΕΕ.(συνήθως 5-6 έτη) Αντίθετα, αν το επάγγελμα που θέλει να ασκήσει κάποιος δεν υπόκειται σε συγκεκριμένες ρυθμίσεις, δεν είναι απαραίτητη η αναγνώριση διπλώματος και καμία νομική παράμετρος δεν μπορεί να τον εμποδίσει.

Όσον αφορά την κοινωνική ασφάλιση, την φορολογία και τα κοινωνικά πλεονεκτήματα, ισχύουν αναλογικά τα ίδια με τους μισθωτούς. Ωστόσο, στο θέμα της φορολογίας, αν οι δραστηριότητες κάποιου ασκούνται μέσω μιας μόνιμης εγκατάστασης ή μιας σταθερής βάσης σε άλλο κράτος, τα εισοδήματα φορολογούνται στο κράτος αυτό.

Παύση επαγγελματικής δραστηριότητας

Όταν έχει κάποιος εργαστεί σε μια χώρα της ΕΕ και παύσει την επαγγελματική του δραστηριότητα, έχει το δικαίωμα να συνεχίσει να διαμένει στη χώρα αυτή. Θα πρέπει ωστόσο να πληρεί ορισμένες προϋποθέσεις:

- Αν έχει φθάσει σε ηλικία συνταξιοδότησης ή πρόωρης συνταξιοδότησης, πρέπει να έχει ασκήσει στο κράτος υποδοχής επαγγελματική δραστηριότητα τουλάχιστον κατά τους δώδεκα τελευταίους μήνες και να διαμένει στη χώρα διαμονής συνεχώς για περισσότερα από τρία έτη. Ορισμένες κατηγορίες μη μισθωτών εργαζομένων δε δικαιούνται σύνταξη γήρατος και ως εκ τούτου σε διάφορα κράτη ως ηλικία συνταξιοδότησης θεωρούνται τα 65 έτη
- Αν κατά τη διάρκεια της ενεργούς επαγγελματικής ζωής έχει καταστεί κάποιος μόνιμως ανίκανος για απασχόληση, τότε έχει το δικαίωμα διαμονής εφόσον έχει ασκήσει επαγγελματική δραστηριότητα και έχει διαμένει στη χώρα για τουλάχιστον 2 έτη προτού να καταστεί ανίκανος προς εργασία.

Για να ασκήσει κάποιος το δικαίωμα διαμονής του, διαθέτει χρονική προθεσμία δυο ετών και το συγκεκριμένο δικαίωμα επιτρέπει να επωφεληθεί κανείς από την ίδια μεταχείριση που είχε όταν ασκούσε τη δραστηριότητά του. Το δικαίωμα αυτό εκτείνεται και στα άλλα μέλη της οικογένειάς του που διαμένουν στη χώρα υποδοχής, ακόμα και μετά το θάνατό του. Σε περίπτωση πάντως θανάτου και πριν αποκτήσει το δικαίωμα διαμονής, η οικογένεια του μπορεί να συνεχίσει να μένει στη χώρα διαμονής, εφόσον πληρεί μια από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- Όταν εργαζόταν κάποιος και διέμενε στη χώρα υποδοχής πάνω από δυο χρόνια
- Όταν ο θάνατος κάποιου οφείλεται σε εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια
- Όταν ο/η σύζυγος προέρχεται από χώρα υποδοχής και έχει απολέσει την ιθαγένεια του μόνο λόγω γάμου.

Αναγνώριση και άσκηση δικαιωμάτων

Αν κάποιος είναι μισθωτός και προκύψει μια διαφορά με τον εργοδότη του, μπορεί να διεκδικήσει τα δικαιώματά του σε ειδικά δικαστήρια που υπάρχουν σε όλα τα κράτη μέλη και ασχολούνται με τέτοιου είδους θέματα. Στην περίπτωση που θεωρήσει ότι οι εθνικές, περιφερειακές ή τοπικές αρχές δεν ερμήνευσαν ή δεν εφάρμοσαν ορθά τα δικαιώματά του, μπορεί να υποβάλλει ένσταση. Αν πάλι θεωρήσει ο ίδιος ή άλλο μέλος της οικογένειάς του ότι υπήρξε θύμα διακριτικής μεταχείρισης μπορείτε να αποταθείτε στην οικεία διοικητική αρχή και αν επιμένει στο να μην ικανοποιεί το αίτημά του, έχει δικαίωμα να καταφύγει σε άλλα μέσα προάσπισης των δικαιωμάτων του. Προτιμότερο είναι να δοθεί προτεραιότητα στα διαβήματα σε

εθνικό επίπεδο όπου το φάσμα των ενδίκων μέσων είναι μεγαλύτερο και οι πιθανότητες αποζημίωσης είναι περισσότερες. Οι εθνικοί δικαστές εξάλλου διαθέτουν την απαραίτητη αρμοδιότητα για την εφαρμογή των διατάξεων που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο, παρακάμπτοντας ενδεχομένως την εφαρμογή οποιασδήποτε διάταξης ή μέτρου που αντιτίθεται στο εν λόγω δίκαιο.

Επίσης μπορεί κανείς να προσπείσει τα δικαιώματά του και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υποβάλλοντας την καταγγελία στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και αν εκείνη την αναγνώριση ως βάσιμη, μπορεί να επικοινωνήσει με τις αρμόδιες εθνικές αρχές και να τους ζητήσει εξηγήσεις και να απαιτήσει την παύση παραβίασης του κοινοτικού δικαίου. Αν το αίτημά της δεν ικανοποιηθεί, η Επιτροπή μπορεί να κινήσει διαδικασία παράβασης κατά της οικείας χώρας με αποτέλεσμα να καταλήξει σε προσφυγή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Ο κάθε πολίτης της ΕΕ έχει το δικαίωμα να υποβάλλει αναφορά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και να απευθυνθεί στον ευρωβουλευτή της αρεσκείας του ο οποίος θα μπορέσει στη συνέχεια να υποβάλλει τις σχετικές ερωτήσεις στο Συμβούλιο των Υπουργών και εκείνο να δημοσιεύσει τις απαντήσεις του. Τέλος, μπορεί κανείς να απευθυνθεί στον ευρωπαίο διαμεσολαβητή αν η καταγγελία του αφορά περίπτωση κακής διοίκησης που οφείλεται αποκλειστικά στα κοινοτικά θεσμικά όργανα ή σε οποιοδήποτε αποκεντρωμένο όργανο των Κοινοτήτων. Ο ευρωπαίος διαμεσολαβητής δεν είναι φυσικά υποχρεωμένος να εξετάζει καταγγελίες που αφορούν τις δραστηριότητες των εθνικών ή τοπικών αρχών.

Απασχόληση και κοινωνική πολιτική: Το νομικό πλαίσιο της συνθήκης του Άμστερνταμ

Εισαγωγή

Η συνθήκη του Άμστερνταμ, που υπεγράφη στις 2 Οκτωβρίου 1997 από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων των κρατών μελών, άρχισε να ισχύει την 1η Μαΐου 1999, μετά την κύρωσή της από τα δεκαπέντε κράτη μέλη. Με τη συνθήκη σημειώνεται ένα σημαντικό βήμα δεδομένου ότι αφενός παγιώνονται οι μηχανισμοί που τέθηκαν σε λειτουργία με τη συνθήκη του Μάαστριχτ και αφετέρου προβάλλεται μια σειρά κοινωνικών κατευθύνσεων με προτεραιότητα σε κοινοτικό επίπεδο, ειδικότερα όσον αφορά την απασχόληση.

Οι βάσεις της κοινωνικής πολιτικής

Η συνθήκη της Ρώμης περιελάμβανε ελάχιστα άρθρα που αφορούσαν ειδικά την κοινωνική πολιτική. Κατά βάση, οι διατάξεις στον τομέα αυτό ήσαν σχετικές με τη θέσπιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων (άρθρα 39-42 της συνθήκης ΕΚ, πρώην άρθρα 48-51) και της ελεύθερης εγκατάστασης (άρθρα 43-48) υπό το πρίσμα της κοινής αγοράς. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη έδωσε νέα ώθηση στην κοινωνική πολιτική, ειδικότερα στον τομέα της υγείας και της ασφάλειας στον χώρο εργασίας, του διαλόγου με τους κοινωνικούς εταίρους και την οικονομική και κοινωνική συνοχή.

Το νέο άρθρο 13 της συνθήκης ΕΚ, που εισήχθη με τη συνθήκη του Άμστερνταμ, αναφέρεται στη θέσπιση διάταξης σχετικής με τη μη διάκριση, και δίνει τη δυνατότητα στο Συμβούλιο να λαμβάνει κατ' ομοφωνία τα αναγκαία μέτρα για την καταπολέμηση κάθε διάκρισης λόγω του φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετισμού προσανατολισμού.

Η απασχόληση

Με την έναρξη ισχύος της συνθήκης του Άμστερνταμ, έκανε την εμφάνισή της στους κοινοτικούς στόχους η προαγωγή της απασχόλησης, ως "θέμα κοινού ενδιαφέροντος" (άρθρο 2 της συνθήκης ΕΚ). Ο νέος στόχος αποβλέπει στην επίτευξη "υψηλού επιπέδου απασχόλησης" χωρίς την αποδυνάμωση του ανταγωνισμού. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, μια νέα αρμοδιότητα, συμπληρωματική προς εκείνη των κρατών μελών, αποβλέπει στην κατάρτιση "συντονισμένης στρατηγικής" για την απασχόληση. Το καθοριστικό στοιχείο αυτής της στρατηγικής συνίσταται στις κοινές κατευθυντήριες γραμμές που χαράχθηκαν πάνω στα πρότυπα των γραμμών που αποφασίστηκαν κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Έσσεν. Ο νέος τίτλος VIII για την απασχόληση (νέα άρθρα 125-130), άμεσης εφαρμογής μετά από απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Άμστερνταμ, προσδιορίζει αυτούς τους στόχους και τα μέτρα προς επίτευξή τους, και προβλέπει μεταξύ άλλων και τη σύσταση επιτροπής απασχόλησης.

Η ενσωμάτωση της συμφωνίας για την κοινωνική πολιτική

Με τη συνθήκη του Μάαστριχτ σημειώθηκε ένα ακόμα βήμα στην κοινωνική πολιτική με τη σύναψη του πρωτοκόλλου για την κοινωνική πολιτική, που υπεγράφη από τα δώδεκα τότε κράτη μέλη, και προσαρτήθηκε στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου διαπιστώνεται η βούληση των ένδεκα κρατών μελών (όλων πλην του Ηνωμένου Βασιλείου) να προβούν σε σημαντικές ενέργειες για να προωθήσουν τον εν λόγω τομέα. Με το πρωτόκολλο αυτό εξουσιοδοτούνται τα κράτη μέλη, με τη συμφωνία για την κοινωνική πολιτική, "να κάνουν χρήση των οργάνων, των διαδικασιών και των μηχανισμών της συνθήκης, προκειμένου να λάβουν και να εφαρμόσουν, στο βαθμό που τους αφορούν, τις πράξεις και αποφάσεις που απαιτούνται για την υλοποίηση της ανωτέρω συμφωνίας".

Εντούτοις, η ύπαρξη δύο νομικών βάσεων για τον κοινωνικό τομέα δεν ήταν πολύ ικανοποιητική. Η συνθήκη του Άμστερνταμ αποκατάστησε την ενότητα και τη συνοχή της κοινωνικής πολιτικής ενσωματώνοντας την προαναφερόμενη συμφωνία στο κείμενο της συνθήκης ΕΚ (κεφάλαιο 1 του τίτλου XI, νέα άρθρα 136 έως 145).

Το άρθρο 136 (πρώην άρθρο 117) υπενθυμίζει ότι η κοινωνική πολιτική αποτελεί κοινή αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των κρατών μελών. Οι στόχοι της κοινωνικής πολιτικής ορίζονται με βάση τα όσα συμφωνήθηκαν στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη που υπογράφηκε στο Τορίνο στις 18 Δεκεμβρίου 1961 και στον Κοινοτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων του 1989. Οι στόχοι καλύπτουν την προώθηση της απασχόλησης, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, κατάλληλη κοινωνική προστασία, τον κοινωνικό διάλογο, την ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων που θα επιτρέψουν ένα υψηλό και διαρκές επίπεδο απασχόλησης και την καταπολέμηση του αποκλεισμού (πρώην άρθρο 1 της συμφωνίας).

Κατά πρώτο λόγο, το άρθρο 137 (πρώην άρθρο 118 και πρώην άρθρο 2 της συμφωνίας) προβλέπει ότι το Συμβούλιο μπορεί να παρεμβαίνει και να ενισχύει τη δράση του με τη θέσπιση οδηγιών, λαμβανομένων με ειδική πλειοψηφία, σε συναπόφαση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των περιφερειών, στους ακόλουθους τομείς:

- Υγεία και ασφάλεια των εργαζομένων,
- Όροι εργασίας,
- Αφομοίωση των αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας προσώπων,
- Ενημέρωση και διαβούλευση με τους εργαζομένους,

- Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά τις ευκαιρίες στην αγορά εργασίας και τη μεταχείριση στην εργασία.

Ακολουθώντας την ίδια διαδικασία, μπορούν επίσης να θεσπιστούν μέτρα ενθάρρυνσης προκειμένου να καταπολεμηθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός. Ωστόσο απαιτείται η ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου στους ακόλουθους τομείς:

- ο Κοινωνική ασφάλεια και κοινωνική προστασία των εργαζομένων,
- ο Προστασία των εργαζομένων σε περίπτωση καταγγελίας της σύμβασης εργασίας,
- ο Εκπροσώπηση και συλλογική υπεράσπιση των συμφερόντων των εργαζομένων και των εργοδοτών, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής των εργαζομένων στη λήψη αποφάσεων, με την επιφύλαξη της παραγράφου 6,
- ο Συνθήκες απασχόλησης των υπηκόων των τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στο έδαφος της Κοινότητας,
- ο Χρηματικές συνεισφορές με στόχο την προώθηση της απασχόλησης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας.
- ο Όσον αφορά τις αμοιβές, το δικαίωμα του συνεταιρίζεσαι, το δικαίωμα απεργίας και το δικαίωμα ανταπεργίας, τα θέματα αυτά εξακολουθούν να αποκλείονται από την κοινοτική αρμοδιότητα (παρ. 6).

Η συνθήκη του Άμστερνταμ επιβεβαιώνει την αναγνώριση του θεμελιώδους ρόλου των κοινωνικών εταίρων, που είχε εισαχθεί ήδη με την Ενιαία Πράξη. Η αναγνώριση αυτή υλοποιείται σε δύο επίπεδα:

Στο εθνικό επίπεδο, εφόσον τα κράτη μέλη μπορούν να αναθέσουν στους κοινωνικούς εταίρους την εφαρμογή αυτών των οδηγιών (άρθρο 137§4 της συνθήκης ΕΚ),

Σε κοινοτικό επίπεδο, εφόσον η Επιτροπή έχει καθήκον να προωθεί τη διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους και να λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να διευκολύνεται ο διάλογος μεταξύ τους, μεριμνώντας ώστε η υποστήριξη να παρέχεται ισόρροπα προς τα μέρη.

Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών

Με τη συνθήκη του Άμστερνταμ η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών ετέθη μεταξύ των στόχων της Κοινότητας (άρθρο 2 της συνθήκης ΕΚ), προβλέποντας ρητά ότι σε όλες τις δραστηριότητές της η Κοινότητα επιδιώκει να εξαλειφθούν οι ανισότητες και να προαχθεί η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών (άρθρο 3§2 της συνθήκης ΕΚ).

Το νέο άρθρο 141 της συνθήκης ΕΚ εξασφαλίζει την ενίσχυση της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών και την παροχή ίσων ευκαιριών. Πράγματι, το παλαιό άρθρο 119 περιοριζόταν σε θέματα ίσης αμοιβής των δύο φύλων για όμοια εργασία.

Η νέα διάταξη επιτρέπει στο Συμβούλιο να θεσπίζει, μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, θετικά μέτρα που αποσκοπούν στην εξασφάλιση της εφαρμογής αυτής της αρχής. Επιπλέον, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να διατηρήσουν ή να θεσπίσουν μέτρα που προβλέπουν ειδικά πλεονεκτήματα, τα οποία διευκολύνουν το λιγότερο εκπροσωπούμενο φύλο να ασκήσει επαγγελματική δραστηριότητα ή προλαμβάνουν ή αντισταθμίζουν τα μειονεκτήματα στην επαγγελματική σταδιοδρομία. Τα μέτρα αυτά δεν μπορούν να λάβουν τη μορφή αυστηρών ποσοστίωνσεων, ιδίως μετά την απόρριψή των τελευταίων από το Δικαστήριο στην απόφαση Kalanke το 1995 (η ίδια άποψη εξετάστηκε επίσης και το 1997 στην υπόθεση Marshall).

Ίση μεταχείριση στην απασχόληση και το επάγγελμα

Την 27^η Νοεμβρίου του 2000 το Συμβούλιο εξέδωσε μια οδηγία περί διαμόρφωσης γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και το επάγγελμα, ώστε να εξασφαλιστεί ο σεβασμός της ίσης μεταχείρισης των προσώπων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ανεξάρτητα από φυλετική ή εθνική καταγωγή, θρησκεία ή πεποιθήσεις, ενδεχόμενη αναπηρία, ηλικία ή γενετήσιο προσανατολισμό, σε ό,τι αφορά την πρόσβαση σε μια θέση απασχόλησης ή σε ένα επάγγελμα, την προαγωγή, την επαγγελματική κατάρτιση, τις εργασιακές συνθήκες και τους όρους απασχόλησης και της ιδιότητας του μέλους ορισμένων οργάνων.

Σύμφωνα με την οδηγία, η καταπολέμηση των διακρίσεων αποτελεί σημαντική πρόκληση για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Πράγματι, η Ένωση βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ευκαιριών καθώς και του κράτους δικαίου. Κατά συνέπεια, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για την καταπολέμηση όλων των διακρίσεων, ιδιαιτέρως εκείνων που αφορούν την απασχόληση και την αγορά εργασίας.

Η απασχόληση και το επάγγελμα αποτελούν ουσιαστικά στοιχεία για τη διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης για όλους και συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην πλήρη συμμετοχή στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή. Διαπιστώνονται ωστόσο πολλές περιπτώσεις διακρίσεων στην αγορά εργασίας.

Το άρθρο 13 της συνθήκης ΕΚ, που θεσπίστηκε με τη συνθήκη του Άμστερνταμ, παρέχει ειδικές εξουσίες στην Κοινότητα για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

Η παρούσα πρόταση οδηγίας αποτελεί μέρος μιας δέσμης μέτρων κατά των διακρίσεων. Εκτός από την παρούσα πρόταση οδηγίας, η δέσμη περιλαμβάνει ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όπου παρουσιάζεται το γενικό πλαίσιο της αναλαμβανόμενης δράσης, μια οδηγία για την αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξάρτητα από τη φυλετική ή εθνική καταγωγή, καθώς και πρόγραμμα δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων για την περίοδο 2001-2006.

Τα κράτη μέλη απαγορεύουν τις διακρίσεις σε ό,τι αφορά την απασχόληση και το επάγγελμα. Ωστόσο το πεδίο εφαρμογής της, το περιεχόμενο και η δυνατότητα εκτέλεσης της ποικίλλουν σημαντικά. Η παρούσα οδηγία αποσκοπεί συνεπώς στον καθορισμό ενός ελάχιστου γενικού πλαισίου στον τομέα αυτό.

Η παρούσα οδηγία αφορά τους ακόλουθους τομείς:

- ο τους όρους πρόσβασης σε μισθωτή απασχόληση ή ελεύθερο επάγγελμα, συμπεριλαμβανομένης της προαγωγής·
- ο την επαγγελματική κατάρτιση·
- ο τις εργασιακές συνθήκες και τους όρους απασχόλησης (συμπεριλαμβανομένων των όρων αμοιβής και απόλυσης)·
- ο την ιδιότητα του μέλους και την ενεργό συμμετοχή σε οργάνωση εργαζομένων ή εργοδοτών ή σε οποιαδήποτε άλλη επαγγελματική οργάνωση.

Ισχύει τόσο για το δημόσιο τομέα όσο και για τον ιδιωτικό, συμπεριλαμβανομένου τους δημόσιους οργανισμούς καθώς και για μία αμειβόμενη ή για εθελοντική εργασία

Παρά τη θέσπιση της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών από το κοινοτικό δίκαιο, η εφαρμογή αυτής της αρχής αποδείχθηκε εξαιρετικά δύσκολη στην πράξη. Λαμβανομένου υπόψη αυτών των δυσκολιών, η πρόταση προβλέπει σειρά μηχανισμών για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των δικαιωμάτων που θεσπίζονται σε ό,τι αφορά την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Αυτοί οι μηχανισμοί βασίζονται:

- στη βελτίωση και υπεράσπιση των δικαιωμάτων μέσω της ενίσχυσης της πρόσβασης στη δικαιοσύνη ή στις διαδικασίες συνδιαλλαγής (τόσο ατομικής όσο και παρέχοντας τη δυνατότητα σε οργανώσεις να ασκήσουν αυτό το δικαίωμα για λογαριασμό ενός θύματος)·
- στη ρύθμιση του βάρους της απόδειξης: αφού διαπιστωθούν τα γεγονότα που επιτρέπουν να θεωρηθεί ότι υπάρχει διάκριση, το βάρος της απόδειξης έχει η υπεράσπιση, σύμφωνα με την οδηγία 97/80 και τη νομολογία του Δικαστηρίου για τις διακρίσεις λόγω φύλου·
- στην προστασία των θυμάτων διακρίσεων από αντίποινα και ιδίως από απόλυση· στη διάδοση επαρκών πληροφοριών σχετικά με τις διατάξεις της οδηγίας, αφού εκδοθεί αυτή,
- στους οργανισμούς επαγγελματικής κατάρτισης και στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, καθώς και στο χώρο εργασίας·.

Κοινωνική Ασφάλιση

Καθεστώτα επικουρικής κοινωνικής ασφάλισης

Τα καθεστώτα επικουρικής σύνταξης έχουν μελετηθεί από δύο διαφορετικές σκοπιές, που έχουν όμως στενή σχέση μεταξύ τους.

I. Η θέση τους στο πλαίσιο της κοινωνικής προστασίας των εργαζομένων

1. Το εισόδημα της σύνταξης, σύμφωνα με τη θεωρία των «τριών στηλών», συντίθεται από:

- το καθεστώς βάσης
- το επικουρικό καθεστώς
- και τις ατομικές προσπάθειες πρόνοιας

Τα τρία αυτά στοιχεία αλληλεξαρτώνται, αλλά η θέση του επικουρικού καθεστώτος στο σύνολο αυτό διαφέρει σημαντικά από κράτος μέλος σε κράτος μέλος. Επίσης, υπάρχουν μεγάλες διαφορές στα επικουρικά καθεστώτα στην Κοινότητα.

2. Οι δημόσιες αρχές ασκούν μεγάλη επιρροή στα καθεστώτα συνταξιοδότησης, συμπεριλαμβανομένων των επικουρικών καθεστώτων, με σκοπό να μειώσουν τους κινδύνους ανέχειας κατά το γήρας. Η επιρροή αυτή είναι συχνά έμμεση και ασκείται μέσω του νόμιμου πλαισίου αυτών των καθεστώτων (φορολογία, επιβολή κανονισμών στα συνταξιοδοτικά καθεστώτα, κλπ.).

3. Η χρηματοδότηση των καθεστώτων συνταξιοδότησης είναι τριπλή:

- η κεφαλαιοποίηση
- η εγγραφή στον ισολογισμό της επιχείρησης δανείων που προβλέπονται για το καθεστώς συνταξιοδότησης
- η διανομή.

Λόγω του κινδύνου αστάθειας των αποταμιεύσεων και της δημογραφικής εξέλιξης, το καθεστώς χρηματοδότησης με κεφαλαιοποίηση τείνει να προτιμάται.

4. Οι επιπτώσεις των καθεστώτων αυτών στη μακροοικονομική κατάσταση ενός κράτους, ακόμη και έξω από τα σύνορά του, μπορούν να προβλεφθούν μακροπρόθεσμα. Εξού και η αναγκαιότητα για την Κοινότητα να εγκαθιδρύσει ένα σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών και να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών.

5. Στη λειτουργία που έχουν τα επικουρικά καθεστώτα να βελτιώσουν τα δικαιώματα σύνταξης των εργαζομένων, δεδομένης της ανεπάρκειας των καθεστώτων βάσης, προστίθενται αφ'ενός λόγοι διαχείρισης προσωπικού για τους εργοδότες και αφ'ετέρου λόγοι οικονομίας στους φόρους για τους εργοδότες και τους μισθωτούς. Έτσι, κινδυνεύει συστηματικά να διακυβευτεί ο στόχος της κοινωνικής πολιτικής. Κατά συνέπεια, χρειάζεται να επιβληθεί ένα κανονιστικό πλαίσιο που να χαρακτηρίζεται από σταθερότητα και ποιότητα.

II. Οι επιπτώσεις των επικουρικών καθεστώτων συνταξιοδότησης στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων

6. Ο στόχος της ελεύθερης κυκλοφορίας των διακινούμενων εργαζομένων και των συνασφαλισμένων προσώπων αποτελεί το αντικείμενο του άρθρου 51 της Συνθήκης η οποία προβλέπει για τα νόμιμα καθεστώτα:

- το συντονισμό των καθεστώτων κοινωνικής ασφάλισης με το συνυπολογισμό όλων των περιόδων που λαμβάνονται υπόψη από τις διάφορες εθνικές νομοθεσίες.
- την καταβολή παροχών στα πρόσωπα που διαμένουν στα εδάφη των κρατών μελών.

Οι διατάξεις αυτές δεν έχουν επεκταθεί στα επικουρικά καθεστώτα.

7. Τα επικουρικά καθεστάτα δημιουργούν πολυάριθμα εμπόδια στην κινητικότητα του εργατικού δυναμικού. Ουσιαστικά, τα επικουρικά καθεστάτα έχουν την τάση να τιμωρούν τους ασφαλισμένους που εγκαταλείπουν το καθεστώς πριν από τη σύνταξη, ενώ αυτοί βλέπουν να τους περικόπτονται τα δικαιώματα σύνταξης. Η διάκριση αυτή μεταξύ παλαιών και πρόσφατων ασφαλισμένων διαπιστώνεται:

- στους όρους απόκτησης των δικαιωμάτων και στο χρόνο αναμονής που διαφέρει σημαντικά από τη μία χώρα στην άλλη, παρά το γεγονός ότι οι εθνικές νομοθεσίες έχουν καθορίσει τους κανόνες που επιβάλλουν την οριστική απόκτηση των δικαιωμάτων και θέτουν όρια για τις περιόδους απόκτησης
- στη δυνατότητα που προσφέρεται στο μισθωτό ο οποίος αλλάζει απασχόληση, είτε να διατηρήσει τα δικαιώματά του στο καθεστώς συνταξιοδότησης όπου τα είχε αποκτήσει, είτε να τα μεταφέρει. Η δυνατότητα αυτή δεν είναι πάντα ανοικτή, επειδή στην περίπτωση των καθεστώτων που χρηματοδοτούνται με τη δημιουργία αποθεμάτων στο παθητικό του ισολογισμού ή με διανομή, η δυνατότητα μεταφοράς δεν είναι πάντα εφαρμόσιμη.
- στη φορολόγηση των μεταφερομένων δικαιωμάτων, οι φορολογικές αρχές κάνουν φορολογικές κρατήσεις στα ποσά που μεταφέρονται, γεγονός που κάνει ασύμφορη κάθε μεταφορά

8. Υπάρχουν πολλών ειδών λύσεις για τη βελτίωση της κοινωνικής προστασίας και για τη διευκόλυνση της κινητικότητας των εργαζομένων. Χρειάζεται:

- να αποφεύγεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, η αλλαγή του καθεστώτος συνταξιοδότησης για να καταπολεμείται η απώλεια δικαιωμάτων, με τη «διασυννοριακή» απόκτηση του δικαιώματος συνταξιοδότησης, επειδή η χώρα απασχόλησης επιτρέπει να μπορούν να αφαιρούνται οι εισφορές που καταβλήθηκαν σε άλλο δαπύ καθεστώς συνταξιοδότησης. Η Επιτροπή έχει κινήσει διαδικασίες κατά των κρατών μελών για να διασφαλίσει τη δυνατότητα αυτή αφαίρεσης και έχει υποβάλει έγγραφο εργασίας σχετικά με αυτή τη διασυννοριακή απόκτηση δικαιώματος.
- να διευκολύνεται η απόκτηση δικαιωμάτων συνταξιοδότησης συντομεύοντας τις προθεσμίες.
- να εξουσιοδοτείται κάθε πρόσωπο που παύει να συμμετέχει σε ένα καθεστώς να διατηρεί τα δικαιώματα που έχει αποκτήσει στο καθεστώς αυτό ως τη στιγμή της συνταξιοδότησης και να επανεκτιμά τις παροχές του
- να διασφαλίζεται στο μισθωτό η δυνατότητα δίκαιας μεταφοράς των δικαιωμάτων του
- να διασφαλίζεται ολοκληρωμένη και τακτική ενημέρωση των ασφαλισμένων.
- να υπάρχει έλεγχος ότι οι λογιστικοί κανόνες ασφαλιστικού υπολογισμού δεν παρουσιάζουν διαφορές όταν πρόκειται για διατήρηση ή για μεταφορά δικαιωμάτων. και, τέλος,
- να αποφεύγεται η διπλή επιβολή δικαιωμάτων συνταξιοδότησης στους διακινούμενους εργαζόμενους.

Δικαιώματα και κοινωνική ασφάλιση

Υπάρχουν δυο είδη κοινωνικής ασφάλισης:

- Η υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση η οποία θεσπίζεται από την εθνική νομοθεσία. Καλύπτει κυρίως την προστασία από τους ακόλουθους κινδύνους: ασθένεια, αναπηρία, εργατικά ατυχήματα, επαγγελματικές ασθένειες και ανεργία. Παραδείγματα τέτοιων παροχών είναι οι συντάξεις γήρατος και αναπηρίας καθώς και τα επιδόματα ανεργίας.
- Η επαγγελματική κοινωνική ασφάλιση η οποία παρέχεται από το σύστημα ενός μεμονωμένου εργοδότη ή μιας ομάδας εργοδοτών ή παρέχεται σε επίπεδο κλάδου. Αποσκοπεί στη συμπλήρωση ή την αντικατάσταση των παροχών που προσφέρονται από τα υποχρεωτικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και η υπαγωγή στα συστήματα αυτά μπορεί να είναι προαιρετική ή υποχρεωτική.

Οι άνδρες και οι γυναίκες που εκτελούν ίδιου τύπου εργασία δικαιούνται ίδιου τύπου και ισόποση υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση καθώς και ίση πρόσβαση σε αυτή, ενώ θα πρέπει να καταβάλλουν τις ίδιες εισφορές στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης. Επιπλέον, οι παροχές υπολογίζονται με τον ίδιο τρόπο συμπεριλαμβανομένων και των αυξήσεων που δικαιούνται κάποιος επειδή έχει σύζυγο ή εξαρτώμενα μέλη. Οι όροι που καθορίζουν τη διάρκεια του δικαιώματος σε αυτές τις παροχές κοινωνικής ασφάλισης είναι οι ίδιοι για τους άνδρες και τις γυναίκες που εκτελούν εργασία ίσης αξίας. Ωστόσο επιτρέπεται η διαφορετική μεταχείριση στο πλαίσιο υποχρεωτικών συστημάτων σε μερικούς τομείς, για παράδειγμα, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν διαφορετική ηλικία συνταξιοδότησης και διαφορετικούς όρους θεμελίωσης δικαιώματος σε σύνταξη επιζώντων. Σε ορισμένα πάλι κράτη, οι γυναίκες μπορούν να συνταξιοδοτηθούν νωρίτερα από του άνδρες ενώ σε άλλα προβλέπεται χορήγηση σύνταξης σε χήρες και όχι σε χήρους.

Κάθε πολίτης έχει επίσης δικαίωμα σε ίσες παροχές κοινωνικής ασφάλισης εφόσον προβλέπεται κάτι τέτοιο σε ένα επαγγελματικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης για τους ίδιους κινδύνους με εκείνους που καλύπτονται από τα υποχρεωτικά συστήματα. Απαγορεύεται λοιπόν η διάκριση με βάση το φύλλο στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, συμπεριλαμβανομένων της ηλικίας συνταξιοδότησης και των παροχών επιζώντων.

Αν υπάρχουν πολυάριθμα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης αυτά θα πρέπει να αντιμετωπίζουν ισότιμα τους άνδρες και τις γυναίκες ιδίως όσον αφορά:

- Το πεδίο εφαρμογής των συστημάτων και τους όρους πρόσβασης σε αυτά, συμπεριλαμβανομένης και της ηλικίας
- Την υποχρέωση καταβολής εισφορών και των υπολογιζόμενων εισφορών
- Τον υπολογισμό των οφειλόμενων παροχών σε σχέση με σύζυγο ή εξαρτώμενα μέλη και τους όρους που διέπουν τη διάρκεια και την απόκτηση δικαιώματος σε παροχές

Το δικαίωμα για ίση επαγγελματική κοινωνική ασφάλιση δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση των μισθωτών, σε ασφάλειες στις οποίες συμμετέχει ο εργοδότης και στα επαγγελματικά συστήματα στα οποία οι παροχές χρηματοδοτούνται από εισφορές που καταβάλλουν οι εργαζόμενοι σε εθελοντική βάση.

Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αριθμεί σήμερα 370 εκατομμύρια καταναλωτές. Τα κράτη έχουν χαράξει πολιτικές με στόχο την υπεράσπιση των ειδικών συμφερόντων των καταναλωτών, των οποίων ο οικονομικός και πολιτικός ρόλος είναι πρωταρχικός στην κοινωνία. Αναγνωρίζοντάς τους ένα ορισμένο αριθμό θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα κράτη εφαρμόζουν πολιτικές με σκοπό τη μείωση των ανισοτήτων, την καταπολέμηση των αθέμιτων πρακτικών, την προαγωγή της υγείας και της ασφάλειας και τη βελτίωση του επιπέδου της ζωής γενικότερα.

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων αυτών αντανακλούν τις διαφορές στα συστήματα έννομης τάξης, στις κοινωνικοπολιτιστικές παραδόσεις, στα θεσμικά και πολιτικά πλαίσια. Ορισμένα κράτη ευνοούν μια κανονιστική προσέγγιση και βασίζονται σε μια ολοκληρωμένη διοικητική δομή για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που αφορούν τους καταναλωτές. Άλλα κράτη έχουν υιοθετήσει μια περισσότερο ρεαλιστική προσέγγιση, προωθώντας την αυτορύθμιση, σε κάποιο βαθμό, των αγορών ή των κλάδων. Τέλος εάν η νομοθεσία για τα τρόφιμα αποτέλεσε την προτεραιότητα για ορισμένες κυβερνήσεις, άλλες προτίμησαν να επικεντρωθούν στις εμπορικές επωνυμίες ή την παροχή αγαθών και υπηρεσιών.

Η ύπαρξη αυτής της διαφοροποίησης κανονιστικών πλαισίων και δομών δικαιολογεί τη χάραξη μιας πολιτικής σε κοινοτικό επίπεδο, προκειμένου οι καταναλωτές να έχουν επαρκή εμπιστοσύνη για να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στην ενιαία αγορά, απολαμβάνοντας ταυτόχρονα ένα υψηλό επίπεδο προστασίας.

Η σύλληψη μιας πολιτικής σε θέματα κατανάλωσης εμφανίζεται στα μέσα της δεκαετίας του 70. Η συνθήκη της Ρώμης δεν προέβλεπε τη θέσπιση τέτοιας πολιτικής και μόνο στη διάσκεψη κορυφής του Παρισιού το 1972 οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων εξεδήλωσαν για πρώτη φορά την πολιτική βούληση για το θέμα αυτό. Λίγο μετά, η Επιτροπή υπέβαλε το πρώτο πρόγραμμα δράσης σχετικά με την προστασία των καταναλωτών [Επίσημη Εφημερίδα C 92, 25.04.1975]. Αυτό το κείμενο αναφοράς αναφέρει πέντε κατηγορίες θεμελιωδών δικαιωμάτων που αποτελούν τη βάση της κοινοτικής νομοθεσίας στο θέμα αυτό, δηλαδή:

- το δικαίωμα στην προστασία της υγείας και της ασφάλειας
- το δικαίωμα στην προστασία των οικονομικών συμφερόντων
- το δικαίωμα στην αποκατάσταση των ζημιών
- το δικαίωμα στην πληροφόρηση και την εκπαίδευση
- το δικαίωμα στην εκπροσώπηση.

Αυτό το προκαταρκτικό πρόγραμμα υπογραμμίζει την εγκάρσια πτυχή της πολιτικής των καταναλωτών, αφού οι στόχοι που αναφέρθηκαν πρέπει να ενσωματωθούν στις ειδικές πολιτικές της Κοινότητας, όπως η οικονομική πολιτική, η κοινή αγροτική πολιτική, οι πολιτικές για το περιβάλλον, τις μεταφορές και την ενέργεια, που όλες επηρεάζουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο τους καταναλωτές.

Επείτα καταρτίστηκαν άλλα προγράμματα δράσης που αναφέρονταν σε ένα ορισμένο αριθμό θεμελιωδών δικαιωμάτων και αρχών. Σε πρώτη φάση η Κοινότητα νομοθέτησε σε θέματα ασφάλειας των καλλυντικών προϊόντων, επισημάνσης των τροφίμων, παραπλανητικής διαφήμισης ή πωλήσεων εκτός εμπορικού καταστήματος, αλλά έπρεπε να περιμένουμε την Ενιαία Πράξη και την προοπτική της μεγάλης αγοράς για να διαπιστώσουμε πραγματική πρόοδο στην πολιτική για τους καταναλωτές.

Η Ενιαία Πράξη, που ετέθη σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1987, επέτρεψε την εισαγωγή της έννοιας του καταναλωτή στη Συνθήκη: το άρθρο 100Α καθιστά την Επιτροπή αρμόδια για να υποβάλει προτάσεις για μέτρα προστασίας των καταναλωτών λαμβάνοντας ως βάση "ένα υψηλό επίπεδο προστασίας". Η έννοια αυτή δεν αποτέλεσε το αντικείμενο επακριβούς ορισμού. Ωστόσο

το άρθρο αυτό έχει το πλεονέκτημα ότι θέτει τις βάσεις της νομικής αναγνώρισης της πολιτικής για τους καταναλωτές. Επιπλέον, με την Ενιαία Πράξη καταργήθηκε ο κανόνας της ομοφωνίας για την έκδοση οδηγιών σε πολλούς τομείς που αφορούν λίγο ή πολύ την προστασία των καταναλωτών.

Η πολιτική για τους καταναλωτές εντάχθηκε συνεπώς στα πλαίσια μιας γενικότερης πολιτικής για την πραγματοποίηση της εσωτερικής αγοράς, προοπτική που της έδωσε νέα ώθηση. Η κατάργηση των συνόρων και η υλοποίηση της ενιαίας αγοράς την 1η Ιανουαρίου 1993 είχε ως συνέπεια μια αγορά 340 εκατομμυρίων καταναλωτών και πλέον, πράγμα που οδήγησε στην ανάγκη για συνοδευτικούς κανόνες. Επιπλέον έγινε συνειδητό ότι η εμπιστοσύνη των καταναλωτών είναι απαραίτητη για την καλή λειτουργία της αγοράς.

Τα νέα προγράμματα δράσης έδωσαν έμφαση:

- στην εκπροσώπηση των καταναλωτών (η συμβουλευτική επιτροπή των καταναλωτών θα προσαρμοστεί κατά τρόπο ώστε να διευρύνει την εκπροσώπηση)
- στην πληροφόρηση των καταναλωτών
- στην ασφάλεια των προϊόντων
- και στις συναλλαγές.

Στη διάρκεια αυτής της περιόδου ελήφθησαν μέτρα στους ακόλουθους τομείς: ασφάλεια των παιγνιδιών και γενική ασφάλεια των προϊόντων, διασυννοριακές πληρωμές, καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις, εξ αποστάσεων πωλήσεις, χρονομεριστική μίσθωση. Ο απολογισμός των ετών αυτών είναι θετικός: οι προσπάθειες που κατεβλήθησαν επέτρεψαν να δημιουργηθεί ένα σημαντικό νομοθετικό υπόβαθρο που συνιστά πραγματικό κοινοτικό δικαίωμα της προστασίας των καταναλωτών.

Αυτή η θετική εξέλιξη επιβεβαιώθηκε με τη συνθήκη του Μάαστριχτ που δίνει στην προστασία των καταναλωτών τη διάσταση αληθινής κοινοτικής πολιτικής. Όχι μόνο δηλώνεται ρητώς στους γενικούς στόχους ότι η Κοινότητα οφείλει να "συμβάλει στην ενίσχυση της προστασίας των καταναλωτών" αλλά και το άρθρο 129Α αποτελεί το αναντίρρητο νομικό πλαίσιο που επιτρέπει τη διεξαγωγή της πολιτικής των καταναλωτών. Στο εξής νέες προοπτικές ανοίγονται που παίρνουν συγκεκριμένη μορφή στα "πράσινα βιβλία" (οικονομικές υπηρεσίες, πρόσβαση των καταναλωτών στη δικαιοσύνη, νομοθεσία για τα τρόφιμα, πωλήσεις και εγγυήσεις καταναλωτικών αγαθών) και στις διάφορες νομοθετικές πρωτοβουλίες που αφορούν τις αγωγές παράλειψης, τις συμβάσεις που αποτελούν αντικείμενο εξ αποστάσεως διαπραγμάτευσης, τη συγκριτική διαφήμιση και τις διακρατικές χρηματικές μεταφορές.

Προκειμένου να απαντήσει στις νέες προκλήσεις, δηλαδή την παγκοσμιοποίηση, την αναδιάρθρωση των δημόσιων υπηρεσιών, την ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας και τις εξελίξεις στον τομέα της βιοτεχνολογίας, η Επιτροπή συγκέντρωσε τις προτεραιότητές της για την περίοδο 1996 - 1998 γύρω από τρεις άξονες:

- τις οικονομικές υπηρεσίες, τις υπηρεσίες κοινωφελούς χαρακτήρα και τα είδη διατροφής (έχουν ήδη ληφθεί μέτρα στο θέμα της καταναλωτικής πίστης, των μέσων πληρωμής, της νομοθεσίας στον τομέα των τροφίμων και της υγείας των καταναλωτών)
- την εκπαίδευση των καταναλωτών, ώστε να ενθαρρυνθούν κατά πρώτο λόγο οι καταναλωτικές συμπεριφορές που αφορούν τη βιώσιμη κατανάλωση, και να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην κοινωνία της πληροφορίας
- τη βοήθεια στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και στις αναπτυσσόμενες χώρες προκειμένου να μπορέσουν να επεξεργαστούν τη δική τους πολιτική για τους καταναλωτές.

Ωστόσο, λόγω της κρίσης της ΣΕΒ, τονίζεται ιδιαίτερα η υγεία του καταναλωτή και η ασφάλεια των τροφίμων. Η Επιτροπή αναδιοργάνωσε τις αρμόδιες για την υγιεινή της ανθρώπινης διατροφής υπηρεσίες, με το χωρισμό των υπηρεσιών που είναι αρμόδιες αντίστοιχα για την επεξεργασία νομοθετικών κειμένων, για επιστημονικές διαβουλεύσεις και για ελέγχους, και με τη βελτίωση της διαφάνειας και της διάδοσης των πληροφοριών.

Ακολούθησε ριζική αναδιάρθρωση της ΓΔ XXIV, η οποία είναι στο εξής αρμόδια όχι μόνο για την πολιτική σχετικά με τους καταναλωτές, αλλά και για την προστασία της υγείας τους:

- οκτώ νέες επιτροπές, που αντικαθιστούν τις επιτροπές για την προστασία της υγείας των καταναλωτών, ενσωματώθηκαν σε αυτή τη Γενική Διεύθυνση·
- η διεπιστημονική επιτροπή αντικαταστάθηκε από μία οργανωτική επιστημονική επιτροπή.
- το Γραφείο Τροφίμων και Κτηνιατρικών Θεμάτων, το πρώην Γραφείο Κτηνοτροφικών και Φυτοϋγειονομικών Επιθεωρήσεων και Ελέγχων, ενσωματώθηκε στη ΓΔ XXIV·
- δημιουργήθηκε μονάδα αρμόδια για την εκτίμηση των κινδύνων για τη δημόσια υγεία.

Αυτές οι εξελίξεις, που αποσκοπούν στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών, επικυρώθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Λουξεμβούργο (Δεκέμβριος 1997), σύμφωνα με το οποίο η παραγωγή και η διάθεση στην αγορά ασφαλών προϊόντων πρέπει να περιλαμβάνονται στις πολιτικές προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ, χωρίς να τροποποιεί αυτές τις κατευθύνσεις, δίνει νέα ώθηση στην πολιτική για τους καταναλωτές. Η προστασία της υγείας, της ασφάλειας και των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών, καθώς και η προώθηση του δικαιώματός τους σε πληροφόρηση, εκπαίδευση και οργάνωσή τους με σκοπό την προάσπιση των συμφερόντων τους, είναι, σύμφωνα με το νέο άρθρο 129 Α (άρθρο 153 ύστερα από τη νέα αρίθμηση), οι βασικοί στόχοι. Επιπλέον, σύμφωνα με το ίδιο άρθρο, τα οικονομικά συμφέροντα των καταναλωτών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαμόρφωση και την εφαρμογή των άλλων κοινοτικών πολιτικών. Τέλος, και άλλες διατάξεις της συνθήκης, κυρίως αυτές που αφορούν τη δημόσια υγεία, αποσκοπούν στην ενίσχυση της προστασίας των καταναλωτών.

Στο πλαίσιο αυτό εγκρίθηκε το σχέδιο δράσης για την πολιτική σχετικά με τους καταναλωτές για την περίοδο 1999-2001, στο οποίο ορίζονται τρεις μεγάλοι τομείς δραστηριότητας:

- η εκπροσώπηση και η εκπαίδευση των καταναλωτών με την οργάνωση συστηματικότερων διαβουλεύσεων, καλύτερος διάλογος μεταξύ των ενώσεων αφενός, και μεταξύ των καταναλωτών και των επιχειρήσεων, αφετέρου, με την οργάνωση κατάλληλων εκστρατειών πληροφόρησης, την ανάπτυξη των Euroguichets και την ενίσχυση της συνεργασίας με τα κράτη μέλη στον τομέα της εκπαίδευσης για θέματα που αφορούν την κατανάλωση·
- η υγεία και η ασφάλεια των καταναλωτών, βάσει των καλύτερων δυνατών επιστημονικών γνωμοτεύσεων και ενιαίας ανάλυσης των κινδύνων, με την έκδοση νομοθεσίας που διασφαλίζει υγιεινότερα προϊόντα και ασφαλέστερες υπηρεσίες, και με καλύτερη αντιμετώπιση των καταστάσεων επείγουσας ανάγκης, τα οικονομικά συμφέροντα των καταναλωτών, με τον έλεγχο της εφαρμογής της ισχύουσας νομοθεσίας, την προσαρμογή αυτής της νομοθεσίας στην εξέλιξη των προϊόντων και των υπηρεσιών, κυρίως των οικονομικών, και την ενσωμάτωση των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών στις άλλες κοινοτικές πολιτικές, όπως οι τηλεπικοινωνίες, οι μεταφορές ή η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Παγκόσμιος οργανισμός υγείας

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αύξηση της επιρροής των διεθνών οργανισμών στον τομέα της υγείας και ειδικότερα όσον αφορά στα ζητήματα της πολιτικής υγείας και των υπηρεσιών υγείας. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην κατανόηση του ότι η υγεία δεν αποτελεί πεδίο δράσης μόνο των εθνικών κρατών, αλλά έναν χώρο διακρατικής, διεθνικής και διεπιστημονικής συνεργασίας.

Στα πλαίσια αυτά, αναδεικνύεται η σημασία του ρόλου που παίζουν οργανισμοί όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, ιδιαίτερα σε σχέση με την παροχή τεχνικής υποστήριξης, τον έλεγχο των νοσημάτων και την ανάπτυξη της υποδομής των υπηρεσιών υγείας.

Ο ΠΟΥ αποτελεί εξειδικευμένο οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και είναι υπεύθυνος για τη διεθνή συνεργασία, την υποστήριξη, την ανάπτυξη και το συντονισμό των δραστηριοτήτων στον τομέα της υγείας και της δημόσιας υγείας. Συμβάλλει στην ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών μεταξύ των επαγγελματιών υγείας σε όλο τον κόσμο, μέσω της διακρατικής τεχνικής συνεργασίας για ζητήματα υγείας, της διεξαγωγής προγραμμάτων ελέγχου των ασθενειών και της βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης του πληθυσμού.

Σύμφωνα με το καταστατικό του οργανισμού, οι βασικές αρχές οι οποίες προσδιορίζουν το πλαίσιο των δραστηριοτήτων του είναι οι ακόλουθες:

α. Η υγεία είναι η κατάσταση της πλήρους σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας του ατόμου και όχι μόνον η απουσία νόσου ή ανικανότητας.

β. Η διασφάλιση της καλής υγείας όλων των πολιτών του κόσμου αποτελεί προϋπόθεση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας.

γ. Τα επιτεύγματα κάθε κράτους στον τομέα της υγείας αποτελούν πολύτιμο βοήθημα για τα υπόλοιπα κράτη. Προς αυτή την κατεύθυνση είναι σημαντική η συνεργασία ατόμων και κρατών.

δ. Οι ανισότητες που παρατηρούνται μεταξύ των χωρών ως προς την προαγωγή της υγείας και τον έλεγχο των μεταδοτικών κυρίως νοσημάτων, αποτελεί κίνδυνο για όλα τα κράτη.

ε. Η ανάπτυξη της υγείας του παιδικού πληθυσμού είναι πρωταρχικής σημασίας.

στ. Η παροχή και διάχυση σε όλες τις χώρες των ευεργετικών αποτελεσμάτων από την πρόοδο της ιατρικής και των σχετικών με αυτήν επιστημών, συμβάλλει στην επίτευξη του ανώτερου δυνατού επιπέδου υγείας.

ζ. Η πληροφόρηση του κοινού και η ενεργός συνεργασία του, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη βελτίωση της υγείας του.

η. Οι κυβερνήσεις έχουν την ευθύνη για την υγεία του πληθυσμού τους και προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να παρέχουν επαρκείς υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής προστασίας.

Σκοπός της δραστηριότητας του ΠΟΥ είναι η επίτευξη όσο το δυνατόν υψηλότερου επιπέδου υγείας για όλους τους πολίτες του κόσμου, χωρίς διακρίσεις χρώματος, φύλου, ιδεολογικών και πολιτικών πεποιθήσεων ή κοινωνικής τάξης, έτσι ώστε να οδηγηθούν σε κοινωνικά και οικονομικά παραγωγική ζωή.

Σύμφωνα με τον καταστατικό του χάρτη, ο ΠΟΥ έχει τη δυνατότητα να υιοθετεί συμβάσεις ή συμφωνίες οι οποίες ισχύουν για κάθε κράτος που γίνεται μέλος του οργανισμού. Ωστόσο, αυτή η καταστατική δυνατότητα δεν έχει εφαρμοστεί μέχρι σήμερα. Επίσης, μπορεί να εκδίδει κανονισμούς οι οποίοι όμως αφορούν περιορισμένο αριθμό θεμάτων όπως η πρόληψη εξάπλωσης μεταδοτικών ασθενειών σε διακρατικό επίπεδο, η διαμόρφωση προτύπων για διαγνωστικές διαδικασίες, τα φαρμακευτικά προϊόντα κ.λπ. Μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, τα κράτη-μέλη μπορούν να ειδοποιήσουν για το αν υιοθετούν ή απορρίπτουν το συγκεκριμένο κανονισμό. Τέλος, ο ΠΟΥ μπορεί να εκδώσει συστάσεις οι οποίες όμως δεν έχουν νομική υποχρεωτικότητα για τα κράτη-μέλη.

Ανάπτυξη της κοινοτικής πολιτικής για τη δημόσια υγεία

Τις τελευταίες δεκαετίες η κατάσταση της υγείας του πληθυσμού της Κοινότητας βελτιώθηκε ριζικά. Απόδειξη αποτελεί το ότι από το 1970 το προσδόκιμο επιβίωσης κατά τη γέννηση αυξήθηκε κατά 5 έτη. Παρά την ικανοποίηση που προκαλεί ευλόγως αυτό το αποτέλεσμα, δεν πρέπει να καλύψει τα σοβαρά προβλήματα υγείας που εξακολουθούν να υπάρχουν στην Κοινότητα:

- Ένας στους πέντε πολίτες πεθαίνει ακόμα πρόωρα (πριν από το 65ο έτος) λόγω ασθενειών που είναι δυνατόν να αποφευχθούν, κυρίως ασθενειών που έχουν σχέση με τον τρόπο διαβίωσης, ή λόγω ατυχημάτων
- Εμφανίζονται νέοι κίνδυνοι για την υγεία, οι οποίοι συνδέονται κυρίως με τις μεταδοτικές ασθένειες
- Εξακολουθούν να υπάρχουν μεγάλες ανισότητες μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων όσον αφορά την υγεία
- Η γήρανση του πληθυσμού έχει ως αποτέλεσμα μεγάλη αύξηση των ασθενειών που έχουν σχέση με την ηλικία, όπως η νόσος Alzheimer.

Τα συστήματα υγείας των κρατών μελών υφίστανται ανταγωνιστικές πιέσεις. Αφενός, το τμήμα του ΑΕγχΠ που προορίζεται για τις δαπάνες υγείας διπλασιάστηκε σε τρεις δεκαετίες και αυξάνεται σταθερά: αυτό το φαινόμενο οφείλεται κυρίως σε δημογραφικούς παράγοντες, στο κόστος των νέων ιατρικών τεχνολογιών και στις υψηλές προσδοκίες του κοινού. Αφετέρου, οι γενικοί περιορισμοί που ισχύουν για τα δημόσια οικονομικά επιβάλλουν τη μεταρρύθμιση των συστημάτων υγείας ώστε να ελέγχονται οι δαπάνες, βελτιστοποιώντας ταυτόχρονα την αποδοτικότητα του τομέα σε συνθήκες αυξημένου ανταγωνισμού. Τα κράτη μέλη πρέπει να αντιμετωπίσουν αυτές τις αντίθετες πιέσεις χωρίς να παραβλέπουν τη σημασία της υγείας για την ευημερία των πολιτών και την οικονομική σημασία των συστημάτων υγείας.

Η κοινοτική πολιτική για τη δημόσια υγεία πρέπει να λαμβάνει υπόψη τόσο την προοπτική της διεύρυνσης όσο και τη διεθνή διάσταση. Τα συστήματα υγείας των κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης υστερούν σαφώς από εκείνα των σημερινών κρατών μελών, κυρίως λόγω των ανεπαρκών πόρων. Για το λόγο αυτό τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι διαφορετικά. Θα είναι αναγκαίο να υποστηρίξουν τα κράτη μέλη αυτές τις χώρες ώστε να βελτιώσουν αυτές την αποτελεσματικότητα των συστημάτων υγείας τους, αλλά και να εξεταστεί ο ενδεχόμενος αντίκτυπος της διεύρυνσης στην υγεία στα σημερινά κράτη μέλη. Εξάλλου η συνεργασία με τους διεθνείς οργανισμούς, όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ), είναι επίσης αναγκαία για να αντιμετωπιστούν σε παγκόσμιο επίπεδο οι απειλές για την υγεία.

Παρόλο που τα θέματα υγείας περιέχονται στις συνθήκες από τις αρχές της ευρωπαϊκής οικοδόμησης, μόνο ύστερα από την επικύρωση της συνθήκης του Μάαστριχτ κατόρθωσε η Κοινότητα να εφαρμόσει πραγματική στρατηγική στον τομέα της δημόσιας υγείας: εγκρίθηκαν πέντε ειδικά προγράμματα δράσης (καρκίνος, AIDS, τοξικομανία, προώθηση της υγείας και παρακολούθηση της υγείας) και άλλα τρία αποτέλεσαν αντικείμενο πρότασης (σπάνιες νόσοι, τραυματισμοί, νόσοι που συνδέονται με τη μόλυνση του περιβάλλοντος), παράλληλα με άλλες πρωτοβουλίες (εκθέσεις σχετικά με την κατάσταση της υγείας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, συστάσεις σχετικά με την ασφάλεια των προϊόντων αίματος κ.τ.λ.). Εξάλλου, πολλές άλλες κοινοτικές πολιτικές επηρεάζουν την υγεία.

Κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων ετών, πολλά γεγονότα, όπως η κρίση των «τρελών αγελάδων», συνέβαλαν στην εκ νέου συνειδητοποίηση της σημασίας μιας κοινοτικής πολιτικής στον τομέα της υγείας. Η διεύρυνση της νομικής βάσης των δραστηριοτήτων της Κοινότητας σχετικά με τη δημόσια υγεία από τη συνθήκη του Άμστερνταμ, αντανακλά αυτό το αυξανόμενο ενδιαφέρον.

Για να ανταποκριθεί στη ζήτηση αυτή, η Επιτροπή εκτιμά ότι η μελλοντική κοινοτική πολιτική πρέπει να διαμορφώνεται γύρω από τρεις άξονες δράσης:

Βελτίωση της πληροφόρησης για την προώθηση της δημόσιας υγείας: βάσει των δραστηριοτήτων και των αποτελεσμάτων του προγράμματος σχετικά με την παρακολούθηση της υγείας, πρέπει να δημιουργηθεί οργανωμένο και πλήρες κοινοτικό σύστημα συλλογής, ανάλυσης και διάδοσης πληροφοριών, αφενός σχετικά με τη γενική εξέλιξη της κατάστασης της υγείας του πληθυσμού και των καθοριστικών παραγόντων για την υγεία, και αφετέρου σχετικά με τις αλλαγές που έγιναν στα συστήματα υγείας

Ταχεία αντίδραση στις απειλές για την υγεία: πρέπει να δημιουργηθούν κοινοτικοί μηχανισμοί παρακολούθησης, πρώιμης ανίχνευσης και ταχείας αντίδρασης στις απειλές για την υγεία που είναι δυνατόν να εμφανιστούν οποιαδήποτε στιγμή (η πρόταση δημιουργίας ευρωπαϊκού δικτύου παρακολούθησης και ελέγχου των μεταδοτικών ασθενειών συμμετέχει ήδη για την επίτευξη αυτού του στόχου)

Βελτίωση των καθοριστικών παραγόντων της υγείας μέσω της προώθησης της υγείας και της πρόληψης των ασθενειών: αυτός ο τρίτος άξονας περιλαμβάνει αφενός τις ενέργειες με στόχο την ενίσχυση της ικανότητας των ατόμων να βελτιώσουν την υγεία τους, περιλαμβανομένων των κοινωνικών, οικονομικών και οικολογικών συνθηκών, και αφετέρου τις πολυάριθμες δραστηριότητες που αφορούν την πρόληψη (εμβολιασμοί, ανίχνευση κ.τ.λ.).

Αυτοί οι τρεις άξονες θα διευκολύνουν την τήρηση των διατάξεων της συνθήκης σχετικά με την ενσωμάτωση των απαιτήσεων σχετικά με την υγεία στο σύνολο των κοινοτικών πολιτικών.

Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στον τομέα της υγείας

Οι πολίτες της ΕΕ αποδίδουν, καθόσον έχουν νόμιμο δικαίωμα, μεγάλη σημασία στην υγεία τους και αναμένουν να προστατεύονται από τις ενδεχόμενες απειλές. Η Κοινότητα έχει να διαδραματίσει κεφαλαιώδη ρόλο και την υποχρέωση να τους εξασφαλίζει υψηλό επίπεδο προστασίας. Η εμφάνιση νέων προκλήσεων και προτεραιοτήτων στον τομέα της υγείας όπως η διεύρυνση, η εμφάνιση νέων ασθενειών, η πίεση στα συστήματα υγείας και η αύξηση των υποχρεώσεων της Κοινότητας κατόπιν των τροποποιήσεων της συνθήκης, που προβλέπονται κυρίως στα άρθρα 3 και 152, καθιστούν απαραίτητη την κατάρτιση μιας νέας στρατηγικής.

Αυτή η νέα στρατηγική είναι το αποτέλεσμα της συζήτησης που άρχισε το 1998 με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την εξέλιξη της πολιτικής στον τομέα της δημόσιας υγείας και λαμβάνει υπόψη τα αποτελέσματα αυτής της συζήτησης καθώς και τις εμπειρίες από τα προγράμματα δράσης και τις προηγούμενες δραστηριότητες.

Η στρατηγική περιλαμβάνει δύο κύρια στοιχεία:

- ένα πλαίσιο δημόσιας υγείας, συμπεριλαμβανομένου ενός προγράμματος δράσης στον τομέα της δημόσιας υγείας (2001-2006) καθώς και της πολιτικής και της νομοθεσίας σχετικά με τη δημόσια υγεία·
- την υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για την υγεία: η διάταξη της συνθήκης σύμφωνα με την οποία πρέπει να εξασφαλίζεται ένα υψηλό επίπεδο προστασίας της υγείας κατά τον καθορισμό καθώς και την εφαρμογή των κοινοτικών πολιτικών συντελούν ώστε η προστασία της υγείας να αφορά όλους τους τομείς κλειδιά της κοινοτικής δραστηριότητας.

Το πλαίσιο της δημόσιας υγείας, στοιχείο κλειδί της στρατηγικής, περιλαμβάνει τις δράσεις που αφορούν ειδικά τη δημόσια υγεία. Ένα νέο πρόγραμμα δράσης αποτελεί μέρος αυτού του πλαισίου για το οποίο καθορίζονται 3 κύρια σκέλη παρέμβασης:

- βελτίωση της πληροφόρησης σχετικά με την υγεία, που να απευθύνεται σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας·
- θέσπιση μηχανισμού ταχείας αντίδρασης για την αντιμετώπιση των μεγάλων απειλών της υγείας·
- δυναμική ενασχόληση με τους καθοριστικούς παράγοντες της υγείας κυρίως για την αντιμετώπιση των κυριότερων νοσηρών παραγόντων που οφείλονται στον τρόπο ζωής.

Θέτοντας το βάρος της προσοχής στους τομείς στους οποίους τα κράτη μέλη δεν μπορούν να δράσουν αποτελεσματικά το καθένα ξεχωριστά - όπου έχει ουσιώδη σημασία ο συντονισμός σε κοινοτικό επίπεδο - η Κοινότητα θα πετύχει να βελτιστοποιήσει τον αντίκτυπό της με περιορισμένο προϋπολογισμό και θα προσδώσει κοινοτική προστιθέμενη αξία.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο της δημόσιας υγείας περιλαμβάνονται, εκτός από το πρόγραμμα δημόσιας υγείας, και άλλα νομοθετικά μέτρα μέσα σε ένα φάσμα επιμέρους τομέων της δημόσιας υγείας που θα αναπτυχθούν μέσα στο εν λόγω πλαίσιο, πρόληψη και έλεγχος των μεταδοτικών ασθενειών, δίκτυο επιδημιολογικής παρακολούθησης και ελέγχου των μεταδοτικών ασθενειών, που καθιερώθηκε το 1999 και έχει διεθνή διάσταση, πρόληψη της τοξικομανίας, δραστηριότητες συμπληρωματικές του σχεδίου δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση των ναρκωτικών 2000-2004, καταπολέμηση της νικοτινίας, δραστηριότητες συμπληρωματικές των ήδη καθιερωμένων πρωτοβουλιών, όπως η πρόταση νέας οδηγίας που προβλέπει στην επιβολή αυστηρότερων κανόνων όσον αφορά την παρασκευή, την παρουσίαση και την πώληση προϊόντων καπνού και οι δραστηριότητες του προγράμματος δράσης σε αυτό τον τομέα.

Για την εξασφάλιση της συνοχής της γενικής στρατηγικής για της Κοινότητας όσον αφορά την υγεία, πρέπει να εξασφαλισθεί στενή σύνδεση με τις ενέργειες στο πλαίσιο της δημόσιας υγείας και τις πρωτοβουλίες σχετικά με την υγεία που λαμβάνονται σε άλλους τομείς πολιτικής όπως η ενιαία αγορά, η προστασία των καταναλωτών, η κοινωνική προστασία, η απασχόληση και το περιβάλλον όπως το απαιτεί η συνθήκη.

Η υγεία των καταναλωτών

Η ασφάλεια των τροφίμων αποτελεί μια από τις προϋποθέσεις για την ενίσχυση της προστασίας της υγείας των καταναλωτών. Είναι εξίσου απαραίτητη για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς, για τους παραγωγούς και τις επιχειρήσεις επεξεργασίας ή/και διάθεσης στην αγορά αγροτικών προϊόντων, που έχουν κοινά συμφέροντα από την εξασφάλιση της ασφάλειας αυτής.

Για την επίτευξη του στόχου αυτού, προβλέπονται τρεις συμπληρωματικοί μηχανισμοί:

- η ανάλυση των κινδύνων
- οι επιστημονικές συμβουλές
- οι έλεγχοι και οι επιθεωρήσεις.

Η ανάλυση των κινδύνων περιλαμβάνει:

- την επιστημονική αξιολόγηση των κινδύνων
- τη διαχείριση αυτών των κινδύνων, δηλ. την εκτίμηση των μέτρων που επιτρέπουν τη συγκράτηση των κινδύνων αυτών σε ένα αποδεκτό επίπεδο
- την ενημέρωση, σχετικά με τους κινδύνους, των ενδιαφερομένων. υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων, ελεγκτές, καταναλωτές και παραγωγοί.

Η ανάλυση των κινδύνων που προαναφέρθηκε αποτελεί αρμοδιότητα της Επιτροπής. Η Επιτροπή πρέπει να λαμβάνει προφυλάξεις κατά την ανάλυση, εφόσον οι επιστημονικές βάσεις παρουσιάζουν ελλείψεις ή αβεβαιότητα. Επιπλέον, η Επιτροπή ασκεί εποπτεία προκειμένου να είναι σε θέση να προβλέπει την εμφάνιση νέων κινδύνων.

Οι γνώμες των επιστημονικών επιτροπών χρησιμεύουν ως βάση των κανονιστικών μέτρων για την υγεία των καταναλωτών.

Οι επιστημονικές επιτροπές καλύπτουν τους εξής τομείς:

- διατροφή του ανθρώπου
- κτηνιατρικά θέματα
- τοξικότητα και οικοτοξικότητα των χημικών προϊόντων
- παρασιτοκτόνα
- διατροφή των ζώων
- καλλυντικά προϊόντα
- θέματα σχετικά με τη σπογγόμορφη εγκεφαλοπάθεια των βοοειδών
- και τηρούν τις αρχές της ποιότητας, της ανεξαρτησίας και της διαφάνειας.

Από την άλλη, έχει ιδρυθεί επιστημονική συντονιστική επιτροπή που είναι αρμόδια για το συντονισμό των θεμάτων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα πολλών επιτροπών. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει τη διατήρηση όλων των επιστημονικών επιτροπών και την ενίσχυση ορισμένων από αυτές.

Όσον αφορά τους τομείς που καλύπτουν οι εν λόγω επιτροπές, φαίνεται ότι στο μέλλον οι δυνατότητες μετάδοσης ασθενειών των ζώων στον άνθρωπο, καθώς και οι ασθένειες που οφείλονται στα τρόφιμα μπορούν να αποτελέσουν το αντικείμενο νέων διαδικασιών αξιολόγησης των κινδύνων.

Η ανακοίνωση ορίζει τρεις βασικούς προσανατολισμούς στον τομέα του ελέγχου και της επιθεώρησης:

- θέσπιση διαδικασιών αξιολόγησης των κινδύνων προκειμένου να οριστούν προτεραιότητες στα θέματα ελέγχου
- αναδιοργάνωση των μηχανισμών ελέγχου, προκειμένου να καλύπτουν το σύνολο της αλυσίδας παραγωγής τροφίμων
- γενικευμένη θέσπιση επίσημων διαδικασιών ελέγχου των εθνικών συστημάτων ελέγχου.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεσμεύεται να εξασφαλίσει την ταχεία αντιμετώπιση έκτακτων περιπτώσεων που αφορούν την υγεία των καταναλωτών.

Η υπηρεσία τροφίμων και κτηνιατρικών θεμάτων έχει τα εξής κύρια καθήκοντα:

- εποπτεία, στην Ευρωπαϊκή Ένωση και εκτός αυτής, της τήρησης των κανόνων υγιεινής των τροφίμων και της κτηνιατρικής και φυτοϋγειονομικής νομοθεσίας
- συμβολή στη διατήρηση της εμπιστοσύνης στην ασφάλεια των τροφίμων που πωλούνται στους ευρωπαίους καταναλωτές.

Ο έλεγχος στον κτηνιατρικό και στο φυτοϋγειονομικό τομέα θα βελτιωθεί χάρη στα εξής:

- στον καθορισμό προτεραιοτήτων επιθεώρησης
- στην εφαρμογή μιας προσέγγισης που συμπεριλαμβάνει ολόκληρη την αλυσίδα της παραγωγής τροφίμων και όλα τα φυτοϋγειονομικά θέματα, πράγμα που συνεπάγεται τη σύσταση πολυεπιστημονικών ομάδων επιθεώρησης.

Επίσημος έλεγχος τροφίμων

Μια από τις οδηγίες που εκδίδει κατά καιρούς η ΕΕ, θέτει γενικές αρχές για τη διενέργεια του επίσημου ελέγχου των τροφίμων. Οι γενικές αυτές αρχές συνίστανται στην εξακρίβωση της συμμόρφωσης των τροφίμων, των βιταμινούχων προσθέτων, των ανόργανων αλάτων, των ιχνοστοιχείων καθώς και των υλικών και αντικειμένων που προορίζονται να έρθουν σε επαφή με τρόφιμα προς τις διατάξεις που αφορούν την πρόληψη των κινδύνων για τη δημόσια υγεία, εξασφάλιση θεμιτών εμπορικών συναλλαγών ή την πρυστασία των συμφερόντων των καταναλωτών. Παράλληλα περιλαμβάνει διαδικασίες σχετικές με τους ελέγχους, οι οποίοι διενεργούνται σε τακτά διαστήματα καθώς και σε περιπτώσεις που υπάρχουν υπόνοιες ότι ένα προϊόν δεν ανταποκρίνεται στις ισχύουσες διατάξεις.

Σε έλεγχο υποβάλλονται: οι πρώτες ύλες, τα ημιτελή προϊόντα, τα τελικά προϊόντα, τα προϊόντα καθαρισμού και συντήρησης που χρησιμοποιούνται στις μονάδες παραγωγής τροφίμων κλπ και η ανάλυση δειγμάτων ανατίθεται σε επίσημα εργαστήρια. Οι υπάλληλοι που αναλαμβάνουν τον έλεγχο πρέπει να είναι εξουσιοδοτημένοι να προβαίνουν στις σχετικές ενέργειες. Τα πρόσωπα αυτά δεσμεύονται από το επαγγελματικό απόρρητο. Μέσα σε προθεσμία ενός έτους από την έκδοση της οδηγίας από το Συμβούλιο, η Επιτροπή θα υποβάλει έκθεση με αντικείμενο:

- την κατάρτιση των επιθεωρητών
- τα πρότυπα ποιότητας για τα εργαστήρια στα οποία ανατίθενται ο έλεγχος και οι δειγματοληψίες

- τη δυνατότητα δημιουργίας υπηρεσίας επιθεώρησης της Κοινότητας με παράλληλη πρόβλεψη ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ όλων των εργαστηρίων και των προσώπων που ασχολούνται με τους ελέγχους αυτούς.

Τα κράτη μέλη καταρτίζουν προγράμματα προβλέψεων, στα οποία καθορίζουν το είδος και τη συχνότητα των ελέγχων, και κάθε χρόνο διαβιβάζουν στην Επιτροπή στοιχεία για την εκτέλεση των προγραμμάτων αυτών. Με βάση τα στοιχεία αυτά, η Επιτροπή εκπονεί σύσταση περί συντονισμένου προγράμματος ελέγχου.

Καταπολέμηση των ναρκωτικών

Η συνεργασία των κρατών μελών στον τομέα της καταπολέμησης των ναρκωτικών αναπτύχθηκε χάρη στην ενίσχυση των εξουσιών της Κοινότητας από τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Με τον τρόπο αυτό, η ευρωπαϊκή επιτροπή για την καταπολέμηση των ναρκωτικών (CELAD), που συστάθηκε το 1989 και συγκεντρώνει τους αρμόδιους εθνικούς συντονιστές των κρατών μελών, συμπεριλήφθηκε μεταξύ των ομάδων εργασίας του Συμβουλίου, και δόθηκαν οι νομικές βάσεις για τη δράση της Ένωσης τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό επίπεδο. Σήμερα, η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει τρεις διαφορετικές νομικές βάσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών:

- η πρόληψη της τοξικομανίας εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 152 της συνθήκης ΕΚ που αναφέρεται στη δημόσια υγεία.
- η καταπολέμηση και η πρόληψη της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών είναι οι στόχοι του τίτλου VI της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση ("αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις"). Η δυνατότητα να θεσπιστούν ελάχιστοι κανόνες για τις παραβιάσεις και τις κυρώσεις που θα εφαρμόζονται, μεταξύ άλλων, στον τομέα της διακίνησης ναρκωτικών προβλέπεται από το άρθρο 31 της Συνθήκης ΕΕ.
- η διεθνής συνεργασία βασίζεται στον τίτλο V της Συνθήκης ΕΕ ("Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας").

Η συνθήκη του Άμστερνταμ και στη συνέχεια τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε (στα σημεία 41 και 42) υπογράμμισαν τη σπουδαιότητα να καταρτιστεί συνολική στρατηγική καταπολέμησης της εγκληματικότητας που θα περιλαμβάνει την πρόληψη και την καταστολή. Γι' αυτό συστάθηκε το 2001 ευρωπαϊκό δίκτυο πρόληψης της εγκληματικότητας με απόφαση του Συμβουλίου. Οι δραστηριότητες του δικτύου αναπτύσσονται κατά προτεραιότητα στους τομείς της καταπολέμησης της εγκληματικότητας των νέων, της εγκληματικότητας των πόλεων και της εγκληματικότητας που συνδέεται με τα ναρκωτικά.

Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση των ναρκωτικών κατά την περίοδο 2000-2004 εγκρίθηκε από το Συμβούλιο στις 6 Δεκεμβρίου 1999 πριν από την έγκρισή της από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι της 10ης και 11ης Δεκεμβρίου. Επιβεβαιώνοντας εκ νέου τον χαρακτήρα προτεραιότητας που έχει η καταπολέμηση των ναρκωτικών στο εσωτερικό της Ένωσης καθώς και στην εξωτερική της δράση, η στρατηγική αυτή θέτει ως κύριο στόχο τη μείωση της ζήτησης και της προσφοράς, και υποστηρίζει την ανταλλαγή αξιόπιστων δεδομένων καθώς και την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας.

Όσον αφορά τον προϋπολογισμό, το 1998 αφιερώθηκαν πάνω από 65 εκατ. ευρώ για την καταπολέμηση των ναρκωτικών, από τα οποία περίπου 35 εκατ. για τα μέτρα που προορίζονται να στηρίζουν ενέργειες σε τρίτες χώρες. Οι χρηματοδοτικές προσπάθειες θα συνεχιστούν προς αυτή την κατεύθυνση.

Όσον αφορά τη συλλογή των δεδομένων, η δράση της Ένωσης στηρίζεται στο Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας (ΕΚΠΝΤ) που ιδρύθηκε το 1995 στη Λισαβόνα και συνεργάζεται με την Ευρωπόλ για τη συλλογή, την ανάλυση και τη διάδοση αντικειμενικών και αξιόπιστων δεδομένων. Το ΕΚΠΝΤ δημιούργησε ένα δίκτυο (REITOX) που επιτρέπει την ταχεία κυκλοφορία των πληροφοριών ανάμεσα στις κυβερνήσεις των κρατών μελών, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και το ΕΚΠΝΤ. Το Κέντρο συνέβαλε στη βελτίωση της συλλογής πληροφοριών συγκρίσιμων σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ρόλος του εξελίσσεται προς την κατεύθυνση αυτή προκειμένου να αυξηθεί ο αριθμός των συλλεγόμενων στοιχείων.

Η καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών

Η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία (Ευρωπόλ), η οποία ανέλαβε τα καθήκοντα της Μονάδας Ναρκωτικών Ευρωπόλ την 1η Ιουλίου 1999, είναι επιφορτισμένη με την καταπολέμηση των ναρκωτικών στην Ένωση και αποστολή της είναι να υποστηρίξει τη βελτίωση της αστυνομικής και τελωνειακής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών.

Εκτός από τα προγράμματα δράσης για τις ανταλλαγές και την κατάρτιση του προσωπικού των εθνικών διοικήσεων που είναι επιφορτισμένο με την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος εν γένει (OISIN , GROTIUS , FALCONE), έχουν θεσπισθεί διάφορα νομικά μέσα για την καταστολή της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών χάρη στην προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών, έχει συναφθεί συμφωνία μεταξύ των αστυνομικών και των τελωνειακών υπηρεσιών και έχει βελτιωθεί η μεταξύ αυτών ανταλλαγή πληροφοριών. Στις αρχές του 2002, το Βασίλειο της Ισπανίας υπέβαλε πρωτοβουλία για την έκδοση πράξης του Συμβουλίου για την καθιέρωση σύμφωνα με το άρθρο 34 της συνθήκης για την ΕΕ της σύμβασης σχετικά με την καταστολή από τους τελωνειακούς υπαλλήλους της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών στην ανοικτή θάλασσα.

Κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε, τα κράτη μέλη δεσμεύθηκαν να ενισχύσουν την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις όσον αφορά ορισμένες μορφές εγκληματικότητας που θεωρούνται ιδιαίτερα σοβαρές. Η διακίνηση ναρκωτικών αποτελεί σαφώς μία από αυτές τις μορφές εγκληματικότητας στο σημείο 43 των συμπερασμάτων του Συμβουλίου. Για το σκοπό αυτό, κατά το 2001:

- δημιουργήθηκε σύστημα ανταλλαγής δειγμάτων προϊόντων για τα οποία υπάρχει νομική ρύθμιση έτσι ώστε να προλαμβάνονται και να επισημαίνονται οι ποινικές παραβάσεις,
- προτάθηκε η σύσταση ευρωπαϊκού δικτύου με σκοπό την πρόληψη, την επισήμανση των ποινικών παραβάσεων καθώς και την έρευνα και την δίωξη όσον αφορά τα συνθετικά ναρκωτικά.

Η εναρμόνιση της ποινικής νομοθεσίας σε θέματα παράνομης διακίνησης ναρκωτικών προβλέπεται από τη συνθήκη του Άμστερνταμ (άρθρο 31 της αναθεωρημένης συνθήκης για την ΕΕ). Στόχος είναι να εγκριθούν κοινοί ορισμοί, ποινικά αδικήματα και κυρώσεις προκειμένου οι λαθρέμποροι να μην μπορούν να επωφελούνται από την ποικιλομορφία των υφιστάμενων στην Ένωση νομικών συστημάτων. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε (15-16 Οκτωβρίου 1999) υπενθύμισε (στο σημείο 48 των συμπερασμάτων του) τους στόχους αυτούς καθώς και την προθεσμία υλοποίησής τους: το 2004.

Στη συνέχεια, το σχέδιο δράσης κατά των ναρκωτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000-2004) ζητούσε σαφώς από την Επιτροπή να προτείνει μέτρα για την καθιέρωση στοιχειωδών κανόνων όσον αφορά τα συστατικά στοιχεία παράβασης και τις ποινές για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών. Ως απάντηση στο αίτημα αυτό, υποβλήθηκε το 2001 πρόταση Απόφασης-πλαισίου του Συμβουλίου.

Η καταπολέμηση της παραγωγής ναρκωτικών

Ολοένα μεγαλύτερος αριθμός χημικών ουσιών που χρησιμοποιούνται νόμιμα στη φαρμακευτική παραγωγή εκτρέπεται προς την παραγωγή παράνομων ναρκωτικών. Οι ουσίες αυτές ονομάζονται «χημικές πρόδρομες ουσίες». Ο έλεγχος των πρόδρομων ουσιών βρίσκει τη νομική του βάση στη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της παράνομης διακίνησης ψυχοτρόπων και ναρκωτικών ουσιών του 1998. Στην Κοινότητα ο κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3677/90 του Συμβουλίου και η οδηγία 92/109/ΕΟΚ (L 14003β) εγγυούνται τη θέση σε εφαρμογή της προαναφερθείσας σύμβασης προβλέποντας εγκρίσεις για την εξαγωγή, συστήματα ελέγχου και άδειες.

Ως κανονισμός του 1990, που τροποποιήθηκε το 1992 και το 1997, εμποδίζει την εκτροπή ορισμένων χημικών προϊόντων για την παράνομη παρασκευή ναρκωτικών και ορισμένων ψυχοτρόπων ουσιών. Το 1997, μια κοινή δράση με αντικείμενο την καταπολέμηση των συνθετικών ναρκωτικών κατέστησε δυνατή την δημιουργία ενός συστήματος προειδοποίησης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση καταπολεμά τα ναρκωτικά ακόμη και στο επίπεδο των εξωτερικών της σχέσεων. Η διάσταση αυτή έχει ενσωματωθεί στην αναπτυξιακή συνεργασία (υπάρχουν ειδικές ρήτρες στις συμφωνίες με τις τρίτες χώρες) και η ΕΕ υποστηρίζει από το 1987 τις δραστηριότητες και το πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για τον διεθνή έλεγχο των ναρκωτικών.

Από το 1995 και μετά, έχουν συναφθεί διάφορες συμφωνίες μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και χωρών της Λατινικής Αμερικής (Μεξικό, Χιλή, Βολιβία, Κολομβία, Ισημερινός, Περού και Βενεζουέλα) στον τομέα των πρόδρομων ουσιών και των χημικών προϊόντων που χρησιμοποιούνται για την παρασκευή ναρκωτικών. Το 1997, ένας κανονισμός καθορίζει το πλαίσιο της συνεργασίας Βορρά/Νότου για τη στήριξη των αναπτυσσόμενων χωρών στον αγώνα τους κατά των ναρκωτικών και της τοξικομανίας. Έχουν καθιερωθεί περιφερειακές συνεργασίες (Καραϊβική). Η ΕΕ παρέχει επίσης την υποστήριξή της μέσω των προγραμμάτων PHARE για τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, TACIS για τη Ρωσία και τις λουπές χώρες της ΚΑΚ καθώς και μέσω της ευρω-μεσογειακής εταιρικής σχέσης.

Το Σχέδιο δράσης της Ένωσης που θέτει σε εφαρμογή τη στρατηγική για την καταπολέμηση των ναρκωτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000-2004) προβλέπει ότι τα κράτη μέλη και η Επιτροπή καταρτίζουν με τις υποψήφιες χώρες σχέδιο δράσης για να καθορίσουν τους κανόνες για την ενσωμάτωση του κοινοτικού κεκτημένου όσον αφορά τα ναρκωτικά. Στο πλαίσιο της προενταξιακής στρατηγικής, οι διαπραγματεύσεις με τις υποψήφιες χώρες θα αφορούν μεταξύ άλλων τη συμμετοχή των χωρών αυτών στις εργασίες του ΕΚΠΜΤ καθώς και στις δραστηριότητες του REITOX (το σύστημα πληροφόρησης για τα ναρκωτικά και την τοξικομανία στην Ευρώπη).

Η καταπολέμηση της τοξικομανίας

Κατά τα τέλη της δεκαετίας του '90, παρατηρείται μια σταθεροποίηση της κατανάλωσης των αποκαλούμενων «σκληρών» ναρκωτικών (κοκαΐνη, ηρωίνη) και μια τάση σταθεροποίησης της θνησιμότητας που οφείλεται στη χρήση ναρκωτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, η κατανάλωση ναρκωτικών όπως η κάνναβη και οι αμφεταμίνες είναι ευρέως διαδεδομένη, ιδίως στα νέα ενήλικα άτομα (περίπου 20% έχουν δοκιμάσει κάνναβη, 10% αμφεταμίνες). Σημειώνεται επίσης ότι οι έφηβοι κάνουν συχνά χρήση διαλυτών, ενώ στους ενήλικες, η κατάχρηση φαρμάκων συχνά σε συνδυασμό με κατανάλωση οινοπνευματωδών ποτών, παρουσιάζει αύξηση.

Σκοπός της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της καταπολέμησης της τοξικομανίας είναι να συμπληρώσει τη δράση των κρατών μελών «για τη μείωση της βλάβης που προκαλούν στην υγεία τα ναρκωτικά, συμπεριλαμβανομένης της ενημέρωσης και της πρόληψης» (άρθρο 152 της συνθήκης ΕΚ). Συγκεκριμένα, η συνεργασία αυτή βασίζεται στο προαναφερόμενο τέταρτο σχέδιο

δράσης για την καταπολέμηση των ναρκωτικών καθώς και στο πρώτο κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για την πρόληψη της τοξικομανίας που καλύπτει την περίοδο 1996-2000. Οι στόχοι του εν λόγω προγράμματος είναι δύο:

- συμβολή στην καταπολέμηση της τοξικομανίας, ιδίως με την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, στηρίζοντας τη δράση τους και προωθώντας τον συντονισμό των πολιτικών και προγραμμάτων τους
- πρόληψη των εξαρτήσεων που συνδέονται με τη χρήση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, καθώς και της συνδυασμένης χρήσης των προϊόντων αυτών με οινοπνευματώδη ποτά ή φάρμακα (ενέργειες υπέρ της προώθησης της παιδείας και της κατάρτισης, ανάπτυξη της έγκαιρης ανίχνευσης, συμβουλές προς τους χρήστες, κοινωνική αποκατάσταση των τοξικομανών κλπ.).

Η απόφαση 2001/521/ΕΟΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου παρέτεινε ορισμένα προγράμματα κοινοτικής δράσης στον τομέα της δημόσιας υγείας. Το πρόγραμμα κοινοτικής δράσης σχετικά με την πρόληψη της τοξικομανίας λήγει στα τέλη του 2000 και επιδοτήθηκε με ποσό 5 εκατ. ευρώ περίπου για το 2001 και με το ίδιο ποσό για το 2002.

Αλκοόλ: Κατανάλωση οινοπνεύματος από τα παιδιά και τους έφηβους

Οι μελέτες που πραγματοποιήθηκαν στη διάρκεια αυτών των τελευταίων ετών αποκάλυψαν, σε ορισμένα κράτη μέλη, ανησυχητικές αλλαγές στις συνήθειες των παιδιών και των εφήβων όσον αφορά την κατανάλωση ποτών. Οι μελέτες διαπιστώνουν αύξηση της υπερβολικής και συστηματικής κατανάλωσης οινοπνεύματος από τους ανηλίκους, μείωση της ηλικίας πρώτης επαφής με το οινόπνευμα, καθώς και αυξανόμενη κατανάλωση από τα κορίτσια. Αυτό αντιπροσωπεύει μια ανησυχητική τάση δεδομένων των σοβαρών συνεπειών της υπερβολικής κατανάλωσης οινοπνεύματος για την υγεία των νέων, καθώς και για την κοινωνική ευημερία.

Αυτή η δράση διεξάγεται στο ευρύτερο πλαίσιο της στρατηγικής στον τομέα της δημόσιας υγείας και στο πλαίσιο των προγραμμάτων που δίνουν έμφαση στην καταπολέμηση της κατάχρησης οινοπνεύματος. Η σύσταση είναι σύμφωνη επίσης με το ψήφισμα σχετικά με την κατάχρηση οινοπνεύματος, που εξέδωσε το Συμβούλιο στις 29 Μαΐου 1986. Η πρόταση αποσκοπεί να ευαισθητοποιήσει, όσον αφορά τους κινδύνους της κατάχρησης οινοπνεύματος από τους νέους, όλα τα επίπεδα της κοινωνίας συμπεριλαμβανομένων των παραγωγών και των εμπόρων λιανικής πώλησης οινοπνευματωδών ποτών, καθώς και των γονέων. Αντιμετωπίζει επίσης όλες τις πτυχές του προβλήματος: από την υπερβολική περιστασιακή κατανάλωση έως την εξάρτηση των νέων από το οινόπνευμα. Αποβλέπει στην εκπόνηση μιας κοινής προσέγγισης αυτού του προβλήματος εντός της Κοινότητας.

Στρατηγικές των κρατών μελών

Η σύσταση καθιερώνει βασικά κριτήρια για τις στρατηγικές των κρατών μελών προς αντιμετώπιση του θέματος. Πρόκειται κυρίως για την ευαισθητοποίηση όλων των παραγόντων και ιδιαίτερα των νέων στα προβλήματα που έχουν σχέση με την κατανάλωση οινοπνεύματος και για την ανάπτυξη εργαλείων για την προαγωγή της υγείας. Η προσέγγιση αυτή αφορά όλους τους τομείς: σχολεία, αθλητικά κέντρα, κινήματα νεολαίας κ.λπ.

Τα κύρια στοιχεία της είναι τα ακόλουθα:

- ενθάρρυνση της έρευνας των προβλημάτων έτσι ώστε να καθορισθούν και να αξιολογηθούν τα μέτρα που θα επιτρέψουν τη λύση τους
- εκπόνηση προγραμμάτων και γενικών πολιτικών για την προαγωγή της υγείας που να απευθύνονται σε όλες τις υπεισσερχόμενες ομάδες
- προώθηση μιας πολυτομεακής προσέγγισης που να συνεπάγεται την παρέμβαση, ενδεχομένως, των φορέων των αρμόδιων για την τήρηση του νόμου, των μέσων ενημέρωσης κ.λπ.
- ενθάρρυνση της παραγωγής υλικού ευαισθητοποίησης που να απευθύνεται στους γονείς· λήψη, κατά προτεραιότητα, μέτρων κατά της παράνομης πώλησης οινοπνεύματος.

Δράσεις σχετικά με τη βιομηχανία

Τα κράτη μέλη θα έπρεπε επίσης να λάβουν μέτρα που να αφορούν τη συγκεκριμένη βιομηχανία και κυρίως την προώθηση και την πώληση αλκοολούχων ποτών. Η αυτορρύθμιση που αφορά όλους τους υπεισσερχόμενους παράγοντες (παραγωγούς, διαφημιστές, μέσα ενημέρωσης κ.λπ.) πρόκειται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σ' αυτό τον τομέα. Αρμόζει να ενισχυθεί αυτή, ενδεχομένως, με την καθιέρωση επί πλέον μέτρων. 1^η παράδειγμα, στην εξασφάλιση του να μην απευθύνεται η παραγωγή και η προώθηση οινοπνευματούχων ποτών στα παιδιά και τους εφήβους· πρέπει κυρίως να ελέγχονται οι εικόνες που χρησιμοποιούνται, η προαγωγή ιδεών που σχετίζονται με την κατανάλωση οινοπνεύματος (για παράδειγμα συσχετισμός κατανάλωσης οινοπνεύματος και αθλητικής επίδοσης), η προβολή παιδιών στις διαφημίσεις οινοπνευματούχων ποτών, στους μηχανισμούς που να αποβλέπουν στα εξής:

- στην εξασφάλιση του να μην προορίζουν οι παραγωγοί οινοπνευματούχα προϊόντα ειδικά για παιδιά και εφήβους· καθώς και η χρηματοδότηση εκ μέρους εταιρειών που παράγουν ή διαθέτουν στο εμπόριο οινοπνευματούχα προϊόντα εκδηλώσεων ή εκπομπών (χρηματοδότηση αθλητικών ομάδων, εμπορευματοποίηση του αθλητισμού κ.λπ.)
- στην καθιέρωση, ενδεχομένως, ειδικής κατάρτισης των σερβιτόρων και των πωλητών οινοπνευματούχων ποτών·
- στην ύπαρξη της δυνατότητας για τους παραγωγούς, πωλητές κ.λπ. να λαμβάνουν συμβουλές σε κάθε στάδιο της επένδυσης σε ένα προϊόν·
- στην εξασφάλιση της δυνατότητας ελέγχου ή απόσυρσης από την αγορά των προϊόντων που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του νόμου.

Είναι επίσης ουσιώδες να εξασφαλίζεται ότι οι οργανώσεις που αντιπροσωπεύουν τους παραγωγούς και τους εμπόρους αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται αυτές τις αρχές.

Πρέπει να υποβάλλονται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή αυτών των μέτρων.

Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα υποστηρίξει τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή της σύστασης παρέχοντας τα κατάλληλα δεδομένα και διευκολύνοντας την ανταλλαγή πληροφοριών και τον μόνιμο διάλογο μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερομένων μερών. Θα πρέπει επίσης να εμβαθύνει την έρευνα σε κοινοτικό επίπεδο σχετικά με τη συμπεριφορά και τα κίνητρα των νέων όσον αφορά την κατανάλωση οινοπνεύματος και να παρακολουθήσει την εξέλιξη της κατάστασης.

Θα εξασφαλίσει την παρακολούθηση, την αξιολόγηση και την εποπτεία της εξέλιξης της κατάστασης και των μέτρων που λαμβάνονται και αναλαμβάνει την υποχρέωση να υποβάλει έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της σύστασης πριν από το τέλος του τέταρτου έτους από την έκδοση της σύστασης και ακολούθως κατά τακτά χρονικά διαστήματα

Κάπνισμα

Η καταπολέμηση του καπνίσματος

Κάθε χρόνο, μισό εκατομμύριο άνθρωποι πεθαίνουν στην Κοινότητα από τις επιπτώσεις του καπνού. Οι θάνατοι από το κάπνισμα θα αυξηθούν σημαντικά κατά τις επρχόμενες δεκαετίες καθώς οι αλλαγές στην πληθυσμιακή δομή και ο αντίκτυπος του καπνίσματος στην υγεία θα εκδηλωθούν πλήρως. Ο αριθμός των καπνιστών στην Κοινότητα μειώνεται τις τελευταίες δεκαετίες, αλλά ο ρυθμός πτώσης επιβραδύνθηκε κατά τα τελευταία χρόνια: άνω του 40% του ενήλικου πληθυσμού συνεχίζει να καπνίζει.

Διαγράφονται πολλές χαρακτηριστικές τάσεις:

- οι γυναίκες όλο και περισσότερο αρχίζουν το κάπνισμα
- υπάρχει αξιοσημείωτη αύξηση του αριθμού των καπνιστών μεταξύ των νέων σχολικής ηλικίας οι οποίοι αγνοούν σαφώς τις αποδεδειγμένα επιβλαβείς συνέπειες του καπνού
- υπάρχει υψηλότερη συχνότητα καπνίσματος στις χαμηλότερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις, ενώ οι υψηλότερες τάξεις είναι περισσότερο συνειδητοποιημένες ως προς τους κινδύνους για την υγεία
- οι μη καπνιστές αντιδρούν όλο και περισσότερο στην έκθεσή τους στην όχληση και στους κινδύνους που προέρχονται από το κάπνισμα των άλλων.

Είναι προφανές ότι το πρόβλημα έχει κοινοτική διάσταση. Η Επιτροπή δύναται να λαμβάνει κάθε χρήσιμη πρωτοβουλία για την προώθηση του συντονισμού μεταξύ των πολιτικών των κρατών μελών για τη διασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου προστασίας της ανθρώπινης υγείας. Οι στρατηγικές καταπολέμησης του καπνίσματος διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των κρατών μελών και η Κοινότητα βρίσκεται σε καλή θέση για να αποκομίσει διδάγματα από αυτές τις διαφορές.

Η Κοινότητα έχει ήδη αναλάβει διάφορες πρωτοβουλίες:

- το πρόγραμμα « Η Ευρώπη κατά του καρκίνου »
- η πρόσφατη επίσημη θέσπιση της συμβουλευτικής επιτροπής για την πρόληψη του καρκίνου
- η οδηγία για την " τηλεόραση χωρίς σύνορα " (89/552/ΕΟΚ) η οποία θεσπίζει την απαγόρευση τηλεοπτικής προβολής διαφημίσεων των προϊόντων καπνού
- οι οδηγίες 89/622/ΕΟΚ και 92/41/ΕΟΚ σχετικά με την προσέγγιση των νομοθεσιών που αφορούν την επισήμανση των προϊόντων καπνού
- η οδηγία 92/41/ΕΟΚ που απαγορεύει την προώθηση στην αγορά ορισμένων τύπων καπνού για χρήση από το στόμα
- η οδηγία 90/239/ΕΟΚ για την προσέγγιση των νομοθεσιών σχετικά με τη μέγιστη περιεκτικότητα πίσσας στα τσιγάρα.

Το ψήφισμα του Συμβουλίου της 26ης Νοεμβρίου 1996 για τη μείωση του καπνίσματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση καλεί την Επιτροπή να εκτελεί έρευνες ως προς τις καλύτερες πρακτικές των κρατών μελών για τη μείωση της συχνότητας του καπνίσματος, προκειμένου να οριστούν τα ενδεχόμενα μέτρα που θα μπορούσαν να ληφθούν σε κοινοτικό επίπεδο.

Ο καπνός αποτελεί ένα βαρέως φορολογούμενο προϊόν στα περισσότερα κράτη μέλη. Εντούτοις, η πολιτική αυτή περιορίζεται ως προς τα αποτελέσματά της επειδή δεν επηρεάζει τον εθισμό των καπνιστών στη νικοτίνη. Οι διαφορές στις λιανικές τιμές μεταξύ των κρατών μελών είναι πολύ σημαντικές: από 39 ευρώ ανά 1.000 τσιγάρα στην Ελλάδα μέχρι 186 ευρώ στη Δανία.

Δεδομένου ότι το κάπνισμα αποτελεί τη σημαντικότερη αιτία θανάτου που θα μπορούσε να αποφευχθεί στις ανεπτυγμένες χώρες, όλα τα κράτη μέλη αποδίδουν υψηλή προτεραιότητα σε μέτρα που στοχεύουν στη μείωση της κατανάλωσης καπνού. Τα παρακάτω μέτρα προσφέρουν τις καλύτερες προοπτικές για συνεργασία:

- ❑ προστασία των μη καπνιστών από τις επιβλαβείς συνέπειες του παθητικού καπνίσματος·
- ❑ θέσπιση συγκεκριμένων στόχων για μείωση του αριθμού των καπνιστών μεταξύ του πληθυσμού
- ❑ ενίσχυση των εθνικών κανονισμών που αποσκοπούν στον περιορισμό της πώλησης προϊόντων καπνού σε ενηλίκους
- ❑ αύξηση στην τιμή των προϊόντων καπνού σε πραγματικές τιμές
- ❑ βελτιωμένη προστασία των εργαζομένων οι οποίοι εκτίθενται σε πέραν του συνήθους επίπεδα καπνού στο περιβάλλον

Σε διεθνές επίπεδο, η Κοινότητα θα μπορούσε να συνεργαστεί με τρίτες χώρες με στόχο τη μείωση των επιπτώσεων της κατανάλωσης προϊόντων καπνού στη δημόσια υγεία σε διάφορους τομείς: μείωση της περιεκτικότητας σε πίσσα των προϊόντων καπνού που εξάγονται, συμπερίληψη μέτρων καταπολέμησης του καπνίσματος στο πλαίσιο των υφιστάμενων προγραμμάτων δημόσιας υγείας ή συνεργασίας, προώθηση αντικαπνιστικών εκστρατειών μέσω της ενεργού υποστήριξης προς την προτεινόμενη σύμβαση περί καπνίσματος της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας, απόρριψη της υποστήριξης προγραμμάτων που έχουν σχέση με προϊόντα καπνού στο πλαίσιο προγραμμάτων ενίσχυσης για την ανάπτυξη.

Η πάταξη της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών συνδέεται επίσης με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης χρημάτων που προέρχονται από την εν λόγω παράνομη διακίνηση. Το 1991, εκδόθηκε οδηγία με την οποία καθορίζονται οι κανόνες που πρέπει να τηρούν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία μπορούν να αρνούνται την εκτέλεση πράξης που θεωρούν ύποπτη. Η επέκταση και η ενίσχυση του πεδίου εφαρμογής της είναι υπό μελέτη, μετά την υποβολή νέας πρότασης οδηγίας στο Συμβούλιο τον Ιούλιο του 1999.

Εισαγωγή

Η ποιότητα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης καθώς ο δυναμισμός και η δημιουργικότητα της νεολαίας είναι ο πλούτος της ΕΕ, η κινητήρια δύναμη για ανάπτυξη και ευημερία. Η Ευρώπη της γνώσης όπως λέγεται είναι σε σωστό δρόμο και αρχίζει να σχηματίζεται. Η κινητικότητα την οποία προσδοκούν πολλοί νέοι, σπουδαστές και εκπαιδευτικοί αποτελεί πανίσχυρη δύναμη και χάρη στην υποστήριξη των κοινοτικών προγραμμάτων Νεολαία, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, Leonardo da Vinci και σε διάφορες άλλες υποτροφίες, πραγματοποιήθηκαν χιλιάδες επισκέψεις μελέτης, ανταλλαγές και περίοδοι επαγγελματικής άσκησης.

Τα προγράμματα αυτά άνοιξαν νέους δρόμους στον κόσμο της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της έρευνας προσδιορίζοντας τις ανάγκες προετοιμασίας που απαιτεί η κινητικότητα των προσώπων. Δύο τέτοια παραδείγματα είναι η αναγνώριση των πτυχίων και η εκμάθηση ξένων γλωσσών.

Ωστόσο υπάρχουν και εμπόδια εξαιτίας των οποίων δεν έχουν πραγματικά πρόσβαση στην κινητικότητα όσοι το επιθυμούν. Αυτά είναι κυρίως οικονομικά, γλωσσικά, φορολογικά, ακαδημαϊκά και οδηγούν στη ματαίωση ενός σχεδίου κινητικότητας και για να αποτραπεί κάτι τέτοιο θα πρέπει να γίνουν συντονισμένες ενέργειες σε όλα τα αρμόδια επίπεδα.

Από την άλλη βέβαια, στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, η μορφή πολιτικής συνεργασίας έχει αναπτυχθεί κατά κύριο λόγο τα τελευταία χρόνια, και ειδικότερα από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα το Μάρτιο του 2000 και εξής. Με δεδομένες τις αναταράξεις που προκαλεί η παγκοσμιοποίηση και η κοινωνία της πληροφορίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση διατύπωσε στη Λισσαβόνα το νέο στρατηγικό της στόχο για την επόμενη δεκαετία: να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή.

Κάτι τέτοιο απαιτεί σημαντικές αλλαγές, και κυρίως ενίσχυση της πολιτικής συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Για το σκοπό αυτό προετοιμάστηκε ένα Αναλυτικό πρόγραμμα εργασίας σχετικά με τους συγκεκριμένους στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Για την εφαρμογή του θα χρησιμοποιηθεί η «ανοιχτή μέθοδος συντονισμού» μεταξύ κρατών μελών, που επίσης καθορίστηκε στη Λισσαβόνα. Το νέο αυτό εργαλείο είναι η ελπίδα μας όσον αφορά την ανάπτυξη συνεκτικών πολιτικών στην Ευρώπη, σε τομείς όπως η εκπαίδευση, όπου αποκλείεται κάθε «κοινή πολιτική», αλλά είναι πραγματική η ανάγκη ενός «ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού χώρου». Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Βαρκελώνη (Μάρτιος 2002) ενίσχυσε τις συγκεκριμένες φιλοδοξίες, επιβεβαιώνοντας ότι η εκπαίδευση αποτελεί μία από τις βάσεις του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου και ότι τα ευρωπαϊκά συστήματα θα πρέπει να αποτελέσουν ως το 2010 «ένα ποιοτικό σημείο αναφοράς παγκοσμίως».

Με βάση μια πρόταση της Επιτροπής και τις εισηγήσεις των κρατών μελών, το Συμβούλιο ενέκρινε στις 12 Φεβρουαρίου 2001 την « Έκθεση για τους μελλοντικούς συγκεκριμένους στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης». Πρόκειται για το πρώτο έγγραφο όπου σκιαγραφείται μια συνολική και συνεκτική προσέγγιση των εθνικών πολιτικών στον τομέα της εκπαίδευσης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με άξονα τρεις στόχους:

- βελτίωση της ποιότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης
- ευκολότερη πρόσβαση όλων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση
- άνοιγμα των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στον κόσμο.

Η έκθεση αυτή εγκρίθηκε το Μάρτιο του 2001 από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Στοκχόλμη, που ζήτησε να ετοιμαστεί ένα αναλυτικό πρόγραμμα εργασίας, το οποίο εγκρίθηκε στις 14 Φεβρουαρίου 2002.

Η νέα αυτή στρατηγική απαιτούσε και μια εξίσου καινοτόμα μέθοδο, οριζόμενη ως μέθοδος ανοιχτού συντονισμού. Είναι μια μέθοδος που σέβεται την κατανομή αρμοδιοτήτων όπως προβλέπεται στις συνθήκες και παράλληλα παρέχει ένα νέο πλαίσιο συνεργασίας των κρατών μελών, ώστε οι εθνικές πολιτικές να συγκλίνουν υπέρ της υλοποίησης ορισμένων στόχων, κοινών για όλους. Αυτή η μέθοδος βασίζεται κυρίως:

- στον από κοινού προσδιορισμό και ορισμό στόχων προς επίτευξη
- στα εργαλεία μέτρησης που έχουν από κοινού προσδιοριστεί (στατιστικές, δείκτες), χάρη στα οποία τα κράτη μέλη τοποθετούνται και παρακολουθούν την εξέλιξη προς τους καθορισμένους στόχους
- στα συγκριτικά μέσα συνεργασίας που τονώνουν την καινοτομία, την ποιότητα και την καταλληλότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης (διάδοση των «ορθών πρακτικών», πρότυπα σχέδια ..)

Νεολαία

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, το άρθρο 149 της συνθήκης δημιούργησε τη νομική βάση συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, για τη διεξαγωγή ποικίλων κοινοτικών ενεργειών που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τους νέους. Αυτό επετεύχθη στον εκπαιδευτικό τομέα, αλλά και στον τομέα της κινητικότητας και των ανταλλαγών των νέων, της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης ή, πιο πρόσφατα, τον τομέα της πρόσβασης στις τεχνολογίες της πληροφορίας, για να αναφέρουμε ορισμένα μόνο παραδείγματα.

Το 1988, η ΕΕ εγκαινίασε το πρόγραμμα « Νεολαία για την Ευρώπη » που είχε στόχο να υποστηρίξει τις ανταλλαγές μεταξύ των νέων. Μερικά χρόνια αργότερα, η Επιτροπή πρότεινε ένα πρόγραμμα κοινοτικής δράσης σχετικό με την Ευρωπαϊκή εθελοντική υπηρεσία των νέων. Τα δύο αυτά προγράμματα ενσωματώθηκαν στο πρόγραμμα « Νεολαία », που καλύπτει την περίοδο 2000-2006. Το πρόγραμμα «Νεολαία» φιλοδοξεί να ανοίξει μια συζήτηση στα κράτη μέλη για την κατάρτιση μιας πραγματικής πολιτικής για τη νεολαία.

Πράγματι, μετά από μια ευρεία διαβούλευση σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, εκπονήθηκε έτσι το λευκό βιβλίο για τη νεολαία. Σε μια διευρυμένη Ευρώπη των 75 εκατομμυρίων νέων μεταξύ 15 και 25 ετών, η οποία χαρακτηρίζεται από δημογραφική, οικονομική και κοινωνική εξέλιξη που θα επιφέρει ποσοτικές και ποιοτικές αλλαγές στις σχέσεις μεταξύ των γενεών, η λευκή βίβλος είναι μια απάντηση στη βαθιά αποστροφή που τρέφουν οι νέοι για τις παραδοσιακές μορφές συμμετοχής στη δημόσια ζωή και καλεί τους ευρωπαίους νέους να ενεργοποιηθούν ως πολίτες.

Η ενεργός άσκηση της ιδιότητας του πολίτη είναι δυνατή μόνο μέσα σε ένα θεσμικό πλαίσιο που δίνει σημασία στις ανάγκες των νέων και μπορεί να ανταποκριθεί στις προσδοκίες τους και το οποίο μπορεί να τους δώσει τα μέσα για να εκφράσουν τις ιδέες τους και να ενταχθούν καλύτερα στις κοινωνίες μας. Για να βοηθήσει τα κράτη μέλη και τις περιφέρειες της Ευρώπης να εφαρμόσουν ενέργειες για την ευρωπαϊκή νεολαία, η λευκή βίβλος προτείνει ένα ανανεωμένο πλαίσιο συνεργασίας. Το πλαίσιο αυτό έχει δύο πτυχές: την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών και μια καλύτερη συμπερίληψη της διάστασης νεολαία στις τομεακές πολιτικές.

Η λευκή βίβλος είναι επίσης αποτέλεσμα μιας νομοθετικής διαδικασίας, στο πλαίσιο της οποίας τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και κυρίως το Συμβούλιο δραστηριοποιήθηκαν και κατάρτισαν ψηφίσματα, όπως εκείνα που αναφέρονταν στη συμμετοχή των νέων, στην κοινωνική ένταξη των νέων, στη συμμετοχή και παράλληλα την προαγωγή του πνεύματος πρωτοβουλίας, του επιχειρηματικού πνεύματος και της δημιουργικότητας, που αποτελούν ένα καινοτόμο στοιχείο στην ευρωπαϊκή πολιτική για τη νεολαία.

Τέλος, με βάση την εισαγωγή στη δήλωση για την κοινωνική σημασία του αθλητισμού στη συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997, η ΕΕ ανέπτυξε ενεργό ρόλο στον τομέα του αθλητισμού. Στο πλαίσιο του νέου αυτού ρόλου της, υποστήριξε μεταξύ άλλων ορισμένα σχέδια που αφορούσαν την ένταξη των νέων διαμέσου αθλητικών δραστηριοτήτων, την καταπολέμηση της χρήσης αναβολικών στον αθλητισμό και μια εκστρατεία σχολικής ενημέρωσης σχετικά με τις ηθικές αξίες του αθλητισμού.

Επαγγελματική κατάρτιση

Το άρθρο 150 της συνθήκης ΕΚ αναφέρει ότι «η Κοινότητα εφαρμόζει πολιτική επαγγελματικής εκπαίδευσης, η οποία στηρίζει και συμπληρώνει τις δράσεις των κρατών μελών, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο και την οργάνωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης.»

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα το Μάρτιο του 2000 έθεσε ως στρατηγικό στόχο η Ευρωπαϊκή Ένωση να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο. Η ανάπτυξη της επαγγελματικής κατάρτισης είναι ένα θεμελιακής σημασίας στοιχείο που αποτελεί οργανικό μέρος της εν λόγω στρατηγικής. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Βαρκελώνη το Μάρτιο του 2002 επαναεπιβεβαίωσε τη σημασία και το ρόλο της και ζήτησε αφενός η ευρωπαϊκή εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση να αποτελέσει ως το 2010 σημείο αναφοράς παγκοσμίως· και αφετέρου, να ενισχυθεί η πιο στενή συνεργασία στον τομέα της κατάρτισης (εκ παραλλήλου με τη διαδικασία της Μπολόνια στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης).

Από την 1η Ιανουαρίου 2000, οι δεξιότητες που αποκτώνται σε σεμινάρια κατάρτισης στο εξωτερικό μπορούν να καταγράφονται σε ένα προσωπικό έγγραφο, το Ευρωδιαβατήριο κατάρτισης, που θέσπισε η ΕΕ στο πλαίσιο μιας συναφούς πρωτοβουλίας. Το Μάρτιο του 2002, κατόπιν αιτήσεως του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη Λισσαβόνα, η Επιτροπή συνέστησε ένα υπόδειγμα ευρωπαϊκού βιογραφικού σημειώματος (CV). Το νέο ευρωπαϊκό βιογραφικό σημείωμα διαφέρει από τα περισσότερα βιογραφικά, λόγω της σημασίας που αποδίδει στην επίσημη και άτυπη μαθητεία.

Μετά την πρωτοβουλία της Μπρυζ των γενικών διευθυντών Επαγγελματικής Κατάρτισης (Οκτώβριος 2001), τον Ιούνιο του 2002, σε μια διάσκεψη που οργάνωσε η γενική διεύθυνση Εκπαίδευση και Πολιτισμός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εγκαινιάστηκε μια διαδικασία ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης. Στη διάσκεψη αυτή, στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι των κρατών μελών, των χωρών του ΕΟΧ και των υποψήφιων χωρών, όπως και οι κοινωνικοί εταίροι, συμφωνήθηκε να ενταθεί περαιτέρω η συνεργασία στον τομέα της διαφάνειας, της αναγνώρισης και της ποιότητας.

Η υποστήριξη των κυβερνήσεων στην ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης επιτεύχθηκε γρηγορότερα και ευκολότερα ίσως από ότι στον τομέα της εκπαίδευσης. Το CEDEFOP, το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης, δημιουργήθηκε το 1975 από το Συμβούλιο των Υπουργών· και στη δεκαετία του 1980 πολλές πρωτοβουλίες άνοιξαν το δρόμο για το σημερινό πρόγραμμα LEONARDO DA VINCI, που εγκρίθηκε το 1994 για να εφαρμόσει μια κοινοτική πολιτική επαγγελματικής κατάρτισης.

Το LEONARDO DA VINCI έχει στόχο να υποστηρίξει και συμπληρώσει τις ενέργειες στις οποίες προβαίνουν τα κράτη μέλη, χρησιμοποιώντας τη διακρατική συνεργασία για να βελτιώσει την ποιότητα, να προάγει την καινοτομία και ενισχύσει την ευρωπαϊκή διάσταση των

συστημάτων και πρακτικών κατάρτισης. Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα προσχώρησαν σταδιακά 30 συμμετέχουσες χώρες.

Το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, μια αρχή της ΕΕ με έδρα το Τορίνο, άρχισε τις δραστηριότητές του το 1995. Ενεργό σε περισσότερες από σαράντα τρίτες χώρες, των υποψηφίων χωρών συμπεριλαμβανομένων, έχει ως αποστολή να συνεπικουρεί και να υποστηρίζει τη διαδικασία μεταρρύθμισης και εκσυγχρονισμού των συστημάτων επαγγελματικής κατάρτισης στις συνεργαζόμενες χώρες. Το Ίδρυμα συνεργάζεται στενά με το CEDEFOP και παρέχει τεχνική υποστήριξη στο πρόγραμμα TEMPUS.

Ενώ το CEDEFOP συμβάλλει στην ανάπτυξη της επαγγελματικής κατάρτισης στην ΕΕ χάρη στις θεωρητικές και τεχνικές δραστηριότητές του, εστιασμένες στις τάσεις, τις μελέτες, τις αναλύσεις και ανταλλαγές πληροφόρησης, το LEONARDO DA VINCI είναι ένα πρόγραμμα χρηματοδότησης στο πλαίσιο του οποίου ο καθένας μπορεί να λάβει μια υποτροφία, ασχέτως αν οι αιτήσεις για χρηματοδότηση του σχεδίου δεν μπορούν να υποβληθούν από άτομα. Είναι ανοιχτό σε ένα πολύ μεγάλο φάσμα οργανισμών του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα και των ενεργών επιχειρήσεων στον τομέα της κατάρτισης ή εμπλέκονται στα ζητήματα κατάρτισης, και συνενώνονται σε μια διεθνή σύμπραξη. Το πρόγραμμα διαχειρίζονται οι εθνικές αρχές που δημιουργούνται σε κάθε συμμετέχουσα χώρα και έτσι διασφαλίζεται μια πιο άμεση σχέση με τους πολίτες.

Η κατάρτιση είναι στην Ευρώπη ένα πεδίο δραστηριότητας ακόμα πιο διαδεδομένο από την εκπαίδευση, που δύσκολο μπορεί να περιγραφεί με ακριβή στατιστικά στοιχεία, και μια από τις αποστολές του προγράμματος LEONARDO DA VINCI είναι να «δημιουργήσει ένα σύστημα ποσοτικών πληροφοριών» που θα παρέχει μια «κατάλληλη και συνεκτική υποστήριξη» στο σχεδιασμό των πολιτικών. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα υποστηρίζει τη διακρατική κινητικότητα, τα σχέδια τοποθετήσεων και ανταλλαγών, τις επισκέψεις μελέτης, τα πρότυπα σχέδια, τα διακρατικά δίκτυα, τις γλωσσικές και πολιτιστικές δεξιότητες, όπως και τη διάδοση των ορθών πρακτικών και την κατάρτιση εγγράφων αναφοράς.

Ευρωπαϊκά Προγράμματα Κινητικότητας

Η ΕΕ έχει θεσπίσει και εφαρμόσει με επιτυχία ορισμένα εκπαιδευτικά προγράμματα που σκοπό έχουν να ενισχύσουν την εκπαιδευτική κατάρτιση των νέων, των σπουδαστών και οποιουδήποτε άλλου ενδιαφερόμενου. Έτσι λοιπόν, από το 1987 ως το 1999 περισσότερο από ένα εκατομμύριο άτομα επωφελήθηκαν από αυτά τα προγράμματα κινητικότητας, με τη χορήγηση υποτροφιών και τη διευκόλυνση συνεργασίας χιλιάδων σχολείων και μη κυβερνητικών οργανισμών. Το πρόγραμμα «ΣΩΚΡΑΤΗΣ» από το 1995 έδωσε την δυνατότητα σε 500,000 νέους να περάσουν μια περίοδο σπουδών σε μια άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Το πρόγραμμα «Leonardo da Vinci» έδωσε την δυνατότητα σε 130,000 άτομα να βελτιώσουν την ικανότητα απασχόλησης τους στο εξωτερικό, 400,000 νέοι συμμετείχαν σε ανταλλαγές μικρής διάρκειας χάρη στην ενέργεια «Νεολαία» και άλλοι 5,200 στην Εθελοντική Ευρωπαϊκή Υπηρεσία.

Το 4^ο πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα χορήγησε υποτροφίες Marie Curie σε περισσότερους από 3,200 ερευνητές. Το 5^ο πρόγραμμα πλαίσιο που ολοκληρώθηκε το 2002 χορήγησε 8,600 υποτροφίες διάρκειας ενός έτους σε ερευνητές σε κοινά κέντρα ερευνάς που τα διαχειρίζεται άμεσα η ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Το πρόγραμμα ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Το πρόγραμμα Σωκράτης είναι το πρόγραμμα δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την προαγωγή της Ευρώπης της γνώσης και την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης στους τομείς της

εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Η πρώτη φάση του υλοποιήθηκε από τις 14 Μαρτίου 1995 ως τα τέλη του 1999

Ήδη θεσπίστηκε το δεύτερο στάδιο του προγράμματος, το οποίο θα υλοποιηθεί την περίοδο από 1η Ιανουαρίου 2000 έως 31 Δεκεμβρίου 2006. Εφαρμόζεται στα 15 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και στην Ισλανδία, Λιχτενστάιν, και τη Νορβηγία, στο πλαίσιο της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο. Έχει επίσης επεκταθεί στις συνδεδεμένες χώρες της Κεντρικής Ευρώπης (Βουλγαρία, Λετονία, Εσθονία, Λιθουανία, Σλοβενία, Δημοκρατία Τσεχίας, Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία, και Σλοβακία), καθώς και στην Κύπρο, τη Μάλτα, και την Τουρκία.

Γενικός στόχος του προγράμματος είναι να συμβάλει στην προαγωγή της Ευρώπης της Γνώσης με την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, ενθαρρύνοντας τη δια βίου μάθηση, βάσει τυπικών και άτυπων μορφών εκπαίδευσης και κατάρτισης. Το πρόγραμμα υποστηρίζει την ανάπτυξη των γνώσεων, των δεξιοτήτων, και των ικανοτήτων που ευνοούν την ενεργό άσκηση της ιδιότητας του πολίτη και την ικανότητα απασχόλησης. Στοχεύει επίσης στη βελτίωση της ποιότητας και της σημασίας της εκπαίδευσης για παιδιά, νέους, και ενήλικους, εκτείνοντας την ευρωπαϊκή συνεργασία και αυξάνοντας τις πιθανότητες πρόσβασης στο ευρύ φάσμα δυνατοτήτων μάθησης που προσφέρονται σε ολόκληρη την επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στόχος του προγράμματος είναι οι μαθητές όλων των ηλικιών και των κοινωνικών ομάδων, με επίγνωση της ευρωπαϊκής διάστασης στα θέματα που μελετούν, να αυξήσουν τις ευκαιρίες αποκόμισης προσωπικών εμπειριών από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, να συνειδητοποιήσουν καλύτερα τη συμμετοχή τους στην έννοια της ευρωπαϊκής ταυτότητας και να καλλιεργήσουν την ικανότητα τους να διαμορφώνεται και να προσαρμόζονται στις μεταβολές του οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος.

Οι ειδικοί στόχοι του ΣΩΚΡΑΤΗΣ, όπως αναφέρονται στην απόφαση με την οποία θεσπίζεται το δεύτερο στάδιο του προγράμματος, είναι οι εξής:

- ☐ ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης στις σπουδές όλων των επιπέδων, ώστε να παγιωθεί το πνεύμα της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, βασιζόμενο στην πολιτιστική κληρονομιά των κρατών μελών.
- ☐ προώθηση της ποσοτικής και ποιοτικής βελτίωσης της γνώσης των γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως των λιγότερο διαδεδομένων και των λιγότερο διδασκόμενων ώστε να ενισχυθεί η κατανόηση και η αλληλεγγύη μεταξύ των λαών που απαρτίζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και η προαγωγή της διαπολιτισμικής διάστασης της εκπαίδευσης.
- ☐ προώθηση της ευρείας και εντατικής συνεργασίας μεταξύ ιδρυμάτων στα κράτη μέλη σε όλα τα επίπεδα διδασκαλίας, ώστε να αξιοποιείται το πνευματικό δυναμικό τους.
- ☐ ενθάρρυνση της κινητικότητας των διδασκόντων, ώστε οι σπουδές να λαμβάνουν ευρωπαϊκή διάσταση και οι δεξιότητες τους να βελτιωθούν ποιοτικά.
- ☐ ενθάρρυνση της κινητικότητας των σπουδαστών με το να τους επιτρέπεται να πραγματοποιούν ένα μέρος των σπουδών σε άλλο κράτος μέλος, προκειμένου να εδραιωθεί η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση.
- ☐ ενθάρρυνση των σχέσεων μεταξύ μαθητών στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με παράλληλη προαγωγή της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση τους.
- ☐ ενθάρρυνση της ακαδημαϊκής αναγνώρισης των διπλωμάτων των περιόδων σπουδών και απόκτησης άλλων προσόντων, με σκοπό τη διευκόλυνση της ανάπτυξης ενός ανοικτού χώρου συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης.
- ☐ ενθάρρυνση της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του παρόντος προγράμματος.
- ☐ προώθηση των ανταλλαγών πληροφοριών και εμπειριών, ώστε η ποικιλία και οι ιδιομορφίες των εκπαιδευτικών συστημάτων στα κράτη μέλη να καταστούν πηγές πνευματικού εμπλουτισμού και αμοιβαίας ενθάρρυνσης.

Κύριος στόχος του προγράμματος ΣΩΚΡΑΤΗΣ είναι η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής διάστασης σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης (δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση). Οι δράσεις του αφορούν την διάδοση των επίσημων γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την ανάπτυξη της συνεργασίας ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανταλλαγές εκπαιδευτικών και μαθητών, αμοιβαία αναγνώριση τίτλων σπουδών, ανταλλαγές πληροφοριών και εμπειριών.

Το ΣΩΚΡΑΤΗΣ απαρτίζεται από τα εξής επιμέρους προγράμματα:

- *ERASMUS* (κινητικότητα στην ανώτερη εκπαίδευση)
- *LINGUA* (εκμάθηση ξένων γλωσσών)
- *COMENIUS* (εισαγωγή ευρωπαϊκού στοιχείου στη σχολική εκπαίδευση)
- *Ανοικτή και από απόσταση μάθηση*
- *Εκπαίδευση ενηλίκων*
- *Ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών*

Στα πλαίσια του " ΣΩΚΡΑΤΗ" χορηγείται, μέσω του δικτύου Εθνικών Γραφείων (για την Ελλάδα είναι το Ι.Κ. Υ.), άμεση χρηματοδοτική ενίσχυση σε φοιτητές που συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Οι υποτροφίες αυτές αποσκοπούν στην αντιστάθμιση του κόστους κινητικότητας που επιβαρύνει τους φοιτητές που σπουδάζουν στο εξωτερικό, όπως είναι τα έξοδα ταξιδιού, γλωσσικής προετοιμασίας και οι διαφορές στο κόστος διαβίωσης.

Οι προϋποθέσεις για τη συμμετοχή των φοιτητών είναι:

1. ο φοιτητής να είναι υπήκοος ή μόνιμος κάτοικος χώρας μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
2. Τα ενδιαφερόμενα Τμήματα να έχουν υπογράψει συμφωνία αποστολής και υποδοχής φοιτητών για το επόμενο ακαδημαϊκό έτος.
3. Η περίοδος σπουδών στο Πανεπιστήμιο υποδοχής να είναι από τρεις μέχρι δώδεκα μήνες.
4. Η περίοδος σπουδών στο εξωτερικό να αναγνωρίζεται πλήρως από το Πανεπιστήμιο αποστολής.
5. Τα συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια και ο φοιτητής πρέπει να συμφωνήσουν για το πρόγραμμα σπουδών που θα ακολουθηθεί πριν αναχωρήσει ο φοιτητής για το εξωτερικό.
6. Τα Πανεπιστήμια υποδοχής δεν πρέπει να εισπράττουν διδάκτρα και άλλα τέλη όπως δικαίωμα εγγραφής, χρήση βιβλιοθήκης και εργαστηρίων, κ.λ.π.
7. Οι φοιτητές θα πρέπει να έχουν ολοκληρώσει το πρώτο έτος σπουδών

Το πρόγραμμα «ΣΩΚΡΑΤΗΣ» περιλαμβάνει έξι κύριες δραστηριότητες

- Το πρόγραμμα **COMENIUS** που αφορά το πρώτο στάδιο της εκπαίδευσης από το νηπιαγωγείο ως το δημοτικό σχολείο. Στους μαθητές περιέχονται δυνατότητες κινητικότητας: ένας περιορισμένος αριθμός από αυτούς μπορούν να μεταβούν σε συνεδριάσεις στο εξωτερικό μαζί με τους δασκάλους τους και τάξεις μαθητών ηλικίας τουλάχιστον 14 ετών μπορούν να πάρουν μέρος σε γλωσσικές ανταλλαγές. Οι μέλλοντες δάσκαλοι μπορούν να πραγματοποιήσουν ένα μέρος της αρχικής τους κατάρτισης σε άλλες χώρες ενώ έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε προγράμματα ανταλλαγής, σε επισκέψεις μελέτης και σε μαθήματα συνεχούς κατάρτισης.

- Το πρόγραμμα **ERASMUS** που αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα την κινητικότητα φοιτητών και καθηγητών. Στα πλαίσια του erasmus οι φοιτητές μπορούν να ολοκληρώσουν ένα μέρος των σπουδών τους σε μια άλλη Ευρωπαϊκή χώρα για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Το μικρότερο διάστημα παραμονής στο εξωτερικό είναι τρεις μήνες και το μεγαλύτερο ένας χρόνος. Ο χρόνος φοίτησης στο εξωτερικό στα πλαίσια του προγράμματος erasmus αναγνωρίζεται ως μέρος της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, με άλλα λόγια δεν χρειάζεται να αναπληρωθεί ο χρόνος κατά τον οποίο ο φοιτητής βρίσκεται στο πανεπιστήμιο του εξωτερικού προκειμένου να πάρει πτυχίο. Σε μερικές περιπτώσεις, ειδικά αν πρόκειται για έναν ολόκληρο χρόνο στο εξωτερικό, μπορεί να χορηγηθεί μια επιπλέον βεβαίωση από το πανεπιστήμιο του εξωτερικού. Δικαίωμα συμμετοχής στο πρόγραμμα erasmus έχεις μόνο αν βρίσκεσαι ήδη στον δεύτερο έτος των σπουδών σου.
- Το πρόγραμμα **GRUNDTVIG**, που αφορά την ευκαιρία κινητικότητας σε όλες τις κατηγορίες του προσωπικού που ασχολούνται με την εκπαίδευση ανηλίκων. Η δράση του απευθύνεται σε ιδρύματα εκπαίδευσης και σκοπό έχει την θέσπιση εκπαιδευτικών συνεργασιών, την ενίσχυση της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής συνεργασίας καθώς και την ενθάρρυνση εκμάθησης ξένων γλωσσών.
- Το πρόγραμμα **LINGUA**, που συμβάλλει στο να διατηρηθεί το γλωσσικό πολυμορφικό στυλ στην ΕΕ και παράλληλα δίνει κίνητρα και υποστηρίζει την εκμάθηση ξένων γλωσσών. Οι γλώσσες που αφορά αυτό το πρόγραμμα είναι η γερμανική, η αγγλική, η ιταλική, η λουξεμβουργιανή, η δανική, η ισπανική, η ελληνική, η γαλλική, η ιρλανδική, η ολλανδική και η πορτογαλική. Απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς και σπουδαστές ιδρυμάτων και επιδιώκεται η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση πάνω σε αυτό τον τομέα.
- Το πρόγραμμα **MINERVA**, που απευθύνεται σε μαθητές, εκπαιδευτικούς, σπουδαστές και άτομα της βιομηχανίας και των πολυμέσων και αφορά την εξ αποστάσεως μάθηση. Στόχο έχει την εισαγωγή και χρήση πολυμέσων στην εκπαίδευση και την ανάπτυξη νέων παιδαγωγικών μεθόδων και ανταλλαγής εμπειριών.
- Το πρόγραμμα για την παρατήρηση και την καινοτομία, που συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας των εκπαιδευτικών προγραμμάτων καθώς και στην προώθηση της καινοτομίας μέσω ανταλλαγής πληροφοριών και εμπειριών. Απευθύνεται σε ολόκληρη την εκπαιδευτική κοινότητα και γενικότερα στο σύνολο των πολιτών

Το πρόγραμμα LEONARDO DA VINCI

Το LEONARDO όπως και το ERASMUS είναι ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα κινητικότητας με τη διαφορά ότι αυτό αφορά επαγγελματική κατάρτιση και όχι σπουδές. Το πρόγραμμα LEONARDO δίνει τη δυνατότητα σε φοιτητές, απόφοιτους (εργαζόμενους ή άνεργους), άτομα που έκαναν πρόσφατα την επαγγελματική τους κατάρτιση καθώς και νέους εργαζόμενους (κάτω των 28 χρονών) στον τομέα της τεχνολογίας, να παρακολουθήσουν σεμινάρια επαγγελματικής

κατάρτισης σε μια άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Ένα από τα βασικά του μέτρα είναι η υποστήριξη διακρατικών σχεδίων κινητικότητας για άτομα που παρακολουθούν επαγγελματική κατάρτιση.

Η επαγγελματική κατάρτιση διαρκεί από 3 εβδομάδες ως εννέα μήνες όταν πρόκειται για αρχική κατάρτιση και από τρεις έως δώδεκα μήνες για τους φοιτητές και από δυο ως δώδεκα μήνες για νέους που εργάζονται ή πτυχιούχους που έχουν αποφοιτήσει πρόσφατα. Όλοι οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να ανήκουν σε έναν οργανισμό (πανεπιστήμιο, εταιρεία, βιομηχανία κ.ά.) δηλ να είναι φοιτητές ή υπάλληλοι. Η αίτηση συμμετοχής πρέπει να γίνει από τον οργανισμό ή το πανεπιστήμιο και όχι από μεμονωμένα άτομα.

Χρηματοδότηση

Το μεγαλύτερο ποσό που μπορεί να διαθέσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τέτοιου είδους τοποθετήσεις είναι 5.000 ECU (περίπου 1.650.000 δρχ.) ανά άτομο. Συνήθως το ποσόν που δίνεται είναι αρκετά μικρότερο από αυτό. Είναι πιθανόν για κάποιον να πάρει αυτό το ποσόν αν η διάρκεια της τοποθέτησής του είναι η μεγαλύτερη δηλ. 1 χρόνος αλλά ακόμα και σ' αυτή την περίπτωση θεωρείται δύσκολο. Το ποσό αφορά την κάλυψη κάποιων εξόδων και όχι τις καθημερινές ανάγκες, π.χ. μπορεί κάποιος να πληρώσει τα εισιτήρια, την εκμάθηση ξένης γλώσσας πριν το ταξίδι, διάφορα άλλα έξοδα προετοιμασίας και κάποια απρόβλεπτα έξοδα που πιθανόν να έχει λόγω του υψηλότερου βιοτικού επιπέδου της χώρας που θα πάει. Ακόμα θα παίρνει τον ανάλογο μισθό για την δουλειά που θα κάνει εκεί και έτσι θα μπορεί να καλύπτει τα βασικά του έξοδα στο κράτος μέλος που θα αποφασίσει να μείνει.

Στόχος του προγράμματος αυτού είναι να ενισχυθούν οι ικανότητες των ατόμων που παρακολουθούν για πρώτη φορά επαγγελματική κατάρτιση και ταυτόχρονα να βελτιωθεί η ποιότητα της επαγγελματικής αυτής κατάρτισης. Τέλος, προάγει την συνεισφορά της επαγγελματικής κατάρτισης προκειμένου να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα και το επιχειρηματικό πνεύμα.

Στο πρόγραμμα αυτό έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν όλοι οι δημόσιοι και οι ιδιωτικοί οργανισμοί των χωρών της ΕΕ και πιο συγκεκριμένα:

- Όλα τα κέντρα και οι οργανισμοί έρευνας
- Οι επιχειρήσεις και οι όμιλοι επιχειρήσεων
- Τα πανεπιστήμια και οι οργανισμοί κατάρτισης
- Οι επαγγελματικές οργανώσεις και τα εμπορικά επιμελητήρια
- Οι οργανώσεις των κοινωνικών εταιριών
- Τα συλλογικά όργανα και οι τοπικοί οργανισμοί
- Τα σωματεία και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις

Το πρόγραμμα ΝΕΟΛΑΙΑ

Έχει ξεκινήσει η δράση του από το 1964 και δίνει στους νέους τη δυνατότητα να αποκτήσουν γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που να μπορούν να αποτελέσουν ένα από τα θεμέλια της μελλοντικής τους εξέλιξης και ταυτόχρονα οξύνει την δημιουργικότητα και την πρωτοβουλία τους. Το πρόγραμμα αυτό αποτελείται από πέντε κεντρικές ενέργειες.

Η πρώτη είναι η ενέργεια «Νεολαία για την Ευρώπη» στηρίζει τις διακρατικές ανταλλαγές νέων ηλικίας από 15 ως 25 ετών διάρκειας μιας εβδομάδας. Τα σχέδια της ανταλλαγής πρέπει να διαρθρώνονται γύρω από ένα θέμα όπως η καταπολέμηση του ρατσισμού, η τέχνη, η μουσική κα.

Η δεύτερη είναι η ενέργεια «Ευρωπαϊκή Εθελοντική Υπηρεσία» που απευθύνεται στους νέους από 18 ως 25 ετών οι οποίοι είναι διατεθειμένοι να αναλάβουν εθελοντική δραστηριότητα για αρκετούς μήνες σε έναν οργανισμό υποδοχής μιας άλλης χώρας. Οι τομείς που καλύπτονται είναι το περιβάλλον, η τέχνη, ο πολιτισμός, ο αθλητισμός, η ψυχαγωγία κα. Η διάρκειά του είναι συνήθως 6 με 11 μήνες. Η τρίτη είναι ονομάζεται «πρωτοβουλίες νέων» και η οποία υποστηρίζει σχέδια στα οποία οι νέοι συμμετέχουν άμεσα σε καινοτόμες δραστηριότητες σε τοπικό, εθνικό, περιφερειακό ή ακόμα και ευρωπαϊκό επίπεδο. Η τέταρτη ενέργεια είναι η «κοινές δράσεις» και συμπεριλαμβάνει κοινοτικές παρεμβάσεις που αφορούν την Ευρώπη της γνώσης και τους τομείς της εκπαίδευσης. Τέλος, έχουμε τα «συνοδευτικά μέτρα» που αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας των παιδαγωγικών συμβουλών.

Προγράμματα και προοπτικές

Σε αυτή αυτή τη στρατηγική συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η κινητικότητα διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο. Την άνοιξη του 2000, οι υπουργοί εκπαίδευσης των χωρών της Ομάδας G8 (Γερμανία, Καναδάς, Ηνωμένες Πολιτείες, Γαλλία, Ιταλία, Ιαπωνία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ρωσία), αναφερόμενοι στην επιτυχία του προγράμματος ERASMUS, ανέλαβαν κατά κύριο λόγο τη δέσμευση να διπλασιάσουν την κινητικότητα των σπουδαστών, διδασκόντων, ερευνητών και διοικητικών υπαλλήλων στον τομέα της εκπαίδευσης ως το 2010.

Αυτή η γενική βούληση απελευθέρωσης της διεθνούς κινητικότητας πήρε συγκεκριμένη μορφή στη σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, η οποία εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2001, και σε ένα πρόγραμμα δράσης σχετικά με τις δεξιότητες και την κινητικότητα, το Φεβρουάριο του 2002. Το εν λόγω πρόγραμμα δράσης καλεί τα κράτη μέλη, τις επιχειρήσεις και τους ίδιους τους εργαζομένους να ανταποκριθούν καλύτερα στις νέες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας και απευθυνόμενο στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις διατυπώνει ένα συγκεκριμένο, βραχυπρόθεσμο στόχο: τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Κάρτας Ασφάλισης Υγείας.

Παρά τα εκπληκτικά αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί (σήμερα οι σπουδαστές που έχουν συμμετάσχει στο ERASMUS είναι περισσότεροι από ένα εκατομμύριο), ένα από τα κυριότερα εμπόδια που συναντούν τα άτομα που επιθυμούν να εργαστούν ή να καταρτιστούν σε μια άλλη χώρα της ΕΕ, ή να περάσουν από έναν τομέα της αγοράς εργασίας σε έναν άλλον, είναι ότι τα προσόντα και οι δεξιότητές τους δεν μπορούν να αναγνωριστούν. Η πληθώρα των δεξιοτήτων στον κόσμο, η πολυμορφία των συστημάτων επιμόρφωσης και των εθνικών δομών εκπαίδευσης και κατάρτισης και οι αλλαγές που διαρκώς συμβαίνουν στα συστήματα αυτά καθιστούν το συγκεκριμένο πρόβλημα ακόμα πιο πολύπλοκο.

Αναγνωρίζοντας η ΕΕ την αναγκαιότητα και σπουδαιότητα της εκπαιδευτικής κινητικότητας σε όλες τις μορφές της, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνέστησε στο Συμβούλιο των Υπουργών Παιδείας να σχεδιάσουν τις μελλοντικές του κινήσεις ώστε να συμβάλλουν στην εξελίσσει και τη βελτίωση της ποιότητας. Κατόπιν αποφάσεων και σειρά διαβουλεύσεων, το συμβούλιο συνόψισε το ενδιαφέρον του στους παρακάτω στόχους:

- Διευκόλυνση της πρόσβασης στην εκπαίδευση και την κατάρτιση όλων των πολιτών
- Βελτίωση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης
- Άνοιγμα την εκπαίδευσης και της κατάρτισης στον υπόλοιπο κόσμο

Στην πρώτη περίπτωση, δίνεται έμφαση στο καθήκον που έχει ένα κράτος υποδοχής ώστε να διευκολύνει την αφομοίωση των ενδιαφερομένων από άλλα κράτη. Πρέπει να υπάρχει δυνατότητα ομαλής και αποτελεσματικής μετάβασης από ένα εκπαιδευτικό σύστημα σε ένα άλλο καθώς και να δίνονται κίνητρα ώστε τέτοιου είδους προγράμματα να γίνονται ελκυστικότερα και να είναι πιο προσαρμοσμένα στις πραγματικές ανάγκες των νέων ώστε στο μέλλον να υπάρχουν ικανά στελέχη που θα εργαστούν για το κοινό όφελος.

Στη δεύτερη περίπτωση τονίζεται η σημασία για ενίσχυση της ποιότητας των θεσμών αλλά και των ιδίων των εκπαιδευτικών ώστε να δίνονται ισχυρές βάσεις από τα πρώτα χρόνια της εκπαίδευσης των νέων. Στόχος είναι μελλοντικά να ενδυναμωθεί ο νέος πνευματικά μέσα από ένα αρτιότερο εκπαιδευτικό σύστημα προσαρμοσμένο στις ανάγκες και τι απαιτήσεις του καιρού. (αναπροσαρμοσμένος σχολικός εξοπλισμός, ενημέρωση για βέλτιστη χρήση των πόρων, συνεχώς ανανεώσιμο εκπαιδευτικό δυναμικό).

Τέλος, έχουμε εδώ να τονίσουμε τη σημασία δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού χώρου εκπαίδευσης και κατάρτισης μέσω της κινητικότητας των νέων ενώ ταυτόχρονα την ενισχύσει των πολιτών στα κράτη μέλη της ΕΕ όσον αφορά την έρευνα και την εργασία.

Συνεργασία με τρίτες χώρες

Πολλές χώρες σε ολόκληρο τον κόσμο προσπαθούν να δημιουργήσουν μια πολυμερή σύμπραξη με πανεπιστήμια και κέντρα κατάρτισης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ευρωπαϊκή Ένωση διατηρεί ήδη σχέσεις με πολλές τρίτες χώρες στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης:

- οι συμφωνίες με τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά, που ανανεώθηκαν για μια πενταετία στις αρχές του 2001
- το πρόγραμμα TEMPUS, που καλύπτει τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, τη δυτική πλευρά των Βαλκανίων και τη Μογγολία
- το πρόγραμμα ALFA (Λατινική Αμερική-Ακαδημαϊκή εκπαίδευση) για τη Λατινική Αμερική.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι έχουμε πολλά ακόμα να κάνουμε αν θέλουμε τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και κέντρα κατάρτισης να επωφεληθούν όσο το δυνατόν περισσότερο από τη διεθνοποίηση της εκπαίδευσης και παρουσίασε τις απόψεις της σε μια ανακοίνωση σχετικά με την ενίσχυση της συνεργασίας με τις τρίτες χώρες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Σε ένα πλαίσιο στο οποίο η διακρατική εκπαίδευση αποτελεί μια οικονομική δραστηριότητα σε πλήρη άνθηση, η στρατηγική που προτείνει το υπόμνημα θα συγκλίνει με τις προσπάθειες που καταβάλλουν πολλά κράτη μέλη για να αναπτύξουν τις διμερείς σχέσεις τους με τις τρίτες χώρες στο συγκεκριμένο τομέα. Το Μάρτιο του 2001, οι αρχηγοί κυβερνήσεων της ΕΕ ενέκριναν, για πρώτη φορά, κοινούς στόχους για τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης των χωρών τους και αποφάσισαν κυρίως να τα «ανοίξουν στον κόσμο».

Η ώθηση που δίνεται στην πολιτική συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης συνδέεται επίσης με την προετοιμασία της διεύρυνσης. Οι υποψήφιες χώρες (όπως και οι χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου) συμμετέχουν ήδη στα προγράμματα LEONARDO και ΣΩΚΡΑΤΗΣ, στη διαδικασία σύγκλισης προς έναν ευρωπαϊκό χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η ενσωμάτωσή τους στην εφαρμογή του «Αναλυτικού προγράμματος εργασίας για τους μελλοντικούς στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης» είναι μια από τις προτεραιότητες της ημερήσιας διάταξης στην υπουργική συνεδρίαση στη Μπρατισλάβα (Ιούνιος 2002).

Εμπόδια στην κινητικότητα

Το 1996 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε ένα βιβλίο αναλύοντας τα εμπόδια που τυχόν μπορεί να αντιμετωπίσει η κινητικότητα των σπουδαστών, των ασκούμενων, των ερευνητών και των εθελοντών και παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί, τα εμπόδια αυτά εξακολουθούν να υπάρχουν.

Ένα από τα εμπόδια αυτά αφορά στη διακρατική κατάρτιση των ανέργων. Κάποιος που αναζητά μια θέση εργασίας εάν θελήσει να καταρτιστεί σε άλλο κράτος χάνει το επίδομα ανεργίας και την κοινωνική του κάλυψη εάν η διάρκεια απουσίας του είναι μεγαλύτερη από τρεις μήνες. Σε ορισμένες χώρες μάλιστα, πρέπει μετά την επιστροφή του να περάσει μια νέα περίοδο αναμονής για να ξαναβρεί τα δικαιώματά του και σε άλλα πάλι κράτη μια απουσία του άνω των τριών μηνών συνεπάγεται οριστική απώλεια των δικαιωμάτων του.

Πρόβλημα ανακύπτει και στην περίπτωση του καθεστώτος των ασκούμενων και των εθελοντών νέων. Ένας σπουδαστής που επιθυμεί να πραγματοποιήσει άσκηση σε μια επιχείρηση η οποία εδρεύει σε άλλο κράτος μέλος, είναι πιθανό να μην τα καταφέρει διότι από την εκείνη νομοθεσία να θεωρείται μισθωτός. Ένας νέος πτυχιούχος πάλι που πραγματοποιεί περίοδο κατάρτισης χωρίς αμοιβή σε άλλο κράτος δεν καλύπτεται από τον κοινοτικό συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, εφόσον δεν είναι εργαζόμενος ούτε μέλος εργαζόμενου. Αυτή η έλλειψη ειδικού νομικού πλαισίου δεν του παρέχει δικαιώματα σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης και θα δημιουργηθούν προβλήματα αν η διαμονή του ξεπεράσει τους τρεις μήνες.

Μια άλλη σειρά προβλημάτων αφορούν τον τοπικό χαρακτήρα των υποτροφιών των σπουδαστών, το φορολογικό καθεστώς των ερευνητικών υποτροφιών καθώς και την επαγγελματική και ακαδημαϊκή αναγνώριση. Στα περισσότερα κράτη μέλη οι σπουδαστές χάνουν τις κρατικές ενισχύσεις και μερικά δικαιώματα αν συνεχίσουν τις σπουδές τους σε άλλο κράτος. Επίσης, οι περισσότεροι υπότροφοι της κοινότητας αντιμετωπίζονται από τη χώρα υποδοχής ως εργαζόμενοι και κατά συνέπεια καταβάλλουν φόρο εισοδήματος και συνεισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Τέλος, τα άτομα που επιθυμούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε μια άλλη χώρα εκτός κοινοτικών προγραμμάτων, αντιμετωπίζουν την απουσία αμοιβαίας αναγνώρισης των πτυχίων και των περιόδων άσκησης.

Ποιο πρακτικά προβλήματα είναι εκείνα που αφορούν τους τραπεζικούς λογαριασμούς ή την ίση μεταχείριση των νέων. Είναι δύσκολο να ανοίξει κανείς λογαριασμό σε μια χώρα στην οποία δεν κατοικεί μόνιμα καθώς και ότι τα πρόσωπα που συμμετέχουν σε τέτοια προγράμματα δεν απολαμβάνουν σε όλες τις περιπτώσεις τις ίδιες εκπτώσεις στις δημόσιες συγκοινωνίες ή δεν έχουν τα ίδια δικαιώματα στις αθλητικές εγκαταστάσεις. Επίσης η κινητικότητα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη διαθεσιμότητα των ατόμων τα οποία είναι επιφορτισμένα με τη διαχείριση της και τα άτομα αυτά πολλές φορές δεν είναι κατάλληλα ή επαρκώς ενημερωμένα ώστε να προωθήσουν τέτοιου είδους θεσμούς.

Μέτρα προώθησης της κινητικότητας

Η σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου των Υπουργών περιλαμβάνει σειρά μέτρων με σκοπό την άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζει η κινητικότητα. Επειδή προσπαθεί να ενθαρρύνει κάθε κράτος να δράσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο μέσα στα δικά του πλαίσια, η σύσταση αποτελεί το πλέον κατάλληλο μέσο για την εξάλειψη των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η κινητικότητα σε τομείς όπως η αναγνώριση των πτυχίων, το δικαίωμα διαμονής, η κοινωνική ασφάλιση και το φορολογικό σύστημα. Αφορά όλα τα πρόσωπα που επιθυμούν να σπουδάσουν ή να καταρτιστούν, να αναλάβουν εθελοντική δραστηριότητα ή να διδάξουν σε κάποια άλλη χώρα της ΕΕ.

Τα κράτη μέλη είναι εκείνα που πρέπει να φροντίζουν ώστε η κινητικότητα να μην εμποδίζεται ούτε και να τιμωρείται και αυτά είναι τα πλέον αρμόδια για να λάβουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίζεται η διαφάνεια των προσόντων που ο καθένας μπορεί να αξιοποιεί κυρίως στους επαγγελματικούς και στους ακαδημαϊκούς κύκλους. Πρέπει λοιπόν να εξασφαλίζουν στα πρόσωπα που συμμετέχουν στα προγράμματα κινητικότητας τα ίδια πλεονεκτήματα που έχουν οι υπήκοοι της χώρας υποδοχής όταν ασκούν την ίδια δραστηριότητα. Πιο συγκεκριμένα, τα κράτη μέλη καλούνται να εξασφαλίσουν την αναγνώριση της περιόδου σπουδών που

πραγματοποιήθηκε σε άλλο κράτος. Για το σκοπό αυτό η χρήση του συστήματος ECTS που σημαίνει «ευρωπαϊκό σύστημα μεταφοράς ακαδημαϊκών μοναδών» θα ενθαρρύνει και σταδιακά θα επεκταθεί σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης. Παράλληλα θα πρέπει να διευκολύνεται η ένταξη του σπουδαστή στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας υποδοχής καθώς και η επανένταξη του στο σύστημα της χώρας του.

Κάθε χώρα ενθαρρύνεται να λάβει τα αναγκαία μέτρα ώστε τα άτομα που μεταβαίνουν σε άλλο κράτος μέλος για να καταρτιστούν επαγγελματικά ή εκπαιδευτικά, να μην υποστούν διακρίσεις όσον αφορά την κοινωνική προστασία και την υγειονομική περίθαλψη. Άλλες προτάσεις αφορούν τους νέους που συμμετέχουν στην ενέργεια «Ευρωπαϊκή Εθελοντική Υπηρεσία» για να εξασφαλιστεί η συνέχιση της εισπραξης των οικογενειακών επιδομάτων για παράδειγμα. Η σύσταση προτείνει επίσης στα κράτη μέλη να λάβουν υπόψη τους τα ιδιαίτερα προβλήματα των διδασκόντων και των εκπαιδευτικών όσον αφορά τη φορολογία και την κοινωνική προστασία.

Τέλος όσον αφορά τη διαφάνεια και την αναγνώριση των διπλωμάτων και των δεξιοτήτων για ακαδημαϊκούς σκοπούς, το δίκτυο Εθνικών Κέντρων Πληροφόρησης για την ακαδημαϊκή αναγνώριση (NARIC), που δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία της Επιτροπής το 1984, καλύπτει όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ), όλες τις συνδεδεμένες χώρες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης, όπως επίσης και την Κύπρο και τη Μάλτα. Τα κέντρα αυτά παρέχουν τις κατάλληλες πληροφορίες και συμβουλές για την ακαδημαϊκή αναγνώριση των διπλωμάτων και των περιόδων σπουδών που πραγματοποιούνται στο εξωτερικό.

Δια βίου μάθηση

Η έννοια της δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης αποτελεί ένα άλλο πολύ σημαντικό στοιχείο και η σημασία της είναι θεμελιακή όχι μόνο για την ανταγωνιστικότητα και την ικανότητα επαγγελματικής ένταξης, αλλά και για την κοινωνική ένταξη, την ενεργοποίηση του πολίτη και την προσωπική ανάπτυξη.

Μετά την έγκριση της ανακοίνωσης με τίτλο «Υλοποίηση ενός ευρωπαϊκού χώρου δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης» από την Επιτροπή στις 21 Νοεμβρίου 2001, η έννοια αυτή έχει γίνει η κατευθυντήρια αρχή ανάπτυξης της πολιτικής στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Η ανακοίνωση αυτή παρουσιάζει τις συγκεκριμένες προτάσεις, χάρη στις οποίες η δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση θα γίνει πραγματικότητα για όλους.

Η δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση συμπεριλαμβάνει όλη τη δραστηριότητα μαθητείας στην οποία επιδίδεται το άτομο για να ενισχύσει την προσωπική του ανάπτυξη, την ενεργό άσκηση της ιδιότητας του ως πολίτη και/ή την ικανότητα επαγγελματικής του ένταξης. Οι δραστηριότητες δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης λαμβάνουν χώρα σε ποικίλα περιβάλλοντα, εντός των επίσημων συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και εκτός αυτών.

Η δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση προϋποθέτουν μια μεγαλύτερη επένδυση σε ανθρώπινο δυναμικό και σε γνώσεις, την προαγωγή της απόκτησης βασικών δεξιοτήτων - συμπεριλαμβανομένων των δεξιοτήτων πληροφορικής - και την αύξηση των δυνατοτήτων για καινοτόμους και πιο ευέλικτους τύπους κατάρτισης. Στόχος είναι όλοι οι άνθρωποι, ασχέτως ηλικίας, να έχουν ελεύθερη πρόσβαση σε δυνατότητες κατάρτισης υψηλής ποιότητας και σε μια ολοκληρωμένη κλίμακα εκπαιδευτικών εμπειριών, επίσημων και άτυπων, σε ολόκληρη την Ευρώπη. Τα εκπαιδευτικά συστήματα έχουν να διαδραματίσουν πολύ σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση του εν λόγω σχεδίου. Η ανακοίνωση της Επιτροπής υπογραμμίζει σχετικά την αναγκαιότητα τα κράτη μέλη να αναλάβουν να τροποποιήσουν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, ώστε να καταργηθούν οι φραγμοί ανάμεσα στις διάφορες μορφές μαθητείας. Η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και κυρίως ο εκσυγχρονισμός των δεξιοτήτων και η επέκταση της δια βίου μάθησης είναι αποφασιστικής σημασίας. Η αύξηση της απασχολησιμότητας και η κοινωνική ένταξη περνά μέσα από την επένδυση σε γνώσεις και

δεξιότητες των ανέργων και των εργαζομένων. Μόνο έτσι προωθείται η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού αλλά και η προσαρμοστικότητα των επιχειρήσεων στα νέα τεχνολογικά δεδομένα.

Στο πλαίσιο αυτό, κυρίαρχοι στόχοι της εθνικής μας πολιτικής για τη δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση είναι να βοηθά τα άτομα να αποκτούν αλλά και να αναβαθμίζουν τις δεξιότητες που χρειάζονται, προκειμένου να αντεπεξέλθουν στο νέο τρόπο οργάνωσης της εργασίας, σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο τεχνολογικά περιβάλλον.

Η ολοκληρωμένη στρατηγική που ακολουθείται από το Υπουργείο Εργασίας για την προώθηση της δια βίου μάθησης εστιάζεται κατά πρώτον στο συντονισμό των ενεργειών συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης και κατά δεύτερον στη συνεχή αναβάθμιση της ποιότητας της επαγγελματικής κατάρτισης με τη δημιουργία δομών και συστημάτων πιστοποίησης.

Επίσης για την προώθηση της δια βίου μάθησης, το Υπουργείο Εργασίας, σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας, ολοκληρώνει τη κατάρτιση σχεδίου νόμου για τη δημιουργία εθνικού συστήματος σύνδεσης της αρχικής και της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης με την απασχόληση (ΕΣΣΕΕΚΑ).

Με το σύστημα αυτό τίθενται τα θεμέλια του συντονισμού, ενώ αίρονται τυχόν επικαλύψεις δράσεων των συναρμοδίων φορέων. Σημαντικό στοιχείο του συστήματος είναι ότι ο κάθε πολίτης αποκτά τη δυνατότητα να πιστοποιεί τα προσόντα και τις επαγγελματικές του δεξιότητες, ανεξάρτητα από τον τρόπο και τη διαδρομή που ακολούθησε για την απόκτησή τους. Η πιστοποίηση των προσόντων και των δεξιοτήτων αυτών, αφενός θα διασφαλίζει την ποιότητα των παρεχομένων επαγγελματικών υπηρεσιών, αφετέρου θα αναδεικνύει νέα επαγγέλματα στην αγορά εργασίας.

Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει σήμερα μια ποικιλία εθνικών νομικών συστημάτων. Πρόκειται για μια κατάσταση που μπορεί να προκαλέσει προβλήματα όταν σε μια νομική διαδικασία εμπλέκονται περισσότερα από ένα κράτη μέλη. Για παράδειγμα, στην περίπτωση διαζυγίου, όταν πρόκειται για συζύγους που προέρχονται από δύο διαφορετικά κράτη μέλη της ΕΕ, το διαζύγιο πρέπει να αναγνωριστεί και να εφαρμοστεί και στις δύο χώρες και πρέπει να είναι έγκυρο σε ολόκληρη την ΕΕ, προς αποφυγή μετέπειτα διενέξεων σχετικά με την κατανομή των περιουσιακών στοιχείων ή των γονικών δικαιωμάτων.

Μπορεί π.χ. να καταστεί δύσκολη η λήψη βασικών αποφάσεων, όπως για το πού θα διεξαχθεί μια δίκη. Η ύπαρξη διαφορετικών διαδικασιών και γλωσσικών προβλημάτων μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα χρονοβόρες διαδικασίες διαβίβασης εγγράφων από το δικαστήριο του ενός στο δικαστήριο του άλλου κράτους μέλους.

Προβλήματα μπορούν επίσης να προκύψουν όταν αποφάσεις που εκδίδονται σε δικαστήριο ενός κράτους μέλους πρέπει να εκτελεστούν σε ένα άλλο κράτος μέλος. Στο παρελθόν υπήρξαν προβλήματα, π.χ. σε περιπτώσεις χρεοκοπίας και επικίνδυνης οδήγησης.

Με την ανάπτυξη της ενιαίας αγοράς της ΕΕ και με τη δυνατότητα ελεύθερης κυκλοφορίας που παρέχει η συμφωνία του Σένγκεν στους πολίτες, τα «διασυνοριακά» νομικά προβλήματα αυτού του είδους γίνονται όλο και πιο συνήθη.

Τόσο οι κυβερνήσεις των κρατών μελών της ΕΕ όσο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζουν ότι η προσφυγή στη δικαιοσύνη σε άλλο κράτος μέλος μπορεί να δημιουργήσει δυσκολίες σε πολίτες και επιχειρήσεις. Σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης αυτής της κατάστασης έχει αρχίσει η θέσπιση μέτρων που αποσκοπούν στη μεγαλύτερη προσέγγιση και συνεργασία μεταξύ των νομικών συστημάτων στην ΕΕ.

Στην πιο απλή τους μορφή, οι πρωτοβουλίες αυτές περιλαμβάνουν συστήματα ανταλλαγών για την αύξηση των επαφών μεταξύ δικηγόρων και δικαστών στα κράτη μέλη της ΕΕ. Το πρόγραμμα Grotius, για παράδειγμα, προσφέρει χρηματοδότηση εκ μέρους της ΕΕ για να βοηθήσει ασκούντες συναφή προς τη δικαιοσύνη επαγγέλματα να μάθουν πώς λειτουργούν τα δικαστικά συστήματα άλλων κρατών μελών, ενώ το σύστημα Falcone έχει συμβάλει στη δημιουργία επαφών ανάμεσα σε δικαστές, εισαγγελείς, αστυνομικούς και τελωνειακούς σε όλη την ΕΕ.

Ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ

Έχουν θεσπιστεί μέτρα για τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών νομικών συστημάτων στην ΕΕ. Στόχος είναι η ακόμη πιο αποτελεσματική συνεργασία των αρχών των διαφόρων κρατών μελών της ΕΕ, προκειμένου να γίνει πιο απλή η ζωή των ατόμων που εμπλέκονται σε διακρατικές δικαστικές υποθέσεις.

Ήδη από τον Σεπτέμβριο του 1968, τα έξι πρώτα κράτη μέλη αυτού που σήμερα ονομάζεται Ευρωπαϊκή Ένωση, συμφώνησαν σε κοινά πρότυπα όσον αφορά τη δικαιοδοσία και την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Αυτή η συμφωνία, γνωστή ως σύμβαση των Βρυξελλών I, εφαρμόζεται πλέον από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Πιο πρόσφατα, τα κράτη μέλη συμφώνησαν να αναγνωρίζεται σε όλη την ΕΕ η απόφαση έκπτωσης από το δικαίωμα οδήγησης, σε οποιοδήποτε κράτος μέλος και αν έχει ληφθεί αυτή.

Τον Μάιο του 2000, η ΕΕ εξέδωσε νόμο για τη διευκόλυνση της αποδοχής και εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων σχετικά με το διαζύγιο, τη διάσταση ή την ακύρωση του γάμου σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ και για την τυποποίηση των κανόνων των κρατών μελών περί δικαστικής

αρμοδιότητας σε αυτό τον τομέα. Ο νόμος αυτός έχει στόχο τη βελτίωση της κατάστασης για διαζευγμένους των οποίων το διαζύγιο περιλαμβάνει όρους όσον αφορά την επιμέλεια και τη γονική μέριμνα των παιδιών. Στα πλαίσια αυτού του κανονισμού, οι σχετικές αποφάσεις αναγνωρίζονται και εκτελούνται σε όλα τα κράτη μέλη, κάτι που παρέχει στα δικαστήρια τη δυνατότητα να αντιμετωπίζουν καταστάσεις όπου ένας γονέας απάγει το παιδί του από τον άλλο γονέα, παραβιάζοντας τη συμφωνία διαζυγίου για να ζήσει μαζί του σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ.

Τον Μάιο του 2000, οι υπουργοί δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων ενέκριναν επίσης έναν νέο κανονισμό που αποσκοπεί στη μείωση του χρόνου που μεσολαβεί για τη διαβίβαση εγγράφων ανάμεσα σε δικαστήρια διαφορετικών κρατών μελών της ΕΕ. Πρόκειται επίσης να εφαρμοστεί ένα πρόγραμμα για την αμοιβαία αναγνώριση αποφάσεων κρατών μελών σε αστικά και εμπορικά θέματα.

Ποινικό δίκαιο

Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση ορίζει ότι πρέπει να υπάρχει πιο άμεση και στενότερη συνεργασία των κρατών μελών στον τομέα του ποινικού δικαίου, ότι διαφωνίες μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τη δικαστική αρμοδιότητα πρέπει να αποφεύγονται και ότι πρέπει να λαμβάνονται μέτρα για τη διευκόλυνση της έκδοσης υπόπτων για εγκλήματα από το ένα κράτος μέλος στο άλλο.

Ως εκ τούτου, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών συμφώνησαν στην επιτάχυνση των διαδικασιών έκδοσης μεταξύ κρατών μελών, όπου είναι δυνατό. Δήλωσαν επίσης ότι θα καταβάλουν κάθε προσπάθεια για να μην μπορούν οι εγκληματίες να επωφελούνται από τις διαφορές των νομικών συστημάτων στην ΕΕ, όπως επίσης και για την αναγνώριση, από τα υπόλοιπα κράτη μέλη, δικαστικών αποφάσεων που εκδίδονται σε ένα κράτος μέλος.

Τον Μάιο του 2000, η Ευρωπαϊκή Ένωση ενέκρινε μια σύμβαση για το συντονισμό της αμοιβαίας υποστήριξης και τη δημιουργία άμεσων επαφών ανάμεσα σε δικαστήρια, αστυνομικές υπηρεσίες και εισαγγελίες, κατά τη διερεύνηση διασυνοριακών ποινικών πράξεων.

Προετοιμάζονται και άλλες σημαντικές πρωτοβουλίες για στενότερη συνεργασία στον τομέα του ποινικού δικαίου, όσον αφορά οικονομικά εγκλήματα, περιβαλλοντικά εγκλήματα, εγκλήματα στον κυβερνοχώρο κ.ά.

Απάτη με τη χρήση μέσων πληρωμής πλην των μετρητών - Παράδειγμα συγκεκριμένης δράσης

Το 1998, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε τη στενή συνεργασία των κυβερνήσεων των κρατών μελών της ΕΕ για την αντιμετώπιση του προβλήματος της απάτης με πιστωτικές κάρτες και άλλες απάτες με τη χρήση μέσων πληρωμής άλλων πλην των μετρητών. Στόχος ήταν η αποφυγή περιπτώσεων κλοπής πιστωτικών καρτών και χρήσης τους σε γειτονικό κράτος, για είσπραξη μετρητών ή για αγορές. Τον Σεπτέμβριο του 1999, η Επιτροπή υπέβαλε επίσημη νομοθετική πρόταση στην οποία περιέγραφε την άποψή της για την αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτού του θέματος σε επίπεδο ΕΕ. Σχετικές αποφάσεις αναμενόταν να ληφθούν κατά τα τέλη του 2000.

Eurojust - Συντονισμός των δικαστικών διαδικασιών

Στην έκτακτη σύνοδο κορυφής για θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων, που έγινε στο Τάμπερε τον Οκτώβριο του 1999, οι κυβερνήσεις της ΕΕ συμφώνησαν στη δημιουργία μιας ειδικής ομάδας από νομικούς και δικαστικούς εμπειρογνώμονες, γνωστής ως Eurojust, για τη διευκόλυνση του συντονισμού της διερεύνησης και της δίωξης σοβαρών διασυνοριακών εγκλημάτων.

Η νέα υπηρεσία θα λειτουργεί παράλληλα με το ευρωπαϊκό δικαστικό δίκτυο (ΕΔΔ), το οποίο άρχισε να λειτουργεί το 1998. Το ΕΔΔ λειτουργεί ως κεντρική ομάδα συντονισμού μεταξύ

δικηγόρων και δικαστών, στην ΕΕ, που ασχολούνται με ποινικές υποθέσεις και προσπαθεί να τους βοηθήσει στην άμεση και αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών.

Η Eurojust θα αποτελείται από ομάδα διαπρεπών δικηγόρων, ανώτερων εισαγγελέων ή/και δικαστών από τα κράτη μέλη. Τα μέλη της ομάδας πρέπει να γνωρίζουν τα νομικά συστήματα των χωρών τους, να έχουν άμεση πρόσβαση σε αυτά και να μπορούν να έχουν άμεσο διάλογο με τις εθνικές αρχές. Η Eurojust θα παρεμβαίνει, για παράδειγμα, σε διασυνοριακές υποθέσεις που ερευνά η Europol και για τις οποίες οι αρμόδιοι για τη διεξαγωγή των ερευνών και την άσκηση δίωξης χρειάζονται νομική συμβουλή και υποστήριξη σε διαφορετικά κράτη μέλη.

Η ευρωπαϊκή δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις επεκτείνεται επίσης σε διεθνείς οργανισμούς, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης, ο ΟΗΕ και η ομάδα των οκτώ, δηλαδή η ομάδα των επτά πλουσιότερων κρατών του κόσμου συν τη Ρωσία.

Ευκολότερη πρόσβαση στη δικαιοσύνη

Στη σύνοδο κορυφής του Τάμπερε, το 1999, οι ηγέτες της ΕΕ υποσχέθηκαν τη θέσπιση νέων μέτρων για την περαιτέρω βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των δικαστηρίων της ΕΕ. Κατέληξαν ότι η κίνηση αυτή είναι απαραίτητη προκειμένου να εξασφαλιστεί η ταχεία και αποτελεσματική πρόσβαση των πολιτών της ΕΕ στη δικαιοσύνη, ανεξάρτητα από το σημείο της ΕΕ στο οποίο βρίσκονται. Κύριος στόχος της συνεργασίας στον τομέα του αστικού δικαίου είναι η βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των αρχών των κρατών μελών σε διασυνοριακές υποθέσεις. Μεμονωμένοι πολίτες αλλά και οικονομικοί φορείς (εταιρείες, επιχειρήσεις, βιομηχανίες) δεν πρέπει να αποθαρρύνονται ή να αποτρέπονται από την άσκηση των δικαιωμάτων τους, λόγω της ασυμβατότητας ή της πολυπλοκότητας των δικαστικών και διοικητικών συστημάτων των κρατών μελών. Οι πολίτες και οι επιχειρήσεις της ΕΕ πρέπει να μπορούν να επιλέγουν τον τόπο, εντός της ΕΕ, που επιθυμούν να ζήσουν και να δραστηριοποιηθούν επαγγελματικά, επομένως πρέπει να έχουν εύκολη πρόσβαση σε δίκαιη δικαστική αντιμετώπιση, σε περίπτωση που αισθάνονται ότι αδικούνται.

Οι σχεδιαζόμενες πρωτοβουλίες περιλαμβάνουν την ανάπτυξη διαδικαστικών κανόνων για μικρές διαφορές. Στόχος του μέτρου αυτού είναι να μπορούν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αλλά και οι πολίτες της ΕΕ που εμπλέκονται σε νομικές διαδικασίες σε κράτος μέλος άλλο από αυτό της προέλευσής τους να κατανοούν τι συμβαίνει. Οι κυβερνήσεις συμφώνησαν επίσης τη θέσπιση ελάχιστων προδιαγραφών όσον αφορά την παροχή νομικής βοήθειας, έτσι ώστε οι εναγόμενοι να έχουν το δικαίωμα δίκαιης υπεράσπισης σε όλη την ΕΕ.

Η Επιτροπή πρότεινε τη δημιουργία ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου για αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Το δίκτυο αυτό στοχεύει στη βελτίωση της δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και στην παροχή, στο ευρύ κοινό, πρακτικών πληροφοριών, έτσι ώστε οι πολίτες να διαθέτουν καλύτερη ενημέρωση, όταν εμπλέκονται σε δικαστικές διαφορές με διασυνοριακή διάσταση.

Ασφάλεια

Το έγκλημα δεν γνωρίζει εθνικά σύνορα. Οι οργανωμένοι εγκληματίες χρησιμοποιούν για τις δραστηριότητές τους όλο και πιο σύνθετες μεθόδους και πανευρωπαϊκά ή διεθνή δίκτυα. Αντιμέτωπες με αυτή την πραγματικότητα, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών της ΕΕ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχουν συνειδητοποιήσει ότι δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά το διεθνές οργανωμένο έγκλημα βασιζόμενες μόνο στις εθνικές υπηρεσίες επιβολής του νόμου,

Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών της ΕΕ αποφάσισαν ότι ένας από τους καλύτερους τρόπους για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος είναι να δοθεί προτεραιότητα κυρίως στον εντοπισμό και στην κατάσχεση προϊόντων παράνομων δραστηριοτήτων ή εγκλήματος. Το χρήμα είναι η ψυχή του εγκλήματος. Οι εγκληματικές οργανώσεις έχουν ως στόχο το χρήμα. Εάν μια συγκεκριμένη εγκληματική δραστηριότητα παύει να είναι κερδοφόρα, τότε το ενδιαφέρον τους στρέφεται αλλού.

Ο εντοπισμός παράνομων πόρων αποτελεί επίσης και έναν πολύ καλό τρόπο για τον εντοπισμό εγκληματιών. Για το σκοπό αυτό αλλά και για την αποδιοργάνωση των οικονομικών λειτουργιών εγκληματικών οργανώσεων, η ΕΕ σχεδιάζει μια σειρά πρωτοβουλιών για την ενίσχυση της νομοθεσίας της ΕΕ όσον αφορά το ξέπλυμα χρήματος. Υπάρχουν σχέδια που αποβλέπουν στο να γίνουν πιο διαφανείς οι τραπεζικές λειτουργίες σε ορισμένα κράτη μέλη, κάτι που θα καταστήσει πιο εύκολο τον εντοπισμό «βρώμικου» χρήματος.

Οι αστυνομικές και τελωνειακές αρχές της ΕΕ βρίσκονται στην πρώτη γραμμή, στη μάχη κατά του εγκλήματος. Έχουν ληφθεί πολλά μέτρα για την προώθηση της άμεσης και αποτελεσματικής συνεργασίας τους. Η συμφωνία του Σένγκεν, π.χ., δίνει τη δυνατότητα στις εθνικές υπηρεσίες επιβολής του νόμου να ανταλλάσσουν πληροφορίες για άτομα που ενδεχομένως εισήλθαν στην ΕΕ παράνομα.

Τον Ιούνιο του 1997, στη σύνοδο κορυφής της ΕΕ εγκρίθηκε λεπτομερές σχέδιο δράσης, στα πλαίσια μιας συνεκτικής στρατηγικής για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Το σχέδιο περιέχει 30 συγκεκριμένες συστάσεις. Πολλές από αυτές έχουν ήδη εφαρμοστεί, ενώ τον Μάιο του 2000 εγκρίθηκε ένα περαιτέρω σχέδιο (στρατηγική για τη νέα χιλιετία), προκειμένου να συνεχιστεί αυτή η προσπάθεια.

Στον τομέα αυτό, η ΕΕ έχει εφαρμόσει μια σειρά προγραμμάτων. Σε αυτά περιλαμβάνονται το πρόγραμμα OISIN, για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, το πρόγραμμα STOP, για την αύξηση των επαφών μεταξύ επαγγελματιών στον τομέα της καταπολέμησης της λαθρομετανάστευσης, της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών, καθώς επίσης και το Falcone, ένα πρόγραμμα κατάρτισης και ανταλλαγής υπαλλήλων που ασχολούνται με την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος.

Στο επίκεντρο της μάχης κατά του οργανωμένου εγκλήματος σε ευρωπαϊκό επίπεδο βρίσκεται η βελτίωση και ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών και τοπικών αρχών επιβολής του νόμου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κυρίως η συνεργασία ανάμεσα στις εθνικές και τοπικές αστυνομικές και τελωνειακές αρχές.

Στη Βιέννη, τον Δεκέμβριο του 1998, οι πολιτικοί ηγέτες των χωρών της ΕΕ ενέκριναν ένα σχέδιο δράσης για την καλύτερη εφαρμογή των διατάξεων της συνθήκης του Άμστερνταμ που αποβλέπουν στο να καταστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Στη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Τάμπερε, τον Οκτώβριο του 1999, η προσπάθεια αυτή συνεχίστηκε, με την απόφαση για συνολική προσέγγιση του θέματος για την ενίσχυση της καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος. Η προσέγγιση αυτή περιλαμβάνει νέες πρωτοβουλίες που αποβλέπουν στη στενότερη αστυνομική συνεργασία. Στη σύνοδο κορυφής στο Τάμπερε αποφασίστηκε η ίδρυση ευρωπαϊκής αστυνομικής ακαδημίας, για την κατάρτιση της επόμενης γενιάς ανώτερων αξιωματικών της αστυνομίας, έτσι ώστε να γνωριστούν με τους

ομολόγους τους από άλλες ευρωπαϊκές χώρες και να μάθουν να εργάζονται σε ευρωπαϊκό πλαίσιο. Η ακαδημία θα λειτουργεί αρχικά ως δίκτυο των εθνικών αστυνομικών ακαδημιών. Θα είναι επίσης ανοιχτή σε αστυνομικούς από χώρες που έχουν υποβάλει αίτηση ένταξης στην ΕΕ.

Άλλες πρωτοβουλίες που εγκρίθηκαν στο Τάμπερε περιλαμβάνουν τη δημιουργία επιχειρησιακής ομάδας εργασίας των ευρωπαίων αρχηγών της αστυνομίας, στα πρότυπα δικτύου ανώτερων τελωνειακών που λειτουργεί ήδη με επιτυχία. Η επιχειρησιακή ομάδα εργασίας των ευρωπαίων αρχηγών της αστυνομίας συνεδρίασε για πρώτη φορά τον Απρίλιο του 2000 στη Λισσαβόνα. Έχει συμβάλει ήδη στη δημιουργία προσωπικών δεσμών ανάμεσα στους επικεφαλής των υπηρεσιών επιβολής του νόμου στα κράτη μέλη. Τώρα πλέον οι αρχηγοί είναι περισσότερο πρόθυμοι να σηκώσουν το ακουστικό και να συζητήσουν προβλήματα και κοινές επιχειρήσεις με τους ομολόγους τους σε γειτονικές χώρες. Οι τακτικές συνεδριάσεις της ομάδας αυτής αναμένεται να έχουν ως αποτέλεσμα την καλύτερη και στενότερη συνεργασία μεταξύ των εθνικών και τοπικών αστυνομικών υπηρεσιών στα κράτη μέλη της ΕΕ.

Όμως, παρά τη σπουδαιότητα αυτών των πρωτοβουλιών και των διαφόρων προγραμμάτων, η σοβαρότερη πρόοδος που έχει σημειωθεί όσον αφορά τη συνεργασία για την επιβολή του νόμου στην ΕΕ έγκειται στη σύσταση της Europol, της υπηρεσίας της ΕΕ για την επιβολή του νόμου, η οποία στελεχώνεται από αστυνομικούς και τελωνειακούς.

Europol

Η Europol συστάθηκε τον Ιανουάριο του 1994 ως Μονάδα Ναρκωτικών της Europol (EDU) για το συντονισμό των προσπάθειών των ευρωπαϊκών εθνικών αστυνομικών υπηρεσιών στη μάχη κατά της λαθρεμπορίας ναρκωτικών. Ύστερα από την επικύρωση της σύμβασης Europol από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, με την οποία διευρύνονται σημαντικά οι αρμοδιότητες της εν λόγω υπηρεσίας, η Europol ανέλαβε πλήρως δραστηριότητα την 1η Ιουλίου 1999.

Η Europol εδρεύει στη Χάγη των Κάτω Χωρών και αποτελεί κυρίως ένα κέντρο συντονισμού για τη συλλογή, την ανάλυση και τη διάδοση πληροφοριών. Δημιουργήθηκε για να βοηθήσει τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου (κυρίως αστυνομικές και τελωνειακές) κατά τη διεξαγωγή ερευνών σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη. Το 2000 απασχολούσε 220 άτομα, αριθμός που αναμένεται να αυξηθεί σε 350 έως το 2003. Τον πυρήνα της υπηρεσίας αποτελεί μια βάση δεδομένων, η οποία, όταν καταστεί πλήρως λειτουργική, θα καταστήσει πολύ ευκολότερο τον εντοπισμό σεσημασμένων εγκληματιών και ύποπτων καθώς επίσης και κλεμμένων αντικειμένων. Θα προσφέρει σε αξιωματικούς των υπηρεσιών επιβολής του νόμου σε όλη την ΕΕ άμεση πρόσβαση σε εκατομμύρια φακέλους με στοιχεία.

Οι αρμοδιότητες της επεκτάθηκαν γρήγορα και σήμερα ασχολείται με ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, όταν εμπλέκονται δύο ή περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ. Στα θέματα αυτά περιλαμβάνονται η λαθρεμπορία ναρκωτικών, η διακίνηση κλεμμένων αυτοκινήτων, το εμπόριο ανθρώπων, τα δίκτυα λαθρομετανάστευσης, η σεξουαλική εκμετάλλευση γυναικών και παιδιών, η πλαστογραφία, η λαθρεμπορία ραδιενεργών και πυρηνικών υλικών, η τρομοκρατία, το ξέπλυμα χρημάτων και η παραχαράξη του ευρώ.

Η διεθνής διάσταση

Το οργανωμένο έγκλημα, από τη φύση του, αποτελεί διεθνές και όχι μόνο ευρωπαϊκό πρόβλημα. Για το λόγο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναλάβει πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην ανάπτυξη στενότερης συνεργασίας με υπηρεσίες δίωξης του εγκλήματος σε χώρες εκτός ΕΕ καθώς και στα πλαίσια διεθνών οργανισμών.

Υπάρχουν υπό επεξεργασία σχέδια που θα επιτρέπουν στην Europol να αντιμετωπίζει όλες τις πτυχές του ξεπλύματος χρημάτων και να ανταλλάσσει πληροφορίες με χώρες εκτός ΕΕ αλλά

και με διεθνείς φορείς, όπως η διεθνής αστυνομία Interpol και το πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για τον διεθνή έλεγχο των ναρκωτικών (UNDCP).

Εξάλλου, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου στην ΕΕ συνεργάζονται ήδη στενά με τις αντίστοιχες υπηρεσίες στις υποψήφιες προς ένταξη χώρες. Στα πλαίσια αυτής της προσέγγισης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο εδρεύει στο Στρασβούργο, έχουν θεσπίσει το πρόγραμμα Octopus, το οποίο έχει σχεδιαστεί για την αντιμετώπιση της διαφθοράς στην Ανατολική Ευρώπη. Όλες οι πρωτοβουλίες της ΕΕ που αφορούν τη συνεργασία αστυνομικών και τελωνειακών υπηρεσιών είναι ανοιχτές προς τις υποψήφιες χώρες.

Επίσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση συμμετείχε ενεργά στις διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του ΟΗΕ, όσον αφορά τη σύμβαση για την καταπολέμηση του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος που υπογράφηκε στο Παλέρμιο τον Δεκέμβριο του 2000, καθώς επίσης και για τρία πρωτόκολλα. Τα πρωτόκολλα αυτά αφορούν τη μεταφορά λαθρομεταναστών, την εμπορία ανθρώπων και την καταπολέμηση της παράνομης κατασκευής και εμπορίας πυροβόλων όπλων.

Δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις

Εισαγωγή

Κατά τα τελευταία πενήντα έτη, η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων αναπτύχθηκε σε διάφορα επίπεδα: διμερές, περιφερειακό, παγκόσμιο. Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης η συνεργασία αυτή είναι πιο πρόσφατη. Παρόλο που ήδη από το 1957 η συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας περιλαμβάνει στους στόχους της την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων στο έδαφος της Κοινότητας, δεν προβλέπεται κανένα μέτρο στους τομείς της διέλευσης των συνόρων, της μετανάστευσης ή της πολιτικής για τις θεωρήσεις εισόδου. Η θέληση για επέκταση της ελευθερίας αυτής σε όλους και η ανάπτυξη ορισμένων φαινομένων όπως το διασυνοριακό οργανωμένο έγκλημα, η διακίνηση ναρκωτικών, η λαθρομετανάστευση και η τρομοκρατία παρακινούν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας να επεξεργαστούν μια πραγματιστική συνεργασία στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων από τη δεκαετία του 1970.

Η αφετηρία της συνεργασίας

Από το 1975, αναπτύσσεται σταδιακά διακυβερνητική συνεργασία εκτός του νομικού πλαισίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στους τομείς της μετανάστευσης, του δικαιώματος ασύλου και της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας. Πρόκειται για την άτυπη ανταλλαγή εμπειριών, πληροφοριών και πραγματογνωμοσύνης και για την θέσπιση δικτύων για την διευκόλυνση των ανταλλαγών αυτών μεταξύ των κρατών μελών. Για το σκοπό ιδρύθηκαν ομάδες εργασίας, όπως η ομάδα TREVI που αποτελείται από υπαλλήλους των αρμόδιων υπηρεσιών των κρατών μελών. Η ομάδα αυτή είναι επιφορτισμένη αρχικά με θέματα σχετικά με την τρομοκρατία και την εσωτερική ασφάλεια, ενώ από το 1985 οι αρμοδιότητές της επεκτάθηκαν στη λαθρομετανάστευση και στο οργανωμένο έγκλημα. Παράλληλα, οι υπουργοί Εσωτερικών και Δικαιοσύνης των κρατών μελών ξεκίνησαν από το 1994 τακτικές συναντήσεις κάθε εξάμηνο για την εξέταση συγκεκριμένων θεμάτων.

Από την Ενιαία Πράξη στη Συνθήκη του Μάαστριχ

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη που συνήφθη το 1986 αποτελεί σταθμό στη διακυβερνητική αυτή συνεργασία. Παράλληλα, αναπτύσσεται η ιδέα ότι η ελεύθερη αυτή κυκλοφορία των προσώπων πρέπει να συνοδεύεται από μέτρα αποκαλούμενα "αντισταθμιστικά" που συνίστανται στην ενίσχυση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα και στη χάραξη ευρωπαϊκής πολιτικής για το άσυλο και τη μετανάστευση.

Μετά την έκδοση της Ενιαίας Πράξης, τα κράτη μέλη δημιουργούν νέες ομάδες εργασίας, πάντα εκτός του κοινοτικού πλαισίου, σε συνάρτηση με τις ανάγκες τους: τέτοιες ομάδες είναι η *ad hoc* ομάδα για τη μετανάστευση το 1986, η επιτροπή για την καταπολέμηση των ναρκωτικών το 1989 και η ομάδα αμοιβαίας συνδρομής, επιφορτισμένη με τελωνειακά θέματα. Η οργάνωση των ομάδων αυτών αντικατοπτρίζει την εξέλιξη που επέφερε η Ενιαία Πράξη. Οι εν λόγω ομάδες περιλαμβάνουν στο εξής παρατηρητές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και, ορισμένες, εγκαθιστούν τη γραμματεία τους παρά τη γραμματεία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Λόγω των δυσκολιών προώθησης της ελεύθερης κυκλοφορίας των ατόμων και της συνεργασίας σε θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η Γαλλία, η Γερμανία και οι χώρες του Μπενελούξ υπέγραψαν σχετική συμφωνία το 1985 στο Σένγκεν, η οποία συμπληρώθηκε από σύμβαση εφαρμογής το 1990. Οι συμφωνίες αυτές έχουν ως στόχο τη διευκόλυνση της κατάργησης των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα, αναπτύσσοντας παράλληλα τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα καθώς και την εναρμόνιση των μέτρων σε θέματα θεωρήσεων εισόδου, ασύλου, αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας.

Ο τίτλος VI της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) του 1993 διοργανώνει τη συνεργασία όλων των κρατών μελών σε θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων σε νέα βάση προσθέτοντας έναν τρίτο πυλώνα στο κοινοτικό οικοδόμημα (επονομάζεται επίσης "τίτλος VI" της ΣΕΕ). Η συνεργασία αυτή βασίζεται σε εννέα θέματα κοινού ενδιαφέροντος: το άσυλο, η διέλευση των εξωτερικών συνόρων, η μετανάστευση, η καταπολέμηση των ναρκωτικών και της τοξικομανίας, η καταπολέμηση της απάτης σε διεθνές επίπεδο, η δικαστική συνεργασία σε αστικές και ποινικές υποθέσεις, η τελωνειακή συνεργασία και η αστυνομική συνεργασία. Στα πλαίσια της συνεργασίας αυτής, οι προϋπάρχουσες ομάδες εργασίας εντάχθηκαν σε μια σύνθετη δομή αποτελούμενη από πέντε επίπεδα: ειδικές ομάδες εργασίας, διευθυντικές επιτροπές, επιτροπή συντονισμού προβλεπόμενη από το άρθρο K.4 της ΣΕΕ, COREPER, Συμβούλιο υπουργών δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων. Το σύστημα του Σένγκεν δεν περιλήφθηκε δεδομένου ότι οι στόχοι του δεν γίνονται αποδεκτοί από όλα τα κράτη μέλη.

Ο τίτλος VI της ΣΕΕ προβλέπει τρία νομικά μέσα: την κοινή θέση, την κοινή δράση και τη σύμβαση. Η κοινή θέση αναφέρεται στην προσέγγιση της Ένωσης σε συγκεκριμένο θέμα (η πρώτη κοινή θέση που θεσπίστηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση αφορούσε τον προσδιορισμό του όρου πρόσφυγας κατά την έννοια της σύμβασης της Γενεύης του 1951, προκειμένου να διασφαλιστούν τα ίδια κριτήρια σε όλα τα κράτη μέλη). Η κοινή δράση χρησιμοποιείται "στο βαθμό που οι στόχοι της Ένωσης μπορούν να επιτυγχάνονται καλύτερα με κοινή παρά με μεμονωμένη δράση των κρατών μελών" (πρώην άρθρο K.3 της ΣΕΕ). Στο πλαίσιο αυτό, εγκρίθηκαν προγράμματα για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών της αστυνομίας, της δικαιοσύνης και των τελωνείων καθώς και ετήσιες δράσεις για την υποδοχή των προσφύγων, για παράδειγμα.

Τέλος, στο θεσμικό επίπεδο, ο τρίτος πυλώνας όπως σχεδιάστηκε από τη συνθήκη του Μάαστριχ προβλέπει για τα κοινοτικά όργανα περιορισμένο ρόλο χωρίς πραγματική δυνατότητα

άσκησης ελέγχου επί των αποφάσεων των κρατών μελών. Μεταξύ των βασικών προβλημάτων που επισημάνθηκαν αναφέρουμε:

- τον περιορισμένο νομικό έλεγχο του Δικαστηρίου το οποίο είναι αρμόδιο μόνο για την ερμηνεία των συμβάσεων και τη ρύθμιση των διαφορών μεταξύ των κρατών μελών, εφόσον αυτό προβλέπεται ρητά από ρήτρα του κειμένου
- η έλλειψη πληροφόρησης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το οποίο η συνθήκη προβλέπει ότι πρέπει να ζητείται η γνώμη του από το Συμβούλιο, αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις ενημερώνεται εκ των υστέρων χωρίς να έχει δυνατότητα να διατυπώσει γνώμη για τις διεξαγόμενες συζητήσεις
- το δικαίωμα πρωτοβουλίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το οποίο περιορίζεται σε έξι από τους εννέα τομείς που περιλαμβάνονται στον τίτλο VI της ΣΕΕ και το οποίο μοιράζεται με τα κράτη μέλη (τα κράτη μέλη είναι συνεπώς τα μόνα που μπορούν να παρέμβουν στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές, αστυνομικές και τελωνειακές υποθέσεις)
- η ψήφος με ομοφωνία στο Συμβούλιο που συχνά παραλύει τη λήψη αποφάσεων.
- Οι δυσκολίες αυτές που είχαν να αντιμετωπίσουν οι φορείς της συνεργασίας σε θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων εξηγούν τα αιτήματα και την κριτική που διατυπώθηκαν από την Επιτροπή, το Κοινοβούλιο και από διάφορες άλλες πηγές κατά τις συζητήσεις που διεξήχθησαν πριν και κατά τη διάρκεια της διακυβερνητικής διάσκεψης 1996-97 η οποία επεξεργάστηκε τη συνθήκη του Άμστερνταμ.

Οι τροποποιήσεις που επέφερε η συνθήκη του Άμστερνταμ

Η συνθήκη του Άμστερνταμ τροποποιεί τη συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων δημιουργώντας ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης με ευρύτερες και πιο συγκεκριμένες φιλοδοξίες, με μεθόδους πιο αποτελεσματικές, πιο δημοκρατικές και με ένα πιο ισορροπημένο ρόλο των θεσμικών οργάνων. Ο επιδιωκόμενος στόχος είναι να επιτευχθεί η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηκόων της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και των υπηκόων τρίτων χωρών επί του εδάφους της Ένωσης, διασφαλίζοντας παράλληλα την ασφάλεια όλων των προσώπων με την καταπολέμηση κάθε μορφής οργανωμένου εγκλήματος (εμπορία ανθρώπων, σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών, παράνομη διακίνηση ναρκωτικών, όπλων, αυτοκινήτων, δωροδοκία, απάτη) καθώς και της τρομοκρατίας.

Τα θέματα κοινού ενδιαφέροντος που καθορίζονται από τη συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναπτύσσονται και υπάγονται σε δύο κατηγορίες: Ένας νέος τίτλος της συνθήκης ΕΚ "Θεωρήσεις εισόδου, άσυλο, μετανάστευση και άλλες πολιτικές που συνδέονται με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων" περιλαμβάνει τα μέτρα που αφορούν τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων, το άσυλο, τη μετανάστευση και την δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις. Οι τομείς αυτοί υπάγονται λοιπόν στον πρώτο πυλώνα και στα κοινοτικά νομικά μέσα: οδηγία, κανονισμός, απόφαση, σύσταση και γνώμη. Ωστόσο, η εν λόγω "κοινοτικοποίηση" εφαρμόζεται μερικώς κατά τα πρώτα πέντε έτη από τη θέση σε ισχύ της συνθήκης του Άμστερνταμ καθώς, όπως και στο παρελθόν, η Επιτροπή μοιράζεται το δικαίωμα πρωτοβουλίας με τα κράτη μέλη, οι αποφάσεις του Συμβουλίου λαμβάνονται ομόφωνα και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν συμμετέχει άμεσα στη λήψη των αποφάσεων.

Στον αναδιαρθρωμένο τρίτο πυλώνα παραμένουν η αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις επί των οποίων η συνθήκη του Άμστερνταμ προσθέτει την πρόληψη και την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξеноφοβίας. Όσον αφορά τη λήψη των αποφάσεων έχουν επέλθει ορισμένες αλλαγές. Επισημαίνεται χαρακτηριστικά η υποκατάσταση της κοινής δράσης από την απόφαση πλαίσιο και την απόφαση, νομικά μέσα που προσεγγίζουν ως προς το πνεύμα τους την οδηγία και τα μέτρα εφαρμογής της. Επιπλέον, κάθε σύμβαση μπορεί στο εξής να τεθεί σε ισχύ μετά την κύρωσή της από το ήμισυ των κρατών μελών που την έχουν υπογράψει, γεγονός

που επιταχύνει τη διαδικασία, ενώ η Επιτροπή διαθέτει, από κοινού με τα κράτη μέλη, δικαίωμα πρωτοβουλίας που καλύπτει όλους τους τομείς του τρίτου πυλώνα και διευκρινίζονται οι όροι διαβούλευσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης επιτρέπει επίσης την ενσωμάτωση των συμφωνιών του Σένγκεν στο πλαίσιο της Ένωσης καθόσον τα μέτρα που λήφθηκαν στη βάση αυτή προστίθενται στο κεκτημένο της ΕΕ είτε στον τίτλο IV της συνθήκης ΕΚ, είτε στον τίτλο VI της ΣΕΕ σύμφωνα με απόφαση που λήφθηκε από το Συμβούλιο Υπουργών. Όλες οι πρωτοβουλίες στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων εξαρτώνται στο εξής από την ΕΕ γεγονός που διευκολύνει τη χάραξη πολιτικών χαρακτηριζόμενων από συνοχή στο ευρωπαϊκό επίπεδο. Για να αποφευχθεί η επανάληψη μιας αποκλειστικής διακυβερνητικής συνεργασίας στο πρότυπο του Σένγκεν, η συνθήκη του Άμστερνταμ προβλέπει στο τίτλο VI της ΣΕΕ τη δυνατότητα ανάπτυξης στενότερης συνεργασίας στο πλαίσιο της ΕΕ για τα κράτη μέλη που επιθυμούν να προχωρήσουν περαιτέρω τη συνεργασία τους.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βιέννης, στις 11 και 12 Δεκεμβρίου 1998, στήριξε το σχέδιο δράσης του Συμβουλίου και της Επιτροπής και τόνισε την θέσπιση ενός ευρωπαϊκού δικαστικού χώρου, τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστικών και αστυνομικών διοικητικών αρχών, την ανάπτυξη της Ευρωπόλ και τη χάραξη συνολικής στρατηγικής για τα φαινόμενα της μετανάστευσης και την πολιτική για το άσυλο και την υποδοχή των προσφύγων. Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων έκριναν ως θετική την ίδρυση ομάδας υψηλού επιπέδου για τα θέματα ασύλου και μετανάστευσης στο πλαίσιο του Συμβουλίου. Εξετάστηκε επίσης η ένταξη του Σένγκεν στην Ένωση.

Κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας, στις 3 και 4 Ιουνίου 1999, αποφασίστηκε η εκπόνηση χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέχρι το Δεκέμβριο του 2000. Κατά το έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε (Φινλανδία) στις 15 και 16 Οκτωβρίου 1999, εγκρίθηκε συμφωνία σχετικά με τη σύνθεση, τη μέθοδο εργασίας και τις πρακτικές λεπτομέρειες του φορέα που αναλαμβάνει την εκπόνηση του εν λόγω χάρτη.

Αφιερωμένη στη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, η σύνοδος κορυφής του Τάμπερε έκρινε ότι η σπουδαιότητα της καθιέρωσης του χώρου αυτού ήταν ίση με εκείνη της δημιουργίας της εσωτερικής αγοράς. Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων ζήτησαν επίσης από την Επιτροπή να εκπονήσει έναν πίνακα ελέγχου για την κατάρτιση καταλόγου όλων των μέτρων που πρέπει να ληφθούν εντός των προσεχών πέντε ετών, καθώς και για να διευκολυνθεί η παρακολούθηση των μέτρων αυτών. Στόχος είναι να αναπτυχθεί μια Ευρωπαϊκή Ένωση ανοικτή και ασφαλής, προσκολλημένη στις υποχρεώσεις της Σύμβασης της Γενεύης όσον αφορά το δικαίωμα ασύλου και τα δικαιώματα του ανθρώπου, καθώς και να διευκολυνθεί η πρόσβαση των ευρωπαίων πολιτών στη δικαιοσύνη σε όλο το έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ευρωπαϊκή ατζέντα κοινωνικής πολιτικής

Η ευρωπαϊκή ατζέντα κοινωνικής πολιτικής για την επόμενη πενταετία εντάσσεται στο νέο στρατηγικό στόχο που διέγραψε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισαβόνα, δηλ. η Ευρώπη να μετατραπεί «στην πιο ανταγωνιστική και δυναμική στον κόσμο οικονομία που στηρίζεται στη γνώση, και θα είναι ικανή για αειφόρο οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες δουλειές και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή». Σε αυτό το φιλόδοξο ευρωπαϊκό πρόγραμμα αναγέννησης και πρωτοπορίας, η κοινωνική πολιτική καλείται να συνδεθεί στενά με την οικονομία και την απασχόληση και να βοηθήσει στην κινητοποίηση όλων των βασικών κοινωνικών παραγόντων. Η ατζέντα αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου, στην επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό και στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η νέα κοινωνική ατζέντα σχεδιάστηκε για να απαντήσει σε πέντε κυρίως προκλήσεις: Το πρόβλημα της απασχόλησης, τη μετατροπή της οικονομίας σε μια οικονομία γνώσης, τη φτώχεια και τον αποκλεισμό, τη διεύρυνση και την παγκοσμιοποίηση. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέτρο σύγκρισης για την επιτυχία των περισσότερων πολιτικών είναι το μοντέλο ΗΠΑ και οι διαπιστώσεις για την καθυστέρηση της Ευρώπης. Έτσι σχετικά με την απασχόληση επισημαίνεται όχι μόνο ο υψηλός βαθμός ανεργίας (9% το 1999) και το χαμηλό ποσοστό απασχόλησης (62% το 1999) αλλά και ορισμένα μεγάλα χάσματα στη διάρθρωση της απασχόλησης σε σχέση με τις ΗΠΑ:

- το χάσμα απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών
- το χάσμα των φύλων (η γυναικεία απασχόληση είναι 1/2 περίπου στην ΕΕ και 2/3 στις ΗΠΑ)
- το χάσμα των ηλικιών (η απασχόληση των ηλικιών 55-65 είναι πολύ μικρή στην ΕΕ)
- το χάσμα των ειδικοτήτων (η προσφορά μοντέρνων ειδικοτήτων στην ΕΕ δεν ανταποκρίνεται στην προσφορά)
- η μακροχρόνια διαρθρωτική ανεργία (το 1/2 των ανέργων παραμένουν περισσότερο από ένα χρόνο άνεργοι)
- οι σημαντικές περιφερειακές διαφορές στην ανεργία και απασχόληση.

Αλλά και ο δεύτερος στόχος, η μετάβαση σε μια οικονομία της γνώσης, έχει ως αφετηρία τα σημαντικά επιτεύγματα των ΗΠΑ στις νέες τεχνολογίες και κυρίως στο Ίντερνετ και την ανάγκη γοργής προσέγγισης αυτού του επιπέδου. Όσον αφορά στην κοινωνική πολιτική, ο ρόλος της εντοπίζεται στην ανάπτυξη των ανθρωπινων πόρων μέσα από την αναβάθμιση της επαγγελματικής ειδίκευσης και της επέκτασης της δια βίου μάθησης. Παράλληλα επιδιώκεται υψηλή ποιότητα και ίσες δυνατότητες πρόσβασης στην εκπαίδευση και την επαγγελματική επιμόρφωση ως βασικές προϋποθέσεις συμμετοχής στη νέα οικονομία της γνώσης.

Η στρατηγική που υιοθέτησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την επίτευξη των στόχων της ατζέντας κατά την επόμενη πενταετία, δεν είναι ο δρόμος της εναρμόνισης των ξεχωριστών κοινωνικών πολιτικών των κρατών-μελών, αλλά ο συντονισμός τους, με τον προσδιορισμό κοινών ευρωπαϊκών στόχων. Θα ακολουθηθεί, επομένως, το μοντέλο της ανοικτής πολιτικής συντονισμού (open policy coordination) όπως ακριβώς με τις συντονισμένες στρατηγικές για την απασχόληση και την κοινωνική προστασία τη δεκαετία του '90. Αυτού του τύπου η πολιτική περιλαμβάνει κατευθυντήριες γραμμές, πλαίσια, συγκεκριμένους στόχους και μια διαδικασία εφαρμογής που αξιολογεί τα αποτελέσματα μέσα από τελικές εκθέσεις. Η θεσμοθέτηση κανόνων δικαίου, η αναδιανομή μέσω των διαρθρωτικών ταμείων και ιδιαιτέρως ο κοινωνικός διάλογος μεταξύ εταίρων θα συνεχίσουν να αποτελούν βασικά μέσα για την προώθηση της ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής.

Όσον αφορά στη χρηματοδότηση των κοινωνικών προτεραιοτήτων, η ατζέντα υπογραμμίζει τον αναπροσανατολισμό των κοινωνικών δαπανών, αλλά όχι και την αύξησή τους, προκειμένου να χρηματοδοτηθεί η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό, και την αποτελεσματικότητα των δράσεων.

Οι μεγάλοι τομείς δράσης και στόχοι της ΕΕ σύμφωνα με την κοινωνική ατζέντα είναι οι εξής:

1. Πλήρης απασχόληση και ποιότητα της εργασίας.
2. Ποιότητα της κοινωνικής πολιτικής.
3. Προαγωγή της ποιότητας στις βιομηχανικές σχέσεις,
4. Προετοιμασία για τη διεύρυνση.
5. Η πρόωθηση της διεθνούς συνεργασίας.

Η προτεραιότητα της ΕΕ δίνεται στην αύξηση της απασχόλησης. Το ποσοστό απασχόλησης οφείλει το 2010 να φθάσει το 70% και η γυναικεία συμμετοχή να ξεπεράσει το 60%.

Σ' αυτά τα πλαίσια πρέπει να αναπτυχθεί μια θετική και ενεργητική προσέγγιση για την αλλαγή, πρώτον, με την προώθηση της κατάλληλης πληροφόρησης σ' επιχειρήσεις και εργαζομένους, δεύτερον, με την αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεπειών της οικονομικής και κοινωνικής ολοκλήρωσης, και, τρίτον, με την προσαρμογή των συνθηκών και του δικαίου της εργασίας στη νέα οικονομία.

Η προώθηση της κινητικότητας των εργαζομένων και της ελεύθερης διακίνησης, με την κατάργηση των γεωγραφικών εμποδίων, μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της απασχόλησης και ικανοποίηση των αναγκών της νέας οικονομίας σε ειδικευμένο προσωπικό. Γι' αυτό το σκοπό προτείνονται ενέργειες όπως η απλοποίηση και η επέκταση των κανονισμών 1408/71 για την ασφάλιση των εργαζομένων μεταναστών και του 1612/68 για την ελευθερία διακίνησης, καθώς και η δημιουργία ενός οργάνου για τη μεταφορά των επικουρικών συντάξεων των μετακινούμενων εργαζομένων.

Ο εκσυγχρονισμός και η βελτίωση της κοινωνικής προστασίας επιβάλλεται πέραν από τους παράγοντες που αναφέρονται σε προηγούμενα κείμενα και από την ανάπτυξη της οικονομίας της γνώσης. Στις προτεινόμενες δράσεις δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην έρευνα των προοπτικών της κοινωνικής προστασίας, ιδίως στο θέμα των συντάξεων.

Παράλληλα τίθεται ο στόχος της πρόληψης και της εκρίζωσης της φτώχειας και του αποκλεισμού, με την προώθηση της ένταξης και της συμμετοχής όλων στην οικονομική και κοινωνική ζωή

Για τη μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών στην οικονομία, κοινωνία, πολιτισμό, επιστήμη κ.λπ., η επιτροπή θα προωθήσει δράσεις όπως α) η πλήρης χρησιμοποίηση του νομικού πλαισίου της Συνθήκης, με την έκδοση Οδηγίας για την ισότητα και σ' άλλους τομείς εκτός απασχόλησης και επαγγέλματος (άρθρο 13), β) η τροποποίηση της Οδηγίας του 1976 για την ίση μεταχείριση και γ) το κάλεσμα των κοινωνικών εταίρων να ενισχύσουν το διάλογο σ' αυτόν τον τομέα.

Τέλος, οι πολιτικές για την ανάπτυξη και το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και την καταπολέμηση των εθνικών, φυλετικών και άλλων διακρίσεων, θα στηριχτούν πρώτα απ' όλα στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Οδηγία για ίση μεταχείριση ανεξάρτητα από εθνική ή φυλετική καταγωγή. Μεταξύ των προτεινόμενων ενεργειών στο άμεσο μέλλον είναι α) η υιοθέτηση της γενικής Οδηγίας για την αποφυγή διακρίσεων στην απασχόληση εξαιτίας φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας, πίστης, αναπηρίας, ηλικίας, φύλου ή σεξουαλικής προτίμησης και β) η εφαρμογή του προτεινόμενου προγράμματος δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Σκοπός της δέσμης πολιτικών για διεύρυνση είναι η μελλοντική διεύρυνση να μη διαταράξει τις υπάρχουσες οικονομικές και κοινωνικές ισορροπίες τόσο στην ΕΕ όσο και στις υπό

διεύρυνση χώρες. Οι ενέργειες που θ' αναληφθούν εδώ αφορούν, στη συνέχιση της σωστής και βαθμιαίας αφομοίωσης του κοινοτικού οικονομικού και κοινωνικού κεκτημένου, στη συνέχιση της επιθεώρησης των εθνικών πολιτικών απασχόλησης, στην υποστήριξη του κοινωνικού διαλόγου κ.λπ.

Οι κίνδυνοι του κοινωνικού ντάμπινγκ που γεννά η παγκοσμιοποίηση, θ' αντιμετωπιστεί με εντονότερη διεθνή συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς στη βάση του σεβασμού των βασικών εργασιακών προτύπων και την προώθηση μιας συνολικής οικονομικής και κοινωνικής ατζέντας για την παγκόσμια οικονομία.

Η κοινωνική ατζέντα της Ευρώπης για την επόμενη πενταετία κινείται ουσιαστικά στα πλαίσια, τις αρχές και τις γενικές κατευθύνσεις της κοινωνικής πολιτικής που διαμορφώθηκαν τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του '90 και κυρίως μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Αξίζει να σημειώσουμε μερικά χαρακτηριστικά της: Πρώτον, πυρήνας αυτής της πολιτικής είναι η απασχόληση και η στρατηγική της επένδυσης στον ανθρώπινο παράγοντα με την εκπαίδευση, κατάρτιση, τη «δια βίου μάθηση» και γενικότερα την προσαρμογή του εργατικού δυναμικού στις απαιτήσεις της οικονομίας της γνώσης. Η αύξηση του ποσοστού απασχόλησης στο συνολικό πληθυσμό αποτελεί το νέο, κύριο στρατηγικό στόχο της Ένωσης και όχι πλέον η μείωση της ανεργίας.

Δεύτερον, το μοντέλο κοινωνικής πολιτικής της Ένωσης είναι εργασιοκεντρικό. Η αύξηση της απασχόλησης αποτελεί αφετηρία για την επίλυση και άλλων προβλημάτων της κοινωνικής πολιτικής, όπως η κοινωνική προστασία, οι συντάξεις κ.λπ. Η αναζήτηση λύσεων έξω από την εργασία και τις κοινωνικές εισφορές των εργαζομένων που στηρίζουν το κοινωνικό κράτος στην Ευρώπη (μείωση δαπανών, υποβάθμιση ποιότητας κοινωνικών υπηρεσιών κ.λπ.) φαίνεται να αποκλείονται.

Τρίτον, οι πηγές άντλησης νέου δυναμικού εντοπίζονται στις γυναίκες και τους μετανάστες. Από εδώ προκύπτει και η ανάγκη για την υιοθέτηση δράσεων που θα διευκολύνουν την ένταξη αυτών των ομάδων ειδικότερα στην αγορά εργασίας. Τρεις από τους έντεκα στόχους της ατζέντας (προώθηση κοινωνικής ένταξης, ισότητα και καταπολέμηση των διακρίσεων) υποστηρίζουν ακριβώς αυτή την πολιτική. Σε σύγκριση δε με το παρελθόν, αξίζει να σημειώσουμε ότι το κέντρο βάρους της συζήτησης αλλά και των δράσεων μεταφέρεται από την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης, γεγονός που υποδηλώνει τη στροφή στις θετικές και ενεργητικές δράσεις που απαιτούνται για την αύξηση της παραγωγικής απασχόλησης.

Τέταρτον, κοινωνικές πολιτικές και πολιτικές απασχόλησης εντάσσονται σε μια «αγχωμένη» προσπάθεια της ΕΕ όχι απλώς να δημιουργήσει μια οικονομία της γνώσης, αλλά να φθάσει και να ξεπεράσει τις ΗΠΑ. Η διάρθρωση και οι επιτυχίες των πολιτικών απασχόλησης των ΗΠΑ αποτελούν μόνιμα και σταθερά κριτήρια σύγκρισης της Επιτροπής.

Πέμπτον, για τις ανάγκες της νέας οικονομίας σε ειδικευμένο προσωπικό και την κάλυψη του χάσματος μεταξύ προσφοράς και ζήτησης προσωπικού ειδικευμένου σε νέες τεχνολογίες, εργασίες που παρατηρούνται στην Ευρώπη, η Επιτροπή φαίνεται να προσανατολίζεται στην άντληση τέτοιου προσωπικού από τις υπό διεύρυνση χώρες. Εδώ εντάσσεται τόσο η τροποποίηση και απλοποίηση των Οδηγιών για την ελεύθερη μετακίνηση των εργαζομένων, των μεταναστών, όσο και το σχέδιο για τη μεταφορά των επικουρικών συντάξεων.

Γενικά

Δικαιώματα πολιτών

Μείζον μέλημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί η τοποθέτηση του ατόμου και των ενδιαφερόντων του στο επίκεντρο της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα έχουν αναγνωρίσει τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως γενική αρχή του ευρωπαϊκού δικαίου και αναπτύξει πλήθος δικαιωμάτων συνδεόμενων με την ελεύθερη κυκλοφορία στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ κατέστη αμεσότερος ο δεσμός μεταξύ των πολιτών των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη δημιουργία της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, η οποία έδωσε λαβή για σειρά αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων. Τα δικαιώματα αυτά συμπληρώθηκαν με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία ομοίως αποσαφήνισε τη σύνδεση μεταξύ της εθνικής και της ευρωπαϊκής ιθαγένειας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιβεβαίωσε ανέκαθεν τη δέσμευσή της όσον αφορά το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου καθώς και την σαφή προσήλωσή της στα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ θέσπισε διαδικασίες σκοπός των οποίων είναι η εξασφάλιση της προστασίας των εν λόγω δικαιωμάτων.

Η Συνθήκη τονίζει το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιδίως εκείνων που κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), η οποία εγκρίθηκε το 1950 στη Ρώμη από τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το προοίμιο της Συνθήκης ΕΚ αναφέρεται στα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα επισημαίνοντας τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη του 1961 (Συμβούλιο της Ευρώπης) και τον Κοινοτικό Χάρτη του 1989 για τα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα των εργαζομένων.

Σύμφωνα με τη Συνθήκη, η ΕΕ είναι εξουσιοδοτημένη να προβαίνει στις κατάλληλες ενέργειες για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Η ενδεχόμενη παρέμβαση δικαιολογείται από την ύπαρξη διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ έχει θέσει σε εφαρμογή πολιτικές με σκοπό την επίτευξη ισότητας ευκαιριών για τους άνδρες και τις γυναίκες.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ παρέχει επισημώς στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο την εξουσία να εξασφαλίζει το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα.

Η Χάρτα των θεμελιωδών δικαιωμάτων

Η υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ήταν από τα κύρια μέληματα της ευρωπαϊκής ένωσης από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της. Παρά το εμφανές της ενδιαφέρον για τον σεβασμό των θεμελιωδών ελευθεριών των πολιτών από τις πρώτες συνθήκες και συμφωνίες, την τελευταία δεκαετία με τη συνθήκη του Μάαστριχτ, η ΕΕ αποφάσισε να αναβαθμίσει και να βελτιώσει αυτό τον συγκριτικά με τους άλλους υποδιέστερο τομέα. Κύριοι σταθμοί σε αυτή την προσπάθεια αποτέλεσαν η συνθήκη του Άμστερνταμ, τα συμπεράσματα του ευρωπαϊκού συμβουλίου στην Κολωνία, και η συνθήκη της Νίκαιας στην οποία προσαρτήθηκε ως πολιτική διακήρυξη η Χάρτα των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Το κείμενο της Χάρτας θεωρείται από τις πληρέστερες συλλογές καταγραφής πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Πολλά από αυτές τις καταγραφές είναι κωδικοποιήσεις που αναφέρονται σε παλαιότερες εποχές ενώ άλλα προέκυψαν ως απαντήσεις σε ζητήματα που αφορούν την σύγχρονη εποχή όπως η γενετική και η προστασία των ατομικών δεδομένων. Αυτή και μόνο η παράλληλη πορεία με τους ρυθμούς της εποχής και η διαπίστωση των σύγχρονων απαιτήσεων καθιστούν τη Χάρτα ένα σημαντικό επίτευγμα για το δίκαιο.

Για να γίνουμε πιο σαφείς, η Χάρτα αποτελείται από πενήντα τέσσερα άρθρα και ένα εισαγωγικό προοίμιο, τα οποία συμφωνήθηκαν ομόφωνα από τα μέλη της Συνέλευσης, το οποίο ήταν το αρμόδιο όργανο για τη σύνταξή της. Τα άρθρα είναι ομαδοποιημένα σε επτά κεφάλαια και είναι τα εξής:

1. Αξιοπρέπεια (άρθρα 1-5)
2. Ελευθερίες (άρθρα 6-19)
3. Ισότητα (άρθρα 20-26)
4. Αλληλεγγύη (άρθρα 27-38)
5. Δικαιώματα του πολίτη (άρθρα 39-46)
6. Δικαιοσύνη (άρθρα 47-50)
7. Γενικές διατάξεις (άρθρα 51-54)

Μια πτυχή που πρέπει να αναφέρουμε επι του θέματος είναι ότι η προετοιμασία της Χάρτας έγινε από ένα όργανο που συστήθηκε αποκλειστικά για αυτό το σκοπό και η σύστασή του συντέλεσε στην εξάλειψη του δημοκρατικού ελλείμματος στην Ένωση. Και αυτό διότι ως μέλη της Συνέλευσης ορίστηκαν εκπρόσωποι των αρχηγών κρατών, ή κυβερνήσεων των μελών ο πρόεδρος της ευρωπαϊκής επιτροπής και μέλη του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και των εθνικών κοινοβουλίων. Εκπρόσωποι του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων συμμετείχαν ως παρατηρητές ενώ εκπρόσωποι της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, της Επιτροπής Περιφερειών και των Κοινωνικών Ομάδων κλήθηκαν να καταθέσουν τις απόψεις τους. Σημαντική πηγή για την άντληση των δικαιωμάτων ήταν η συμβολή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και οι συνταγματικές παραδόσεις των διαφόρων κρατών μελών.

Ένα σημαντικό μειονέκτημα της Χάρτας είναι ότι ακόμα δεν έχει αποκτήσει νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα, κάτι που εξάλειψε τις αρχικές προσδοκίες των συντακτών και όσους ακόμα τις υποστήριζαν. Κατά τα άλλα, οι γενικές της αρχές και τα χαρακτηριστικά της αποπνέουν ελπίδες ότι η λειτουργία της θα είναι αποτελεσματική, δηλαδή θα ενδυναμώσει τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα σε όλη την επικράτεια στη ΕΕ μέσω της ταξινόμησης, που σημαίνει και πληρέστερης διαφάνειάς τους.

Οι σχετικές διατάξεις αφορούν τόσο πράξεις των εθνικών κυβερνήσεων και των διοικητικών αρχών όσο και πράξεις των κοινοτικών οργάνων. Πρόσφατη απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) διευκρίνισε ότι «...επιπλέον, υπενθυμίζεται πως οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην κοινοτική έννομη τάξη δεσμεύουν και τα κράτη μέλη όταν υλοποιούν κοινοτικές αποφάσεις». Ειδικά όταν αφορά την κοινοτική έννομη τάξη ενώ οι γενικοί εισαγγελείς του ΔΕΚ έχουν επικαλεσθεί τη Χάρτα σε πολλές υποθέσεις ως έκφραση των θεμελιωδών αρχών του κοινοτικού δικαίου, οι δικαστές αποφεύγουν την επίκληση του δεσμευτικού του χαρακτήρα.

Αυτό που πρέπει αν αναρωτηθούμε στις μέρες μας είναι αν και πώς η Χάρτα θα μετεξελιχθεί σε υποχρεωτική αναφορά κάθε φορά που θα που θα τίθεται στην ΕΕ ζήτημα ελευθερίας, δημοκρατίας, σεβασμού των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Διαθέτει πλήρη δεσμευτικό χαρακτήρα με την ενσωμάτωσή της στις συνθήκες και έτσι θα καταστεί μέρος της κοινής έννομης τάξης. Μια τέτοια απόφαση πάντως θα απαιτούσε τη συγκατάθεση όλης της πολιτικής ηγεσίας των κρατών μελών της Ένωσης.

Κοινωνικός αποκλεισμός

Στις 29 Σεπτεμβρίου 1989 εκδόθηκε Ψήφισμα του Συμβουλίου και των Υπουργών Κοινωνικών Υποθέσεων που συνήλθαν στο πλαίσιο του Συμβουλίου, σχετικά με την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Το ψήφισμα περιείχε τις εξής παρατηρήσεις :

1. Ο αποκλεισμός αποτελεί φαινόμενο που εμφανίζεται σε ευρεία κλίμακα και πλήττει όλα τα κράτη μέλη. Έχει πολύμορφο χαρακτήρα. Δεν περιορίζεται στην ανεπάρκεια των εισοδημάτων και επηρεάζει τις πολυάριθμες πτυχές της οικονομικής και κοινωνικής ένταξης.
2. Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο και οι Υπουργοί Κοινωνικών Υποθέσεων αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συνεχίσουν και να εντείνουν όσο είναι απαραίτητο τις προσπάθειες που ανέλαβαν από κοινού, καθώς και εκείνες που πραγματοποιούνται από κάθε κράτος μέλος στον τομέα αυτό, και να συγκεντρώσουν τις γνώσεις και τις αναλύσεις τους όσον αφορά τον αποκλεισμό.
3. Με την προοπτική αυτή, το ψήφισμα επιβεβαιώνει την ανάγκη να ληφθούν σφαιρικά μέτρα για την καταπολέμηση του αποκλεισμού:

- αφενός, η πολιτική για την οικονομική ανάπτυξη πρέπει να συνοδεύεται από ειδική πολιτική όσον αφορά την ένταξη ;
- αφετέρου, πρέπει να εφαρμοσθούν μέτρα με τα οποία θα εξασφαλίζονται επαρκείς πόροι στα άτομα και θα προωθείται η πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην κατάρτιση, στην απασχόληση, στην κατοικία, στις συλλογικές υπηρεσίες και στην ιατρική περίθαλψη.

4. Το ψήφισμα υπενθυμίζει την αποτελεσματικότητα της συντονισμένης πολιτικής που βασίζεται στις εταιρικές σχέσεις, στη συμμετοχή και στις διαβουλεύσεις μεταξύ όλων των συμμετεχόντων.

5. Στο ψήφισμα ζητείται από την Επιτροπή να πραγματοποιήσει ανάλυση των ενεργειών που εφαρμόζονται για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και να εκπονήσει έκθεση σχετικά με τα μέτρα που λαμβάνονται από τα κράτη μέλη και στο επίπεδο της Κοινότητας.

Επί του παρόντος, ο κίνδυνος μόνιμου αποκλεισμού από την αγορά εργασίας είναι μεγαλύτερος γι αυτούς, οι οποίοι διαθέτουν τη χαμηλότερη εκπαίδευση και κατάρτιση, μη κατάλληλες ειδικότητες ή μη κατάλληλη επαγγελματική πείρα, καθώς και τις συχνότερες και μακρύτερες περιόδους ανεργίας. Παράλληλα, η ποιότητα ζωής και η κοινωνική πείρα μπορούν επίσης να επηρεάσουν τη δυνατότητα απασχόλησης και ορισμένες ομάδες του πληθυσμού πλήττονται περισσότερο. Πολλοί αλληλοσυνδεόμενοι παράγοντες πολλαπλασιάζουν τις πιθανότητες αποκλεισμού από την αγορά εργασίας. Έτσι, οι τρόποι για την κοινωνική ένταξη και την απασχόληση θα πρέπει να αντιμετωπίζουν το ευρύτερο δυνατό φάσμα παραγόντων που είναι δυνατοί.

Άτομα με ειδικές ανάγκες

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες αποτελούν συχνά αντικείμενο αποκλεισμού από την κοινωνία και ιδίως από την αγορά εργασίας.

Σε διεθνές επίπεδο, ποικίλες πράξεις έχουν εκδοθεί για την υλοποίηση της ισότητας ευκαιριών υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες :

1)η σύμβαση 159 και η σύσταση 168 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) για την επαγγελματική αναπροσαρμογή και την απασχόληση της 20.06.1983·

2)η σύσταση R (92) 6 του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με μια ορθολογική πολιτική υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες·

3)οι διατάξεις πλαίσια σχετικά με την υλοποίηση της ισότητας ευκαιριών υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες, που εκδόθηκαν υπό μορφή ψηφίσματος της γενικής συνέλευσης των Ην. Εθνών στις 20 Δεκεμβρίου 1993.

Η ΕΚ έχει επίσης λάβει σειρά μέτρων υπέρ της ένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Έτσι, ο Κοινοτικός Χάρτης των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων της 9.12.1989 προβλέπει ότι κάθε άτομο με ειδικές ανάγκες, ανεξάρτητα από την προέλευση και τη φύση της αναπηρίας του, πρέπει να απολαύει συγκεκριμένων πρόσθετων ευεργετημάτων με σκοπό να ευνοηθεί η επαγγελματική και κοινωνική ένταξή του.

Το Συμβούλιο εξέδωσε σύσταση στις 24 Ιουλίου 1986, με την οποία συνιστά στα κράτη μέλη να εξασφαλίζουν δίκαιη μεταχείριση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στον τομέα της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης (αρχική κατάρτιση και απασχόληση/αναπροσαρμογή και επανένταξη)· και να συνεχίσουν τις πολιτικές τους υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Επιπλέον, η Επιτροπή καλείται :

1) να συντονίζει την ανταλλαγή εμπειριών και πληροφοριών σχετικά με την αναπροσαρμογή και την απασχόληση των ατόμων με ειδικές ανάγκες μεταξύ των εθνικών αρχών·

2) να εξασφαλίσει τη συνέχιση της παροχής κατάλληλης ενίσχυσης του ΕΚΤ υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Η συνέχιση της εν λόγω προσέγγισης εκφράζεται με την έκδοση από το Συμβούλιο και τους αντιπροσώπους των κυβερνήσεων των κρατών μελών, οι οποίοι συνήλθαν στο πλαίσιο του Συμβουλίου, ενός ψηφίσματος στις 20.12.1996 και με τη διατύπωση γενικών προσανατολισμών σε έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής για τη βελτίωση του επιπέδου απασχόλησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες - η κοινή πρόκληση [SEC(98) 1550 - δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση, στις κατευθυντήριες γραμμές του 1999 τονίζεται ότι είναι απαραίτητο να δώσουν τα κράτη μέλη ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες ιδίως των ατόμων με ειδικές ανάγκες, με την ανάπτυξη "κατάλληλων προληπτικών και ενεργών πολιτικών έτσι ώστε να ευνοηθεί η ένταξή τους στην αγορά εργασίας". Μια διάσκεψη έλαβε χώρα στη Δρέσδη στις 24 και 25 Φεβρουαρίου 1999 σχετικά με την "Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Απασχόληση των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες" η οποία αποσκοπούσε στην ενθάρρυνση της δημόσιας συζήτησης που άρχισε με το έγγραφο εργασίας της Επιτροπής. Οι διάφοροι παρεμβαίνοντες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΟΚΕ, UNICE, ευρωπαϊκό φόρουμ των ατόμων με ειδικές ανάγκες κλπ.) κατέληξαν στα ακόλουθα συμπεράσματα :

1) η πολιτική υπέρ της απασχόλησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες πρέπει να μεταχειρισθεί διάφορα μέσα όπως τις κατευθυντήριες γραμμές, το ΕΚΤ, τον κοινωνικό διάλογο και προτάσεις για την καταπολέμηση των διακρίσεων στην αγορά εργασίας και του κοινωνικού αποκλεισμού·

2) εκτός από μια γενική προσέγγιση σε κοινοτικό επίπεδο, η ισότητα ευκαιριών υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες προϋποθέτει την εφαρμογή μιας περισσότερο προσανατολισμένης στο στόχο προσέγγισης για την αντιμετώπιση των παραγόντων των εγγενών σε ορισμένα συγκεκριμένα μειονεκτήματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες·

3) η γενική προσέγγιση πρέπει να βασίζεται στην αρχή της παροχής ίσων δικαιωμάτων και στις αρχές της μη διάκρισης μάλλον, παρά στην κοινωνική προστασία των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Με βάση τα αποτελέσματα της διάσκεψης της Δρέσδης, το Συμβούλιο εξέδωσε το παρόν ψήφισμα, με το οποίο συγχαίρει τα κράτη μέλη για τις προσπάθειες που κατέβαλαν υπέρ της ένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες και ιδίως για την ενίσχυση των εθνικών μέτρων στα εθνικά σχέδια δράσης.

Τα κράτη μέλη λοιπόν καλούνται :

- να αναπτύξουν την προαγωγή των δυνατοτήτων απασχόλησης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και να εκπονήσουν επαρκείς θετικές και προληπτικές προσεγγίσεις στο πλαίσιο των εθνικών πολιτικών τους, σε συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους και τις ΜΚΟ·
- να αξιοποιήσουν πλήρως τις υπάρχουσες και τις μελλοντικές δυνατότητες των Διαρθρωτικών Ταμείων, ιδίως του ΕΚΤ, καθώς και τις σχετικές κοινοτικές πρωτοβουλίες·
- να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στις παρεχόμενες από την Κοινωνία των Πληροφοριών δυνατότητες οι οποίες οδηγούν σε νέες ευκαιρίες απασχόλησης.

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες και οι οργανώσεις τους πρέπει να συμβάλουν στην επίτευξη του στόχου της ισότητας ευκαιριών με την ανταλλαγή της εμπειρίας τους με όλους τους συμμετέχοντες στην αγορά εργασίας.

Τα κοινοτικά θεσμικά όργανα παροτρύνονται να προωθήσουν την ισότητα ευκαιριών απασχόλησης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες εντός των υπηρεσιών τους.

Σύμφωνα με το Συμβούλιο, η ισότητα ίσων ευκαιριών απασχόλησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες απαιτεί σειρά παρεμβάσεων οι οποίες αναφέρονται ιδίως :

στην πρόσληψη και στη διατήρηση της θέσης

στην προαγωγή

στην επαγγελματική κατάρτιση και στη δια βίου μάθηση

στην εξέλιξη της σταδιοδρομίας

στην προστασία κατά των καταχρηστικών απολύσεων

στη διευθέτηση των χώρων εργασίας και στην προσπέλαση στον τόπο εργασίας.

Το Συμβούλιο σημειώνει τη βούληση της Επιτροπής να υποβάλει πρόταση σχετικά με την ισότητα ευκαιριών απασχόλησης υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Ισότητα ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες

Ο ένας στους δέκα πολίτες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας πάσχει από σωματική, αισθητηριακή, διανοητική ή ψυχική αναπηρία.

Υπάρχουν πολλά προβλήματα όσον αφορά την ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην κοινωνική ζωή:

- στην εκπαίδευση πολλά παιδιά με ειδικές ανάγκες εξακολουθούν να αποκλείονται από τα κανονικά σχολεία και η φροντίδα τους ανατίθεται σε ιδρύματα που δεν τους προσφέρουν καμία δυνατότητα κανονικών κοινωνικών σχέσεων
- στην εργασία, τα άτομα με ειδικές ανάγκες πλήττονται από ποσοστά ανεργίας δύο και τρεις φορές υψηλότερα από το μέσο όρο, ενώ η διάρκεια ανεργίας είναι για αυτούς μεγαλύτερη απ' ό,τι για τον υπόλοιπο πληθυσμό
- πολλά συγκοινωνιακά μέσα και δημόσια κτίρια συνεχίζουν να μην προσφέρουν καθόλου ή να προσφέρουν δύσκολη πρόσβαση στα άτομα με ειδικές ανάγκες
- όσον αφορά τη στέγαση, οι κατασκευές που είναι κατάλληλες ή μπορούν να προσαρμοστούν στις ανάγκες των ατόμων αυτών είναι σπάνιες ή απαγορευτικά ακριβές
- τα συστήματα κοινωνικής προστασίας παρέχουν γενικά μια ελάχιστη υποστήριξη, η οποία είναι συχνά δεν επαρκεί για την προώθηση της συμμετοχής αυτών των ατόμων στην κοινωνία.

Μέχρι σήμερα, η πολιτική προσπάθησε να αντιμετωπίσει αυτήν την κατάσταση με κοινωνικά μέτρα που λάμβαναν τη μορφή της φιλανθρωπίας ή της ανάπτυξης εξειδικευμένων υπηρεσιών φροντίδας στο περιθώριο της κοινωνίας. Ανεξάρτητα όμως από την αναγκαιότητα ή τις καλές προθέσεις της, αυτή η πολιτική συνέβαλε στην όξυνση του προβλήματος του αποκλεισμού και της χαμηλής συμμετοχής.

Η παραδοσιακή προσέγγιση παραχωρεί σταδιακά τη θέση της σε ενέργειες που αποδίδουν μεγαλύτερη σημασία στον εντοπισμό και την άρση των διαφόρων προσκομάτων που εμποδίζουν την ισότητα των ευκαιριών και την πλήρη συμμετοχή σε όλες τις πτυχές της ζωής.

Τα κράτη μέλη έχουν τη βασική ευθύνη για την εξάλειψη του αποκλεισμού και των διακρίσεων που βασίζονται στην αναπηρία. Η εφαρμογή αυτής της νέας προσέγγισης βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη σε όλα τα κράτη μέλη σε διάφορες μορφές και με διάφορους ρυθμούς.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι η δραστηριοποίηση σε κοινοτικό επίπεδο μπορεί να προσδώσει σημαντική προστιθέμενη αξία στις προσπάθειες των κρατών μελών. Η στρατηγική θα τεθεί σε εφαρμογή με βάση τους εξής άξονες:

- ο εδραίωση της με τα κράτη μέλη και μεταξύ των κρατών μελών: σύσταση ομάδας υψηλού επιπέδου με εκπροσώπους των κρατών μελών οι οποίοι ασχολούνται με τα άτομα με ειδικές ανάγκες
- ο ανάπτυξη του κοινωνικού διαλόγου που αφορά συγκεκριμένα την αντιμετώπιση των προβλημάτων που συνδέονται με τις αναπηρίες
- ο συνέχιση της παροχής υποστήριξης στις μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ατόμων με ειδικές ανάγκες προκειμένου να ευνοηθεί η ευρωπαϊκή συνεργασία
- ο ένταξη του ζητήματος των ατόμων με ειδικές ανάγκες στη διατύπωση των προτάσεων για τις κοινοτικές πολιτικές: μία ομάδα εργασίας σχετικά με την αναπηρία δημιουργήθηκε στην Επιτροπή
- ο ενίσχυση των μέτρων υπέρ της πρόληψης της μακροχρόνιας ανεργίας και υπέρ της ένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στον επαγγελματικό βίο στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση
- ο αξιολόγηση της σημασίας και του αντίκτυπου της δράσης των διαρθρωτικών ταμείων για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, ιδίως στο πλαίσιο της καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ψήφισμα

Το Συμβούλιο επαναλαμβάνει την προσήλωσή του στην εξίσωση των ευκαιριών των ατόμων με ειδικές ανάγκες και στην αρχή της αποφυγής ή της κατάργησης κάθε μορφής αρνητικών διακρίσεων που βασίζονται αποκλειστικά σε κάποια αναπηρία.

Το Συμβούλιο καλεί τα κράτη μέλη να επαληθεύσουν ότι οι πολιτικές τους λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη της εξάλειψης όλων των παραγόντων που εμποδίζουν την πλήρη συμμετοχή των ατόμων με ειδικές ανάγκες στον κοινωνικό βίο και να παιδεύσουν την κοινή γνώμη στην αποδοχή των ικανοτήτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Τα Κράτη μέλη καλούνται να προωθήσουν τη συμμετοχή αναπήρων στην υλοποίηση και παρακολούθηση των κοινοτικών πολιτικών καθώς και άλλων σημαντικών ενεργειών.

Το Συμβούλιο καλεί την Επιτροπή να ενσωματώσει τη διάσταση "ισότητα ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες" σε όλες τις κατάλληλες γι αυτό προτάσεις της και να ενθαρρύνει την ανταλλαγή πληροφοριών και χρησίων εμπειριών σχετικά με τις καινοτόμους πολιτικές και τα παραδείγματα καλής πρακτικής. Η Επιτροπή καλείται, εξάλλου, να υποβάλλει περιοδικά εκθέσεις για την επιτευχθείσα πρόοδο και τα προβλήματα που προέκυψαν κατά την εφαρμογή του ψηφίσματος με βάση πληροφορίες που της παρέχονται από τα κράτη μέλη.

Ηλικιωμένα άτομα

Το πρόγραμμα TIDE - (Τεχνολογική Πρωτοβουλία για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τους ηλικιωμένους)

Μετά από απόφαση 93/512/ΕΟΚ του Συμβουλίου στις 21η Σεπτεμβρίου 1993, σχετικά με μια κοινοτική τεχνολογική πρωτοβουλία υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες και των ηλικιωμένων (TIDE), το πρόγραμμα αυτό σκοπό έχει να ευνοήσει τη δημιουργία μιας εσωτερικής αγοράς τεχνολογιών αποκατάστασης στην Ευρώπη, ώστε να διευκολυνθεί η οικονομική και κοινωνική ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες και των ηλικιωμένων. Περιέχει τα εξής στοιχεία :

1. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αριθμεί 60 ως 80 εκατομμύρια ηλικιωμένων ή ατόμων με ειδικές ανάγκες. Προτίθεται να αφιερώσει έναν προϋπολογισμό 35 MECU στην χρηματοδότηση του προγράμματος TIDE (διάρκειας δύο ετών, 1993-94, βασιζόμενη στα ενθαρρυντικά αποτελέσματα της πρότυπης δράσης TIDE που διεξήχθη το 1991).
2. Ορισμοί των όρων "τεχνολογίες αποκατάστασης": τεχνολογίες των οποίων η χρήση τούς επιτρέπει να δρουν πιο αυτόνομα και με μεγαλύτερο βαθμό ένταξης στην κοινωνικό-οικονομική ζωή, "άτομα με ειδικές ανάγκες ή άτομα με αναπηρίες" όλα τα άτομα με κάθε είδος αναπηρίας που προέρχεται από ανικανότητες όπως αυτές είναι καταγεγραμμένες στη διεθνή ταξινόμηση ανικανοτήτων, αναπηριών και μειονεξιών του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας.
3. Οι λεπτομερείς στόχοι είναι:
 - α) ο προσδιορισμός των αναγκών των ομάδων χρηστών
 - β) η ανάπτυξη νέων εφαρμογών για την τεχνολογία αποκατάστασης
 - γ) η προώθηση των καινοτομιών και της μεταφοράς τεχνολογιών αποκατάστασης
 - δ) η επιτάχυνση της ανάπτυξης τεχνικών κανόνων και προτύπων.
4. Η ουσία της δράσης θα συνίσταται στα σχέδια προώθησης και εφαρμογής των τεχνολογιών:
 - α) πληροφόρησης και επικοινωνίας
 - β) ελέγχου περιβάλλοντος για την καθημερινή ζωή
 - γ) βελτίωση και αποκατάσταση κινητικών και νοητικών λειτουργιών.
 - δ) ολοκληρωμένα συστήματα (ευφυή συστήματα που διευκολύνουν την κινητικότητα, προσαρμοσμένα περιβάλλοντα).
5. Η Επιτροπή, με τη συνδρομή μιας συμβουλευτικής επιτροπής, εξασφαλίζει την εφαρμογή της δράσης TIDE.
6. Η οικονομική υποστήριξη της Κοινότητας θα είναι προσαρμοσμένη στα χαρακτηριστικά της επιδιωκόμενης δράσης. Οι συμμετέχοντες οφείλουν, κατά γενικό κανόνα, να αναλάβουν ένα μέρος της χρηματοδότησης που αντιπροσωπεύει τουλάχιστον ποσοστό 50 % του συνολικού κόστους.

Η γήρανση του πληθυσμού στην Ευρώπη

Η κοινωνική προστασία βρίσκεται επίσης αντιμέτωπη με την πρόκληση της γήρανσης των ευρωπαϊκών κοινωνιών. Μεταξύ 1995 και 2025, στα επόμενα 30 χρόνια δηλαδή, ο αριθμός των ατόμων ηλικίας 60 ετών και άνω, ο οποίος ήταν 77 εκατομμύρια το 1995, θα αυξηθεί κατά 29 εκατομμύρια τουλάχιστον ενώ η αύξηση μπορεί να φθάσει μέχρι και τα 44 εκατομμύρια. Το ποσοστό των ηλικιωμένων επί του συνόλου του πληθυσμού θα αυξηθεί από 21% σε 30% περίπου. Η μεταφορά κονδυλίων από τους εργαζομένους στους συνταξιούχους μέσω των κρατικών συστημάτων συνταξιοδότησης κινείται σε τέτοια επίπεδα που κινδυνεύει να μην είναι πλέον δυνατόν να συνεχιστεί. Ορισμένα από τα κράτη - μέλη έχουν ήδη ξεκινήσει μεταρρυθμίσεις στα συστήματα συνταξιοδότησης. Ο διαρκώς αυξανόμενος αριθμός των υπερηλίκων θα οδηγήσει σε αύξηση της ζήτησης για υγειονομική περίθαλψη και τα κράτη - μέλη θα δυσκολεύονται να χρηματοδοτούν τις αυξημένες δαπάνες σε αυτόν τον τομέα. Θα δοθεί προτεραιότητα στην επιδίωξη της αποδοτικότητας στα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης. Ταυτόχρονα, οι ανάγκες περίθαλψης των εξαρτωμένων ηλικιωμένων αυξάνονται και οδηγούν στη δημιουργία μιας νέου είδους ζήτησης στα συστήματα κοινωνικής προστασίας, η ικανοποίηση της οποίας ανοίγει τεράστιες δυνατότητες από πλευράς απασχόλησης. Η πρόκληση είναι να συμβιβαστεί η ικανοποίηση αυτών των νέων αναγκών περίθαλψης με την επιτακτική ανάγκη περιστολής των σχετικών δαπανών.

Αντιμετώπιση των νέων αναγκών περίθαλψης των ηλικιωμένων

Όπως αλλάζουν οι κοινωνίες, έτσι αλλάζουν και οι ανάγκες μας από πλευράς κοινωνικής

προστασίας. Το προσδόκιμο επιβίωσης αυξήθηκε σημαντικά από τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια μέχρι σήμερα και οι ηλικιωμένοι δεν μπορεί πλέον να θεωρηθεί ότι περνάνε, γενικά, δύσκολα από οικονομική άποψη. Ωστόσο, προκύπτουν νέες ανάγκες σε σχέση με τις συνθήκες διαβίωσης στην τελευταία φάση της ζωής των ανθρώπων ενώ η γήρανση της Ευρώπης θα έχει πολύ σοβαρό αντίκτυπο ειδικά στις ανάγκες περίθαλψης.

Η πρόοδος στην θεραπεία σοβαρότερων ασθενειών καθώς και η γενικότερη αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης σημαίνει ότι όλο και περισσότεροι είναι εκείνοι που περνούν τα τελευταία τους χρόνια σε κατάσταση εξάρτησης από άλλους για τις στοιχειώδεις ανάγκες του καθημερινού τους βίου. Μέχρι σήμερα την μέριμνα στις περιπτώσεις αυτές αναλαμβάνουν συνήθως, ατύπως, τα μέλη της οικογένειας. Αυτή η μορφή οικογενειακής αλληλεγγύης, ωστόσο, καθίσταται όλο και λιγότερο εφικτή, αφού όλο και περισσότερες γυναίκες εργάζονται έξω από τα σπίτι ενώ αυξάνονται και οι γεωγραφικές αποστάσεις που χωρίζουν τους γονείς από τα ενήλικα παιδιά τους.

Όλες οι ευρωπαϊκές χώρες συμμαρύνονται την ανάγκη να δίδεται η δυνατότητα στους ηλικιωμένους να μένουν στο σπίτι τους όσο αυτό είναι δυνατό αντί να μουν σε κάποιο ίδρυμα παροχής φροντίδας. Είναι επίσης σαφές ότι οι ηλικιωμένοι, τους οποίους αφορά το ζήτημα αυτό, τάσσονται σαφώς υπέρ της συγκεκριμένης επιδίωξης.

Μεταξύ των συνθηκών που μπορούν να επιτρέψουν στους εξαρτώμενους ηλικιωμένους να μένουν στο σπίτι τους περιλαμβάνεται και η διαθεσιμότητα ιατρικής και παραϊατρικής περίθαλψης καθώς και οικιακής βοήθειας για τις καθημερινές τους ανάγκες. Το κόστος των υπηρεσιών αυτών, να συνυπολογίσουμε ότι θα είναι απαραίτητες για αρκετά χρόνια, μπορεί να φθάσει σε μεγάλα ύψη. Σε ορισμένες χώρες υπάρχει έντονος φόβος ότι η εθελοντική ασφάλιση φροντίδας εξαρτώμενων ανθρώπων στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης θα μπορούσε να προκαλέσει φαινόμενα στρεβλής επιλογής και ηθικά επικίνδυνες καταστάσεις. Έτσι είναι πολύ δύσκολο να προβλεφθεί το κόστος και, επομένως, να καθοριστούν τα ασφάλιστρα. Το τελικό αποτέλεσμα θα μπορούσε να είναι ένα επισφαλές και συνεπώς καθόλου ελκυστικό προϊόν για τις ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρίες. Στην περίπτωση της εθελοντικής ασφάλισης, υπάρχει επίσης φόβος μεγάλο μέρος του πληθυσμού να μην εκτιμήσει σωστά των κίνδυνο που θα αντιμετωπίσει και να μην επιλέξει εγκαίρως την δέουσα ασφάλιση.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, την εμφάνιση ενός νέου κλάδου κοινωνικής προστασίας. Το οικονομικό και κοινωνικό ενδιαφέρον της υποχρεωτικής κάλυψης του πληθυσμού έναντι του κινδύνου εξάρτησης φαίνεται ότι έχει γερές βάσεις. Δεν είναι, ωστόσο, εύκολο να συμβιβαστεί η ικανοποίηση αυτών των νέων αναγκών περίθαλψης με την επιτακτική ανάγκη περιστολής των σχετικών δαπανών. Τα βασικά προβλήματα σχετίζονται με το είδος της κάλυψης που παρέχεται από ένα σύστημα υποχρεωτικής ασφάλισης: υπηρεσίες ή χρήματα - τα δεύτερο προσφέρει μεγαλύτερη δυνατότητα επιλογής στους δικαιούχους -, τον τρόπο αξιολόγησης των αναγκών περίθαλψης και διαχείρισης της χορήγησης παροχών ανάλογα με της ανάγκες, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της στόχευσης των παροχών και της επιλογής δικαιούχων με βάση το εισόδημά τους.

Ρατσισμός και ξеноφοβία

Η συνεχιζόμενη παρουσία του ρατσισμού, της ξеноφοβίας και του αντισημιτισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί μία μείζονα πρόκληση για τις κοινωνίες μας. Αν και η ακριβής έκταση του προβλήματος είναι δύσκολο να εντοπισθεί, εν τούτοις, είναι αδύνατο να αγνοηθεί. Οι αιτίες της συνεχιζόμενης παρουσίας του ρατσισμού, της ξеноφοβίας και του αντισημιτισμού στην κοινωνία μας είναι περίπλοκες. Αυτό που είναι σαφές είναι ότι οι βασικές αιτίες του ρατσισμού υπερβαίνουν τις κατάφωρες και παράλογες προκαταλήψεις. Ένα φάσμα άλλων παραγόντων -

όπως η ελλιπής εκπαίδευση, η ανεπαρκής ένταξη, η ανεργία, η φτώχεια, ο αποκλεισμός και η αστική αποσάθρωση - συμβάλλουν επίσης στη δημιουργία ενός κλίματος το οποίο οδηγεί στο ρατσισμό. Κατά συνέπεια, η εν λόγω δράση εναντίον του ρατσισμού θα είναι αποτελεσματικότερη μόνο εάν ενσωματωθεί σε ένα ευρύτερο φάσμα πολιτικών, οι οποίες στοχεύουν στη βελτίωση των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών που θεωρούνται ως δυνητικά επιδεινωτικοί παράγοντες. Πράγματι, τέτοιου είδους έμμεσες δράσεις αποτελούν το κλειδί για την επιτυχία, καθώς περιλαμβάνουν την εμφάνιση συνθηκών, στις οποίες ευδοκιμεί ο ρατσισμός και η ξеноφοβία.

Το 1995, μία ομάδα μεγάλων ευρωπαϊκών επιχειρήσεων υπέγραψε την Ευρωπαϊκή Δήλωση των Επιχειρήσεων εναντίον του Αποκλεισμού. Η ομάδα δημιουργεί και επεκτείνει το Ευρωπαϊκό Επιχειρηματικό Δίκτυο για την Κοινωνική Συνοχή.

Τον Ιούλιο του 1996, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπουργών υιοθέτησε την ανακοίνωση της Επιτροπής για το Ρατσισμό την ξеноφοβία και τον αντισημιτισμό και συμφώνησε να ορίσει το 1997 ως ευρωπαϊκό έτος εναντίον του ρατσισμού. Η Επιτροπή επεσήμανε την ανάγκη για την αύξηση της δημόσιας ευαισθητοποίησης όσον αφορά το γεγονός ότι ο ρατσισμός αντιπροσωπεύει μία θεμελιώδη πρόκληση για τη δημοκρατική κοινωνία. Αυτό ακολούθησε μία Κοινή Δήλωση για την Πρόληψη των Φυλετικών Διακρίσεων και της Ξеноφοβίας και την Προώθηση της Ίσης Μεταχείρισης στον Τόπο Εργασίας, η οποία εγκρίθηκε από τους κοινωνικούς εταίρους στη Φλωρεντία, τον Οκτώβριο του 1995.

Καταπολέμηση των διακρίσεων

Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ευρωπαίων πολιτών και των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν, από την αρχή, ένα από τα βασικά στοιχεία της ευρωπαϊκής οικοδόμησης. Όσον αφορά ειδικότερα την απαγόρευση των διακρίσεων, το άρθρο 12 (πρώην άρθρο 6) της συνθήκης ΕΚ είχε ως στόχο την αποφυγή των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας των πολιτών, ανεξαρτήτως της καταγωγής τους από κράτος μέλος ή τρίτη χώρα. Ωστόσο, το άρθρο αυτό δεν ήταν αρκετό για να παράσχει ένα αποτελεσματικό μέσο στην καταπολέμηση των διακρίσεων.

Με τη συνθήκη του Άμστερνταμ, το άρθρο 13 της συνθήκης ΕΚ διεύρυνε την αρχή αυτή, ορίζοντας ότι «με την επιφύλαξη των άλλων διατάξεων της παρούσας συνθήκης και εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που παρέχει αυτή στην Κοινότητα, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα, μετά από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μπορεί να αναλάβει κατάλληλη δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού». Το άρθρο 13, όπως ορίζεται στη συνθήκη, είναι ανενεργό όταν εφαρμόζεται μια περισσότερο συγκεκριμένη νομική βάση. Έτσι, εκτός από αυτό το βασικό άρθρο, υπάρχουν άλλα άρθρα που ενισχύουν την καταπολέμηση των διακρίσεων, όπως:

- τα άρθρα 136 και 137 που επιδιώκουν ιδίως την καταπολέμηση του αποκλεισμού
- το άρθρο 141 που ασχολείται ιδίως με την ισότητα των φύλων στην ενεργό ζωή
- η Δήλωση αριθ. 22 της Τελικής Πράξης της συνθήκης του Άμστερνταμ η οποία, παραπέμποντας στο άρθρο 95 της συνθήκης ΕΚ, μεριμνά για την ισότητα των ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες (βλέπε « Συνθήκη του Άμστερνταμ: οδηγός χρήσης » όπου παρουσιάζεται η προσέγγιση σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα και την απαγόρευση των διακρίσεων

Οι διακρίσεις πρέπει επίσης να θεωρηθούν ως ένα εμπόδιο στην οικονομική και κοινωνική συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το κοινωνικό κόστος είναι εμφανές όταν τέτοιου είδους πρακτικές ασκούνται εις βάρος ενός ή περισσότερων ατόμων λόγω της συμμετοχής τους σε

κάποια ομάδα. Δεν είναι ανεκτές ακόμη περισσότερο όταν έχουν στόχο άτομα που χρειάζονται βοήθεια, όπως, για παράδειγμα, τα άτομα με ειδικές ανάγκες ή οι ηλικιωμένοι. Εξάλλου, είναι δίκαιο η Ευρωπαϊκή Κοινότητα να επιβλέπει και να μεριμνά για το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη συνθήκη της.

Υπενθυμίζεται ότι οι διακρίσεις αποτελούν εμπόδιο στις τέσσερις θεμελιώδεις ελευθερίες - και κυρίως στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων - και ότι, για το λόγο αυτό, συνιστούν ένα εμπόδιο στην καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

Στην συνθήκη δεν υπάρχει ορισμός ούτε των όρων «διακρίσεις» ούτε των άλλων συναφών όρων. Πρέπει, επομένως, να ανατρέξουμε στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου που σταδιακά δημιούργησε αυτόν τον όρο, τον οποίο ορίζει ως «εφαρμογή διαφορετικών κανόνων σε συγκρίσιμες καταστάσεις ή εφαρμογή του ίδιου κανόνα σε διαφορετικές καταστάσεις». Παρατηρούμε ότι το Δικαστήριο δεν περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στις εκ προθέσεως ή στις θέτουσες σε μειονεκτική θέση διακρίσεις, αλλά ότι λαμβάνονται υπόψη και οι έμμεσες ή συγκεκριμενοποιημένες διακρίσεις όπως οι ακούσιες διακρίσεις, οι οποίες επίσης απαγορεύονται για την αποφυγή κάθε αναβλητικού μέτρου ή παραλλαγής.

Τα διάφορα αίτια των διακρίσεων είναι ποικίλα και συνιστούν ένα ευρύ φάσμα πρακτικών περιπτώσεων που μπορούν να βασίζονται στην φυλετική ή εθνική καταγωγή, στην αναπηρία, στην ηλικία, στον γενετήσιο προσανατολισμό, στο φύλο, στη θρησκεία ή ακόμη και στις πεποιθήσεις, θίγοντας με τον τρόπο αυτό όλες τις πτυχές της καθημερινής ζωής. Συνεπώς, είναι δυνατόν να απαριθμηθούν διάφορες συγκεκριμένες περιπτώσεις, για παράδειγμα: η διαχείριση ενός γηράσκοντος εργατικού δυναμικού, η μετάβαση από την ενεργό ζωή στη σύνταξη, η επαγγελματική ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες, ο συμβιβασμός μεταξύ της οικογενειακής και της επαγγελματικής ζωής, αλλά και η πρόσβαση στις δυνατότητες κατάρτισης, η κοινωνική προστασία, η παιδεία και ο πολιτισμός, η πρόσβαση στα αγαθά και τις υπηρεσίες κλπ.

Καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας

Η έλλειψη ρητής νομικής βάσης στις συνθήκες έως το 1999 εμπόδισε την Ένωση να αναπτύξει μια αυθεντική πολιτική για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Πάντως, ήδη το 1986 και μετά από εκτενή έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα κράτη μέλη όσον αφορά την κατάσταση του ρατσισμού, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε μια πρώτη έκθεση και εκδόθηκε κοινή δήλωση από το Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο και την Επιτροπή. Επί πλέον, λήφθηκαν ορισμένα μέτρα στο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής. Έτσι, το 1997 κηρύχθηκε "ευρωπαϊκό έτος κατά του ρατσισμού". Εξάλλου, το Συμβούλιο ενέκρινε το 1996 κοινή δράση για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Η κοινή δράση αυτή προσδιορίζει τις αξιόποινες συμπεριφορές και τα σχετικά μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται από τις δικαστικές αρχές.

Στα πλαίσια αυτής της δυναμικής, τον Ιούνιο του 1997 ιδρύθηκε στη Βιέννη το ευρωπαϊκό παρατηρητήριο φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας, με αποστολή να μελετά τις διαστάσεις και την εξέλιξη των εκδηλώσεων αυτών, να αναλύει τα αίτιά τους και να διαδίδει τα παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών. Στις 21 Δεκεμβρίου 1998, το Παρατηρητήριο και το Συμβούλιο της Ευρώπης προχώρησαν στη σύναψη συμφωνίας συνεργασίας. Σύμφωνα με τον κανονισμό του Συμβουλίου, το Παρατηρητήριο άνοιξε στις 6 Απριλίου 2000.

Στις 25 Μαρτίου 1998, η Επιτροπή παρουσίασε ένα σχέδιο δράσης κατά του ρατσισμού, προκειμένου να παγιώσει τα αποτελέσματα του έτους 1997 και να προετοιμάσει την θέση σε ισχύ της συνθήκης του Άμστερνταμ. Το εν λόγω σχέδιο δράσης βασίζεται σε τέσσερα σκέλη:

- 1) ανάληψη νομοθετικών πρωτοβουλιών βάσει του άρθρου 13 της συνθήκης ΕΚ·
- 2) ενσωμάτωση της καταπολέμησης του ρατσισμού στις κοινοτικές πολιτικές και προγράμματα
- 3) κατάρτιση και ανταλλαγή νέων προτύπων στον τομέα της καταπολέμησης του ρατσισμού·

4) ενίσχυση των δραστηριοτήτων ενημέρωσης και επικοινωνίας.

Στα προβλεπόμενα μέτρα συμμετέχουν διάφοροι εταίροι και, ιδίως, οι εθνικές και τοπικές αρχές, οι ΜΚΟ, οι κοινωνικοί εταίροι, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και αθλητικές οργανώσεις.

Κατά τη διάρκεια της συνόδου κορυφής του Τάμπερε στις 15 και 16 Οκτωβρίου 1999, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έκανε έκκληση για εντατικοποίηση της καταπολέμησης του ρατσισμού και της ξеноφοβίας με βάση το σχέδιο δράσης του 1998 (σημεία 18 και 19 των συμπερασμάτων). Τα κράτη μέλη παροτρύνονται να καταρτίσουν εθνικά σχέδια για την καταπολέμηση του ρατσισμού. Εξάλλου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιθυμεί μια περισσότερο αποτελεσματική πολιτική στο θέμα της ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών που κατοικούν στην επικράτεια της Ένωσης. Εκείνο που επιδιώκεται είναι, αφενός, να τους παρασχεθούν δικαιώματα και υποχρεώσεις ανάλογες με εκείνες των ευρωπαίων πολιτών και, αφετέρου, να καταπολεμηθούν οι διακρίσεις, ο ρατσισμός και η ξеноφοβία.

Η Επιτροπή έχει ήδη χρηματοδοτήσει, στο πλαίσιο των προγραμμάτων για την κατάρτιση και τις ανταλλαγές στον τομέα της δικαστικής και της αστυνομικής συνεργασίας (όπως το OISIN και το Grotius), σχέδια για την πρόληψη και την καταπολέμηση του ρατσισμού. Σε ορισμένες περιπτώσεις, π.χ., οι αστυνομικές αρχές εκπαιδεύτηκαν για να γνωρίζουν τα προβλήματα που συνδέονται με τις εθνοτικές μειονότητες.

Πιο πρόσφατα, υποβλήθηκε πρόταση απόφασης-πλαίσιου του Συμβουλίου η οποία αποσκοπεί στο να συνιστούν αδίκημα σε όλα τα κράτη μέλη όλες οι μορφές ρατσιστικής και ξеноφοβικής συμπεριφοράς και να υπόκεινται σε αποτελεσματικές, ανάλογες και αποτρεπτικές ποινικές κυρώσεις.

Σχέδιο δράσης κατά του ρατσισμού

Ο ρατσισμός, η ξеноφοβία και ο αντισημιτισμός εξακολουθούν να αποτελούν σημαντική πρόκληση για τις κοινωνίες μας: σύμφωνα με μια έρευνα γνώμης του Ευρωβαρομέτρου 1997, 33% των ατόμων που ερωτήθηκαν δηλώνουν καθαρά «αρκετά ρατσιστές» ή «πολύ ρατσιστές». Εάν η καταπολέμηση του ρατσισμού αποτελεί πρώτον ευθύνη των κρατών μελών, η διακρατική διάσταση του φαινομένου αιτιολογεί μια απάντηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το Ευρωπαϊκό Έτος κατά του ρατσισμού (1997) επέτρεψε την προώθηση μιας ευρωπαϊκής δυναμικής που συγκεκριμενοποιήθηκε με ένα ευρύ φάσμα πρωτοβουλιών σε όλα τα επίπεδα, από την καθιέρωση μιας ευρωπαϊκής πλατφόρμας αντιρατσιστικών μη κυβερνητικών οργανώσεων και από την προώθηση μεγάλων εκστρατειών πληροφόρησης και επικοινωνίας. Η κοινή γνώμη άλλωστε εκφράστηκε σαφώς υπέρ του σημαντικότερου ρόλου των ευρωπαϊκών οργάνων στην καταπολέμηση του ρατσισμού.

Το σχέδιο δράσης κατά του ρατσισμού παρουσιάζει τέσσερις πτυχές.

-Άνοιγμα του δρόμου για τις νομοθετικές πρωτοβουλίες: πρόκειται ταυτόχρονα για την επιδίωξη της εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας χωρίς διακρίσεις και για την παρουσίαση μιας νομοθετικής πρότασης καταπολέμησης των φυλετικών διακρίσεων.

-Η ένταξη της καταπολέμησης του ρατσισμού στις κοινοτικές πολιτικές και προγράμματα: οι τομείς των οποίων η συνεισφορά θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα ωφέλιμη είναι η στρατηγική για την απασχόληση, τα διαρθρωτικά ταμεία, η εκπαίδευση, η κατάρτιση και η νεολαία, η κοινωνία της πληροφορίας, η δικαιοσύνη και οι εσωτερικές υποθέσεις, οι επικοινωνίες, τα οπτικοακουστικά μέσα, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, οι δημόσιες αγορές, η έρευνα, οι εξωτερικές σχέσεις. Η Επιτροπή θα εξακολουθήσει να εφαρμόζει τις αρχές της μη διάκρισης στην κάθε πολιτική της και

στην κάθε εσωτερική πρακτική της· θα συσταθεί μια διυπηρεσιακή ομάδα επιφορτισμένη με την προώθηση της καταπολέμησης του ρατσισμού ως αρχής προς ένταξη σε όλες τις πολιτικές.

-Εκπόνηση και ανταλλαγή νέων προσεγγίσεων, χορηγώντας οικονομική συνδρομή σε σχέδια και πρωτοβουλίες που ευνοούν τα εξής θέματα: το ρατσισμό στο χώρο εργασίας, το ρατσισμό στην καθημερινή ζωή, το ρόλο των μέσων μαζικής ενημέρωσης, το ρατσισμό στον αθλητισμό και την καταπολέμηση του ρατσισμού με τον αθλητισμό, τα νομικά μέτρα καταπολέμησης του ρατσισμού. Η Επιτροπή θα προσπαθήσει να προωθήσει τις επαφές και τις ανταλλαγές σε ευρωπαϊκή κλίμακα μεταξύ των σχεδίων.

-Ενίσχυση της εργασίας πληροφόρησης και επικοινωνίας, με την εξακολούθηση της χρήσης του λογότυπου του Ευρωπαϊκού Έτους κατά του ρατσισμού, την προώθηση του τηλεοπτικού μηνύματος, την ανάπτυξη του χώρου Internet στον εξυπηρετητή EUROPA, τη διάδοση δημοσιεύσεων σχετικά με την αντιρατσιστική δράση, την καθιέρωση βραβείου καινοτομίας για τα αντιρατσιστικά σχέδια. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτίθεται εξάλλου να συνεργαστεί με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης για τη διάδοση αντιρατσιστικών μηνυμάτων και για την προώθηση θετικών μηνυμάτων σχετικά με τη διαφοροποίηση.

Ο χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων

Ο χάρτης προκηρύχθηκε επίσημα από τους προέδρους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής εξ ονόματος των τριών θεσμικών οργάνων με την ευκαιρία της Διακυβερνητικής Διάσκεψης που πραγματοποιήθηκε στη Νίκαια το Δεκέμβριο του 2000. Ο χάρτης περιλαμβάνει 7 κεφάλαια από τα οποία το τρίτο αφορά την ισότητα (άρθρα 20 έως 26). Εκτός από το άρθρο 21 που αφορά το θέμα των διακρίσεων σε όλες τις πτυχές του (φυλετική, εθνική, θρησκευτική..), τα άρθρα που ακολουθούν είναι αφιερωμένα στις ειδικές κατηγορίες του θέματος (παιδιά, ηλικιωμένοι, άτομα με ειδικές ανάγκες ..).

Άρθρο 21:

*«1. Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.
2. Απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγένειας, εντός του πεδίου εφαρμογής της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και με επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων των εν λόγω συνθηκών.»*

Πρόγραμμα δράσης κατά των διακρίσεων (2001-2006)

Στις 27 Νοεμβρίου 2000 ύστερα από απόφαση του Συμβουλίου της, καταρτίστηκε πρόγραμμα σχετικά με την κατάρτιση προγράμματος κοινοτικής δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων (2001-2006).

Ύστερα από τη θέση σε ισχύ της συνθήκης του Άμστερνταμ η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να λάβει μέτρα για την καταπολέμηση όλων των μορφών διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού (άρθρο 13 της συνθήκης ΕΚ).

Κοινοτικά μέτρα για την προώθηση της ισότητας ανδρών και γυναικών άρχισαν να λαμβάνονται τη δεκαετία του '70. Λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία που αποκτήθηκε σε αυτό τον τομέα, τόσο σε ό,τι αφορά τη νομοθεσία όσο και την πρακτική, η Επιτροπή προτείνει γενικότερο πρόγραμμα δράσης για την καταπολέμηση όλων των μορφών διακρίσεων που αναφέρονται στη συνθήκη, εκτός των διακρίσεων λόγω φύλου για τις οποίες υπάρχει πάντα ειδική δράση.

Αυτό το πρόγραμμα περιλαμβάνει σύνολο πρωτοβουλιών για τον καθορισμό κοινών αρχών για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Σε μια ανακοίνωση ορίζεται το γενικό πλαίσιο της δράσης της Ένωσης και, εκτός από το πρόγραμμα δράσης, περιέχει νομοθετικό μέρος με δύο οδηγίες για την εξασφάλιση της ίσης μεταχείρισης, ανεξάρτητα, αφενός, από φυλετική ή εθνική καταγωγή και, αφετέρου, από την απασχόληση και την εργασία.

Ορισμός

Ως διάκριση ορίζεται η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση προσώπου ή ομάδας προσώπων σε σύγκριση με άλλα για τους λόγους που αναφέρονται στη συνθήκη (φυλετική καταγωγή, θρησκεία, αναπηρία, ηλικία, γενετήσιος προσανατολισμός κλπ.) ή η εφαρμογή μιας εκ πρώτης όψεως ουδέτερης διάταξης η οποία δύναται να έχει δυσμενή επίδραση για τα πρόσωπα ή την ομάδα προσώπων για τους ίδιους λόγους.

Στόχοι

Είναι η προώθηση συγκεκριμένων μέτρων για την καταπολέμηση των διακρίσεων και η συμπλήρωση των, μεταξύ άλλων νομοθετικών, δραστηριοτήτων της Κοινότητας και των κρατών μελών. Η Επιτροπή επιδιώκει:

να βελτιωθεί η γνώση και η εκτίμηση του φαινομένου μέσω της αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των πολιτικών και των πρακτικών

να αναπτυχθεί η αποτελεσματικότητα των ενεργειών ορισμένων φορέων στόχων (τοπικών αρχών, ανεξάρτητων οργάνων, κοινωνικών εταίρων, ΜΚΟ κλπ.) μέσω ανταλλαγής πληροφοριών και ορθών πρακτικών, καθώς και με τη δημιουργία ευρωπαϊκών δικτύων που θα μπορούν να προβλέπουν και να αντιμετωπίζουν τις διακρίσεις

την προώθηση και διάδοση των αξιών και πρακτικών που αποτελούν το υπόβαθρο της καταπολέμησης των διακρίσεων (ιδιαίτερα σημαντική πτυχή λαμβάνοντας υπόψη τη μελλοντική διεύρυνση).

Ενέργειες και μέθοδος

Η Επιτροπή υποστηρίζει τις ακόλουθες διακρατικές ενέργειες:

ανάλυση των παραγόντων που συνδέονται με τις διακρίσεις (συλλογή στατιστικών στοιχείων, μελέτες, αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών και διάδοση των αποτελεσμάτων) διακρατική συνεργασία μεταξύ των φορέων στόχων και δημιουργία ευρωπαϊκών δικτύων ΜΚΟ ευαισθητοποίηση σε ό,τι αφορά την ευρωπαϊκή διάσταση της καταπολέμησης των διακρίσεων.

Αυτές οι ενέργειες υλοποιούνται χάρη στην ενεργό συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής, των κρατών μελών και των εταίρων της κοινωνίας των πολιτών. Η Επιτροπή ανταλλάσσει τακτικά απόψεις με τους κοινωνικούς εταίρους σχετικά με το σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση του προγράμματος.

Η Επιτροπή επικουρείται από συμβουλευτική επιτροπή, αποτελούμενη από εκπροσώπους των κρατών μελών υπό την προεδρία τον εκπρόσωπο της Επιτροπής, σε ό,τι αφορά τις γενικές κατευθύνσεις του προγράμματος, τον προϋπολογισμό και το ετήσιο πρόγραμμα εργασίας.

Η Επιτροπή εξασφαλίζει τη γενική συνοχή της καταπολέμησης των διακρίσεων με άλλες πολιτικές, μέτρα και ενέργειες της Ένωσης σχετικά με την έρευνα, την απασχόληση, την ισότητα ανδρών και γυναικών, την κοινωνική ένταξη, την εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση, την πολιτική για τη νεολαία και τις εξωτερικές σχέσεις. Η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, συντονίζει τις ενέργειες που υλοποιούνται στο πλαίσιο του προγράμματος και τις ενέργειες στο πλαίσιο των διαρθρωτικών ταμείων και της πρωτοβουλίας EQUAL.

Οι χώρες ΕΖΕΣ/ΕΟΧ και οι υποψήφιας χώρες μπορούν να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα εφόσον το επιθυμούν.

Η Επιτροπή θα παρουσιάσει το αργότερο στις 31 Δεκεμβρίου 2005 μία αναφορά αξιολόγησης της εφαρμογής του προγράμματος. Το σύνολο του προϋπολογισμού για την περίοδο 2001-2005 είναι 98,4 εκατ. Ευρώ.

Η φτώχεια στην Ευρώπη

Η φτώχεια δεν είναι μόνο η έλλειψη χρημάτων. Αποτελεί μια πραγματικότητα με πολλαπλές διαστάσεις που λαμβάνει τη μορφή ελλείψεων στους τομείς της κατάρτισης, της δυνατότητας προς απασχόληση, της υγείας, της κατοικίας ή της απομόνωσης. Το Συμβούλιο Υπουργών προέβη, τον Δεκέμβριο του 1984, στον ορισμό των φτωχών ως "των ατόμων οι υλικοί, πολιτιστικοί και κοινωνικοί πόροι των οποίων είναι τόσο περιορισμένοι ώστε να παραμένουν εκτός των ελάχιστων αποδεκτών τρόπων ζωής που ισχύουν στα κράτη μέλη όπου ζουν". Η φτώχεια έχει αλλάξει μορφή. Έχει μειωθεί μεταξύ των ηλικιωμένων ατόμων που παραμένουν ωστόσο μια ευαίσθητη ομάδα. Αντίθετα, ορισμένες οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές αποτελούν νέους παράγοντες φτώχειας, όπως για παράδειγμα η αύξηση της ανεργίας, οι πρόσκαιρες μορφές απασχόλησης και η αύξηση του αριθμού των μονογονικών οικογενειών.

Ενέργειες που πραγματοποιούνται στα πλαίσια του δεύτερου ευρωπαϊκού προγράμματος καταπολέμησης της φτώχειας

Η Επιτροπή στήριξε 91 τοπικές ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν στα δώδεκα κράτη μέλη. Παράλληλα ξεκίνησε σύνολο μελετών και στατιστικών εργασιών σχετικά με τη φτώχεια, την εξέλιξή της και την εικόνα που υπάρχει στην Ευρώπη σχετικά με αυτή.

Οι ενέργειες κατανεμήθηκαν σε οκτώ θεματικές ομάδες: ολοκληρωμένη ενέργεια σε αστική και αγροτική ζώνη, μακροχρόνια άνεργοι, νέοι άνεργοι, ηλικιωμένα άτομα, μονογονικές οικογένειες, διακινούμενοι και περιθωριακοί πρόσφυγες. Η Επιτροπή χρηματοδότησε τις ενέργειες αυτές μέχρι ποσού που ανέρχεται στο 50 % του προϋπολογισμού λειτουργίας τους. Το ύψος και η λογική της παρέμβασης ποικίλλει από χώρα σε χώρα.

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος που περιλάμβανε διακρατικές συναντήσεις ανταλλαγής απόψεων στους τόπους εκτέλεσης των σχεδίων αναπτύχθηκαν η πρακτική οργάνωση και η συνολική αξιολόγηση. Οι ενέργειες έδωσαν τη δυνατότητα να εξαχθούν συμπεράσματα σε διάφορους τομείς: απασχόληση (ενέργειες που αφορούν άτομα και μεταβολές στο περιβάλλον), όργανα κοινωνικής προστασίας (διευκόλυνση της πρόσβασης του κοινού στις υπηρεσίες και στα κοινωνικά δικαιώματα καθώς και θέσπιση παροχών καλύτερα προσαρμοσμένων στην καταπολέμηση της φτώχειας), οικογένεια και περιβάλλουσα κοινότητα, τοπική ανάπτυξη (κινητοποίηση των τοπικών πόρων).

Προοπτικές για μια Ευρώπη αλληλεγγύης

Ορισμένες πλευρές της οικονομικής και κοινωνικής εξέλιξης και της ευρωπαϊκής οικοδόμησης αποτελούν πρόκληση για την καταπολέμηση του αποκλεισμού. Οι εθνικές αρχές πρέπει να προσδιορίσουν μια συνολική και συνεπή πολιτική κατά του αποκλεισμού. Στο έργο αυτό πρέπει να συμβάλουν τα κοινοτικά όργανα. Η εν λόγω πολιτική βασίζεται στην εξασφάλιση των πόρων και σε μια πολιτική ενσωμάτωσης που συνδυάζει το οικονομικό και το κοινωνικό σκέλος. Η Κοινότητα έχει αναλάβει ήδη πρωτοβουλίες σχετικά με την καταπολέμηση του αποκλεισμού και συγκεκριμένα:

το ψήφισμα του Συμβουλίου για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού

τη συνέχιση του προγράμματος καταπολέμησης της φτώχειας.
τη συνεργασία με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις
το παρατηρητήριο για τις πολιτικές καταπολέμησης του αποκλεισμού
τις ενέργειες κατάρτισης και την απασχόληση μέσω των διαρθρωτικών ταμείων
τις νομικές πρωτοβουλίες που προβλέπονται στο πρόγραμμα δράσης της Επιτροπής σχετικά με
την εφαρμογή του χάρτη των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων.

Προστασία των καταναλωτών

Η κατανάλωση θεωρείται όχι μόνο ως οικονομικό φαινόμενο, αλλά και ως κοινωνική και πολιτισμική διαδικασία, η οποία επηρεάζεται από ένα πολύπλοκο πλέγμα παραγόντων και παράγει ένα πολυποίκιλο φάσμα αποτελεσμάτων και επιδράσεων στους αντίστοιχους τομείς. Ο καταναλωτής θεωρείται ως υποκείμενο δικαιωμάτων, φορέας υποχρεώσεων και διαμεσολαβητής σχέσεων από, διαμέσου και προς την κοινωνία. Ειδικότερα θεωρείται η ιδιότητα του εθνικού/Ευρωπαϊού καταναλωτή ως μερικό χαρακτηριστικό της ταυτότητας του και προτείνει την ανάλυση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του πολίτη τόσο στο θεωρητικό, όσο και στο παιδαγωγικό-διδασκτικό επίπεδο του αναλυτικού προγράμματος (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Οικιακή Οικονομία, Ανθρώπινα Δικαιώματα). Ο καταναλωτισμός / καταναλωτικές σχέσεις τοποθετείται εντός του πλαισίου του σύγχρονου προβληματισμού που διαμορφώνεται από τους εξής άξονες: (α) τη διεθνοποίηση της οικονομίας, (β) την παγκοσμιοποίηση της πληροφορικής και (γ) την εξέλιξη της τεχνο-επιστήμης, οι οποίες αναπόφευκτα επηρεάζουν την παραγωγή, διάθεση και κατανάλωση προϊόντων, υπηρεσιών και χρήματος, τις συνθήκες διαβίωσης, τη διάχυση της επικοινωνίας, την οργάνωση και λειτουργία του κοινωνικού σχηματισμού στα επίπεδα της τοπικής, εθνικής, ευρωπαϊκής, παγκόσμιας κοινότητας.

Συμπερασματικά, η Αγωγή του Καταναλωτή προσδιορίζεται ως εκπαιδευτική / μορφωτική διαδικασία εντός του υφιστάμενου πλαισίου της ενιαίας εσωτερικής αγοράς της ευρωπαϊκής ένωσης, το οποίο εξαρτάται από τις αλλαγές στο διεθνές περιβάλλον και αφορά τις σχέσεις με τις θεμελιώδεις ελευθερίες της κυκλοφορίας προσώπων, προϊόντων, υπηρεσιών και αγαθών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η κατανάλωση, αντίστοιχα, καθορίζεται ως προς την οικονομική, κοινωνική και την πολιτιστική διάσταση.

Κατανάλωση

- Οικονομικών προϊόντων αγροτικών
- Βιομηχανικών τεχνολογικών
- Κοινωνικών υπηρεσιών υγιεινή, ασφάλιση
- συγκοινωνίες, μεταφορές
- επικοινωνίες
- Πολιτισμικών αγαθών
- τουρισμός
- βιβλία, θέατρο, τέχνες
- μουσική

Τα 5 βασικά δικαιώματα της Αγωγής του Καταναλωτή

Τα 5 βασικά δικαιώματα της Αγωγής του Καταναλωτή, όπως αναφέρονται στην απόφαση του Συμβουλίου της 9/6/1986 είναι:

1. Το δικαίωμα της προστασίας από τα οικονομικά συμφέροντα (προδιαγραφές, σήματα, ετικέτες, τιμές, ποιότητα).
2. Το δικαίωμα της προστασίας της υγείας και της ασφάλειας (διατροφή, υγιεινή, ασφάλεια, περιβαλλοντική προστασία).
3. Το δικαίωμα της πληροφόρησης και της εκπαίδευσης (πληροφόρηση για τρόπους παραγωγής, προμήθειας, δημόσιες υπηρεσίες, νόμους, αποφάσεις, εγκυκλίους, επιπτώσεις, αποτελέσματα κ.ά.).
4. Το δικαίωμα της αντιπροσώπευσης (ίδρυση συνδικάτων, δημιουργία συλλόγων και οργανώσεων, υπηρεσίες συμβουλίων κ.ά.).
5. Το δικαίωμα της επανόρθωσης (αποζημίωσης, αποκατάστασης) σε ατομικό ή κοινωνικό επίπεδο και απέναντι στο δημόσιο ή ιδιωτικό συμφέρον.

Η εξάπλωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρομοιάζεται από πολλούς σαν ένα ποδήλατο: αν σταματήσει θα πέσει, ενώ για να παραμείνει όρθιο θα πρέπει όχι μόνο να συνεχίσει να κινείται αλλά να τρέχει για να παραμείνει όρθιο. Στις 15 Δεκεμβρίου του 2001 λοιπόν, στη σύνοδο κορυφής του Λάακεν, οι δεκαπέντε αρχηγοί των κρατών μελών της ΕΕ βρέθηκαν μπροστά σε ένα δίλημμα. Προς ποια κατεύθυνση θα έπρεπε να συνεχίσει την πορεία της η ΕΕ; Οι δρόμοι ήταν δύο: εμβάθυνση ή διεύρυνση.

Η πρώτη (εμβάθυνση) αφορούσε την ενδυνάμωση των εσωτερικών δεσμών μεταξύ των ήδη υπάρχοντων κρατών, η προώθηση της μετάβασης από την ιδέα της εσωτερικής αγοράς στην πολιτική ενοποίηση, ώστε να υπάρξει σαφές πλαίσιο βάση του οποίου θα γίνεται η υποδοχή των νέων μελών. Η δεύτερη επιλογή ήταν η διεύρυνση, η οποία και επιλέχτηκε. Δηλαδή η ευρωπαϊκή ένωση θέλησε να γίνει περισσότερο «ευρωπαϊκή» και λιγότερο «ένωση».

Στην πραγματικότητα δεν μπορούμε να πούμε ότι είχε επιλογές. Όπως φάνηκε και στα γεγονότα στον πόλεμο του Ιράκ, δεν ήταν και πολλοί εκείνοι από τους «15» που ήθελαν να ενωθούν με τους υπόλοιπους περισσότερο. Στην οικονομία, 3 από τους 15 δεν χρησιμοποιούν το ευρώ, ενώ η Βρετανία ανέβαλλε τη συμμετοχή της για το 2007. Στην άμυνα, η σχέση της ΕΕ με το ΝΑΤΟ παραμένει προβληματική, ενώ σε άλλο επίπεδο, η Βρετανία αρνείται πεισματικά να λάβει συμμετοχή στη συνθήκη του Σέγκεν η οποία αφορά την ελεύθερη μετακίνηση από μια χώρα στην άλλη. Ας λάβουμε υπόψιν μας και τον λεγόμενο «τρίτο πυλώνα» που αφορά τη δικαιοσύνη και την ασφάλεια που και εκεί τα πράγματα δεν είναι και τόσο «ενοποιημένα».

Σε τελική ανάλυση, εμβάθυνση ίσως να σήμαινε και συρρίκνωση. Ίσως λοιπόν κάπως έτσι να σκέφτηκαν οι υπεύθυνοι της ΕΕ και αποφάσισαν στις 16 Απριλίου στην Αθήνα να υπογράψουν πρωτόκολλα για την προσχώρηση δέκα επιπλέον κρατών στην ΕΕ. Έτσι λοιπόν, εισήχθησαν οι τρεις Βαλτικές χώρες (Εσθονία, Λιθουανία, Λετονία), οι τέσσερις κεντροευρωπαϊκές (Τσεχία, Ουγγαρία, Σλοβακία, Πολωνία) και ακολούθησαν η Σλοβενία, η Μάλτα και η Κύπρος ενώ για το 2007 υποψήφιες είναι η Βουλγαρία και η Ρουμανία. Τι προσδοκούν να αποκομίσουν αυτές οι χώρες με αυτή την ένωση;

Πρώτο και κυριότερο την πολυπόθητη σταθερότητα. Είτε στον πολιτικό τομέα, είτε στον οικονομικό προκειμένου να γίνουν πιο ελκυστικές για τα ξένα κεφάλαια και να αρχίσει για αυτές μια περίοδος άνθησης και προόδου. Δεύτερον, επιθυμούν να αποκτήσουν μια μεγάλη αγορά για τα προϊόντα τους καθώς και για τα ξένα προϊόντα αφού αυτές οι χώρες χαρακτηρίζονται από το ιδιαίτερα χαμηλό κόστος παραγωγής. Τρίτον, περιμένουν την πολύτιμη βοήθεια με την μορφή κονδυλίων από την ΕΕ τόσο μέσα από την Κοινή Αγροτική Πολιτική όσο και μέσα από τα διαρθρωτικά ταμεία της ένωσης. Επιπρόσθετα, η ένταξη των χωρών αυτών αποβλέπει και στην καλύτερευση της ζωής των πολιτών από την εφαρμογή πολιτικών που θα εγγυώνται την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του περιβάλλοντος, την καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης, των ναρκωτικών και σε άλλες περιπτώσεις, του οργανωμένου εγκλήματος. Τέλος, η ένταξη αυτών των χωρών πιστοποιεί στους αντίστοιχους λαούς ότι οι κυβερνήσεις τους μπορεί να προέβησαν σε «σκληρές» πολιτικές και μεταρρυθμίσεις άλλα κατάφεραν να ενταχθούν στο άρμα της ΕΕ ανοίγοντας έτσι το δρόμο σε μια νέα εποχή για αυτές.

Αν αλλάξουμε οπτική γωνία τώρα θα δούμε πως και οι ήδη ενταγμένες χώρες καθώς και η ΕΕ σαν οργανισμός λαμβάνει και αυτή με τη σειρά της ορισμένα οφέλη. Καταρχήν διευρύνεται η ενιαία εσωτερική αγορά. Να αναφέρουμε ότι στα ήδη 370 εκατομμύρια ευρωπαίων πολιτών καταναλωτών έρχονται να προστεθούν άλλα περίπου 100 εκατομμύρια νέα μέλη. Ας μην ξεχνάμε ότι το 2000, τα 15 τότε μέλη είχαν πλεόνασμα στο εμπορικό ισοζύγιο τους με τις χώρες της διεύρυνσης περίπου στα 17 δισεκατομμύρια ευρώ. Επίσης εμφανίζεται ένα νέο πεδίο επενδυτικής

δραστηριότητας αφού οι ήδη κορεσμένες επενδυτικά 15 χώρες μπορούν πλέον να αναπτυχθούν μαζί με τις νεοεισαχθείσες των οποίων ο ρυθμός ανάπτυξης υπολογίζεται να κυμαίνεται γύρω στο 5%. (όταν για την ευρωζώνη δύσκολα θα ξεπεράσει το 1%). Συνοψίζοντας τα δυο παραπάνω στοιχεία, οι 15 της Ευρώπης ευελπιστούν ότι η κοινή πορεία όλων μπορεί να συνεισφέρει στο να δημιουργηθεί μια πιο ανταγωνιστική οικονομία ενώ αυξάνοντας τον αριθμό των μελών της, η ΕΕ αυξάνει αυτόματα και την βαρύτητα του ρόλου της στην διεθνή σκηνή.

Η «πρόσθεση» 10 επιπλέον κρατών μελών στην ΕΕ σίγουρα δεν γίνεται χωρίς τη δημιουργία προβλημάτων τόσο σε οικονομικό και σε πολιτικό όσο και σε λειτουργικό επίπεδο. Στο πρώτο, να αναφέρουμε ότι η ένταξη γίνεται σε περίοδο επιβράδυνσης στα όρια οικονομικής ύφεσης για τις οικονομίες των ήδη μελών. Από την άλλη, οι πολίτες πρέπει να μάθουν και τι έχουν να χάσουν όσον αφορά διαθέσιμους πόρους (σε τομείς όπως η γεωργία). Χώρες όπως η Πολωνία με μεγάλο αγροτικό τομέα θα αντλήσουν τεράστια κεφάλαια τα οποία φυσικά θα τα στερηθούν άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Να μην παραλείψουμε το γεγονός ότι πολλές χώρες θα χάσουν το προνόμιο που είχαν μέχρι τώρα επειδή είχαν εισόδημα κάτω του 75% του κοινοτικού μέσου όρου, αφού αυτό το όριο θα αλλάξει λόγω του ότι μπαίνουν πιο αδύναμες οικονομικά χώρες στην ΕΕ.

Όσον αφορά το λειτουργικό μέρος της υπόθεσης πρόβλημα ανακύπτει από την αύξηση των μελών και της λειτουργίας των οργάνων και των ευρωπαϊκών θεσμών. Όσο πιο πολλά είναι τα κράτη τόσο πιο δύσκολη θα είναι μια ομοφωνία. Η ειδική πλειοψηφία ευνοεί βέβαια τις μεγαλύτερες χώρες και αποδυναμώνει το δικαίωμα βέτο των μικρών χωρών. Η δημιουργία ή η αναπροσαρμογή του ήδη υπάρχοντος ευρωπαϊκού συντάγματος θέτει ευρύτερα προβλήματα προσανατολισμού της Ευρώπης.

Τέλος, στο πολιτικό χώρο, έχουμε να παρατηρήσουμε ορισμένα προβλήματα αφού τα μισά νέα μέλη είναι νεαρά κράτη και οκτώ στα δέκα γράφουν από την αρχή τη δική τους πολιτική ιστορία, με αφετηρία την κατάρριψη της σοβιετικής κυριαρχίας. Εύλογα λοιπόν η πρωταρχική τους μέριμνα είναι η ανάγκη για πιστοποίηση της ασφάλειας και εγγυήσεις για την ανεξαρτησία τους. Όμως κάτι τέτοιο η ΕΕ δεν μπορεί να τους το προσφέρει και έτσι αυτές στρέφονται προς το ΝΑΤΟ.

Συμπερασματικά, η νέα Ευρώπη των «25» θα είναι περισσότερο «πολύχρωμη» ή και μερικοί να πουν «διαϊρεμένη». Σίγουρα πάντως η πράξη αυτή της ένωσης θα έχει λιγότερα μειονεκτήματα από το να μην γινόταν καθόλου. Η απογοήτευση των χωρών αυτών που δεν θα τους επέτρεπαν να ενταχθούν, θα προκαλούσε προβλήματα ενώ ταυτόχρονα θα πυροδοτούσε εσωτερικές διαμάχες οι οποίες θα δημιουργούσαν ένα κλίμα αστάθειας και δυσπιστίας σε ολόκληρη την ήπειρο. Οι εκτιμήσεις παρουσιάζουν πως το οικονομικό όφελος για τους «15» θα φτάσει τα 10 δις ευρώ ενώ για τους «10» τα 23 δις ευρώ. Η πρόσθετη αύξηση της ανάπτυξης λόγω της διεύρυνσης θα κυμανθεί από 1,3% ως 2,1% του ΑΕΠ για τους «10» και γύρω στο 0,7% για τα τωρινά μέλη. Βέβαια, πρέπει όλα τα κράτη να επιδείξουν την δέουσα υπομονή και θα δουν τα οφέλη από αυτή την ένταξη να γίνονται ορατά. Η οικονομική ολοκλήρωση όλων αυτών των κρατών μελών σίγουρα δεν αρκεί καθώς πρέπει και σε πολιτικό επίπεδο να πραγματοποιηθεί σύγκλιση και ενοποίηση, κάτι που θα είναι δύσκολο να επιτευχθεί αν τη μια θα στρέφονται στην Αμερική και την άλλη ζητούν βοήθεια από την Ευρώπη.

Υπέρ της παγκοσμιοποίησης

Πολλά θεωρητικά και εμπειρικά παραδείγματα έχουν αποδείξει ότι όσο λιγότερα εμπόδια υπάρχουν στο εμπόριο τόσο αυξάνει ο ανταγωνισμός και τόσο καλύτερα ή/και φθηνότερα προϊόντα απολαμβάνει ο καταναλωτής.

Παγκοσμιοποίηση λοιπόν σημαίνει ευημερία, παρόλο που στην πορεία εμφανίζονται δικαιολογημένες αντιδράσεις απ' όσους ήταν ωφελημένοι από το παλαιό καθεστώς. Για παράδειγμα, οι δασμοί που υπήρχαν παλαιότερα στις μπανάνες ωφέλησαν πάρα πολύ τους παραγωγούς της Κρήτης που φυσικά διαμαρτυρήθηκαν όταν επετράπη η πώληση φθηνής μπανάνας από το εξωτερικό. Η πλειοψηφία των Ελλήνων πολιτών όμως μπόρεσε να απολαύσει καλύτερα και φθηνότερα προϊόντα, ενισχύοντας παράλληλα και το εισόδημα των χωρών του τρίτου κόσμου που μέχρι τότε έβρισκαν κλειστή την πόρτα της ελληνικής αγοράς.

Μακροπρόθεσμα λοιπόν η παγκοσμιοποίηση κάνει τον κόσμο πλουσιότερο, παραγωγικότερο και δικαιοότερο αφού "κερδίζουν" όσοι παράγουν περισσότερο ή καλύτερα και όχι εκείνοι που ενισχύονται από το κράτος με χαριστικές συμβάσεις, ειδικούς προστατευτικούς δασμούς, επιδοτήσεις κτλ.

Αν και συχνά η παγκοσμιοποίηση παρουσιάζεται ως μια συνομωσία των πλουσίων και ισχυρών στην πραγματικότητα αποτελεί μια φυσική συνέπεια της τεχνολογικής προόδου. Χάρη στην εξέλιξη των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών οι άνθρωποι σήμερα επικοινωνούν και ταξιδεύουν πολύ περισσότερο από πριν. Εμπορεύονται λοιπόν περισσότερο και η ιστορία μας έχει διδάξει ότι το εμπόριο υπήρξε πάντοτε μια επαναστατική και προοδευτική δύναμη, καθώς όσοι ταξιδεύουν γνωρίζουν διαφορετικούς ανθρώπους, διδάσκονται καινούριες τεχνικές και μαθαίνουν να σέβονται τους άλλους πολιτισμούς.

Παγκοσμιοποίηση και κοινωνικές ανισότητες

Για να αξιολογήσουμε τα αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης είναι απαραίτητο κατ' αρχήν να εντοπίσουμε τα στοιχεία που υποδηλώνουν πως κάποια χώρα είναι "παγκοσμιοποιημένη". Διότι σε μια εποχή ανοιχτών αγορών όπως η σημερινή δεν είναι εν τούτοις όλες οι χώρες ενταγμένες σε μια αντίστοιχη λογική. Και είναι εξαιρετικά άδικο να κατηγορείται ένα συγκεκριμένο πλέγμα σχέσεων ή κάποιο οικονομικό ή πολιτικό φαινόμενο για την τύχη όλων εκείνων που αποφασίζουν να του γυρίσουν συνειδητά την πλάτη.

Μια χώρα που αποφασίζει να ανοίξει την οικονομία της στις διεθνείς αγορές κι εξελίξεις έχει ορισμένα χαρακτηριστικά. Βελτιώνει κατ' αρχήν το επενδυτικό κλίμα μειώνοντας τους φόρους, απελευθερώνει την διαμόρφωση των τιμών στην αγορά και περιορίζει τις κρατικές παρεμβολές στην λειτουργία των αγορών. Η εκλογίκευση κι ο περιορισμός της δημόσιας γραφειοκρατίας μαζί και με την αποτελεσματική καταπολέμηση της διαφθοράς συνιστούν ζωτικά στοιχεία της φυσιογνωμίας μιάς παγκοσμιοποιημένης οικονομίας. Όπως βέβαια κι η κατάργηση των περιορισμών στην διακίνηση κεφαλαίων, προϊόντων και πολιτών. Δεν μπορεί να συνυπάρχουν παγκοσμιοποίηση και πολιτική καταπίεση εφ' όσον η ανεμπόδιστη διακίνηση ιδεών είναι εκείνη που προκαλεί την κοινωνική και την τεχνολογική αναζωογόνηση που σηματοδοτεί την θέση μιάς χώρας στην πορεία για τον εκσυγχρονισμό. Οι δραστηκές επίσης ιδιωτικοποιήσεις και η κατάργηση των λογής επιδοτήσεων εξυγιαίνουν την οικονομία και καθιερώνουν ένα κλίμα ανταγωνιστικό και υγιές.

Η Ιρλανδία, πρωτοπόρος στον δρόμο των ανοιχτών παγκοσμιοποιημένων αγορών, αύξησε τις ετήσιες εισροές ξένων επενδυτικών κεφαλαίων από 3 δισ. δολάρια στα μέσα της δεκαετίας του '90 σε 20,5 δισ. δολάρια το 2000. Ο αριθμός των φτωχών σε ολόκληρο τον κόσμο μειώθηκε κατά 200 εκ. ανθρώπους από το 1980 μέχρι και σήμερα (στα χρόνια δηλ. της παγκοσμιοποίησης), ενώ μεταξύ 1960-80, που η παγκόσμια ανάπτυξη υπήρξε γρηγορότερη, ο αριθμός των ανθρώπων που ζούσαν μέσα στα πλοκάμια της φτώχειας είχε αυξηθεί. Είναι φανερό πως η κατανομή του παραγόμενου πλούτου τα χρόνια εκείνα υπήρξε λιγότερο διευρυμένη από εκείνη που πραγματοποιήθηκε στα χρόνια των ανοιχτών συνόρων της παγκοσμιοποίησης.

Υπάρχουν όμως αρκετές χώρες που για διάφορους λόγους - αντικειμενικούς η ιδεολογικούς - βρίσκονται έξω από τον κύκλο των παγκόσμιων οικονομικών αγορών. Επιλέγοντας διαφορετικά μοντέλα ανάπτυξης ακολουθούν τον δικό τους μοναχικό δρόμο. Τα εκτός παγκοσμιοποίησης λοιπόν κράτη θα είχαν μια ευκαιρία να αποδείξουν την δυνατότητα της "αυτοδύναμης" ανάπτυξης. Και το αποδεικνύουν. Αλλά, αρνητικά. Η παγκοσμιοποίηση λοιπόν προκαλεί ευημερία. Κι απαλύνει τις ανισότητες. Διανέμει περισσότερο πλούτο κι οδηγεί μια χώρα στον δρόμο των ισχυρών.

Η παγκοσμιοποίηση και οι εχθροί της

Βασικό επιχείρημα των εχθρών των ελεύθερων αγορών είναι πως αυτές προκαλούν κοινωνικές αδικίες και ανισότητες. Τα εμπειρικά στοιχεία που ο καθένας θα μπορούσε να συγκεντρώσει αποδεικνύουν πως τα πράγματα δεν είναι ακριβώς έτσι. Οι ελεύθερες αγορές βελτιώνουν το επίπεδο ζωής των φτωχών κυρίως λαών του Τρίτου Κόσμου μιας και επιτρέπουν την προώθηση των φτηνών τους προϊόντων στις ακριβές αγορές της Δύσης, ενώ διευκολύνουν τις επενδύσεις στις οικονομίες τους, εφ' όσον το χαμηλότερο κόστος ελκύει τις μεγάλες εταιρείες της Δύσης.

Αυτοί που κινητοποιούνται σε όλες τις διεθνείς συναθροίσεις για το μέλλον των παγκόσμιων αγορών και το διεθνές εμπόριο και εκείνοι που βρίσκονται πίσω τους είναι κυρίως οι ακόλουθοι: κατ' αρχήν οι παραδοσιακές εταιρείες της λεγόμενης παλιάς οικονομίας που αντιπαθούν τον ανταγωνισμό και προτιμούν τον προστατευτισμό των επιδοτήσεων και τον έλεγχο των εισαγωγών. Είναι επίσης πολλά συνδικάτα αναπτυγμένων χωρών που φοβούνται τον ανταγωνισμό της φθηνότερης εργασίας από κράτη του Τρίτου Κόσμου και την ευχέρεια των βιομηχανιών των δικών τους χωρών να μεταφέρονται σε άλλες χώρες και ηπείρους.

Είναι ανάμεσά τους επίσης οι οπαδοί του προστατευτισμού και της απομόνωσης, που επιχειρούν να στηρίξουν το εισόδημα των βιομηχανικών εργατών των κρατών τους αποκλείοντας από τις εθνικές τους αγορές τα φθηνότερα προϊόντα των χωρών του Τρίτου Κόσμου και τους μετανάστες-εργάτες από τις χώρες αυτές.

Κοντά σε όλους αυτούς βρίσκονται και οι φοβισμένοι αντίπαλοι κάθε τι καινούργιου. Δεν είναι βέβαια η ανισότητα η ουσία του προβλήματος. Διότι οι ανισότητες γίνονται μεγαλύτερες όσο περισσότερο βελτιώνεται η απόδοση της οικονομίας. Καμία βέβαια παγκοσμιοποίηση δεν εμποδίζει τις ενδιαφερόμενες χώρες να εφαρμόσουν όποιο κοινωνικό μοντέλο επιθυμούν. Όπως σωστά σημειώνει ο Adair Turner στο βιβλίο του *Just Capital* (Λονδίνο: MacMillan, 2001), το ευρωπαϊκό μοντέλο των κοινωνικών παροχών μπορεί ελεύθερα να εφαρμοσθεί σε ένα περιβάλλον διεθνών ανοιχτών αγορών. Μόνο που το μοντέλο αυτό σημαίνει περισσότερους φόρους και μικρότερες αμοιβές για τους πληθυσμούς της Δύσης.

Το πρόβλημα λοιπόν δεν είναι η ανισότητα, αλλά η φτώχεια. Και αποτελεί ευθύνη των κυβερνήσεων της Δύσης να εξαφανίσουν από τις κοινωνίες τους τη φτώχεια. Μόνον έτσι θα εκτονωθούν οι αντιδράσεις και θα κατασιγάσουν οι ανησυχίες των μεσαίων κυρίως κοινωνικών

στρωμάτων που αισθάνονται την ανασφάλεια μιας ρευστής και αβέβαιης οικονομικής και επαγγελματικής εξέλιξης.

Συνέπειες Παγκοσμιοποίησης

Σε κοινωνικό επίπεδο, αυτές οι συνέπειες ήταν : α) Αύξηση των ανισοτήτων στο εσωτερικό και μεταξύ των χωρών, και αύξηση της φτώχειας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΠΤ (Παγκόσμια Τράπεζα) και του ΟΗΕ, 1,2 δισ. άνθρωποι, δηλ το 1/5 του παγκόσμιου πληθυσμού, ζει με λιγότερο από 1 δολάριο την ημέρα, δηλ. στην απόλυτη φτώχεια. β) Αύξηση των κοινωνικών κινδύνων στους οποίους είναι εκτεθειμένοι οι άνθρωποι, όπως την ανεργία, το έγκλημα και γ) αύξηση των πιθανοτήτων αποκλεισμού ανθρώπων, κοινοτήτων, χωρών, περιφερειών από τα αγαθά της παγκοσμιοποίησης.

Όσον αφορά το κυβερνητικό επίπεδο, η παγκοσμιοποίηση οδηγεί: α) Σε κερδοσκοπία επί του εθνικού νομίσματος και εκροή κεφαλαίων στην περίπτωση ελλειμματικών χρηματοδοτήσεων μακροοικονομικών πολιτικών, β) σε απώλειες φορολογικών εσόδων εξαιτίας του φορολογικού ανταγωνισμού, των φορολογικών παραδείσεων και των τιμολογιακών πολιτικών των πολυεθνικών επιχειρήσεων, γ) σε περιορισμούς στην άσκηση αυτόνομης βιομηχανικής πολιτικής, και δ) στην ανεξέλεγκτη δραστηριοποίηση των πολυεθνικών επιχειρήσεων στις χώρες του Τρίτου Κόσμου.

Έτσι λοιπόν προκειμένου να αδράξουμε τα οφέλη της παγκοσμιοποίησης και να μην υποστούμε ορισμένες από τις αρνητικές της συνέπειες θα πρέπει να εφαρμοστούν τα παρακάτω:

Να τονιστεί η ανάγκη διατήρησης της πολιτισμικής διαφορετικότητας που απειλείται από την παγκοσμιοποίηση των ανθρώπων και κοινωνικών δικαιωμάτων. Τα τελευταία θεωρούνται ως μια σύγχρονη στρατηγική επιβολής κοινωνικών και πολιτισμικών προτύπων στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες. Η διαφορετικότητα της κουλτούρας και της κοινωνικής πολιτικής πρέπει να υπερισχύει των προτύπων του ΟΗΕ. Τα τελευταία οφείλουν να σέβονται και να λαμβάνουν υπόψη τους τις πολιτισμικές και κοινωνικοπολιτικές πραγματικότητες .

Να επικεντρώσουμε την προσοχή μας στη διαδικασία παγκοσμιοποίησης όσον αφορά τη δυναμική της περιθωριοποίησης, είτε αυτή αφορά στον κόσμο είτε στην επίσημη οικονομία. Οι περιθωριοποιημένοι, οι άστεγοι, οι άνεργοι, όσοι ζουν στο περιθώριο της χρηματικής και επίσημης οικονομίας, εκπροσωπούν ένα μέλλον που δεν έχει σχέση με την εύθραυστη και δύσκολα διατηρήσιμη παγκόσμια οικονομία. Τα επίσημα δόγματα της οικονομικής ανάπτυξης δεν έχουν σχέση με τις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων. Οι τελευταίες μπορούν ν' αντιμετωπιστούν μόνο στο πλαίσιο των μη χρηματικών-εμπορευματικών συναλλαγών.

Τέλος, τις κοινωνικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης αντιπροσωπεύει η πολιτική του παγκόσμιου κοινωνικού μεταρρυθμισμού. Σύμφωνα μ' αυτήν τη θεωρία, η άναρχη και νεοφιλελεύθερη εκδοχή της παγκοσμιοποίησης δημιουργεί εκρηκτικές ανισότητες στο εσωτερικό και μεταξύ των χωρών, εκτρέφει το έγκλημα, τις κοινωνικές αδικίες, τη φτώχεια κ.ά, απειλώντας με διάλυση εθνικές κοινωνίες, περιφέρειες και κοινότητες, ενώ υποσκάπτει τα βασικά θεμέλια του ανθρώπινου πολιτισμού. Ακριβώς όπως στις φάσεις ανάπτυξης του εθνικού καπιταλισμού που τη φιλελεύθερη ανάπτυξη το 19^ο αιώνα διαδέχτηκε η οργάνωση και ρύθμιση της αγοράς κατά τον 20^ο αιώνα, έτσι και σε παγκόσμιο επίπεδο τον 21^ο αιώνα επιβάλλονται παρεμβάσεις και ρυθμίσεις που θα θέσουν την παγκόσμια αγορά υπό έλεγχο, ενώ θα περιορίσουν την ανεξέλεγκτη δραστηριότητα του διεθνούς κεφαλαίου.

Μελλοντικά σενάρια

Δυο ακραία σενάρια μπορούν να κατασκευασθούν όσον αφορά τη θέση της Ευρώπης στη γεωπολιτική πραγματικότητα, αλλά και στο παγκόσμιο εμπόριο του 21ου αιώνα: Είτε η Ευρώπη επιτρέπει στις σημερινές τάσεις να ακολουθήσουν την πορεία τους και να σημειωθεί σοβαρή πτώση στην οικονομική ισχύ της, συνεπώς και στη θέση της, στο παγκόσμιο εμπόριο - είτε υιοθετεί δυναμική στρατηγική για να επαναπροσδιορισθεί ως οικονομική και εμπορική δύναμη, έτσι ώστε να παραμείνει στην κορυφή των παγκοσμίων δυνάμεων.

Το πρώτο σενάριο, στηρίζεται σε μία προβολή των μεγάλων τάσεων στον εργαζόμενο πληθυσμό, στην παραγωγικότητα εργασίας και στην παραγωγή. Το σενάριο αυτό, βασισμένο σε υποθέσεις της ελαστικότητας εξαγωγών και εισαγωγών σε σχέση με το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, επιτρέπει μία εκτίμηση του παγκόσμιου εμπορίου για κάθε περιοχή του κόσμου.

Με βάση αυτό το σενάριο, μέχρι το 2050, το κέντρο βάρους της παγκόσμιας οικονομίας θα έχει μετατοπισθεί προς την ευρύνω-ασιατική περιοχή. Επιστρέφοντας στην κατάσταση των αρχών του 19^{ου} αιώνα, το μεγαλύτερο μέρος της Κίνας θα αποτελεί σχεδόν το ένα τέταρτο του παγκόσμιου Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος και η Ασία λίγο λιγότερο από το μισό. Η ιεραρχία των εμπορικών δυνάμεων θα έχει αλλάξει ριζικά: η Ασία θα γίνει η νούμερο ένα δύναμη εξαγωγής, χάρη στον ρόλο της κινεζικής διασποράς στον έλεγχο και στη διεύθυνση του μεγαλύτερου μέρους οικονομικής και εμπορικής δραστηριότητας στη Νοτιοανατολική Ασία. Η εμπορική σημασία της διευρυμένης πλέον ΣΕ των «30» θα έχει μειωθεί αισθητά και θα είναι σε ίση αξία με την Κίνα. Η θέση της περιοχής της Ιαπωνίας - Κορέας θα διαβρώνεται ακόμη περισσότερο, καθώς η NAFTA θα διατηρήσει το μερίδιο αγοράς της. Αν αυτή η τάση επιβεβαιωθεί, η διεύρυνση της ΕΕ δεν θα είναι αρκετή ώστε να εξασφαλίσει την ισότητά της με τις ΗΠΑ. Η ΕΕ θα μειώνει συνεχώς την επιρροή της στην πορεία της παγκοσμιοποίησης. Η παρουσία της στην παγκόσμια ιστορία θα έχει ένα αργό, αλλά αδυσώπητο, τέλος. Το σενάριο είναι απαισιόδοξο, αλλά όχι απίθανο.

Το δεύτερο σενάριο, είναι βασισμένο στην υπόθεση ότι η ΕΕ θα ακολουθήσει σημαντική πολιτική «ολοκληρωμένης ανάπτυξης» με τις Χώρες του νότιου μεσογειακού χώρου και τη Ρωσία σε διαφόρους τομείς (οικονομικό, τεχνικό, πολιτικό). Σε αυτό το σενάριο, η ΕΕ θα προωθήσει ένα τεράστιο πρόγραμμα τεχνικής συνεργασίας, που σχεδιάζεται να βελτιώσει την κατάρτιση των τοπικών, επιστημονικών και τεχνικών, ελίτ και να τις δεσμεύσει στη χώρα προέλευσής τους.

Από την άλλη, οι οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις στη Ρωσία και στις περί αυτήν χώρες, αλλά και στις μεσογειακές περιοχές της Διαδικασίας της Βαρκελώνης, θα συμβάλουν σε επαναποκατάσταση της εμπιστοσύνης και, συνεπώς, σε επαναδραστηριοποίηση της τοπικής αποταμίευσης. Έτσι, η οικονομική σταθερότητα στις παρακάτω χώρες θα ενισχύσει τις άμεσες ξένες επενδύσεις, γεγονός που θα οδηγήσει σε βελτίωση των υποδομών και σε εξορθολογισμό της παραγωγής.

Ας σημειωθεί, επίσης, ότι οι μεσογειακές χώρες θα επωφεληθούν και από τη μεγιστοποίηση των δημογραφικών εξελίξεών τους, με ό,τι αυτό σημαίνει για τους εργαζομένους την περίοδο 2000-2020. Η Ρωσία, από την πλευρά της, χάρη στον εκσυγχρονισμό των υποδομών της, θα αξιοποιήσει καλύτερα το τεχνικό και επιστημονικό δυναμικό της και ασφαλώς θα σημειώσει αξιοσημείωτη πρόοδο στις προωθημένες τεχνολογίες και στη βασική έρευνα.

Στο μεταξύ, η ΕΕ θα ακολουθεί δραστήρια δημογραφική πολιτική και θα διανοίξει περαιτέρω τα σύνορά της στους μετανάστες. Η ενίσχυση της ευρωπαϊκής οικονομίας εξαρτάται αποκλειστικά, στο σενάριο αυτό, από την ανάπτυξη του ενεργού πληθυσμού, σε συνδυασμό βεβαίως με τη βελτίωση της παραγωγικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, εκτιμάται ότι από το 2003 ως και το 2020 πάνω από 30 εκατομμύρια μετανάστες θα εισέλθουν στην Ευρώπη, η οποία, ταυτόχρονα, με την εφαρμογή μιας νέας πολιτικής επί των γεννήσεων, θα ανανεώσει τον πληθυσμό της και αυτό θα φανεί στο δυναμικό των εργαζομένων την περίοδο 2020-2050. Υπό αυτό το σενάριο, η Ευρώπη των «30» θα διατηρήσει την υπεροχή της στην παγκόσμια οικονομία, στην

οποία και θα καλύπτει το 20% του πλούτου της , ούσα στο ίδιο επίπεδο με την Κίνα και τις Χώρες της NAFTA (ΗΠΑ, Καναδάς, Μεξικό...).

Ο κόσμος, συνεπώς, θα χωριστεί σε τρεις πόλους. Τον πόλο «Ευρώπης, Ρωσίας, Μεσογείου», που θα καλύπτει το 30% της παγκόσμιας οικονομίας, την Αμερική με 25% και την Ασία με λίγο κάτω του 40%. Έτσι, από εμπορικής πλευράς, το 2050 η Ευρώπη θα καλύπτει το 35% των παγκόσμιων εξαγωγών, έναντι 12% της Κίνας, 10% της NAFTA και 15% των Ιαπωνίας -Κορέας -Ινδονησίας-Ταϊλάνδης. Υπό αυτές τις συνθήκες, η Ευρώπη αντιμετωπίζει δύο μεγάλες προκλήσεις.

Η πρώτη αφορά την αποδυνάμωση έναντι των ΗΠΑ σε τέσσερις τομείς -κλειδιά την ισχύος: οικονομία, τεχνολογία, πολιτισμός, στρατιωτική ισχύς, με αποτέλεσμα την εμπορική και πολιτιστική παρακμή της Ευρώπης και άρα την τεχνολογική εξάρτησή της. Παρόμοια εξέλιξη θα οδηγήσει, , στην αδυναμία της Ευρώπης να υπερασπισθεί, ή να προαγάγει, τις συλλογικές προτιμήσεις της , σε μια ιστορική εποχή όπου η ανταγωνιστικότητα θα είναι, περισσότερο από ποτέ, εξαρτώμενη από τη γενική αποτελεσματικότητα της κοινωνίας. Αυτή η σχετική πτώση θα εμφανισθεί ακόμη και στην Ευρώπη των 30 και θα πραγματοποιηθεί με υπόβαθρο τη μετατόπιση του κέντρου βάρους της παγκόσμιας οικονομίας προς την περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού, με την Κίνα βασικό ανταγωνιστή των ΗΠΑ.

Η δεύτερη πρόκληση είναι λιγότερο άμεσης ανησυχίας, αλλά μπορεί να επισκιάσει το μέλλον της Ευρώπης. Πρόκειται για την αποδυνάμωση των αναπτυσσομένων χωρών έναντι των ανεπτυγμένων περιοχών. Σε έναν αριθμό περιοχών πιθανότατα να δημιουργηθεί διευρυνόμενο χάσμα ανάπτυξης σε διάφορους βαθμούς (ACP κράτη, MNC, το διευρυμένο MERCOSUR, QPEC ορισμένες ασιατικές χώρες). Η αποδυνάμωση αυτή θα μπορούσε να προκαλέσει προβλήματα (και διεθνή αστάθεια), από τα οποία η Ευρώπη, λόγω της γεωγραφικής εγγύτητάς της, είναι πιθανό να πληγεί περισσότερο. Πληθυσμιακές εκρήξεις (ή κατάρρευση) στις χώρες, όπου η αποδυνάμωση θα οδηγήσει σε αυξανόμενη φτώχεια, μαζικές μεταναστεύσεις, προσχώρηση σε θρησκευτικές ομάδες, ξеноφοβία. Οι ίδιες μεταβλητές βρίσκονται στη βάση και των δύο αποδεδειγμένων - δημογραφική και τεχνική πρόοδος -, αλλά ακολουθούν διαφορετικά πρότυπα.

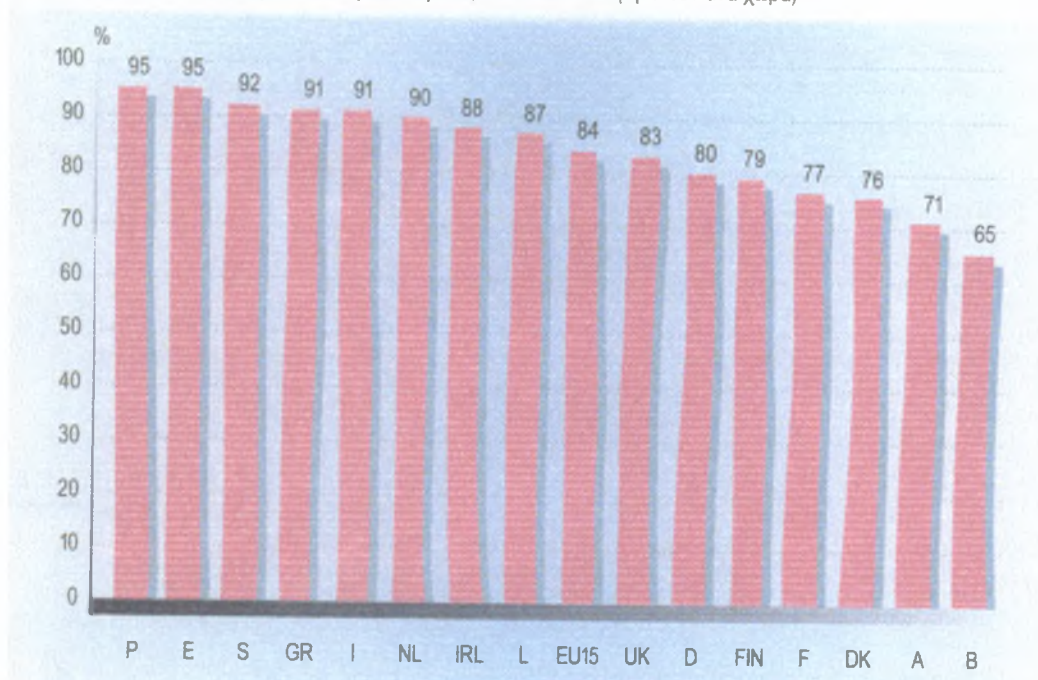
Η Ευρώπη οδεύει προς ολοένα και μεγαλύτερο χάσμα τεχνολογίας και σταδιακά εισέρχεται σε δημογραφικό χειμώνα, που απειλεί την οικονομική ζωτικότητά της σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο στάδιο. Εν τω μεταξύ, οι χώρες του Νότου διαθέτουν άφθονη δύναμη εργασίας, χωρίς τα υλικά μέσα, ή το ανθρώπινο δυναμικό, για την εκπαίδευση, περιορίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη δυνατότητα εκμάθησης και απορρόφησης ξένων τεχνολογιών. Αυτό γίνεται σε μια εποχή όπου η διάδοση της τεχνολογίας σε διεθνές επίπεδο μειώνεται ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης ιδιωτικοποίησης της γνώσης (λογισμικό, επιστήμες ζωής).

Η Ευρώπη και οι αναπτυσσόμενες περιοχές έρχονται αντιμέτωπες με ένα αδυσώπητο δίλημμα: η πρώτη θα πάσχει από έλλειψη εργασίας, οι δεύτερες από έλλειψη κεφαλαίου και μειωμένη πρόσβασης στην τεχνολογική πρόοδο. Η Ευρώπη μπορεί να εξετάσει μία πολιτική ρύθμισης προσανατολισμένη στις κατευθύνσεις του μαλθουσιανισμού, που σχεδιάσθηκαν για να «γείρουν» το μείγμα παραγωγής της υπέρ του κεφαλαίου, με ζημιά της εργασίας βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα. Ωστόσο, μακροπρόθεσμα, οι δύο παράγοντες δεν είναι εναλλάξιμοι, αλλά συμπληρωματικοί. Οι μελλοντικές βιομηχανικές επαναστάσεις, ειδικότερα η «ευφυής ρομποτική», είναι βέβαιο ότι θα έχουν σοβαρό αντίκτυπο στην εργασία, η οποία θα καθίσταται όλο και πιο διανοητική, όλο και λιγότερο χειρωνακτική. Παρά ταύτα, η ανθρώπινη εργασία, με τη δημιουργικότητα και την αποδοτικότητά της, θα συνεχίσει να οδηγεί την ανάπτυξη.

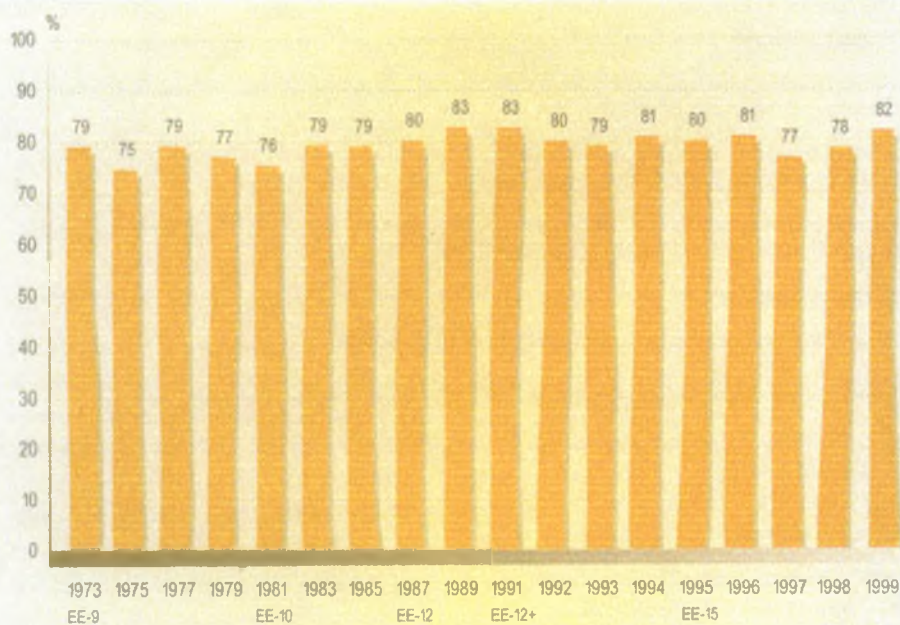
Η πρόκληση που αντιμετωπίζει η Ευρώπη μπορεί να συνοψισθεί ως εξής: η νεολαία, η εκπαίδευση, η έρευνα και η ανάπτυξη αποτελούν σήμερα τα θεμέλια της οικονομικής ανάπτυξης και τα απόλυτα και συγκριτικά πλεονεκτήματα του αύριο. Ένας άλλος βασικός παράγων στην εξίσωση είναι η ασφάλεια, είτε στη συμβατική έννοια της (δημόσια τάξη και διαχείριση των εξωτερικών απειλών) είτε σε γενικότερη αίσθηση, η οποία θα μπορούσε να παρομοιασθεί με την

πνευματική ηρεμία, που εμπνεύσθηκε από την εμπιστοσύνη στο μέλλον και από την ανθεκτικότητα και τη δύναμη του ευρωπαϊκού προγράμματος. Θα είναι η συσσωρευμένη γνώση, η εκπαίδευση, η πείρα και η εμπειρία του εργαζόμενου πληθυσμού του αύριο που θα καθορίσει τη μορφή που θα λάβει η ειδικευση. Συνεπώς, τα απόλυτα και συγκριτικά πλεονεκτήματα πρέπει να θεωρηθούν δυναμικά, ως πλεονεκτήματα που έχουν αποκτηθεί, ή κερδηθεί. Αυτό συνεπάγεται μακροπρόθεσμο όραμα, που βασίζεται σε 4 αρχές- στυλοβάτες: το δημογραφικό, τον τεχνολογικό, τον θεσμικό και τον εμπορικό.

Γράφημα 35: Τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα πρέπει να διαδραματίσουν έναν ισχυρότερο ρόλο στην καταπολέμηση του ρατσισμού (% τείνουν να συμφωνούν ανά χώρα)

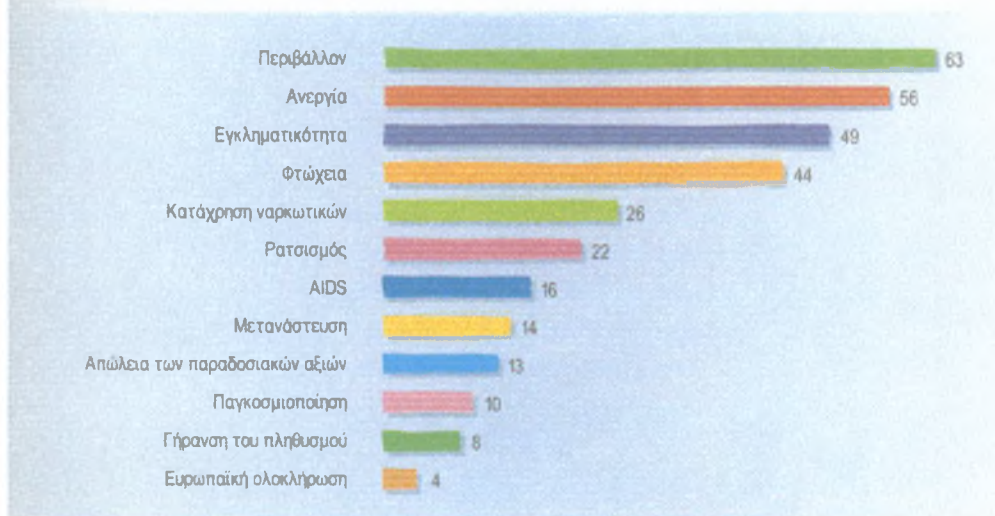

Γράφημα 1: Ικανοποίηση από τη ζωή 1973-1999 Μέσος όρος στην ΕΕ

Πηγή: Ευρωβαρόμετρο — Επεξεργασία 52.0: Οκτώβριος-Νοέμβριος 1999.

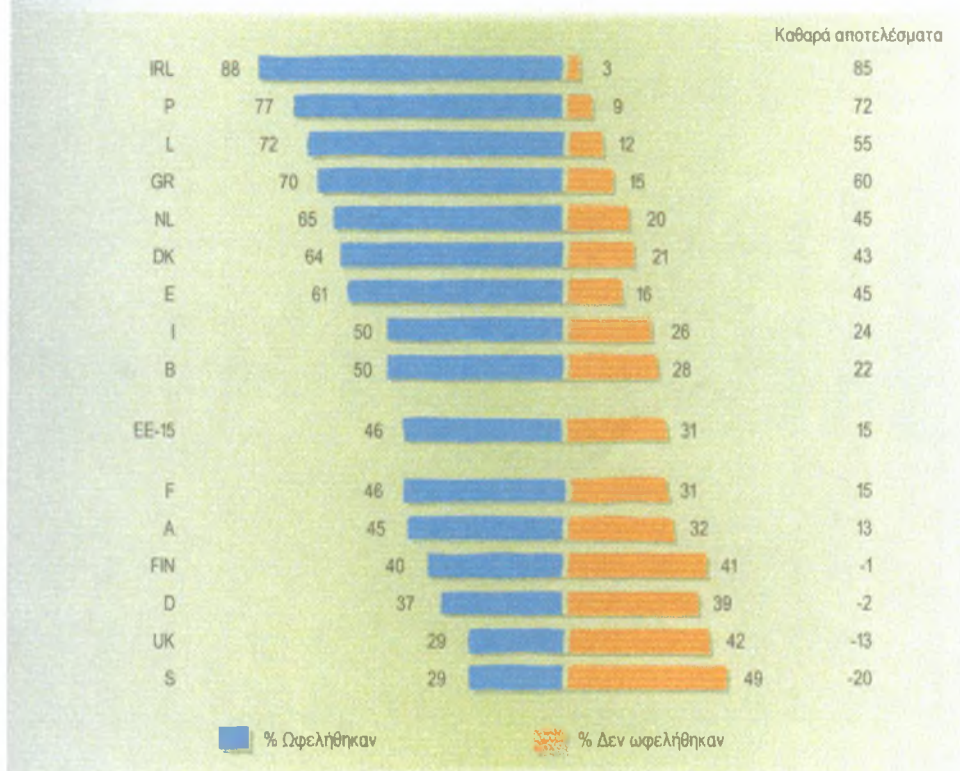
Γράφημα 31: Οι ανησυχίες των Ευρωπαίων (σε % για την ΕΕ-15)

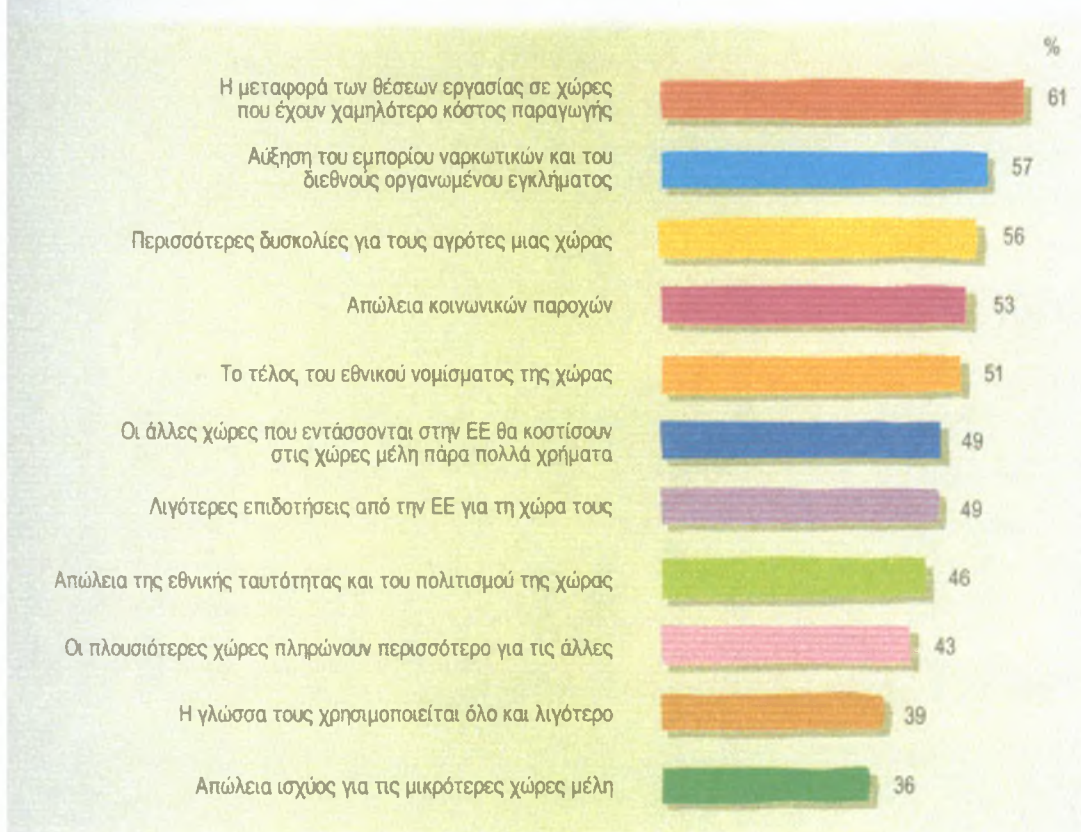
Γράφημα 34: Προτεραιότητες για την καταπολέμηση της ανεργίας (ΕΕ-15)

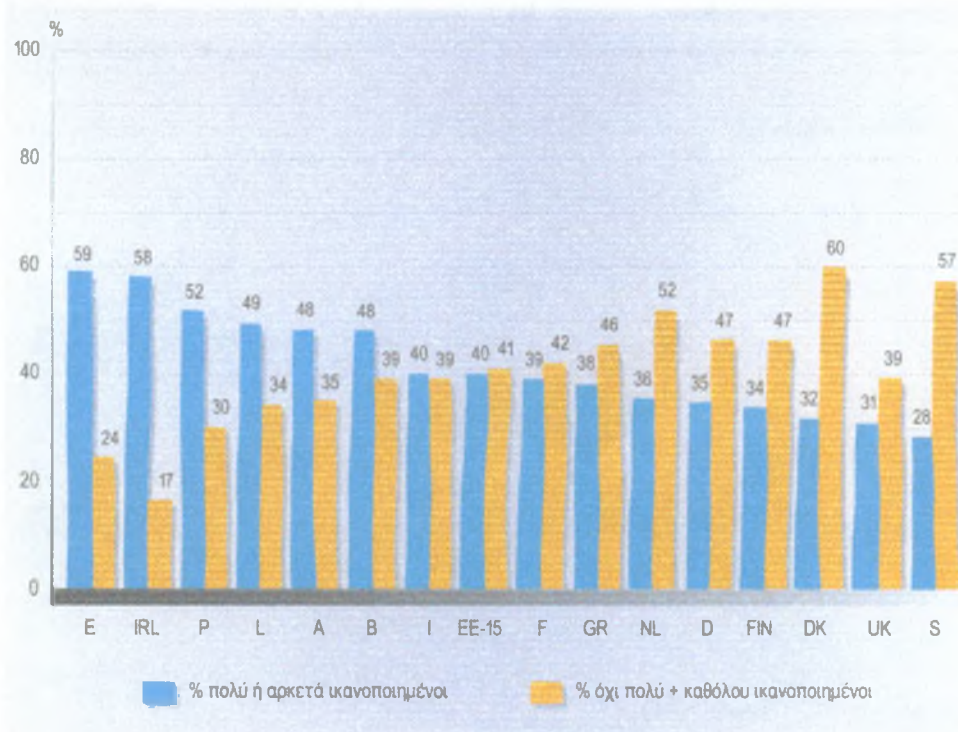
Γράφημα 16: Όφελος από τη συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση

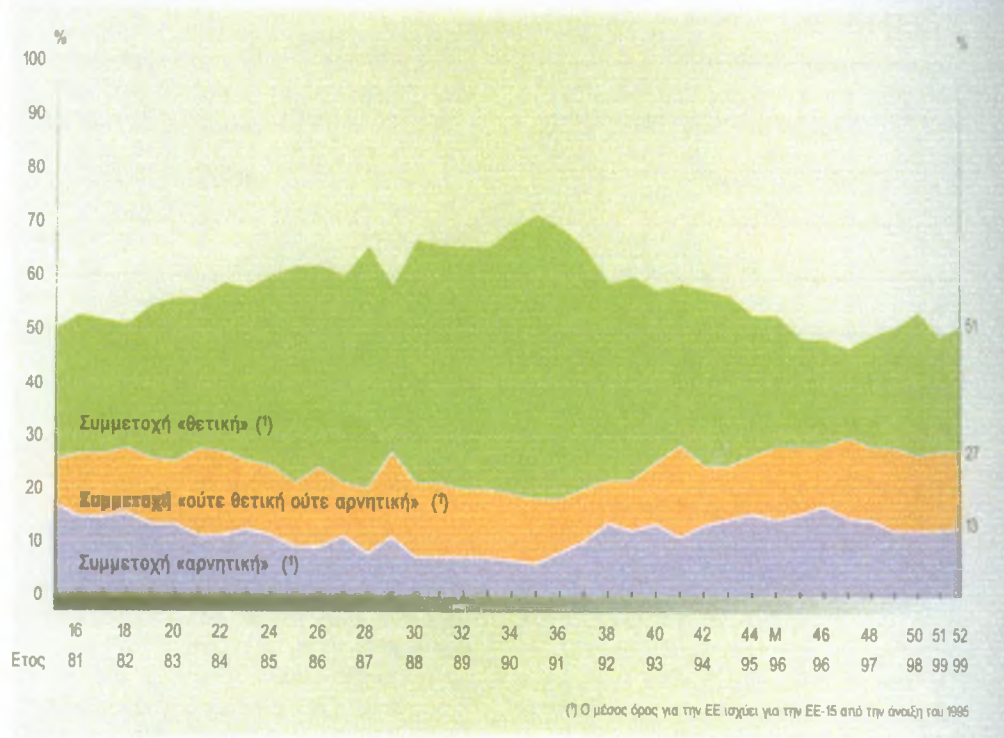
Γράφημα 20: Φόβοι των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EE-15)

Γράφημα 8: Ικανοποίηση με τον τρόπο λειτουργίας της δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Γράφημα 13: Υποστήριξη της συμμετοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση 1981-1999 μέσος όρος στην ΕΕ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Νίκος Μούσης
«Ευρωπαϊκή Ένωση, δίκαιο, οικονομία και πολιτική»
εκδόσεις Παπαζήση
- Νίκος Μούσης
«Η κοινωνική πολιτική της ευρωπαϊκής Ένωσης»
εκδόσεις Παπαζήση
- Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος
«Υπερεθνικές και κοινωνικές πολιτικές την εποχή της παγκοσμιοποίησης»
εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ
- Περιοδικό «Οικονομικός ταχυδρόμος»
Τεύχος 12^{ης} Απριλίου 2003
- «ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ»
ενημερωτικό φυλλάδιο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου
- Ευρωπαϊκά κείμενα από τη σειρά «Η Ευρώπη σε εξέλιξη»
 1. Ποια εικόνα έχουν οι Ευρωπαίοι για τον εαυτό τους
 2. Ζώντας σε ένα χώρο ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης
 3. Διαβατήριο για την κινητικότητα
 4. Ευρωπαϊκή πολιτική απασχόλησης και κοινωνική πολιτική
 5. Πρόγραμμα δράσης 2000- για μια ισχυρότερη και ευρύτερη Ευρώπη
 6. Ευρωπαϊκή αλληλεγγύη προς τα θύματα των ανθρώπινων κρίσεων
 7. Υγιεινά τρόφιμα για τους ευρωπαίους πολίτες
- «Διάλογος με τους πολίτες και τις επιχειρήσεις: Ισα δικαιώματα για τους άνδρες και τις γυναίκες στην ΕΕ»
ενημερωτικό δελτίο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΥΚΤΙΟ

http://agency.osha.eu.int/index_el.htm

<http://europa.eu.int/business/el/advice/social/gr.html>

<http://users.otenet.gr/~zelot/>

<http://www.ces.eu.int/>

<http://www.cieel.gr/gr/ket/europe.jsp>

<http://www.disability.gr/gr-arts/eu-koin.htm>

<http://www.ecb.int/>

<http://www.eib.eu.int/>

<http://www.ennous.gr/general/index.htm>

<http://www.ipe.gr/>

http://www.syn.gr/greek/pres_spchs/2001/01031201_ska.htm

www.disability.gr/gr-arts/0eok01.htm

<http://www.europliroforissi.gr>

http://ine.otoe.gr/ekdoseis/one/ONE1_2_3.htm

<http://europa.eu.int/en/comm/dg22/socrates.html>

<http://europa.eu.int/en/comm/dg22/socrates/erasmus/home.html>

<http://europa.eu.int/en/comm/dg22/leonardo/home.html>

<http://www.ces.eu.int/>

<http://www.inegsee.gr/enimerwsi-78-doc4.htm>

<http://europa.eu.int>

Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης
<http://www.cedefop.eu.int/index.asp>

Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Κατάρτισης
<http://www.etf.it>

Στατιστική Υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (EUROSTAT)
<http://europa.eu.int/eurostat.html>

Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Υγεία και την Ασφάλεια στην Εργασία
<http://europe.osha.eu.int>

Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας
<http://www.emcdda.org>

Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας
<http://www.eurofound.ie>

Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας
<http://www.eumc.at>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
http://www.europarl.eu.int/home/default_el.htm

Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής
<http://www.euro-ombudsman.eu.int/home/el/default.htm>

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
<http://ue.eu.int/el/summ.htm>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή
http://www.europa.eu.int/comm/index_el.htm

Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
<http://curia.eu.int/el/index.htm>

Ελεγκτικό Συνέδριο
<http://www.eca.eu.int/EL/menu.htm>

Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
<http://www.ces.eu.int/>

Επιτροπή των Περιφερειών
http://www.cor.eu.int/corz_el.htm

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
<http://www.ecb.int/>

Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
<http://www.eib.org/>

SCAD-Plus:

Είναι μία πηγή πληροφοριών για τις πολιτικές και δραστηριότητες της
Ευρωπαϊκής Ένωσης Ε.Ε.
<http://europa.eu.int/scadplus/>

Σημείωση: Ορισμένες από τις παραπάνω διευθύνσεις χρησιμοποιήθηκαν
για την άντληση στοιχείων και μερικές παρατίθενται ενδεικτικά διότι
προσφέρουν χρήσιμες (περαιτέρω) πληροφορίες για το θέμα της
προκείμενης εργασίας (Ο κοινωνικός χαρακτήρας της ΕΕ).

